لاحول ولا قوة الا بالله العلی العظیم

کتاب مستطاب متضمن مشتمل وادعیه واقوال بزرگان الموسوم به

افضل الفوائد

ملفوظات قدوة السالکین زبدة العارفین حضرت سلطان نظام الدین اولیا محبوب الٰہی قدس سره

در مطبع رضوی دہلی محمد مرتضیٰ حسن طبع شد

145

لا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم

کتاب مستطاب متضمن بر شمائل و ادعیہ و اقوال بزرگان الموسوم بہ

افضل الفوائد

ملفوظات قدوة السالکین زبدة العارفین حضرت سلطان نظام الدین اولیا محبوب الہی قدس سرہ

در مطبع رضوی دہلی باہتمام محمد امیر حسن طبع شد

بعون صانع مکین و مکان فضل خلایق زمین و زمان نسخہ متبرکہ

متضمن بہ فوایدارین از ملفوظات حضرت سلطان المشایخ نظام الدین اولیا محبوب الٰہی
الموسوم بہ

فضل الفوائد
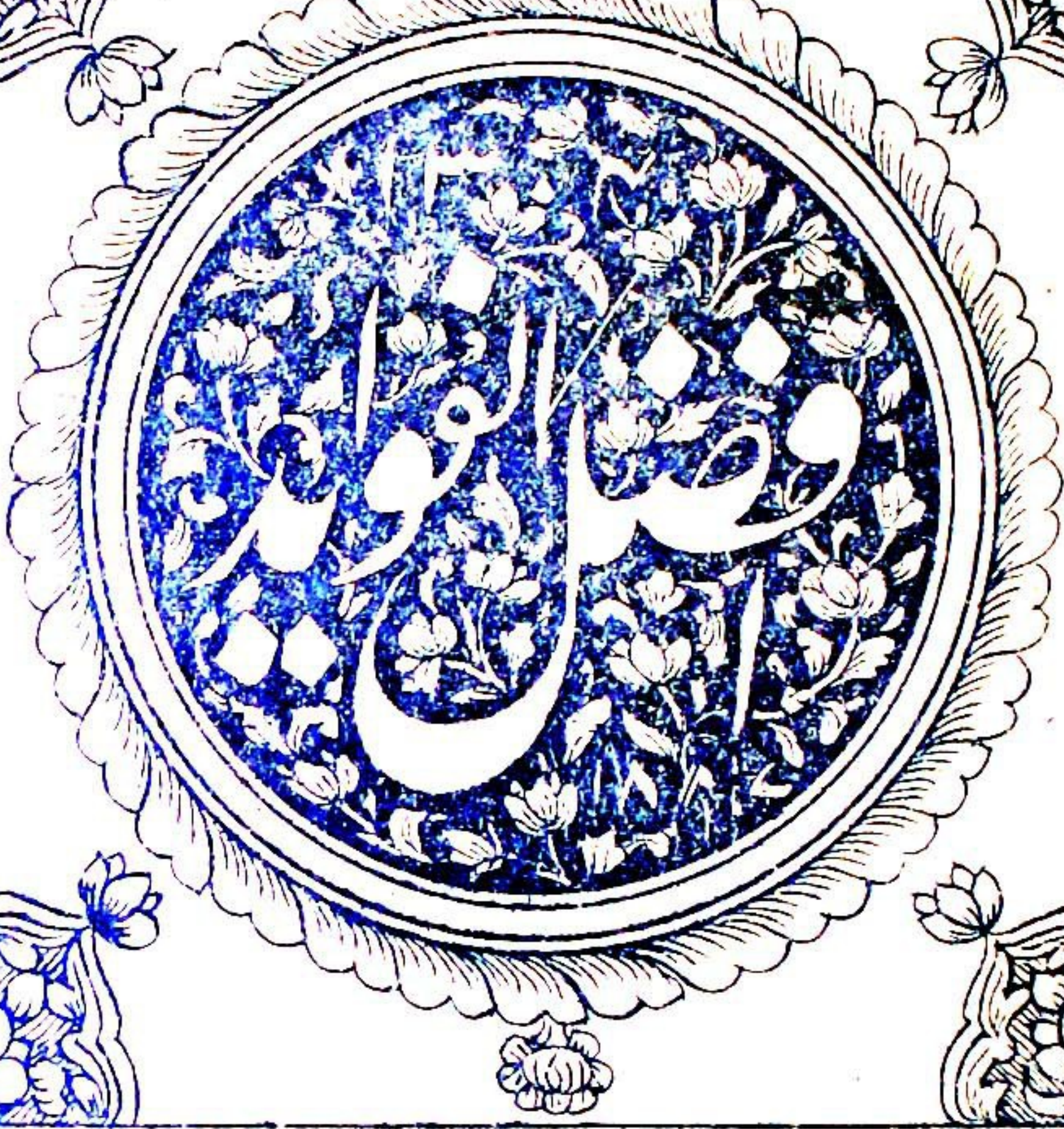
جمع کردہ ملک الکلام سخنور شکرین مقال طوطی ہند حضرت امیر خسرو رحمۃ اللہ علیہ

در مطبع رضوی دہلی بہ سعی محمد حسین طبع شد

بسم اللہ الرحمن الرحیم

این گوہر گنج علوم غیبی و این درّ آثار زواہر لاریبی از خزانۂ دل خواجۂ راستان ملک المشائخ والارضین قطب الوقت مجمع الاسناد والارشاد حجۃ اللہ علے العباد مبین الفرع والاصول الجامع بین المعقول والمنقول علم البلاغتہ نظام الحق والشرع والدین شیخ الاسلام والمسلمین وارث الانبیاء والمرسلین متع اللہ المسلمین بطول بقائہ وادام علینا نعمتہ لقائہ خصّ اللہ تعالے اسلافہ بالعز والاکرام والرضوان التام بحرمت محمد علیہ افضل الصلوات والسلام آمین رب العالمین جمع کردہ آمد۔ آنچہ از زبان شمع جمع ملوک از عین لفظ ایشان و معانی آن کہ بسمع رسید بقدر فہم خود درین مجموعہ کہ نام اوست افضل الفواید نبشتہ آمد مشتمل بر تواریخ مختلف بہر محلی کہ بخدمت پیوستہ شدہ است بتاریخ بیست وچہارم روز یکشنبہ ماہ ذی حجہ سنہ ثلث عشر وسبعمائتہ بندۂ ضعیف نحیف کہ یکے از بندگان درگاہ ملک المشائخ فی الارضین است حسن علائی سنجری کہ جامع این نسخہ است دولت پائبوس آن قطب عالم حاصل کرد ہمان زمان کلاہ چہار ترکی بر سر بندہ نہادند و بشرف بیعت مشرف گردانیدند الحمد اللہ علی ذلک آن روز کہ بندہ بخدمت پیوست در خاطر من بود اول کہ بدر خواجہ راستان بروم بنشینم اگر خواجہ خود یاد کند و درون بطلبد بروم آنگاہ بیعت آرم الغرض چون بر آستانۂ خواجۂ بندہ نواز رسیدم

بنشستم زمانی برآمد دیدم مبشر که خدمت کار خواجه است برون آمد سلام فرمود که
اینجا ترکی آمده است - فرمان شده است که درون آید بنده بر فور برخاست برابر
مبشر درون رفت سر بر زمین نهاد فرمان شد که سر برکن سر بر کردم تیر لفظ مبارک
راند که نیکو کردی و نیک آمدی و خوش آمدے و مرحمت و شفقت بسیار فرمود آنگاه
بشرف بیعت مشرف شدم بارانی خاص و کلاه چهار ترکی عطا شد و آن روز
این کرامت مکاشفه بود که بنده بخدمت بندگی پیوست - آنگاه ملائیم این معنی حکایت
فرمود - و سخن در پیوستن بخدمت پیر افتاده بود بر لفظ مبارک راند آن روز
که دعاگوئی بخدمت شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس سره العزیز پیوست
شیخ الاسلام روی سوی دعاگوئی کرد فرمود مولانا نظام الدین میخواستم
که نعمت سجاده ولایت هندوستان بکسے دیگر دهم هاتف غیب در سر ما ندا کرد که
این نعمت برائے نظام الدین بداونے داشته ایم او میرسد بدار تا باو ارزانی شود بعد
ازان چندان شفقت و مرحمت ارزانی میفرمودند که آنرا حد و نهایت نبود و کلاه
چهار ترکی بر سر این دعاگوئی نهادند و این حکایت هم در آن وقت فرمود که طاقیه
چهار خانه دارد اول خانه شریعت دوم خانه طریقت سیوم خانه معرفت چهارم خانه
حقیقت پس هر که درین خانه ها استقامت یافت طاقیه او را اجبت که بر سر نهد خواجه
درین حکایت بود که مولانا شمس الدین یحیی و مولانا برهان الدین غریب و مولانا فخر الدین
زرادی درآمدند و سر بر زمین نهادند بنشستند بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ
مبارک راندند که کلاه بر چهار نوعست اول کلاهیست که آن یک ترکی می باشد دوم
کلاهیست که چهار ترکی می باشد بعد ازان این را تمثیل فرمودند که این کلاه اصل
از کجا است و کیان بر سر نهاده اند بر لفظ مبارک راند شنیده ام از خدمت شیخ
الاسلام فرید الحق والشرع والدین قدس الله سره العزیز که در تنبیه خواجه امام ابو اللیث

سمرقندی رحمۃ اللہ علیہ آمدہ بروایت خواجہ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ از رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم کہ روزی رسول علیہ السلام نشستہ بودند واصحاب برگرد ایشان جبرئیل علیہ السلام بیامد چہار
پرکالہ جامہ پیش حضرت رسالت پناہ علیہ افضل الصلوات واکمل التحیات والتسلیمات نہاد و گفت یا رسول اللہ
فرمان میشود کہ این چہار پرکالہ از بہشت است این را بر سر بعد از خود ہر کہ را از اصحاب خود بدانی بدہ
و خلیفہ خود بگردان پس رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ببستید و ہر چہار پرکالہ را بر سر نہاد بعد ازان طاقیہ
اول کہ یک ترکی بود فرود آورد و بر سر امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ نہاد طاقیہ دوم کہ دو ترکی
بود بر سر امیر المومنین عمر خطاب رضی اللہ عنہ نہاد کہ این کلاہ تست و طاقیہ سیوم کہ سہ ترکی بود بر سر
امیر المومنین عثمان رضی اللہ عنہ نہاد کہ این کلاہ تست و طاقیہ چہارم کہ چہار ترکی بود بر سر شاہ اولیاء
امیر المومنین علی مرتضی کرم اللہ وجہہ نہاد کہ این کلاہ تست بعد ازان فرمود کہ مشایخ طبقات
اند و طبقہ جنیدیہ رحمۃ اللہ علیہ گفتہ اند کہ ما را بدین صورت حقیقت یعنی تحقیق شدہ کہ کلاہ اصل
از حضرت الوہیت است کہ بمحمد صلے اللہ علیہ وسلم رسید و از وتا بما چنانچہ خرقہ در شب معراج
بعد ازان بر لفظ مبارک راندہ اند کہ طاقیہ یک ترکی کہ امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ بر سر نہاد آن
طاقیہ ابدال و صدیقان بر سر می نہند اما مراد ازین طاقیہ یک ترکی کہ بر سر می نہند آنست باید
کہ جز خدای در خاطر اندیشہ دیگر نباشد و از جملہ کارہای دنیاوی دور باشند آنگاہ لایق این کلاہ شود کہ بر
سر نہد و اگر نہ کذاب و دروغ گوی و خاین باشد و حق این کلاہ در باب ایشان است کہ بار آید و ازلی باطن
ایشان بنور معرفت منور باشد و ظاہر و باطن حصول مقصود تواند بود زیرا آنچہ چون صاحب طاقیہ
طالب دنیا و اصحاب دنیا گشت از حق تعالی باز ماند و کذاب بود نہ صدیق اما طاقیہ
دو ترکی کہ امیر المومنین عمر خطاب رضی اللہ عنہ بر سر نہاد این طاقیہ را عباد و طبقہ اوتاد و بعضی
از منصوبان بر سر نہادہ اند و مقصود ازین دو ترکی آنست کہ چون مردم بر سر نہند اول از دنیا ترک
گیرند و ذاکر باشند و جز از مشغولی حق باغیر مشغول نشوند دوم آنکہ اگر چیزہا از حلال بدست آید آنرا تمام
نگہ ندارند ہمہ صرف رسانند و گرد دنیا و خلق نگردند و از ایشان دور باشند پس این کلاہ در دو ترکی حق ایشان است

کہ بر سر نہند و اگر نہ گرفتار ضلالت باشند اما طافیہ سہ ترکی کہ امیر المومنین
عثمان رضی اللہ عنہ بر سر نہاد آنست کہ آنرا زاہد و اہل تحیر و مشایخ طبقات و اہل خرد
بیشتری بر سر نہادہ اند مقصود ازین سہ ترکی آنست کہ اول ترک دنیا کنند
از جملہ لذتہا و شہوتہا و ہواہا دوم دل را پاک گردند از غل و غش و حسد و فحش
و ریا و جز آن سیوم از اصحاب دنیا بہر دو باحق موالنست گیر و پس چون چنین
شود این طافیہ حق اوست و اگر نہ کذاب باشد در میان طبقہ جنیدیہ رحمتہ اللہ علیہ
اما طافیہ چہار ترکی کہ جناب ولایت مآب امیر المومنین و امام الاشجعین علی مرتضے
کرم اللہ وجہہ بر سر نہادہ است آنست کہ این طافیہ را اصحاب اہل صفہ و سادات
و طبقہ مشایخ کبار بر سر نہادہ اند و مراد ازین چہار ترکی دولت و سعادت است
و انچہ در ہیژدہ ہزار عالم است درین طافیہ چہار ترکی مرکب گردانیدہ اند اما
باید کہ از چہار چیز دور باشد تا در سر نہادن این کلاہ چہار ترکی درست آید
و از اہل صفہ گردد و گرنہ فردا قیامت در میان منفلدان و متقربان و حریفان
برانگیختہ نشود و خاین باشد اکنون بدانکہ مراد از ترک اول آنست کہ ترک الدنیا
و صحبت الاغنیاء یعنی ترک اول آنست کہ ترک دنیا کند و از صحبت دنیاداران
احتراز بدیرد و ترک دوم آنست ترک اللسان عن غیرہ والتزامہ بذکر اللہ یعنی
نگوید سخن بگر ذکر خدا تعالے و مراد ترک سیوم آنست کہ ترک بصرہ من غیرہ لکرامتہ
یعنی دور باشد بر غیری نظر کردن و نہ بیند در غیری تا نابینا نشود بعد ازان خواجہ
ذکر اللہ بالخیر بدین حرف رسید چشم پر آب کرد و بگریست چنانچہ در حاضران
اثر کرد و این بیت بر زبان مبارک راند بیت اگر بغیر رخت دیدہ ام بکش بتیغ
کشم بخنجر بانگشت چون سزاش این است ٭ و مراد ترک چہارم آنست کہ طہارت
القلب من حب الدنیا یعنی پاک گردانیدن دل را از دوستی دنیا و انچہ در دست

پس چون زنگار محبت دنیا از آئینۂ دل پاک کند و با حق ہوانست گیرد و ہستی غیر از میان برخیزد و با خدا تعالے یگانہ شود و از خلق بیگانہ گردد این طائفہ چہار ترکی حق اوست که بر سر نہد بعد ازان خواجہ ذکر الله بالخیر چشم آب کرد و فرمود که چہ شود که حجاب از میان بر گیرند و این طائفہ ہر شود و غیرت در افتد و این ندا در دہند که لی بصر و بی سمع و بی نطق پس چون بدین مقامات رسد لذت مشاہدہ و مکاشفہ یابد پس این طائفہ حق ایشانست که بر سر نہند الحمد لله علی ذلک بتاریخ دوم ماہ محرم روز چہار شنبہ دولت پایبوس بدست آمد مولانا وجیہ الدین پائلی و مولانا برہان الدین غریب و یاران دیگر حاضر بودند سخن در فضیلت عاشورہ متبرک میرفت بر لفظ مبارک راند که ہیچ ماہی فاضلترین از ماہ محرم نیست زیرا آنچه در خبر است که رسول صلے الله علیه وآله وسلم مرشاہ اولیاء علی مرتضی کرم الله وجہہ را وصیت میکرد که یا علی روزہ فاضلتر اگر بداری پس از فریضہ در ماہ محرم بدار که اینماہ ماہ خداوندست سبحانہ تعالے توبۂ قومی ہم درینماہ پذیرفت و ہر که اندرین ماہ توبہ کند خدائے عز و جل توبہ اش پذیرد و آنگاہ ملائیم این معنے فرمودہ که شنیدہ ام از لفظ دُرربار گوہر نثار خواجہ شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس الله سرہ العزیز که در راحت الارواح قاضی حمید الدین ناگوری رحمتہ الله علیه نبشتہ است که در خبر است از رسول الله صلی الله علیه وسلم ہر که سہ روز پیوستہ روزہ در ماہ محرم دارد پنجشنبہ و آدینہ و شنبہ خدا تعالے فرمان دہد تا عبادت نہصد سال در نامہ اعمال او بنویسند و ہمان مقدار بدی از نامہ او پاک گردانند بعد ازان ملائیم این معنی فرمود که در اوراد شیخ الاسلام بہاؤ الدین زکریا قدس الله سرہ العزیز نبشتہ دیدہ ام ہر که در روز عاشورہ روزہ دارد خدا تعالے فرمان دہد تا شصت سال عبادت در نامہ او بنویسند که روز روزہ داشتہ باشد و شب بقیام

گذرانیده بود و ہر کہ در روز عاشورہ روزہ دارد ثواب دہ ہزار فرشتہ او را بدہند
و دہ ہزار حاجی کہ حج کردہ باشند و دہ ہزار شہید و ہر کہ روز عاشورہ روزہ دارد
و یا مومنی را چندان طعام دہد کہ روزہ بکشاید گوئے ہمہ امت رسول اللہ صلی اللہ
علیہ و آلہ وسلم را طعام داد و شکمہائے ایشان سیر کرد و ہر کہ روز عاشورا روزہ
دارد و دست بر یتیم بمالد بعدد موئی کہ بر سر آن یتیم باشد درجہ بنام او در بہشت
بر آرند آنگاہ بر لفظ مبارک راند کہ در حدیث آمدہ است بروایت خواجہ
ذوالنون مصری رحمۃ اللہ علیہ او در دلیل السائلین بنویسد ہر کہ روز عاشورا
نفقہ بر عیال خود فراخ گرداند ایزد تعالے تا سال دیگر روزے بروے فراخ گرداند
بعد از ان لختی سخن در علم افتاد و فضیلت آن مولانا برہان الدین
غریب سلمہ اللہ تعالے حاضر بود سر بر زمین نہاد کہ بزرگ نعمتی است نعمت علم فرمود
کہ آرے در آثار تابعین نبشتہ دیدہ ام بروایت عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ
عنہ کہ او روایت کرد از رسول صلی اللہ علیہ وسلم گفت کہ در علم دو شناخت است چنانکہ
اگر اہل علم فرومایہ باشد شریف گردد و اگر اہل علم بخیل بود جوانمرد شود و اگر اہل علم
خوار بود عزیز گردد و اگر دور بود نزدیک گردد بخدائے عز وجل و اگر اہل علم تند باشد
آہستہ گردد و اگر زشت گو بود شیرین گو گردد و اگر اہل علم ضعیف بود قوی
گردد و اگر بے شرم باشد شرمسار گردد و اگر اہل علم مجہول باشد معروف گردد و اگر
ریائے باشد خدائی گردد بعد از ان خواجہ ادام اللہ برکاتہ بر لفظ مبارک راند
کہ در حدیث آمدہ است از رسول اللہ صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم کہ بندگان خدا
بجویند علم را و روز قیامت در روے اہل علم چون ماہ شب چہار دہم تابد آنگاہ
بلایم این معنے فرمود کہ در کتاب العارفین آمدہ بروایت
ابو معاذ سنجری رحمۃ اللہ علیہ کہ خدائے تعالے روزیہائے بندگان تقدیر کردہ است

پیش از انکہ آسمان و زمین را آفرید پنجاہ ہزار سال عرش بر سر آب بود قرار نمی گرفت روزے طلب کنید آنچہ حلال است بگیرید و آز انچہ حرام ست از دوست باز دارید **بعد ازان** ملا یم این حدیث فرمود کہ از خذیفہ یحیی معاذ رازی رحمتہ اللہ علیہ آمدہ است کہ علماء امت پیغامبر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم از مادر و پدر مہربا ن تر ند زیرا کہ مادر و پدر از آتش دنیا و ہول دنیا نگاہدارند و علماء امت محمد صلی اللہ علیہ وسلم از آتش دوزخ و ہول قیامت نگاہدارند **بعد ازان** فرمودند کہ نشستن با علماء و خوبی ایشان گرفتن از ہدیہائے خدا است عزوجل پس از ہمہ عالم کرانہ علم اختیار باید کرد **انگاہ** ملا یم این معنی فرمود کہ شنیدم از زبان شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز کہ در حدیث آمدہ است رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمودہ کہ من از جبرئیل علیہ السلام شنیدم و جبرئیل از اسرافیل و او از حضرت ایزد تعالے فرمود کہ ہر کہ در طلب علم دو گام رود و بشنید نزدیک عالم دو ساعت و بشنود از و دو سخن بدہد ایزد تعالے وَجَنَا الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ الحمد للہ علی ذلک **بتاریخ دہم ماہ محرم روز پنجشنبہ** دولت پابوس حاصل شد مولانا شمس الدین یحیی و مولانا فخر الدین رازی و مولانا وجیہ الدین پایلی حاضر بودند سخن در شش روزہ ماہ شوال بود بر لفظ مبارک راند ہر کہ شش روزہ ماہ شوال دار دایزد تعالے ہشت بہشت آفریدہ است فرمان دہد تا ہر دری ہزار شارستان بنا کنند از یاقوت سرخ و در ہر شارستانے چیزے آفریدہ است کہ ہرگز ہیچ چشم چنان ندیدہ است و بدان خدائے کہ مرا بحق بندگی فرستادہ است ہر آن بندہ کہ شش روز از ماہ شوال روزہ دارد فرشتہ از آسمان آواز دہد کہ ای بندہ ہمہ گناہان تو آمرزیدم کار از سر گیر **انگاہ** سخن در ایام بیض و روزۂ آن افتاد بر لفظ مبارک راند کہ چون آدم صلوات اللہ علیہ را از بہشت بدنیا فرستادند

بیان روزہ در ایام بیض

هفت اندام او سیاه گشت چون خداوند سبحانه تعالی توبه اش پذیرفت فرمان داد
تا روز سیزدهم وچهاردهم وپانزدهم روزه دارد اول روز روزه داشت ثلث
اندام او سفید شد دوم روز دو حصه از اندامش سفید شد چون روز پانزدهم روزه داشت
هر هفت اندامش سفید شد بعد از آن بنده سر بر زمین نهاد و عرض داشت کرد که وقتی
از زبان مخدوم شنیده ام که مردی نزدیک رسول الله صلی الله علیه وسلم بیامد
وگفت مرا روزه فرماید تا ثواب بیشتر یابم رسول الله صلی الله علیه وسلم
فرمود که در هر ماهی سه روزه دار چنان باشد که همه سال روزه داشته باشی
فرمودند آری همچنان است بعد از ان هم درین محل فرمودند که در اوراد شیخ
الشیوخ شهاب الدین سهروردی آمده که از رسول صلی الله علیه وسلم در خبرست
هر که سه روز از هر ماه روزه دارد گویا که پیوسته روزه داشته باشد و روز قیامت
امنا واصدقا او ورا با هفتاد کس از اهل بیت او شفاعت دهند و چون سر از گور
بر کند روی او چون ماه شب چهارده تابان باشد بعد از ان سخن در فضیلت
نماز شب عید الضحی افتاده بود به لفظ مبارک راند که حضرت رسول علیه السلام
فرمود هر که در شب عید الضحی ده رکعت نماز بگذارد و بخواند در هر رکعتی الحمد لله
یکبار و قل هو الله احد ده بار چون از نماز فارغ شود صد بار درود فرستد
وصد بار استغفار بگوید وصد بار کلمه سبحان الله تا آخر بگوید بعد ازان
اگر آنکس آمرزش جمله امت مرا بخواهد خدای تعالی بکرم خود همه را بیامرزد و وی را بخشد
ببرکت این نماز آنگاه هم درین محل فرمود که در اوراد شیخ سیف الدین باخرزی
رحمة الله علیه نبشته دیده ام که هر که در شب عید الفطر دوازده رکعت نماز کند بسه سلام
وبخواند در هر رکعتی الحمد یکبار و قل هو الله احد پنج بار خدای تعالی تا سال دیگر بهشت و هر
و در هر روزی عبادت یکساله نویسد و اگر دران سال بمیرد شهید مرده باشد و

دربیان نماز شب عید الضحی

دربیان نماز عید الفطر

ونبویسند مراورا بهر رکعتے صد حج عمرہ و بعد و هر آیتے که خوانده است ثواب بنده آزاد کننده در نامهٔ او نویسند و دعای او مستجاب شود و دل او فارغ گردانند و از عذاب گور ایمن بود و فردای قیامت او را سایه دهند زیر عرش بعد ازان فرمان آید تا او را با اہل او در بہشت برند الحمد للہ علی ذلک بتاریخ دوازدہم ماہ محرم الحرام روز پنجشنبه دولت پایبوس حاصل شد مولانا شہاب الدین میرٹھی بخدمت حاضر بود سر بر زمین نہاد فرمود که در ماه شعبان نیز نماز بسیار آمده است فرمودند آری انگاه گفت ہر که در شب نخستین از ماه شعبان دوازده رکعت نماز بگزارد و بخواند در ہر رکعت الحمد للہ یکبار و قل ہو اللہ احد پانزده بار حق سبحانه تعالے او را ثواب دوازده ہزار غازی کرامت کند و از گناہان چنان پاک گردد گوئی که از مادر زاده شده است و اگر دران سال بمیرد شہید مرده باشد انگاه ملایم این معنی حکایت فرمودند که درین ماه شعبان بروایت حسن بصری رضی اللہ عنه داود و روایت کرد از علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنه که او گفت ہر آن بنده که گناه بسیار کرده باشد و ازان پشیمان شده خواہد که توبه کند پس برود باید که بروز دوشنبه سر و تن بشوید چون شب دوشنبه در آید در ماه شعبان نماز خفتن بگزارد بعد ازان دوازده رکعت نماز بگزارد و چون فارغ شود ہفتاد بار استغفار بگوید پس توبهٔ او قبول کنند و گناه او عفو شود بعد ازان ملایم این معنی فرمودند که در حقایق نوشته دیدم از روایت خواجه شبلی رحمة اللہ علیه که رسول علیه السلام فرمود که مہتر جبرئیل علیه السلام درین ماه شعبان نزدیک من آمد گفت خیز یا محمد نماز کن خدا وند را سبحانه و تعالے و بیجوان اندرین شب بزرگ گفتم یا اخی جبریل این چه شب است گفت یا محمد ایزد تعالے امشب سیصد در از رحمت خود بگشاده است یا رسول اللہ امشب خداوند تعالے ہمه مومنان را بیامرزد مگر کسے را که جادوگر باشد و جزان

بعد ازان رسول علیہ السلام برون آمد در بقعۂ خالی برفت نماز میکرد و خدا یرا ثنا میگفت
و دعا میکرد تا چہار ساعت از شب بگذشت جبرئیل بیامد و گفت یا محمد سر از سجدہ
بردار و سوے آسمان بنگر رسول علیہ السلام سر برآورد و نگاہ کرد و درہاے آسمان کشادہ
دید و بر در آسمان دوم فرشتہ ندا میداد کہ خنک آنکسے کہ خداوند خود را
امشب سجدہ کرد و بر در آسمان سیوم فرشتہ آواز میداد کہ خنک آنکسے کہ امشب
دعا کرد و بر در آسمان چہارم فرشتہ آواز میداد کہ خنک آنکسے کہ امشب از بیم
خدا تعالے بگرید و بر در آسمان پنجم فرشتہ آواز میداد کہ خنک آنکسے کہ امشب
خدا یرا عز و جل ثنا گوید و بر در آسمان ششم فرشتہ دید کہ آواز میکند کہ خنک آنکسے کہ
امشب خدا یرا عز و جل یاد میکند و بر در آسمان ہفتم فرشتہ دید کہ آواز میداد
کہ امشب ہست حاجت خواہندہ تا حاجت روا سازم و ہست ہیچ آمرزش
خواہندہ تا او را بیامرزم بعد ازان خواجہ ادام اللہ برکاتہ بر لفظ مبارک
راند کہ این شبے است کہ کردار بندہ ہاے خدا بخوانند و پیش خداوند تبارک و تعالی
عرض کنند و این شبے است کہ روزیہاے بندگان را قسمت میکنند پس انسان را
مے باید کہ دران شب غافل نباشد و بنماز و تسبیح و تلاوت مشغول باشد تا ازین سعادت
محروم نماند خواجہ ادام اللہ برکاتہ درین فواید بود کہ ملک محمد غیاث پوری باہم
نفر دیگر رسید و سر بر زمین نہاد فرمان شد کہ بنشین بنشست بعد ازان خواجہ
ذکر اللہ بالخیر اقبال را فرمود بیا قدر خربوزہ موجود است بیار و پیش
ملک محمد بدار بیاورد پیش ملک محمد داشت بعد ازان فرمود قدرے نبات
و خرما موجود است آن نیز بیار آن نیز بیاورد فرمان شد کہ پیش این
ہر سہ عزیز بنہ چون پیش ایشان بداشت ہر چہار نفر برخاستند و سر در قدم آوردند
کہ یا فتیم چنانچہ میگفتند ما در خاطر این اندیشہ کردہ بودیم کہ خدمت مخدوم

اظهار کرد. بعد ازان خواجه دام الله برکاته بهمدرین محل فرمود که وقتی در خدمت شیخ
الاسلام فرید الحق والشرع والدین قدس الله سره العزیز نشسته بودیم آمدیم که هفت
نفر درویش آمدند و هریک ازان در خاطر خودها اندیشه کرده بودند خدمت
شیخ الاسلام هرچه ایشان در خاطر اندیشه کرده بودند پیش هریکی آن میوه و طعام
برداشت هر هفت نفر درویش اقرار کردند که امروز بیست سال است که
در طلب مرد خدا میگردیدیم هیچ کس را نیافتیم مگر خدمت خواجه جیو را. بعد ازان سخن
در بزرگی مولانا فخر الدین زاهد افتاد فرمودند که چهل سال این بود که ایشان گندم
خود آس میکردند و کسی دیگر را نمیفرمودند پرسیده شد که چندین خدمتگاران شما که
حاضر اند چرا نمیفرمائید گفت این مقدار ثواب که آنها برند چرا خود نه برم. بعد ازان
همدرین محل از بزرگی او حکایت کردند که وقتی در دهلی امساک باران شد مولانا فخر الدین
زاهد بر سر منبر نماز برآمد کوزه در آستین کرده از آستین بدر آورد و در دست
گرفت و بهوا برداشت و روی بسوی آسمان کرد و گفت که الهی تا این کوزه پر نشود
فرو نیاریم چون این مقدار بگفت چندان باران بارید که محله دهلی سه شبان روز
درمیان آب بود. بعد ازان عزیزی بود عرض کرد که وقتی بخدمت مولانا شهاب الدین
اوشی حاضر بودم بسیار در نماز جماعت غلو میکردند که نماز با جماعت بگزارند بر لفظ
مبارک راندند که آری پیش ازین تا نماز بجماعت نمیکردند روا نبودی در نماز جماعت
ثواب بسیار است. هم ملایم این معنی حکایت کردند که هر که نماز پیشین بجماعت کنند
ایزد تعالی فرمان دهد روز قیامت که کوههای روی زمین و دوگان و چهار
پایان و هرچه در آسمانها ستاره است بیارند و در یک پله ترازو نهند. ثواب آن نماز
از همه گران تر آید و هر که نماز دیگر بجماعت بگزارد و هر جائی نماز باشد تا نماز شام
پیش کند ایزد تعالی روز قیامت بفرماید تا عرش و کرسی و لوح و قلم و همه فرشتگان

و پیغامبران دیگر را بیارند و دریک پلهٔ ترازو نهند و در پلهٔ دیگر آن دو نماز نهند
ثواب این دو نماز از همه گران تر آید بعد ازان فرمودند هر که نماز خفتن بجماعت
بگزارد بفرماید ایزد تعالے تا هر رکعتے را ده هزار رکعت پذیرد که در دیوان او ثبت کنند
و آنکس از جملهٔ بیداران باشد بعد ازان ملایم این معنی فرمودند هر که نماز با مداد
بجماعت بگزارد و بنشیند و بذکر ایزد تعالے مشغول باشد تا آفتاب برآید انگاه برخیزد
و نماز اشراق بگزارد فرمان دهد حق تعالے تا از هر آسمانے ده هزار فرشته بیایند
جمله هفتاد هزار فرشته باشد هر فرشته طبقے از نور گرفته بیایند آنگاه ایزد تعالے که بیچون
و بے چگونه است حکم کند که این بندهٔ خاص من نماز از برائے من کرده است هر گناهے
که کرده است در گذشتم کار از سر گیرد خواجه ادام الله برکاته درین فواید بود
که شیخ عثمان سیاح و شیخ جمال الدین النسوی و مولانا برهان الدین غریب و حسن میمندی
با یاران خود در آمدند سر بر زمین آوردند فرمان شد بنشینید بنشستند و زبس بار احت
بود سخن در اصحاب سلوک معرفت بر لفظ مبارک راند که چون خواجه ذوالنون مصری
قدس الله سره العزیز تایب شد وقتے بکشتی سوار بود در آن کشتی بازارگانان بودند قضارا
کشتی غرق مے شد خواجه ذوالنون مصری دعا کرد غرق نشد چون کشتی درمیانه دریا
رسید دیناری از میان کشتی گم شد همه باتفاق گفتند که کسے نیست مگر این درویش
و زبان درازی کردند خواجه متحیر ماند روے بسوئے آسمان کرد و گفت الٰهی اگر توبهٔ من
قبول افتاده باشد دینارے پیدا شود تا خلاصی یابم بر فور ماهیان دریا از فرمان شد
که یکان دینار زر در دهان کرده بالا بیایند برآمدند چون مردمان این معاینه دیدند
همه بمعذرت در آمدند که ما گناه کردیم خواجه دیناری از ماهی بستید بجانب ایشان
پرتاب کرد و برفت آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر همدرین محل فرمود آن روز که خواجه فضیل عیاض
تایب شد ندانند که کردند ازان رخت بسیلے خلق که در راه زنی گرفته بود در ایام

که تایب شد هر کسے راے طلبید و اسباب او باز میداد و خشنودی می طلبید چنانچه در میان ایشان جهودی بود هیچ وجه خشنود نمے شد خواجه بسیار معذرت میکرد و او خشنود نبود الغرض خواجه بر پاپشت نشسته بود جهود روبسوے خواجه کرد و گفت اگر از زیر این پاپشت تو مرا زر بدهی یک مشت من از تو خشنود شوم خواجه فضیل بر فور دست در زیر پاپشت کرد که مشتے زر برون آورد و او را داد آنروز جهود بر فور مسلمان شد و گفت که من در توریت دیده ام هر که را توبه قبول افتد اگر او خاک را در دست گیرد زر شود مرا حقیقت شما مفهوم شد که توبه تو قبول افتاد مقصود آن پاپشت بنود قبول توبه بود آنگاه خشنود شد خواجه ذکر الله بالخیر روبسوے حسن قوال کرد که عزیزان حاضر اند چیزی بگو چون حسن سماع آغاز کرد خواجه عثمان سیاح و شیخ جمال الدین هانسوے برجستند و در رقص شدند از چاشت تا نماز پیشین در رقص ماندند چون فارغ شدند هر کس را جامه عطا شد درین میان بنده نیز کلاه سفید یافت و آن نظم این بود که گویندگان میگفتند **نظم** عشقت خبر ز عالم بیهوشی آورد اهل صلاح را بقدح نوشی آورد ❊ عشق تو شحنه ایست که سلطان عقل را ❊ موی جبین گرفته بیچارگی آورد ❊ من ناتوان زباده کشی کشتم اے طبیب ❊ آن دارد م بده که فراموشی آورد ❊ بعد ازان نکتے سخن دران افتاده بود. که مردم از آن کسی چیزے بخورد یا بی اجازت او بیرد بجلے ازو نطلبد بعد ازان خواجه ادام الله برکاته چشم پرآب کرد این حکایت بهمدین محل فرمود که بعد از نقل خواجه ابوبکر شبلی را در خواب دیدند که خداے با تو چه کرد فرمود بهمان کرد که با دوستان خود کنند اما یک عتاب سخت شد که تا این زمان غرق آن عتابم و آنچنان بود که روزے در خانه شخصے رفته بودم گندم پیش من توده بود یکدانه گندم بر داشتم بے اجازت آن شخص بدندان دو پاره کردم اما نخوردم فرمان آمد ای شبلی گندم مردم دو پاره میکنی بجلے نمیخواهی پس

درین متحیر آمدم که فردائے قیامت چه جواب خواہم داد الحمد الله علی ذلک بتاریخ
بستم ماه محرم الحرام روز یکشنبه دولت پابوس حاصل شد سخن در نماز ہائے
اوقات چاشت و ثواب آن افتاده بود بر لفظ مبارک راند که در آثار اولیا آمده است
که رسول علیه السلام گفت که ہر که در ہمه عمر خود یکبار نماز تسبیح کند ایزد تعالے
ہفتاد ساله عبادت در نامه اعمال او بنویسد و ہفتاد ساله گناہانش بیامرزد و
ثواب بسیار دہندش بعد ازان ملایم این معنی فرمود که از شیخ الاسلام
فرید الحق والشرع والدین قدس الله سره العزیز شنیده ام که ہر که در ہر ماه این نماز
کند درجہائے عالی یابد در بہشت و آئین نماز این ہست که چہار رکعت نماز بیک سلام
کند در ہر رکعتے الحمد لله یکبار و سورتے که داند بخواند و پانزده بار سبحان الله و سه
بار سبحان ربی العظیم گوید و پانزده بار سبحان الله تا آخر بگوید و سر بردارد و سمع الله
بحمده بگوید و پانزده بار سبحان الله و الحمد لله تا آخر بگوید پس بسجود فرود شود بعد ازان
سبحان ربی الاعلی ده بار بگوید و در سجده دوم ہمچنین ده بار کلمه سبحان الله بگوید
ہم برین ترتیب این چہار رکعت نماز بگزارد که در ہر رکعتے ہفتاد و پنج بار سبحان الله
مے شود چون از نماز فارغ شود ہفتاد بار درود فرستد و ہفتاد بار استغفار و
ہفتاد بار سبحان الله تا آخر انگاه از خار ایشعالی بدین نماز خرسندی نخواہد بہشت
نباید خواست که این نماز بس بزرگ است انگاه فرمود که در اوراد شیخ الاسلام
خواجه عثمان ہارونی قدس الله سره العزیز نبشته دیدم در نماز ہائے ہفته در روز شنبه
بروایت ابی ہریره رضی الله عنه آمده است که ہر که روز شنبه چہار رکعت نماز
بگزارد بیک سلام و بخواند در ہر رکعتے الحمد لله یکبار و قل یا ایہا الکافرون سه بار چون
از نماز فارغ شود یکبار آیته الکرسی بخواند بنویسند در نامه اعمال او بفرمان ایزد تعالے
عز و جل بعدد ہر جہودے و جہوده عبادت یکساله چنانکه روز روزه داشته باشند

وشب بقیام و ہمچنین باشد کہ تمام امت محمد صلے اللہ علیہ وسلم خریدہ و آزاد کردہ باشد
و توریت و انجیل و زبور و فرقان خواندہ باشد و خدا ے عزوجل روز قیامت ہزار گردن بند
در گلوی او بپوشاند با حلہ ہم پس با پیغمبران و شہیدان در بہشت برود بحساب بعد ازان
ملایم این معنی فرمود کہ ہمانجا در اوراد خواجہ دیدہ ام ہم باسناد ابو ہریرہ رضے اللہ
عنہ کہ او گفت ہر کہ روز یکشنبہ چہار رکعت نماز کند و بخواند در ہر رکعتے الحمد اللہ یکبار
و آمن الرسول یکبار بفرماید ایزد تعالے بنویسید در نامہ او بعدد ہر ترسائے و ترسایہ
عبادت یکسالہ و ثواب ہزار غزا و ثواب ہزار پیغمبران و ثواب ہزار شہید و میان او و میان
دوزخ چندان مسافت بود کہ ہزار خندق در میان افتد و پہنائے ہر خندق
پانصد سالہ باشد و بکشاید ایزد تعالے بر و ہشت بہشت بعد ازان ہم درین محل
فرمود کہ مردے فاسق بود در ایام خواجہ عبد اللہ سہیل تستری نقل کرد در خواب
دیدند کہ در بہشت میخرامید سوال کردند کہ تو مردی فاسق بودے این دولت از
کجا یافتی فرمود روز یکشنبہ چہار رکعت نماز میگذاردم فرمان شد کہ ترا در کار این نماز
کردم الحمد للہ علے ذالک بعد ازان فرمود کہ در اوراد شیخ بہاؤ الدین زکریا
نبشتہ دیدہ ام بروایت عمر رضے اللہ عنہ ہر کہ روز دوشنبہ دو رکعت نماز
بگذارد و بخواند در ہر رکعتے الحمد اللہ یکبار و آیتہ الکرسی یکبار و اخلاص یکبار
چون از نماز فارغ شود دہ بار آمرزش از برائے مادر و پدر خود بخواہد دہ بار
درود فرستد بدہد خدا ایتعالے او را کوشکے از مروارید سفید و ہفت خانہ دران کوشک
درازی آن خانہ و فراخی آن خانہ ہفتصد ارش خانہ اول از نقرہ خام و خانہ دوم
از زر و خانہ سیوم از مروارید و خانہ چہارم از زبرجد و خانہ پنجم از یاقوت و خانہ ششم
از دُر و خانہ ہفتم از نور در ہر خانہ تختے و بر ہر تختے حور العین نشستہ از بالا تا زانو از زعفران
تر و از زانو تا سینہ از مشک از فرو از سینہ تا گردن از عنبر اشہب و ازان تا بسینہ

از کافور سفید و از زر آراسته و پیراسته او را بدهند آنگاه بهمدرین محل فرمود که در اوراد شیخ قطب الدین بختیار اوشی قدس الله سره العزیز نبشته دیده ام بروایت معاذ جبل رضی الله عنه که او روایت کرد از رسول الله صلی الله علیه وسلم که هر که روز شنبه که آن روزے است که ایزد تعالے باران دران روز آفریده است و ابلیس بر زمین درین روز آمده است و درهای دوزخ بروے کشاده و درین روز ملک الموت علیه السلام بر جانهاے بندگان مسلط شده و درین روز قابیل مر هابیل را بکشت و درین روز ایوب پیغمبر علیه السلام مبتلا شد پس هر که درین روز دو رکعت نماز بگذارد و بخواند در هر رکعتے الحمد لله یکبار والتین یکبار و اخلاص یکبار و معوذتین یگان بار بفرماید ایزد تعالے عز و جل بعدد هر قطره باران که از آسمان بارده نیکی در بهشت شارستانے بنا کنند از زر و نقره شود بروے هفت در از دوزخ و بدهد او را ثواب آدم و موسے و هارون و ایوب علیه السلام و بگشاید بروے هفت در بهشت و ایمن بود از جمله بلاها آنگاه ملایم این معنی فرمودند که در سیاق اوراق شیخ بدر الدین غزنوی رحمة الله علیه نوشته دیده ام بروایت معاذ جبل از رسول صلی الله علیه وسلم که حق سبحانه و تعالے روشنائی و تاریکی در روز چهارشنبه آفریده است هر که درین روز دو رکعت نماز کند و بخواند در هر رکعتے الحمد لله یکبار و اذا زلزلت الارض یکبار و اخلاص سه بار ایزد تعالے تاریکی گور و قیامت از وے ببرد و بنویسند عبادت یکساله و نامه سفید بدست او دهند آنگاه بر لفظ مبارک راند که ایزد تعالے روز پنجشنبه بهشت آفریده است هر که درین روز دو رکعت نماز کند در هر رکعتے الحمد لله یکبار و اذا جاء پنج بار بخواند و چون نماز دیگر روز بکند پنجاه بار قل هو الله احد بخواند آنگه بیابد و تعالے در بهشت شارستانے بدهد و هفتاد حور او را ببخشد و بعدد هر فرشته عبادت

یکسالہ بدہند و بعد ہر آیتے ثواب ہزار شہید **بعد ازان** ملایم این معنی فرمودند بروایت
معاذ جبل رضی اللہ عنہ کہ پیغمبر فرمود صلے اللہ علیہ وسلم ہر کہ روز آدینہ دو رکعت الحمد یکبار
وآیۃ الکرسی صد بار و قل ہو اللہ احد صد بار پس بخواند شنبید و گوید یا نور النور یا اللہ یا رحیم
یا رحمن یا حی یا قیوم افتح ابواب رحمتک و مغفرتک و من علے ید خل الجنۃ و اعتقنی من النار
ہفت بار بگوید بیامرزد او را خدا تعالے ہفتاد گناہ کبیرہ و نود و شش درجہ دہند در
بہشت او را **بعد ازان** ہم درین محل حکایت مشایخ کبار افتاد فرمود کہ وقتے رسول علیہ
السلام از مہتر جبرئیل در حق مشایخ پرسید جبرئیل علیہ السلام گفت یا **محمد** بدانکہ مشایخ
چراغ امت تواند خنک آنکسے کہ حق ایشان بشناسد و دوستان حق دانند پس ما گواہی
دہیم کہ آنکس از اہل بہشت است و ہر کہ ایشان را دشمن دارد از اہل دوزخست
بعد ازان ملایم این معنی فرمود کہ از شیخ الاسلام فرید الحق والشرع والدین قدس اللہ
سرہ العزیز شنیدم ہر کہ بمرگ مشایخ اندوہگین نباشد او منافق باشد و ہیچ مصیبتے
بدتر در دنیا از مرگ مشایخ و علما نیست پس ہر گاہ در دنیا عالمے یا شیخے بمیرد ہفت
آسمان و زمین و ہر چیز در ایشان است بگریند و ہر فرشتہ ہفتاد روز برائے ایشان
بگرید و او مومن نیست کہ در مرگ مشایخ اندوہگین نشود کہ از مرگ مشایخ اندوہگین شود
خداوند سبحانہ تعالے ثواب ہزار مشایخ و عالم بدہد بعد ازان ہم درین محل فرمود کہ ہر کہ
مشایخی را یا عالمے را خوار دارد آنکس منافق بود و لعنت کردہ شود در دنیا و آخرت
نعوذ باللہ منہا **تاریخ چہار دہم ماہ صفر روز چہار شنبہ** دولت پابوس
میسر شد سخن در باب بندگان و زیر دستان افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ زیر دستان را
نیکو دارید چہ در خبر است از **رسول اللہ** صلے اللہ علیہ وسلم کہ روزے مردے نزدیک
پیغمبر آمد پرسید کہ یا رسول اللہ بندگان دارم ہر روز چند گناہ در گذارم و عفو کنم گفت
ہر روز ہفتاد گناہ چون ہفتاد و یک شود تدارک کن **بعد ازان** ہم ملایم این معنی

فرمود که مولانا کیتهلی بردعا گو رسیده بود طعامے موجود بود مبشر را فرمودم که بیارد او در آوردن درنگ نمود چوب خوردے پیش بود در پشت او زدم مولانا کیتهلی آه کرد همچنانکه گوئے در پشت او زدم گفتم شما را چه رسید که آه کردید بر فور پیراهن از پشت دیگر کرد چون نظر کردم عکس آن چوب بر پشت او بر آمده بود و این سخن گفتے ایشان را به از خود باید دانست که قدرت آن ندارند که چیزے توانند گفت بعد ازان خواجه ذکراللہ بالخیر فرمود که در آثار اولیا نوشته دیدم بروایت مشایخ طبقات که زیر دستان را هم ازان طعام باید داد که خود خورند همان جامه باید داد که خود پوشند زیرا چه ایشان همچو شما گوشت و پوست دارند بعد ازان ملایم این معنی فرمود که سلطان شمس الدین انار اللہ برهانه را رسم بود که نیم شب در عبادت مشغول شدی و آن زمان که بر خاستے خود آب ستدے و وضو کردی هیچ کس را از بندگان بیدار نکردی تا وقتے که ازین حال سوال کردند فرمود چرا باشد که رنج خود بر دیگرے نهم و ایشان را از خواب بیدار کنم **بعد ازان** سخن در بزرگ داشتن پیران افتاده بود بر لفظ مبارک راند که رسول اللہ صلے اللہ علیه وسلم فرموده است هر که بر خوردگان نبخشاید و بر پیران شکوه دارد او از ما نیست بعده فرمود که رسول علیه الصلوٰة والسلام چون در راه پیرے را بدیدے خواه مسلمان خواه جهود بسبب حرمت موے سفید او هرگز از وپیش نرفتے و فرمودے که هر کسے نشان نور خدا باشد از وپیش نتوان رفت الشیب نور **بعد ازان** بر لفظ مبارک راند که خدا تعالے بزرگ داشته است پیرے که در مسلمانے موے سفید کرده باشد آنرا شما نیز بزرگ دارید زیرا چه در توریت فرمان شده است که یا موسیٰ پیران را حرمت دار و پیش ایشان بر خیز چون بیایند و چون بیند که جوانان پیش از پیران آب میخورند یا پیش از پیران شده میروند و ایشان در عقب پس بدانید که برکت و راحت از خلق برگرفته اند زیرا چه چون چنین بود خیریت در ان شهر

نباشد آنگاه ملایم این معنی فرمود که شنیدم از زبان مبارک شیخ الاسلام فرید الحق والشرع
والدین قدس الله سره العزیز که وقتی بخدمت خواجهٔ خود خواجه قطب الدین بختیار اوشی
قدس الله سره العزیز نشسته بودم خادمت خواجه هر بار نگاه بیرون میکرد و برمی خواست استاده
می شد و می نشست چنانچه شش هفت بار همچنین کرده بعد ازان عرض کردم بخدمت
حضرت ایشان که این نشستن و برخاستن چه حال بود فرمودند که بیرون درمی نشسته
بدیدم هر بار که نظر بر می افتاد مرا واجب شد که از برای حرمت موی سپید او برخیزم
و استاده شوم سبب خاست من آن بود آنگاه ملایم این معنی حکایت دیگر فرمود که
سلطان معز الدین محمد بن سام را انار الله برهانه رسم بود که هر که از پیران پیش او بیامدی
بر فور از تخت برخاستی و استاده می شد و مصالح او با تمام رسانیدی بعد ازان
از وزرای او عرض کردند که این نوع نیکو نیست که خلیفه میکند هریکی بر می خیزد فرمود
که شما میدانید که مقصود ازین چیست گفتند نه خلیفه بهتر میداند فرمود که از سبب آن
بود که بر میخیزم حرمت بران میدارم باشد که حشر من بیچاره فردای قیامت دران
پیران کنند و از آتش دوزخ خلاص دهند و از برکت آن نور که حق تعالی موی سفید را
بنور خود اضافت کرده است مرا نجات دهند بعد ازان لختی سخن همسایگی افتاد
بر لفظ مبارک راند که رسول علیه السلام فرمود که جبرئیل علیه السلام حق همسایگی را
مرا چندان وصیت کرد گمان بردم که همسایه را در مال همسایه میراث دهند
بعد ازان فرمود که در تذکرة الاولیا نبشته دیده ام که حضرت خواجه
بایزید بسطامی را همسایه بود جهود او جائی بسفر رفته بود و زن آن جهود را حمل بود
بچه آورد و نزد آن زن چیزی نه که در خانه خود چراغ بسوزد و آن خورد ک از تاریکی
بگریستی این خبر بخواجه رسید هر شبی از دکان بقال روغن می آوردی و بدان زن جهود
میدادی چنانچه مدتی بر آمد و آن جهود بیامد زن او تمام کیفیت آورد ن

چراغ خواجه پیش او بگفت آن جهود شرمنده شد پیش خواجه آمد گفت این چه بود که شما لطف کردید گفت از سبب حق همسایگی که حق همسایگی بزرگ حقی است بتر فور آن مسلمان شد **بعد ازان** همدرین محل این حکایت فرمود که همسایهٔ خواجه بایزید جهودی بود اورا گفتند که مسلمان چرا نمی شوی آو جواب داد که اگر مسلمانی این است که بایزید میکنند من نمی توانم کردو اگر این است که شما میکنید ازین ننگ دارم **بعد ازان** همدرین محل فرمود که رسول علیه السلام فرموده است که ایمان درست نبود تا همسایه از وی ایمن **بعد ازان** خواجه ادام الله برکاته فرمود که بدانند حق همسایه آنست که چون همسایه وام خواهد وام بدهی و اگر حاجت تبو دارد حاجتش روا کنی و چون بیمار شود به پرسیدن او بروی چون مصیبت رسد تعزیت کنیش و آنچه به پزی ازان نصیب کنی و اگر میرد بر جنازهٔ او نماز کنی و برابر بروی **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که رسول صلی الله علیه السلام فرموده که بخدا تعالی ایمان آورد و بقیامت بگرید است بگو که همسایه را میازار که حق همسایه چندان است که حق مادر و پدر الحمد لله علی ذلک **بتاریخ شانزدهم ماه صفر روز دوشنبه** دولت پائیوس حاصل شد سخن در قاضیان افتاده بود بر لفظ مبارک راند که قاضی و قضا نیکو چیزی است اگر کردن بدانند و حق آن کند بجا آورد که دایم مقام حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم **بعد ازان** همدرین محل فرمود که بهدایهٔ فقه نبشته دیده ام بروایت عبد الله مسعود رضی الله عنہ که رسول علیه السلام فرموده قال من جعل قاضیا فقد ذبح بغیر سکین یعنی بی کارد کشته شد هر که را قاضی گردانید و این حدیث دران محل بوده است که حضرت رسالت از شب معراج باز گشت فرمود که چون دوزخ را پیش نظر داشتند بدیدم که سرها توده کرده اند بادستارها آسیای آتشین آس می کنند پرسیدم یا اخی جبرئیل این سرها کدام طایفه است

گفت یا رسول اللہ این سرہاے قاضیان ریا کنندہ اند کہ در دنیا حکم ریا و رشوت

کردہ اند آنگاہ خواجہ عالم این حدیث فرمودہ است من جعل قاضیاً فقد ذبح بغیر سکین

بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بہ ہمدرین محل این فرمود کہ امام اعظم ابوحنیفہ کوفی را

قضا میدادند قبول نکرد و گفت من لایق قضا نیم کہ مرا بار ہند چون این سخن بگفت

خلیفہ عصر فرمود کہ بندش کنند بند کردند بیگاہ در بند بود ہر روز پیغامے شد کہ قضا

قبول کن سخن امام ہمین بود کہ من قضا نتوانم کرد۔ بعد ازان پیش آوردند کہ تو امام

مسلمانے از تو مہتر و بہتر کسے نیست کہ او را بدہم قبول کن گفت کہ من حدیثے یافتہ ام

کہ حضرت رسالت منع کردہ ست من چگونہ حدیث را روسازم و ہرچہ سخن خدا ست

رو نمیتوان کرد کہ موجب عصیان باشد عاصی لایق قضا نیست فقد ذبح بغیر سکین

یعنے ہرکہ را قاضی گردانیدند او را بے کارد کشتند پس شما چہ میفرمائید چون این حدیث

بشنید برفور امام اعظم را خلاص کرد **بعد ازان** خواجہ ذکر اللہ بالخیر چشم پر آب کرد

بر دیانت ایشان استحسان بسیار کرد ہمدران محل حکایت فرمود کہ امام حنبل کہ صاحب

مذہب بود خدمت ایشان نان نخوردی تا دران آرد خمیر نبودے روزے در مطبخ امام

مایہ بر خمیر نبود ہمہ جا طلب کردند نیافتند چنانچہ این خبر بسمع امام رسیدہ بود

الغرض قدرے خمیر مایہ درخانہ پسر امام موجود بود بیاوردند در آرد دیدند نان تنک پختند

بخدمت امام آوردند امام پرسید کہ این خمیر از کجا آوردے خادم گفت از خانہ پسر

مخدوم امام فرمود کہ این طعام گرد آرند و در دجلہ بیندازند خادم جملہ نانہا بستہ درون

دجلہ انداخت چون ماہیان بو بے کردند درون دریا رفتند ہیچ ماہی نخورد خادم

میدید آب موج زد جملہ نانہا بیرون انداخت خادم مذکور آمد چنانچہ کیفیت بود

باز نمود امام احمد تبسم کرد و گفت اے عزیز طعامے کہ ماہیان دریا نخورند و آب

قبول نکند آوردہ بودے تا در حلق من کنی و آن از سبب آن بود کہ مہتے پسر امام

قضاے بغداد داشت وآن خیر مایہ النفخہ آن رنو بود بعد ازان خواجہ ذکراللہ بالخیر
چشم پرآب کرد وبگریست وگفت حال ایشان کہ ذرہ از فرمان خدا حکم برحق کردن تجاوز
نشود اینست حال کسانیکہ در حکمہا ہمہ بے حکمی میکنند چگونہ خواہد بود **بعد ازان**
ملایم این معنی حکایت فرمود کہ خواجہ داؤد طائے قدس اللہ سرہ العزیز ہیچ وقتے
بدیدن قاضی یوسف نرفتے چنانچہ یاران پرسیدند کہ او ازیاران اعلے است نا
رفتن مخدوم ازچیست کہ نمے روند فرمود کہ کہ خلاف پیر استاد بکنند یعنے قضا کن
کہ پیراو نکردہ باشد ما بدیدن او نمے رویم بعد ازان ازصدق وبزرگے امام
قاضی یوسف حکایت کرد کہ امام قاضی یوسف وقتے کہ از مسند برخاستے وخطے بالاے
دیوار نبشتہ بود چون ایشان استادہ مے شدند وگراز ان بالاتر بود دست بالا
میکردند آنزمان کہ دست بفرمان خداے عزوجل بآن خط رسیدے حقیقت ظاہر شدے
کہ حکمہاے برحق کردہ واگر نرسیدے جملہ حکمہا از سر باز گردانیدے بعد ازان لختے سخن
در تقوے افتادہ بود برلفظ مبارک راند کہ وقتے خواہر بشر حافی رحمتہ اللہ علیہ بخدمت
امام حنبل آمد قدس اللہ سرہ العزیز سوال کرد کہ یا امام مرا مسئلہ ایست از نماز پرسیدن
آمدہ ام امام فرمود بگو گفت وقت از وقتے در نیم شب بالاے بام از سبب ماہتاب
ریسمان میریسم قدرے در روشنائی عیان نیز اکنون روا باشد گفت تو بگو کہ از کدام
خاندانے کہ این سوال تقوے میکنی گفت من خواہر بشر حافی ام امام فرمود ازان
خاندان کہ توئی روا نباشد کہ در روشنائی عیان بریسی اما دیگران را رواست
بعد ازان ہمدرین محل برلفظ مبارک راند کہ روزے امام در راہی میگذشت یکذرہ
پلیدی برجامۂ امام رسید برفور آنرا بشست امام را پرسیدند کہ برجامۂ غیرے یکدرم
شرعی روا میداری وبرجامۂ خود ذرہ پلیدی را روا داری نمے شوئی این چہ حکمت است
امام فرمود این یکدرم در شریعت است اما در تقوے روا نباشد تا نشوئید **بعد ازان**

فرمودند در شریعت خواه دل حاضر باشد خواه نه نماز درست میدارند . اما در طریقت
اصحاب سلوک میگویند تا دل حاضر نباشد و غیر حق در دل بگذرد آن نماز روا نیست
باز باید گردانید که فساد صلوٰۃ است بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ شیخ زنکا لاہوری
شیخ جمعہ نماز نیامدی چنانچہ ائمہ و صدور جمع شدند۔ الغرض شیخ بشنید جمعہ بود کہ بنماز
آمد ہمچنین کہ دو رکعت گزاردہ بود برخاست و مصلا بر کتف افگند و بخانہ آمد خلق غور
کرد و خطیب را طلبید چون خطیب آمد شیخ ازو سوال کرد آن زمان کہ در رکعت اول بودی
در خاطر چہ گذشت گفت کہ مادیان من کرہ آوردہ است نباید کہ در چاہ افتد بعد
آن شیخ رو بسوے خلق کرد کہ چہ نماز باشد کہ در خاطر او این چنین بگذرد او پیش جملہ
خلق اقرار کرد کہ در درون خانہ چاہ بود گفتم چرا محافظت نکردم ہمچنین است انگاہ
نکتہ سخن در حق پیوستن اقربا افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ چون خداوند رحم را
آفرید گفت اے رحم من رحیم و رحم را ازان نام خود مشتق کردم پس ہر کہ از تو بر د من از و
ببرم و ہر کہ با تو پیوند و من بدو پیوندم بعد ازان فرمود کہ شیخ سیف الدین باخرزی
رحمۃ اللہ علیہ گفت راست است ہر کہ برحم پیوند و دوزخ از و دور باشد و بہشت
نزدیک باشد بعد ازان فرمود کہ در تفسیر کشاف نبشتہ دیدہ ام امام ضحاک قول
نبشتہ است در آیتہ یمحو اللہ ما یشاء و یثبت یعنے چون کسے با خویشان و رحم پیوند
اگر از عمر او سہ سال ماندہ باشد خدا تعالے سے سال در عمر او زیادہ گرداند و اگر کسے
از اقربائی خویش ببرد فرمان شود تا از لوح محفوظ نام او پاک گردانند و از سال باز آرند
بعد ازان نکتہ سخن در بیمار پرسی افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ شرط بیمار پرسی است
کہ چون کسے بیمار شود بعد از سہ روز بہ پرسیدن بیمار روند چون نزدیک بیمار روند
پندش دہند کہ خداے ما بندہ را کہ دوست ندارد بیمارے ندہد و این سعادت
آنکس است کہ بیمارے او را مبتلا میگرداند و از گناہ ملکفرے شود بعد ازان

هم درین محل فرمود که در صلواة مسعودی آمده است که هر که بپرسیدن بیمار برود خدای تعالی فرمان دهد تا هفتاد هزار نیکی در نامهٔ اعمال او بنویسند و هفتاد هزار بدی از نامهٔ او پاک کنند و هر گامی که برگیرد به عهد خدای تعالی یکساله عبادت در نامه او بنویسانند چنانچه روز روزه داشته باشد و شب بقیام گذرانیده باشد بعد ازان خواجه ادام الله برکاته بر لفظ مبارک راند چون نزدیک بیمار روند بر صدقه دادن او را حریص کنند زیراچه در حدیث آمده است بروایت ابوهریره رضی الله عنه که رسول الله صلی الله علیه وسلم گفت که صدقه دادن بلا را از خداوند صدقه بگرداند بی آنکه از ثواب کم شود خشم خداوند تعالی بنشاند و گناهانش را کفارت شود عوض او خداوند تعالی بازدهد بعد ازان فرمود که شنیدم از زبان شیخ الاسلام فریدالحق والدین قدس الله سره العزیز که ما اهارا در کشید منزکاة بیمار را انرا دارو کنید بصدقه دادن که بهتر از صدقه هیچ دارو نیست بعد ازان بحثی سخن در عشق افتاده خواجه ادام الله برکاته چشم پر آب کرد و این شعر بر زبان مبارک راند شعر فلولا کم ما عرفنا الهوی ولولا الهوی ما عرفناکم بعد ازان در غلبات شوق و اشتیاق این رباعی بر زبان مبارک راند رباعی

گر عشق نبودی و غم عشق نبودی ٭ چندین سخن نغز که گفتی که شنودی ٭ ور باد نبودی

سر زلف که ربودی ٭ رخسارهٔ معشوق بعاشق که نمودی ٭ بعد ازان بر لفظ مبارک راند که شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی قدس الله سره العزیز در مونس العشاق می نویسد که اول چیزی که حق سبحانه وتعالی آفرید گوهری بود تابناک و او را عقل نام کرد که اول ما خلق الله العقل و آن گوهر را سه صفت بخشید یکی شناخت حق و یکی شناخت خود و یکی شناخت آنکه نبود پس نبود بعد ازان این را تمثیل فرمود آن صفت که شناخت حق تعالی داشت حسن پدید آمد که آنرا نیکوئی گویند و آن صفت که بشناخت خود داشت عشق پدید آمد که آنرا بهتر خوانند و آن صفت که نبود پس نبود تعلق داشت حزن پدید آمد که آنرا اندوه خوانند

پس این ہر سہ از جسم باز پدید آمدہ اند **بعد ازان** خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ حسن
چون در خود نگریست خود را عظیم خوب دید بشاشتے در وپیدا شد و تبسمے از وپدید آمد **انگاہ**
خواجہ ذکر اللہ بالخیر ہم بدین محل حکایت فرمود کہ آدم صفی اللہ علیہ السلام آغاز صبح اربعین صباحًا
چون چشم بکشاد نظرش بر جمال عشق افتاد و آن جنبش عشق بود کہ طاق در رواق عشق را بر پاے زد
و درین خرابہ بیاند **انگاہ** خواجہ چشم پر آب کرد و فرمود کہ آرے سبق عشق در شارستان ہشت
تکرار نتوان کرد و در ویرانے وحشت باید ساخت تا در عشق ثابت آید **بعد ازان** خواجہ
ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ ہر بلا کہ مردم را میرسد ازین چشم میرسد خواہ نعمت خواہ بلا این ہر
دو چیز در چشم اینکس نہادہ اند بعد ازان ملایم این معنی حکایت فرمودند کہ در قصص الانبیا نوشتہ
دیدہ ام کہ چون داؤد علیہ السلام دید انچہ دید عاقبت الامر چندان بگریست کہ گوشت و پوست
رخسارہ مبارکہ او بریزید گفتند کہ اے داؤد چہ میکنی گفت چکنم کہ این دیدہ مرا برین داشت
کہ نادیدنے دید پس عذر این دیدہ ہم ازین دیدہ میخواہم باشد کہ لباس مغفرت
در بر م کنند و آن ذلت و گذارند حق تعالے بکرم خود بیامرزد چون خواجہ ذکر اللہ بالخیر
این حکایت تمام کرد حسن علا سنجری در مجلس حاضر بود سر بر زمین نہاد و عرض کرد کہ مناسب این حکایت بندہ
را رباعی یاد آمد اگر فرمان شود بگویم فرمود بگو این است **رباعی** چون من آن چشم مست و آن لب خونخوار دیدم
ز گریہ چشم من خون شد پشیمانم چرا دیدم ÷ ازین چشم پریشان بین ہمیشہ این بلا دیدم ÷ مرا گفتند سوے
او مبین ترا دیدم بلا دیدم **بعد ازان** خواجہ ذکر اللہ بالخیر بسیار
استحسان کرد کہ نیکو گفتہ **انگاہ** ملایم این معنی حکایت دیگر فرمود از انچہ امیر المومنین
عمر خطاب رضی اللہ عنہ مسلمان شد آئینہ محبت پیش نظرش داشتند در آن آئینہ صورتے دید
کہ در وصف نیاید عمر پرسید کہ تو کیستی بدین زیباے آن صورت گفت من محبت حق تعالے ام
گفت بمن کے رسد گفت آن زمان کہ خرقہ خطا بر سورہ طٰہٰ پیش محمد پارہ کنی و اسلام آرے
انگاہ من در تو مرکب شوم **انگاہ** خواجہ چشم پر آب کرد فرمود کہ سر عشق سترایست کہ در ہر چشمے

کہ بگشند از عرش تا فرش ہیچ حجابے نماند و آین دو مصراع بر زبان مبارک ہمدرین محل راند ۔
عشق آئینہ ایست کاندر زنگی نیست ؛ نامراد انرا ازین گل رنگی نیست **بتاریخ بیست و سیوم**
ماہ صفر روز دوشنبہ دولت پائبوس میسر شد سخن در امتان پیشین افتادہ بود کہ از شومی گناہ
مسخ شدہ بودند بر لفظ مبارک راند کہ بحقایق نبشتہ دیدہ ام بروایت خواجہ جنید بغدادی
قدس اللہ سرہ العزیز کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ فردای قیامت نیاید تا
درامت من مسخ پدید نیاید چنانچہ امتان پیشین مسخ شدند **بعد ازان** بر لفظ مبارک راند کہ امتان
پیشین بست و پنج گروہ بودند اول گروہ بوزنہ شدند دوم گروہ خوک شدند سیوم سوسمار چہارم
خرس پنجم گروہ فیل ششم گروہ کژدم ہفتم گروہ سگ ہشتم گروہ پیل نہم گروہ زنبور دہم گروہ
خردک یازدہم ستارہ زہرہ دوازدہم سہیل سیزدہم مار ماہی چہاردہم پانزدہم طوطی شانزدہم
موش دشتی ہفدہم گروہ عقعق ہیزدہم عنکبوت نوزدہم موش گیر بستم گروہ دو بست و یکم گروہ عنکبوت
خانگی شدند بست دوم گروہ چغوک بست و سیوم گروہ زاغ بست و چہارم گروہ کاسہ پشت بست پنجم
گروہ موش خانگی شدند **بعد ازان** خواجہ ادام اللہ برکاتہ چشم پر آب کرد و آنرا تمثیل فرمود آن
گروہ اول کہ بوزنہ شدند ایشان قومی بودند کہ خدای تعالے منع کردہ بود کہ در روز شنبہ ماہی نگیرند
ایشان بیفرمانے کردند حق تعالے ایشان را مسخ گردانید کسے شدند آنگاہ چون خواجہ باینحرف
رسید بر لفظ مبارک راند کہ بنگر تا درین امت چند چیز است کہ نہی کردہ است ایزد تعالے و ایشان
آنرا میکنند اما گروہ دوم کہ خوک شدند ایشان قوم عیسے بودند کہ مائدہ منکر شدند ایزد تعالے
ایشان را دران کفران نعمت خوک گردانید اما گروہ سیوم کہ سوسمار شدند ایشان مردمانے
بودند کہ نباشی میکردند کفنہائے مردگان بیرون مے آوردند پیغمبر آن زمان دعا کرد حق تعالے
ایشان را سوسمار گردانید اما گروہ چہارم کہ خرس شدند ایشان طایفہ بودند کہ پیوستہ سخن چینی
میکردند بر عہد آن پیغمبر و دران عہد جرجیس پیغمبر بود حکم شد کہ ای جرجیس فرمان ما بر ایشان برسان
کہ ازین سخن چینی پرہیز کنند و توبہ کنند چون جرجیس بر ایشان فرمان رسانید نشنیدند حق تعالے

نباشی یعنی کفن دزد ۱۲

ایشان را خرش گردانید اما گروه پنجم که پیل شدند ایشان طایفهٔ بودند که پیوسته بر چهار پایه گشتند
و در نماز بینی سر بر زمین نیا وردندے حق ایشان را پیل گردانید که بینیهاے ایشان در زمین
چون جاروب باشند و گروه ششم که کژدم شدند ایشان طایفهٔ بودند که پیوسته با مردمان در افتادندے
و پشت بخاریدندے حق تعالے ایشان را ازین کار منع فرمود نشنیدند کژدم شدند و گروه
هفتم که زنبور شدند ایشان طایفهٔ بودند که با خلق مجادله و مناظره کردندے و در سخن بستریدندے
حق تعالے ایشان را زنبور گردانید و گروه هشتم که سگ شدند اینها طایفهٔ بودند که هاروت
و ماروت را از راه بردند حق تعالے آنها را خوک گردانید و گروه نهم که ستارهٔ زهره شدند
ایشان طایفهٔ بودند زانی که زنا کردندے و سخن کس نشنیدندے آنها را حق تعالے ستارهٔ زهره
گردانید اما گروه دهم که ستارهٔ سهیل شدند اینها طایفهٔ بودند که بد زبانی کردندے و ایشان قوم
صالح پیغمبر بودند ایشان را منع میکرد ایشان نمے شنیدندے بضد میکردند حق تعالے ایشان را
ستارهٔ سهیل گردانید اما گروه یازدهم که مارو ماهی شدند اینها طایفهٔ بودند که سنگ ترازو
را کم کردندی و در وزن کم دادندی حق تعالے ایشان را مار و ماهی گردانید و اینها قوم هود
پیغمبر بودند و گروه دوازدهم که راسو شدند اینها طایفهٔ قصابان بودند که ستم کردندی و کم
دادندی حق تعالے آنها را راسو گردانید گروه سیزدهم که طوطی شدند اینها خاین بودند در هیچ کار
خیانت میکردند قوم مهتر ادریس بودند حق تعالے ایشان را طوطی گردانید و گروه چهاردهم
که موش دشتی شدند اینها دزدے میکردندے و کالا مردم بردندے حق تعالے ایشان را موش
دشتی گردانید و گروه پانزدهم که عقعق شدند اینها طایفهٔ بودند که شراب خوائی و بیهوده گوئی
کردندے حق تعالے ایشان را عقعق گردانید و گروه شانزدهم که عنکبوت شدند ایشان زنانی
بودند که بیفرمانی شوهر میکردند حق تعالے ایشان را عنکبوت گردانید و گروه هفدهم که موش
گیر شدند ایشان طایفهٔ بودند که احتکار داری کردندے و افسوس بر خلق خوردندے
حق تعالے ایشان را موش گیر گردانید و گروه هژدهم که وله شدند این طایفهٔ بودند که

بے ازار در گرمابہ برفتندی و شرم نکردے حق تعالے آنہا را اولہ بگردانید وگروہ نوزدہم[۱۹] کہ کنجشک شدند ایشان طایفہ بودند کہ رقاصی کردندے و خود را چون زنان میداشتندے و پیش خلق برقص رفتندی خشم خدای بر ایشان درآمد ہمہ را کنجشک خانگی گردانید وگروہ بیستم[۲۰] کہ چغدک شدند ایشان طایفہ بودند کہ پیش مردم پارسائے کردندے و پس پشت کالا بردزدیدندے حق تعالے ایشان را چغدک گردانید وگروہ بست و یکم[۲۱] کہ زاغ شدند ایشان طایفہ بودند کہ مکر کردندے حق تعالے آنہا را زاغ گردانید وگروہ بست دوم[۲۲] کہ کاسہ پشت شدند آنہا طایفہ بودند متملق گوئی حق تعالے ایشان را کاسہ پشت گردانید وگروہ بست وسیوم[۲۳] کہ موش خانگی گردیدند ایشان طایفہ بودند کہ طباخی کردندے و دران چیزہائے انداختندے و بفروختندے در ہر وقتے کہ فساد گشتی نیکان را بندندے وخبر کردندے و اگر فتنہ ظاہر شدی خود را از میان دور انداختندے حق تعالے ایشان را موش گردانید وگروہ بست وچہارم[۲۴] کہ خرس شدند ایشان طایفہ بودند کہ دروغ بسیار گفتندے حق تعالے ایشان را خرس ساخت گروہ بست وپنجم[۲۵] کہ کفلیل شدند اینہا طایفہ بودند کہ لواطت کردندے ایشان قوم مہتر لوط علیہ السلام بودند حق تعالے ایشان کفلیل گردانید **بعد ازان** خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر چون فواید تمام کرد ہای ہای بگریست فرمود کہ درین امت خود این طایفہ چندان شدہ اند کہ از شمار گذشتہ اند بلکہ درین امت رسول اللہ علیہ السلام فرمود کہ طایفہ پیدا شود کہ زن بزن بکند پس رسول علیہ السلام دو قسم راند کہ بدانید کہ قیامت نزدیک رسید الحمد للہ علے ذلک **بتاریخ پنجم ماہ ربیع الاول روز چہار شنبہ** دولت پابوس حاصل شد سخن در حکایت ابلیس علیہ اللعنۃ بود بر لفظ مبارک راند کہ در خبر آمدہ است از رسول علیہ السلام کہ ابلیس علیہ اللعنۃ سیصد ہزار سال مر خدا را عبادت و سجدہ کرد بیک لعنۃ مردود ابد گشت وہمہ طاعت بر رویش باز زدند وہمہ کردارش خبط گشت و از صورت فرشتگان بصورت دیو انش کردند و یک لعنت بیش نبود پس حال آنکس چگونہ باشد کہ خداوند تعالے سہ بار ہر روز بر ایشان لعنت کند و فرشتگان آمین کنند

بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که این طایفه را نیاید و لولیا نیند پس هزار وای بر ایشان
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر ملایم این معنی حکایت فرمود که در حقایق آمده است
از رسول صلے الله علیه وسلم که او گفت قیامت نیاید تا آن زمان که از آسمان گزدم بباریدن و بر که
بیفتد در یک ساعت بگدازد از زهر آن چنانکه نمک در آب این وقتی شود که لواطت
بسیار شود ملایم این معنی فرمود در خبر آمده است از رسول علیه السلام که لوطے اگر خود را در هفت
دریا بشوید پاک نشود **بعد ازان** فرمود که وقتے در ذکر مولانائی شمس الدین ترک علیه الرحمته
حاضر بودم ایشان میفرمودند که در حدیث آمده است از رسول که بروز قیامت هر دو
فاعل و مفعول یکجا شده برخیزند چنانکه سگان در دنیا سخت شوند تا همه خلق عرصات بدان صفت
ایشان را به بینند **بعد ازان** هم درین محل فرمود که روزے مردی بزرگی را دید گفت
هفت فرسنگ زمین از عقب تو برفتم هفت سخن مرا جواب گوئی گفت بگوی پرسید که از آسمان
بزرگ تر چیست و از آتش گرم ترچیست و از زهر سرد ترچیست و از زمین فراخ ترچیست و از سنگ
سخت ترچیست و از دریا توانگر ترکیست و از یتیم خوار ترکیست آن بزرگ جواب داد که از آسمان
بزرگ تر بهتان و دروغ گفتن است و از زمین فراخ تر سخن حق گفتن و از دریا توانگر تر دل خرسند
است و از آتش گرم تر دل مرد حریص است و از زهر سرد تر آنکه بخویش و اقربا و دوستان
موافق نباشد و حاجت ایشان نه بر دارد و از سنگ سخت تر دل کافر است و از یتیم خوار تر
سخن چین است زیرا که هرگاه سخن او آشکارا شود در خجلت افتد و از یتیم خوار تر شود خدای تعالی
در کلام مجید فرمان میدهد وَاجْتَنِبُوا الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ یعنی دور باشید
و پرهیز کنید از بهتان گفتن زیرا چه هر گناهے که بنده بکند چون توبه بکند حق تعالے اعتقاد
آن بنده بداند که توبه کرده است پس او را بیامرزد مگر بهتان گفتن **بعد ازان** فرمود
که خواجه شبلی رحمته الله وقتے یاران خود را پند میداد در ان میان فرمود که ای یاران
بدانید که از همه گناهان صعب تر و هولناک تر از بهتان نیست زیرا چه خدائے تعالی

پنهان گفتن را برابر کفر یاد کرده است بعد ازان سخن در بیهوده گوئی افتاده بود بر لفظ مبارک راند
که در آثار اولیا نبشته دیده ام که بزرگی بود او گفت که با ربیع بن هاشم رحمة الله علیه
بیست سال صحبت داشتم درین بیست سال هیچ سخن دنیا ازو نشنیدم مگر روزی مرا گفت پدرت زنده است
و روز دیگر گفت از دیه شما تا مسجد چند راست این دو سخن گفت پس زبان را بخائید که خون آلوده
گشت گفت اے ربیع ترا این بیهوده گفتن چه کار است بیست سال دیگر با کسے سخن نگفت و هیچ سخن
نشد **بعد ازان** ملایم این حکایت دیگر فرمود که خواجه مالک دینار رحمة الله علیه نذر
کرد که میان یاران هر کس که سخن بیهوده گوید نیم دینار بدرویش بدهد چون بیشتر دید یک
دینار کرد بعد ازان از بیهوده گفتن بکلی برست **بعد ازان** ملایم این سخن حکایت دیگر فرمود
که خواجه حسان ابن ابی سفیان رحمة الله علیه در کوئی میگذشت یکے رواق بلند بدید پرسید
که این که کرده است پس بخود باز آمد گفت اے تن ترا بدین چکار بود بدین سبب بیهوده
گفتن را یکسال روزه فرمایمت تا پیش ازین نگوئی **بعد ازان** لختے سخن در توبه افتاد بر لفظ
مبارک راند که دلیل قبول توبه آنست که چون آنکس تائب شود اگر خاک در دست گیرد زر گردد
هم دران محل فرمود که وقتے سلطان ابراهیم ادهم پشتارهٔ هیزم در بازار فرود آورده
بود مردی از آشنایان میگذشت طعن کرد که اے خواجه هیچکس این کند که تو کردی ملک بلخ
گذاشته هیزم کشی میکنی در گذاشتن ملک ترا چه زیادت شد همین که آشنا این سخن بگفت
خواجه بر فور دست بر پشتاره هیزم کرد و او را گفت که ببین چون او دید پشتاره تمام زر
گشته بود فرمود که کمترین چیزے که مرا عطا شده است از گذاشتن ملک بلخ این است
بعد ازان ملایم این معنی حکایت فرمود که وقتے خواجه ابراهیم بر سر دجله نشسته بود خرقه را
بخیه میزد مردی برو گذشت طعن کرد که در گذاشتن ملک بلخ چه یافتی بر فور خواجه سوزن
در دجله انداخت اشارت کرد جمله ماهیان دریا پیکان سوزن زرین بر دهان گرفته
بالا بر آمدند خواجه فرمود که همان سوزن من بیارید ماهی دیگر در عقب ایشان سر بر کرد

و آن سوزن پیش خواجه انداخت و درون دریا رفت پس خواجه فرمود که کمترین درجه که در
گذاشتن ملک بلخ یافتیم اینست بعد ازان هم ملایم این معنی حکایت فرمود که وقتی دیگر
خواجه بر سر چاهی رسیده بود دلو فرو داشت همه پر جواهر بیرون آمد بگریخت بار دوم فرو کرد پر زر بیرون
آمد بگریخت بار سیوم انداخت آب بیرون آمد تجدید وضو کرد و در نماز شد آنگاه هم از بزرگی او حکایت
کرد وقتی در بیرون بلخ در خطیره نشسته بود آواز نوبت برآمد در خاطر ایشان گذشت که وقتی
بنام من هم میزدند فرشتگان را فرمان شد تا طبل زرین بالائے سر خواجه در آسمان اول نوبت
زدند چون در هوا نوبت برآمد خواجه فرشتگان را دید که در هوا طبل میزدند گفت از چیست
گفتند که نوبت تو ما را فرمانست چنانکه در ملک بلخ پنج وقت نوبت میزدند باکنون بر هفت طبق آسمان نوبت
تو میزنند بعد ازان حکایت دیگر فرمود که وقتی خواجه ابراهیم بنیت توکل گرد حج بردم روان شد
چون در بادیه رسید دید که هفتاد نفر مرقع پوش سرها از تن ایشان جدا گشته افتاده اند از میان
ایشان یکنفر را رمقی مانده بود آواز داد که اے ابراهیم نزدیک میا که هلاک خواهے شد و دور مرو که
مهجور گردی ابراهیم چون او را زنده دید نزدیک شد پرسید که ماجرا چیست فرمود که اے ابراهیم
هفتاد نفر ابدالانیم به نیت حج بیرون آمده بودیم بتوکل که با هیچکس سخن نگوئیم تا بزیارت خانه کعبه
برسیم چون در بادیه رسیدیم حضرت خضر علیه السلام پیش آمد ما همه عهد فراموش کردیم با او در گفتگو
شدیم همین که با خضر علیه السلام در گفتگو حکایت شدیم هاتفے آواز داد که اے کذابان دروغ گو
عهد چه بود که شما کرده بودید بعد ازین تیغی از هوا برآمد سرهائے همه جدا کرد رمقی که در من مانده
که من خاموش بودم از سبب آن زنده مانده ام اے ابراهیم هر که درین راه قدم نهاد دل
جان بداد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چشم پرآب کرد و بگریست و این دو مصراع بر زبان
راند ٭ داری سر ما وگرنه دور از بر ما ٭ ما دوست کشیم و تو نداری سر ما ٭ بعد ازان
سخن در نیک و بدبخت افتاد بر لفظ مبارک راند که آنکس را که نیکبخت آفریده اند از شکم مادر نیکبخت آفریده اند
و هر که را شقی آفریده اند هم در بطن مادر شقی آفریده اند آنگاه خواجه این سخن بر لفظ مبارک راند که هرا

نیکبخت آفریده اند نعمت دو جهانی در دم مرکب کرده اند هرچه در خاطر او میگذرد پیش او موجود است و آنکس را که شقی آفریده اند او ازین سعادت ها دور است و هیچ نعمتے در دست که او اگر صد هزار قصد کند چون بخت نباشد آن همه ضایع است چرا که و را اصل او را شقی آفریده اند بعد ازان خواجه ادام الله برکاته چشم پر آب کرد فرمود که قاضی حمید الدین ناگوری را رباعی است که این است رباعی پایم همه اطراف جهان پیمود است ٭ گوشم همه اسرار جهان بشنود است ٭ از دانش دل هیچکسے ناسود است ٭ تا بخت نباشد همه این بیهوده است بعد ازان سخن در طایفهٔ دروغ گویان افتاد بر لفظ مبارک راند که شنیده ام از زبان شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس الله سره العزیز که شمس الدین دبیر لوایح قاضی حمید الدین ناگوری پیش شیخ کبیر میگذشت درین میان خدمت شیخ فرمود که از رسول علیه السلام آمده که خداوند تعالے فرشتهٔ آفریده است که سر او بزیر عرش است و پاے او بزیر هفتم زمین خداتیعالے را تسبیح میگوید ندا می آید و یدو وحی میکنند که ای فرشتهٔ من از بزرگی من و از بزرگواری من چه خبر داری آنکس که بمن سوگند دروغ میخورد بعد ازان فرمود که هر که بسورتے از کتاب خداتیعالے سوگند دروغ خورد بهر حرفے که اندر آن سوره باشد او را بهم چندان بزه نویسند بعد ازان همدرین محل فرمود که وقتی بزرگی بود او را ابلیس پیش آمده گفت یا ابلیس چه کار پیش تو عزیز تر است گفت سه کار از جمله کارها نزدیک من عزیز تر اند اول دروغ سوگند خوردن دوم زنا کردن سیوم در برابر مومن شر کردن نعوذ بالله منها بعد ازان همدرین محل فرمود که رسول الله صلے الله علیه وسلم گفت که شب معراج در دوزخ قومے را دیدم ناخنهاے ایشان چنان گشته بود که دستها و پایهای می تراشیدند گفتم یا اخی جبرئیل آنها کیانند گفت اینها عیب کنندگان اند نعوذ بالله منها بتاریخ پنجم ماه ربیع الاول روز شنبه دولت پابوس حاصل شد سخن در بزرگی خواجه بایزید بسطامی قدس الله سره العزیز افتاده بود بر لفظ

مبارک راند که خدمت خواجه بایزید ولی مادرزاد بود چنانچه می آرند که وقتی مادر او لقمه
از وجه شبهه خورده بود خدمت خواجه در بطن مادر بود چندان سر درون شکم بزد تا مادر
او آن لقمه استفراغ بکرد خدمت خواجه را قرار شد بعد ازان هم از بزرگی او حکایت فرمود
که وقتی خواجه بایزید در صحرای بسطام بیرون آمده بود که در صحرا جلبه عشق باریده است
هر چند خواست که پاے ایشان در برف فرو شود بعشق فرو مے شد بعد ازان
هم درین محل ملایم این معنی حکایت دیگر فرمود که بایزید را پرسیدند که کمالیت مرد چگونه دانند
گفت چون هژده هزار عالم را درمیان دو انگشت خود به بیند چنانچه من مے بینم
بعد ازان هم درین محل حکایت دیگر کرد که روزے از خواجه پرسیدند که یک حکایت مجاهدهٔ
خویش با ما بگو فرمود مجاهدهٔ که من کرده ام اگر بگویم شما طاقت شنیدن نتوان آورید
اما ازین چیزے که بر نفس خود کرده ام بگویم اگر بشنوید فرمود که وقتی نیم شبے در خاطر گذشت
که نیم شب را زنده دارم نفسم مخالفت کرد درین اندیشه با من یار نشد قسم خوردم که
اے نفس تو رہزنی کردی که با من بعبادت یار نشدی ترا یکسال آب ندهم همچنان کردم
و او را یکسال آب ندادم - بعد ازان هم ملایم همین معنی فرمود که وقتی خواجه بایزید بر سر سجاده
نشسته بود از چشم مبارک ایشان خون روان مے شد خادمے حاضر بود ازان سوال کرد
فرمود که این زمان در عالم ملکوت بودم اول قدم که بزدم بر عرش رسیدم عرش را
دیدم چون گرگ تهی دهان در عالم فکر ایستاده بانگ بر عرش زدم که الرحمن علی العرش
استوی اے عزیز خدا اے را بتو نشان میدهند چون عرش این سخن بشنید گفت اے بایزید
چه جاے این سخن است مرا در دل تو نشان میدهند که اگر مرا مے طلبی در دل بایزید
بطلب پس ای بایزید اگر آسمانیانند از زمینیان مے طلبند و اگر زمینیانند از آسمانیان
مے طلبند چه جاے این حدیث است که تو میگوئی بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند
و این حکایت فرمود که روزے خواجه یحیی معاذ رازی رحمته الله علیه دو نان جوین پخته برا

خواجه بایزید فرستاد که این را در آب زمزم سرشته ام بکار برید چون خادم بیامد و این
پیغام بگذارد خواجه جواب گفت که آن نان ببرد بگو که این که گفتی که بآب زمزم سرشته ام نگفتی
که از کدام وجه بود یا از کدام کشت چون حقیقت این معلوم نیست ما نخوریم بعد ازان
خواجه ذکره الله بالخیر چشم پر آب کرد و های های بگریست و این سخن بر لفظ مبارک راند که
اهل سلوک گفته اند اگر هشت بهشت در کلبه ما بگشایند و نعمت هر دو سرا باقطاع تمام بما دهند
یک آهی که سحرگاه بریاد شوق او زنیم بلکه یک نفسی که بریاد او بر آریم با ملک هژده هزار
عالم برابر نکنیم بعد ازان لختی سخن در سلوک افتاده بود بر لفظ مبارک راند که روزی
خدمت شیخ الاسلام فرید الحق و الدین قدس الله سره العزیز بسجده بود سخنی بود که میگفت
آن سخن این بود که فردا مرا در دوزخ فرستی چندان فریاد کنم بریاد شوق تو که اهل
دوزخ از ناله فریاد من عذاب خود فراموش کنند بعد ازان این سخن هم گفت که
کسانیکه پیش از ما بودند هر کسی بچیزی سر فرود آورد ما هیچکس را سر فرود نیاوردیم و یکبارگی
خود را فدای دوست کردیم و خود را برای خود نخواهیم آنگاه هم از غلبات شوق فرمود
که اگر یک ذره از صفت دوست بصحرا افتد هفت آسمان و زمین برهم افتند بعد ازان هم درین
محل فرمود که روزی خواجه بایزید قدس الله سره العزیز در مناجات گفت الٰهی تو اگر از من
هفتاد حسنات خواهی زیرا چه امروز هفتاد هزار سال است که الست بربکم گفته است و جمله را
در شور آورده از بلی گفتن بعد ازان خواجه فرمود که این شوری که در آسمان و زمین است
هم از شوق الست است بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که شنیده ام
از زبان شیخ الاسلام فرید الحق و الدین قدس سره العزیز که در لوایح قاضی حمید الدین
ناگوری رحمة الله علیه می نویسد که جمله اعضای بشر را که سرشته اند از عشق و محبت سرشته اند
و این چندین همه ولوله عشق است که در جهان است از روز ازل تا غایت ابد دم ازین ... فرو
... زنند بعد ازان بر لفظ مبارک راند که چون موسی علیه السلام بدولت نور تجلی مستغرق شد

و در خود بدید غیرت برد که جز من عاشق دیگر نیست در آن زمان مهتر جبرئیل فرود آمد فرمان شد
که یا موسی نظر در زیر طور سینا بکن چون موسے نظر کرد ہمه پیران ہشتاد ساله و جوانان بیزده ساله
را بدید که در عالم تحیر استاده چشم بر عرش داشته فریاد ارب ارنی نظر میکنند موسے
بر فور در سجده افتاد و گفت یا الٰہی ایشان کیانند فرمان آمد که ایشان امت محمد پیغمبر
آخر الزمانند بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد و فرمود زہے کرم که ہنوز
نام و نشان ما ہیچ جا پیدا نبود که حکایت محبت دو لوله پیش دوستان خود جلوه میکرد
بعد ازان ہم در تحیل فرمود که در آثار اولیا نبشته دیدهام از شوق و دوستی خلیل علیه السلام
که محبت آن بود که مہتر ابراہیم از برائے دوستی پسر را قربان میکرد در حال فرمان آمد
که اے ابراہیم تحقیق شد که در دوستی محبت ما ثابتی پس پسر قربان مکن که برائے فدا
او گوسفندے از بہشت فرستاده ام بر سر او قربانی کن بعد ازان خواجه ذکر الله
بالخیر فرمود زہے صدق و عقیده آن کودک زیرا چه در قصص الانبیا نبشته دیده ام چون
مہتر ابراہیم اسمعیل را زیر ناودان کعبه نغلطانید ہر چند کارد بر حلق مبارک میراند
کار نمی کرد مہتر اسمعیل علیه السلام روے سوی پدر کرد و گفت اے پدر مرا باز گو نه
نغلطان که تو روی من مے بینی و مہر و شفقت پدری مے جنبد و دست تو کار نمیکند و این
محض بے فرمانیست دوست و پاے من نیز محکم بر بند نباید که در وقت راندن کارد من
دست و پاے بجنبانم که دران رضاے دوست نباشد من عاصی گردم بعد ازان
سخن در وفات خواجه جنید بغدادی قدس الله سره العزیز افتاده بود
بر لفظ دربار راند که چون خواجه جنید بغدادی را وقت تنگ شد وضو کرد در سجده
افتاد و بگریست گفتند یا سید طریقت با ہمه طاعت و عبادت که تو پیش فرستاده
چه وقت سجده و گریه الیست گفت ہیچ وقت جنید را محتاج تر ازین ساعت نیست
بعد ازان قرآن آغاز کرد میخواند مردے گفت قرآن میخوانی گفت اولی تر ازین

چه خواهد بود که این ساعت صحیفهٔ عمر من در خواهند پیچید هفتاد ساله طاعت و عبادت
خود را می بینم در هوا موئی در آویخته و بادی در آمد آنرا می جنبانید بر یک جانب
صراط و یک جانب ملک الموت و قاضی که عدل صفت اوست میل نکند و راهی پیش
نهاده نمیدانم که مرا بکدام راه خواهند برد و بعد ازان قرآن ختم کرد هفتاد آیه دیگر
از سورهٔ بقر بخواند کار تنگ شد گفتند بگو الله گفت مرا فراموش نشده است پس
در تسبیح سر عقد انگشت میگرفت تا چهار انگشت عقد بگرفت مسبحه را فرو گذاشت
و گفت بسم الله الرحمن الرحیم و دیده باز کرد و جان بدوست داد غسال وقت غسل
خواست تا بچشم خواجه آب رساند آواز آمد که دست از دیدهٔ دوست ما بدار چشمی
که بنام ما بسته است جز بلقاے ما باز نشود خواست تا انگشت که عقد کرده بود
باز کند آواز آمد که انگشتے کہ بنام ما عقد کرده است جز بفرمان ما کشاده نگردد بعد ازان
جنازه برداشتند کبوتری سفید بر گوشه نشسته بود هر چند که میراندند نمیرفت تا آواز
بر آمد که خود را و مرا انرنجانید که چنگ من بمنقار عشق بر گوشهٔ جنازه دوخته اند
رنج مبرید که امروز قالب او نصیب کرّ و بیان است که در هوا با ما پرند بعد ازان
خدمت خواجه جنید را یکی بخواب دید پرسید که از دست منکر و نکیر چون رستے گفت
که چون آن دو ملک مقرب درگاه رب العزت با آن هیبت رسیدند گفتند که
من ربک من در ایشان نگریستم خندیدم و گفتم آنروز که پرسیده بود که الست بربکم
من بودم که جواب او دادم بلیٰ اکنون شما آمده اید که خداے تو کیست کسے که
جواب لسلطان داده باشد از غلام چه اندیشد هم امروز بزبان او جواب میگویم
پس از پیش باز گشتند گفتند هنوز آن عاشق در سکر محبت است بعد ازان حکایت
در وفات امام احمد ابن حنبل افتاده بود رحمته الله علیه که بیست سال کسے لب مبارک
ایشانرا در خنده ندیده بود چون وقت موت آمد بخندید خادمی پیش ایشان بود

سوال کرد فرمود ابلیس را پیش ایستاده مے بینم چون مرغ نیم بسمل مے طپید دست بر دست
مے مالد ومیگوید که اے امام حنبل ایمان خود را نیکو از دست من بسلامت بردی
ازین شادی بجندیدم که الحمد للّٰه ایمان بسلامت بردم الحمد للّٰه علی ذلک بتاریخ دوم
ماه ربیع الآخر سنه الیه دولت پائیبوس حاصل شد سخن در شریف وسفیه افتاده بود
بر لفظ مبارک راند که خواجه یحیےٰ خالد برمکی رحمته اللّٰه علیه گفتے که چون شریف پارسا
شود تواضع بروے نماید وچون سفیه پارسا شود تکبر وروے پدید آید بعد ازان هم ملایم
اینمعنی فرمود که رسول علیه السلام گفت در آخر زمان سران قوم کسانے باشند که ایشان نه از
خداے ترسند نه از من یاد کنند همیشه مسلمانان را از دست و زبان رنجانند ودرایذاء
جان ایشان کوشند بعد ازان هم ملایم این معنی فرمود که خواجه عمر مکے رحمته اللّٰه علیه
گفت روزے در مکه بودم نزد صفا ومروه مردے را دیدم بر اشتر نشسته و
وغلامان پس وپیش او مردمان را میه بنجانیدند انگاه پس از مدتے بازگشتم
در بغداد رفتم روزے بر پل استاده بودم سر وپا برهنه دیدم وروے نظر کردم
وتامل نمودم که این کیست آنمرد گفت در من چه بینی گفتم ترا مانند مردے می بینم که در مکه
اشتر سوار دیده بودم وصفت او تقریر کردم گفت من همان مردم گفتم خداے بر تو
چکرد گفت که من توقع کردم که مردم مرا تواضع کنند خداتیعالےٰ مرا خوار وبیحرمت گردانید
بعد ازان همدرین محل فرمود که در کتاب تحفة العارفین نبشته دیده ام که خواجه شهر جانی رحمته اللّٰه
میفرمایند که برابناے دنیا بتبرک دنیا سلام کنند ثلث ایمان از مسلمانان نقصان
پذیرد وانگاه ملایم این معنی حکایت فرمود که در انیس الانس نبشته دیده ام بروایت
امیر المومنین علی رضی اللّٰه عنه که او فرمود که خواهد که در مردے از اہل دوزخ
بیند اگر پیش او گروهی از مسلمانان وجز آن باشند سلام کنند روا باشد بعد ازان هم ملایم
این معنی فرمود که انس ابن مالک رضی اللّٰه عنه گفت که هیچکس نزد ما از ایشان از

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم دوست تر بود چون او را دیدندے نہ استادندے زیرا چہ
رسول خدا کراہت داشتہ است بعد ازان فرمود کہ رسول صلے اللہ علیہ وسلم
بعضے وقتہا با یاران برفتے و ایشان را فرمودے تا پیش شدہ بروند و خود درمیان ایشان رفتے
تا کسے نہ بیند بعد ازان فرمود کہ فرداے قیامت بیارند مردے را کہ او را طاعتہا
بودہ باشد مثل کوہہا پس موکلان مظالم بستانند و فرمان شود کہ این کسے است
کہ مسلمان را بد گفتہ است و مال بزور ستدہ است و خلق را بیازردہ است پس جملہ
نیکیہائے او بدیشان دہند و بدیہائے ایشان بدو دہند پس فرشتگان گویند یا رب العزت
خصمان بسیار اند و دریں نیکی نماندہ است فرمان شود کہ او را بدوزخ اندازند پس بدی
دیگران ہلاک شود بعد ازان خواجہ ادام اللہ برکاتہ ہمدرین محل حکایت فرمود
کہ روزے ماعز اصحابی رضی اللہ عنہ بخدمت حضرت رسول علیہ السلام گفت یا رسول اللہ
من گناہے کردہ ام مرا پاک گردان کہ زنا ارتکاب کردم رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم رو
گردانید چنانچہ دو سہ کرت ہمچنان کرد پس فرمود تا کوئے بکاوند ماعز را سنگسار کردند بروایت
دیگر گفتند کہ او ہلاک شد بعد ازان خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ خواہ
گناہ کند و عقلے کہ ازو در وقت گناہ جدا شود ہرگز باز نیاید بعد ازان نکتے سخن در دل
مومن و منافق افتاد بر لفظ مبارک راند کہ دل مومن در ساعت ہفتاد بار بگردد و دل
منافق بیک حال بماند بعد ازان سخن در سلوک افتادہ بود فرمود کہ در تذکرۃ الاولیا
نبشتہ دیدہ ام کہ خواجہ بایزید قدس اللہ سرہ العزیز گفت کہ ہمہ دستہا در حق بگرفتم آخر
با دست بلا بگرفتم بگشادند و ہمہ زمان بار خواستم باریندادند و ہمہ تدبیرہا براہ رفتم بایستادم
دل رفتم بنشر لگاہ حضرت برسیدم بعد ازان فرمود کہ فرداے قیامت ہشت بہشت را با
زینت تمام پیش اولیائے خدا عرض کنند ایشان از بہشت فریاد کنند چنانچہ دوزخیان از دوزخ
آنگاہ ہمدرین محل فرمود کہ بزرگی بود از ملتان بر ما رسید او حکایت کرد کہ روزے خدمت

شیخ الاسلام بہاؤالدین زکریا قدس سرہ العزیز در غلبات شوق بود ہر بار کہ سجدہ مے نہاد
و این سخن میگفت کہ عشق در درد در آمد کہ ہرچہ دون او بود برداشت و از ما اثر دون نگذاشت
چنانچہ من شمار میکردم کہ صد بار در سجدہ شدند و این سخن میگفتند **بعد ازان** لختے سخن در مصاحبت
افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ صحبت نیکان بہ از کار نیک است۔ و صحبت بدان بدتر از کار بد است
بعد ازان ملایم الیقینی فرمود کہ شیخ جلال الدین تبریزی قدس اللہ سرہ العزیز گفتہ است
کہ یک ساعت صحبت نیک بہ از عبادت صد سالہ است پس ہر کہ صحبت نیک گزید دولت ہر دو سرا
یافت و ہر کہ صحبت بد گزید او از جملہ سعادتہا محروم گشت **بعد ازان** خواجہ ادام اللہ برکاتہ چشم آب
کرد و فرمود کہ اگر صحبت است ہمین صحبت نیکان و اولیا است آنگاہ این قطعہ بر لفظ مبارک راند
رباعی با بدان کم نشین کہ صحبت بد ؛ گرچہ پاکی ترا پلید کند ؛ آفتابے بدین بزرگی را ؛ قطرہ ابر ناپدید کند
بعد ازان مولانائے وجیہ الدین پائلی و مولانا برہان الدین غریب عرض کردند کہ
اول مقام محبت کدام است خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ اول مقام محبت
تحیر است با فتقار پس ازان سرور است با تصال پس ازان غم دن است با نتباہ پس
ازان تقاست با نتظار تر سد ہیچ مخلوقی بالا تر ازین **بعد ازان** خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر زبان
مبارک راند عبد ان یرجع الی اللہ و تعلق باللہ و سکر بقرب اللہ فنسی نفسہ ماسوا اللہ فلو قلت لہ
این انت و این ترید لم یکن لہ جواب غیر اللہ یعنے چون بندہ بحق رجوع کند و تعلق آن بندہ
بحق بود و در قرب سکر شود و ہم نفس خویش و ماسوائے اللہ را فراموش کند اگر گویند تو از کجائے
و چہ خواہی او را جواب خوبتر ازین نباشد کہ گوید اللہ **بعد ازان** خواجہ ذکر اللہ بالخیر
فرمود کہ یکے از مقام این است آنگاہ ہمدرین محل فرمود کہ جملگی مقام محبت ہفتصد مقام است
آنکہ کامل است تا بدین ہفتصد میرسد سخن بیرون نمیدہد اما آنکہ حوصلہ تنگ دارد ہم
در مقام تحیر بیرون مے آید و خود را دیوانہ مے سازد و اگر درین میان این سر را مکاشفہ
میکنند کشتہ میشود **بعد ازان** ہمدرین محل فرمود کہ وقتے بزرگی بر سر خاک خواجہ منصور

منصور حلاج رسید بایستاد گفت میدانید که این روضه کیست ہمہ اصحاب او گفتند
نہ گفت این روضہ منصور دیوانہ است کہ ہم دریک جرعہ چنان از دست شد کہ طاقت
نبود کہ این سر را نگاہدارد چون کشف کرد کشتہ شد پس اے یاران ہمچنین است ہر کہ سر
بادشاہ کشف کند سزای او این بود کہ منصور یافت آنگاہ خواجہ فرمود کہ اطلعنا علی سر من
اسرار نا فافشی سرنا وہو اجزاء من افشی سر الملوک یعنی اورا اطلاع داد ند بر سرے
از اسرار خود پس جزاے او این بود کہ سر ملوک را افاش کند ہمین حکم بود **بعد ازان**
ہمدرین محل فرمود از بزرگی خواجہ منصور حلاج کہ او چون دم انالحق بزد فرمان شد اورا
بند کنند سہ روز در بندیخانہ غایب بود پرسیدند کجا بودی گفت حضرت حق ہمین جا
بودند چون این حکایت بسمع خواجہ جنید رسید گفت کار او کنند کہ از وفتنہ دیگر قایم نشود
کہ او در عالم دیگر افتادہ است و خلق از و غافل **بعد ازان** خواجہ منصور را بر سر بازار
آوردند فرمان شد کہ بردار کنند خود رقص کنان بر سر دار برآمد و روبسوی خلق کرد گفت
کہ عشقبازی دو رکعت نماز است و وضوی آن درست نیست الا بخون خود آن بہ سر دار
رکعتان فی العشق لا یصح وضوہما الا بالدم بعد ازان خواجہ شبلی ازو سوال کرد کہ کمالیت
در عشق ہمین دارست بعد ازان باز پرسید کہ صبر در عشق چیست گفت انکہ دست و پا
ببرند و بردار کنند و از سر صدق سر چوبی از براے محبوب سرخ کنند **آنگاہ** باز پرسید
کہ مقام چیست گفت آنکہ اورا از براے او بکشند داو دم نزند و دوم روز بسوزند
و خاکستر گردانند و سیوم روز خاکستر او در آب روان کنند پس ہر کہ چنین بود او در عشق
صادق بود بعد ازان چون خواجہ منصور را سنگسار کردند ہر قطرہ خون کہ بر زمین
افتاد نقش انا اللہ پیدا مے شد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر چشم پر آب کرد ہاے ہاے
بگریست و بر صدق محبت او استحسان بسیار کرد فرمود کہ زہے صادق کہ اول روز
کشتند دوم روز سوختند و سیوم روز در آب روان انداختند آنگاہ مناسب این حال

رباعی برزبان مبارک راند **رباعی** آن روز مبادکر تو بیزار شوم * یا یاد دگری درین جهان یار شوم
گر بر سر کوی تو مرا دار کنند * من رقص کنان بر سر آن دار شوم * **بعد ازان** خواجه
برزبان مبارک راند که آن زمان که خواجه ابوبکر شبلی حاضر بود گلی چند در دست داشت بر دل آمد
و بر خواجه زد خواجه منصور آه کرد شبلی را عجب آمد که چندین سنگ که مردم میزدند آه نکردی
از گل من چرا آه کردی گفت اے شبلی اینها از درد من خبر ندارند بر سنگ اینها التفاف نیست
اما این که تو از درد من خبرداری و بر من گل زنی این گل از سنگ بتر است بعد ازان این
رباعی برزبان مبارک راند **رباعی** سرگردانم تو کرده میدانی * با این همه کردها میان
جانی * گر خلق نداند که درین دل چه غم است * باری تو که در دل منی میدانی **انگاه**
ملایم این معنی حکایت دیگر فرمود که وقتی خواجه منصور قدس الله سره العزیز بخدمت خواجه
جنید بغدادی نور الله مرقده بیامد سوالها بیجد میکرد و از خدمت خواجه جواب مے یافت
بعد ازان سوال محبت و معرفت پرسیدن گرفت در عالم سکر افتاد خواجه جنید روی بسوی
حاضران کرد که این کودک البته سرچوبی سرخ کند در زمان خواجه منصور حلاج برخاست
سر در قدم آورد که مقصود ازین سوالها همین بود **بعد ازان** سر در قدم آورد عرضداشت
کرد که محبت کیست بر لفظ مبارک راند که در صحت و بیماری جز نام دوست برزبان او نرود هم درین محل
فرمود که وقتی خواجه ذوالنون مصری قدس الله سره العزیز بیمار شد هر بار در سجده شدی
و این شعر بگفتی **شعر** یا لی مرضت فلم یعد ... ئی * و عائد منکم مرض فادعو لی یعنے چون بیمار
نام دوست بشنود در حال شفا یابد الحمد لله علے ذالک **بتاریخ بستم ماه جمادی الاول**
روز یکشنبه دولت پایبوس حاصل شد سخن در سلوک افتاده بود مولانا شهاب الدین میرهی و
شیخ ضیاء الدین پانی پتی حاضر بودند عرض کردند فمن شرح الله صدره للاسلام چیست خواجه ادام الله
برکاته بر لفظ مبارک راند که چون نظر بر عالم وحدانیت و الوهیت افتاد از غیر نابینا شد از هرچه
نظر بر و افتد بعد ازان هم ملایم این معنی فرمود که وقتی خواجه سمنون محب قدس الله سره العزیز

در مسجد مکه تذکیر میگفت سخن در محبت میرفت خلق را مستمع نیافت رو بسوے قنادیل مکه کرد
که ای قنادیل این سخن محبت آخر بشما میگویم همین مقدار خواجه سمنون این سخن بگفت قندیلها بریکدگر
برهم زدند چنانچه قطره قطره شدند بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر فرمود که این خود در زمان
ماضیه بود که همه خلق صاحب درد بودند اما درینوقت مردم خود چگویم اگر صد هزار وعظ برایشان
از احادیث و آثار بگوئی ذره در ایشان اثر نکند بعد ازان همدرین محل فرمود که چون جان
در قالب مهتر آدم علیه السلام آمد جمله فرشتگان را فرمان شد که سجده کنند همه سجده کردند مگر
ابلیس لعین که طاغی و فاسق و مرائی شد او سجده نکرد تا سر آدمی را بدید و دانست که
لا جرم بجز ابلیس هیچکس را بر سر آدم وقوف نیست وکسے سر ابلیس را نداند الا مگر آدمی پس ابلیس
ازین وقوف یافت که سجده نکرد تا بدید که بسر دیدن مشغول بود ابلیس ازان مردود بود
که بر دیده او گنج نهاده بودند گفتند با گنج در خاک نهادم و شرط گنج اینست که یک تن بیند
الا سرش ببرند تا غمازی نکند ابلیس فریاد کرد که مهلتم ده فرمان آمد که دادیم تا جهانیان
بدانند که شیطان دروغ زن بود و ملعون چنانچه در کلام الله مسطور است که کان من
الجن ففسق عن امر ربه بعد ازان فرمود که در کتاب محبت دیده ام که شیخ شهاب الدین سهروردے
قدس الله سره العزیز مے نویسد که وقتے پرسیدند که عارف را گریه بود فرمود که انچه در راه اما
چون بحقایق قوت رسد و طعمه وصال چشد گریه زایل بود بعد ازان خواجه ادام الله
برکاته بر لفظ مبارک راند که شیخ سعد الدین حمویه قدس الله سره العزیز گفته است که در کتاب
محبت نبشته دیدم که روزے خواجه بایزید قدس الله سره العزیز گفت که اگر مرا به بدله خلق
به آتش برند من صبر کنم ازانجا که دعوے در محبت اوست وهنوز هیچ نکرده باشم اگر گناه من همه
خلق را بیامرزد این صفت رحمت اوست هنوز بس کارے نباشد بعد ازان خواجه ادام الله
برکاته بر لفظ مبارک راند که توبه از معصیت یکیست و از طاعت هزار یعنی عجب تر از گناه است
آنگاه فرمود که شنیدم از خواجه خود شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس الله سره العزیز

که او گفت زہد در دنیا ترک است اگر توانی ایثار کنی اگر توانی خوار داری زیرا چه راحت در خلاص محبت تو از آرزوہاے نفس بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر درین فواید بود که چشم پر آب کرد و فرمود که چون بہ بیند که اہل محبت بکوشید و خاطر بدنیا نکرد تو در وے منگر که او مرید طریق باشد بعد ازآن مولانا برہان الدین غریب سلمه اللہ تعالے عرضداشت کرد که اصل محبت چیست خواجه ذکر اللہ بالخیر فرمود که محبت صفائی دوستیست زیرا چه محبان حق بدنیا و آخرت شرف نکنند مگر بحق کہ المرء مع من احب آنگاه بنده عرضداشت کرد که محبت را چرا ببلا مقرون کردند فرمود از بہر آنکه تا ہر سفله دعوے نکند چون بلا دہند در ہزیمت شود آنگاه فرمود بزرگی بود که او را شیخ بدہی گفتندی وقتی در عالم فکر بود این لفظ بر زبان مبارک راند لیس فی سواک حظ کیف ما یلت فاخذلی یعنے مرا جز تو نصیب دیگر نیست ودر لم بغیر تو ہیچکس مایل نیست بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند که سمنون محب قدس اللہ سره العزیز روزے در محبت سخن میراند مرغی از ہوا فرود آمد بر سر او نشست باز بر دست آمد باز در کنار نشست پس چندان منقار بر زمین زد که خون از منقار او روان شد بیفتا د و جان بداد بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر فرمود که مہتر ابراہیم خلیل اللہ صلوٰۃ اللہ علیه را در وقت آتش داد مہتر جبرئیل علیه السلام بیامد و گفت یا ابراہیم حاجت داری گفت بتو نه زیرا چه که آن نفس غایت بحق بود دیگر برانید فرمود که چون دوست مے بیند چه حاجت است که از تو خواہم بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر فرمود که شیخ بدر الدین غزنوی رحمة اللہ علیه گفت که شنیده ام از زبان خواجه قطب الدین بختیار اوشی قدس اللہ سره العزیز که رضا در محبت آن بود که اگر فرخ را بر دست راستش بدارند بگوید که بر دست چپ مے باید نهاد زیرا چه اول چیزے که بر بنده فریضه کرده اند چه بود گفت معرفت در رضا بود وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون یعنے حق تعالے نہان کرده است چیزہا را در سہ

چیزے از حکمت خویش آنگاه فرمود کہ فردائے قیامت عاشقانرا بزنجیر نور لبستہ بیارند از
بہر آنکہ اگر کشادہ بیارند جملہ قیامت را از اشتیاق حق برہم بزنند بعد ازان فرمود کہ
صبر در عشق آنست کہ فرق نکند در رنج و راحت بآرام نفس یعنے در ہر دو حالت صبر
کردن نفس است زیرا چہ صوفی در محبت با صدق آنکس است کہ صوف بپوشند در
بر صفا و ہوا و بچشاند طعمہ جفا و دنیا را بیند از دپس قفا آنگاہ در محبت ثابت باشد
بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود ہر کہ دست از ہوا من مردان اہل سلوک
کوتاہ کند دست بباد دہد آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر چشم پر آب کرد فرمود کہ
ابلیس لعین و ادریس نبی در علم باطن بودند پس ظاہر شد کہ ابلیس بر باطل بود و ادریس
برحق و عدل برداشت و قسمت کرد نخست ہر یکے کہ بصدق و عدل تعلق دارد
فردا از صدق و عدل او را سوال کنند بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ شیخ
معین الدین سنجری در اوراد خود این اشارت بنشتہ است کہ تقوے صاحب جمال است
اما قرار نگیرد مگر در دل اندوہگین و خندہ زن غافل زشت رسیت او قرار نگیرد مگر
در دل اہل نشاط اما عاشقان ازین ہمہ فارغ اند بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ محبان
با صفا امینان خدا اند در زمین و محبت خداوند عز و جل و بندگان او پس برکت ایشان
بلا را از خلق منقطع کردہ اند زیرا چہ بر موسے علیہ السلام فرمان آمدہ بود یا موسے اگر
درویشان ماتحفہ و ہدایا بتو قبول نکردندے ہمہ را بزمین فرو بردے بعد ازان فرمود
کہ در کتاب محبت بنشتہ دیدہ ام کہ خواجہ شبلی رحمتہ اللہ علیہ فرمودہ کہ دعوے محبت
از کسے راست آید کہ از مرادات خویش فانی گردد و بمراد حق باقی شود پس نامش
آن بود کہ دوست نہادہ بود و لقب او آن بود کہ دوست خوانند و او از بندگی
جواب دہد زیرا چہ اہل محبت را نہ اسم است و نہ رسم و نہ جواب اما اہل محبت بجز دوست
بدیگرے مشغول نشوند زیرا کہ ہر کہ بغیر حق شاد شود بجملہ اندوہ نزدیک بود و ہر کہ

در خدمت دوست انس نگیرد او بجمله وحشت نزدیک بود و هر که او خاطر آویخته دوست ندارد او هیچ بهیچست بعد ازان فرمود که شیخ شهاب الدین ذکریا قدس الله سره العزیز فرمود که در توکل محبت راه آنست که چون بامداد برخیزد از شب یادش نباشد و چون شب درآید از بامدادش یاد نبود آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که عاقل آنست که توشه بسازد برائے سفری که در پیش دارد یعنی مرمرگ را ساخته باشد بعد ازان هم درین محل فرمود که خوف تازیانه است مر بندگان بے ادب را که بران خو کرده اند پس بدان تازیانه خوف ایشان را راست کنند بعد ازان خواجه فرمود که چون اہل محبت چیزے فتوح برسد بگویند که امروز بلا از ما باز شدند و عاقبت بما داد ند پس ایشان ازین چیز فارغ اند بعد ازان هم درین محل ملایم این معنے فرمود که شیخ شیوخ شهاب الدین سهروردی قدس الله سره العزیز را چون فتوح میرسیدے در حال بخلق خدا دادے که امروز از ما بلا باز ستاند بعاقبت مشغول کردند آنگاه خواجه چشم پر آب کرد و فرمود که اہل محبت طایفه ایست که درمیان ایشان و حق ہیچ حجابے نیست بعد ازان این حکایت فرمود که روزے درویشے بخدمت شیخ الاسلام بهاء الدین ذکریا بیامد و بشرف بیعت مشرف شد بعد ازان این درویش التماس کرد که درخواست من اینست که مخدوم مرا نعمتے بخشد که از ملتان تا دهلی ہیچ در پیش نظرم حجاب نبود شیخ فرمود برو چله بدار چون درویش چله برآورد از ملتان تا دهلی بروے ہیچ پوشیده نماند بخدمت بیامد و آن حال باز نمود التماس دیگر کرد که اکنون چنان میخواهم که ہیچ چیز در زمین و آسمان از عرش تا ثرے ہیچ پوشیده نماند شیخ فرمود یک چله دیگر بدار آن درویش ہمچنان کرد که از عرش تا ثرے بروے ہیچ حجابے نماند بیامد بخدمت شیخ باز نمود فرمود که ہم بدین بس کن او التماس دیگر کرد که چنان خواهم که حجاب عصمت پیش نظرم مکاشفه شود شیخ بروے تفت شد که مگو ہلاک میشوی ہمین که شیخ این سخن بگفت درویش نعره بزد و جان بحق تسلیم کرد بعد ازان

خواجه ذکر اللہ بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که شیخ بهاؤالدین آن دید که چون او بکمال رسیده
که واند ازین قدم بر گردد هم دران مقام اور اتمام کردند انگاه همدرین محل حکایت شیخ
جلال الدین تبریزی قدس اللہ سره العزیز فرمود که ولایت آن بود که شیخ جلال الدین
تبریزی را بود زیرا چه آن روز که خدمت ایشان بطرف هندوستان عزیمت کردند بشهری
رسیدند که آنجا دیوے بود که در هر شب یک آدمی را میخورد پس خدمت شیخ آن دیو را
بگرفت و درمیان ابریق بند کرد منقطع آن شهر سند بود چون کرامات شیخ بدید باجملگی کسان
بیامد مسلمان شد انگاه خدمت شیخ چندگاه آنجا بود فرمود که آنجا خانقاه بنا کنند
بعد ازان هر روز یک گدا از بازار مے آوردند سر او می تراشیدند دست او میگرفتند و میگفتند که ترا
بخدا رسانیدم همچنین بنجاه گدا صاحب سجاده کرد و هر یکے را صاحب کرامت گردانید چون
ایشان را در انجا مستقیم کرد پیشتر شد بعد ازان حکایت شیخ علی کهوکهری درمیان افتاده بود
بر لفظ مبارک راند که بزرگ کسبی بود اما چون شیخ علی مرید شد بر شیخ بهاؤالدین ذکر یافت
و در غاری ساکن شد چون چندگاهے بر آمد خدمت شیخ بدیدن شیخ علی آمد وقت نماز دیگر بود
در حکایت شدند شیخ علی کاه در دست داشت گفت که از برکت شیخ کار این ضعیف بجائے رسیده است
که اگر بگویم این که زر گردد همین که این بگفت که زر گشت شیخ چون این بدید در خشم شد
بر و تفت کرد و باز گشت بعد ازان بار دوم شیخ بیامد وقت نماز شام بود شیخ علی روی چراغ
کرد که با مرخدا بسوزد در زمان چراغ روشن شد شیخ را طاقت نماند برخاست و گفت اے علی
ترا هم نفس دادیم و هم شکم شیخ علی از وی بیرون آمد درمیان کوچه و بازار میگشت و طعام
میخورد و نفس میزد و از طعام سیر نبود تا مدتے بر آمد شیخ علی ستوه آمد خواست که پیش
جلال الدین تبریزی بروم باشد که او دعا کند تا ازین [illegible] بلا خلاصی یابم روان شد در
لکهنوتی بخدمت شیخ جلال الدین آمد سر بر زمین نهاد شیخ بشاشت کرد و گفت نیکو آمدی بعد ازان
طعام موجود پیش او داشت شیخ علی تمام طعام را بکار برد بعد ازان عرض کرد که دعا در حق

حق من شفقت کنید باشد که خدا تعالے مراتبو بخشد شیخ جلال الدین فرمود تا اجازت برادرم بہاؤ الدین نباشد من دعا نتوانم کرد علی کھوکھڑی را دشوار نمود کہ گسی رود و کی بیاید بعد از شیخ جلال الدین مکتوبی نوشت کہ شیخ علی کھوکھڑی راندہ آن برادر راست بر مار سیدہ اگر اشارت آن برادر شود در حق او دعا کنم باین مضمون مکتوب بنشتہ در زیر مصلا نہادند دو گانہ نماز ادا کردند بعد از نماز دست در زیر مصلا کرد و مکتوب برون آورد در پشت مکتوب نوشتہ ظاہر شد کہ اجازت کردیم بکرم دعا کنید تا او را تو بخشند شیخ جلال الدین دعا کرد حق تعالے باز شیخ علی پیجان گردانید کہ بود الحمد اللہ علے ذالک بتاریخ بیست و ہفتم ماہ جمادی الاول روز دوشنبہ دولت پابوس حاصل شد سخن در فضیلت این امت افتادہ بود چند نفر درویش از بلک بالا آمدہ بودند سخن در فضیلت امت میرفت بر لفظ مبارک راند کہ در جنت المریدین آمدہ است بروایت عبد اللہ عباس رضی عنہ کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم را پرسیدند کہ یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم مرا خبر کن از فضل این امت خود بگو کہ بقیامت امت تو چند گروہ شود رسول گفت علیہ السلام کہ فضل این امت من بر امت دیگران چند انست کہ فضل من بر پیغمبران دیگر بعد از ان خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ رسول اللہ علیہ السلام گفت کہ امت من چہار گروہ شوند بقیامت اما گروہ اول را چندان شفاعت باشد کہ پیغمبران دیگر را و آن عالمان و مشایخ باشند و گروہ دوم را حساب نباشد بے حساب در بہشت روند و آن شہیدان باشند گروہ سیوم را خدا تعالے حساب آسان کند و بہشت فرستد و آن مفتیان باشند و گروہ چہارم را من شفاعت کنم بشفاعت من ایزد تعالے ایشان را بہشت فرستد و آن گناہگاران باشند بعد از ان خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ روایت کرد امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ کہ روزے رسول علیہ السلام نشستہ بودند جماعتے از جہودان بہ نزدیک وی درآمدند گفتند یا محمد صلے اللہ علیہ وسلم امروز از تو سخنہاے چند خواہیم پرسید کہ خداوند تعالے درجہ کہ ترا دادہ است در توریت

دیده ام که هیچ پیغمبرے مرسل و فرشته مقرب را نداده است گفت بپرسید گفتند ما را خبر ده که ایزد تعالے آن پنج نماز در شبانروزی برامت تو چرا فریضه کرده است رسول علیه السلام گفت که نماز پیشین بدان سبب فریضه کرده است که آن ساعت هیچ چیز نیست از خلایق که ایزد تعالے بیافریده است که هم دران ساعت خدا تعالے را به بزرگی و یگانگی یاد نکنند پس امت مرا فرمود که نماز پیشین کنند اما نماز دیگر آن چنان است که آدم را صلوات الله و السلام علیه بیافرید و همان ساعت در بهشت گندم بخورد و از بهشت بیرون آمد قبول توبه او بوقت نماز دیگر نزدیک نماز شام بود و این ساعت توبه آدم قبول کرد برین وقت شکرانه او را سه رکعت نماز کرد و نماز خفتن آن ساعت است که هیچ پیغمبری نبوده است که بدان وقت خدا تعالے را عبادت نکرده است نماز بامداد آن ساعت است که همه کافران بدان وقت که آفتاب بر آمد دون خداے عزوجل را سجده کنند گفتند راست گفتے یا محمد صلے الله علیه وسلم بعد ازان گفتند که ثواب آن کسانے که این نمازها بکنند از امت تو چیست رسول فرمود علیه السلام که هر که نماز پیشین بگزارد ایزد تعالے آتش دوزخ را بروے حرام گرداند که این ساعتیست که دوزخ را مے تابند اما هر که نماز دیگر را بگزارد همه گناهان بیرون آید چنانچه از مادر زاده شد بسببے که آدم علیه السلام مغفور دران ساعت شده است و نماز دیگر آن ساعت است که توبه آدم علیه السلام بپذیرفتند پس هر که نماز شام بگزارد هر حاجتے که از خداے عزوجل بخواهد روا کند و نماز خفتن هیچ مومنی نبود که بمسجد رود آنرا بهر قدمے که برگیرد و نهد ایزد تعالے او را نورے دهد تا بدان نور از پل صراط بگذرد بسلامت از تاریکی گور ایمن بود و از هول قیامت ایمن گردد و نماز بامداد هیچ مومنے نبود از امت من که او چهل نماز بجماعت بگزارد خدا تعالے او را آزاد گرداند از آتش گفتند راست گفتے یا محمد صلے الله علیه وسلم بعد ازان گفتند یا محمد در توریت همچنین دیده ایم که سے روزه برامت تو فریضه کرده اند گفت بلے و آنچنان بود

چون مہتر آدم علیہ السلام در بہشت گندم بخورد سی روز در شکم وے بماند ایزد تعالے سی روزہ
بر نسلش فریضہ کرد و طعام خوردن از فضل خود حلال کرد گفتند راست گفتی یا محمد صلے اللہ علیہ
وسلم گفتند ثواب آن سی روزہ چیست رسول فرمود صلے اللہ علیہ وسلم ہیچ بندہ نبود
کہ این سی روزہ ماہ مبارک رمضان کرامت کند اول ہر گوشتے کہ از حرام بر بدن وے
بود ریختہ گرداند دوم برحمت خویش نزدیک گرداند سیوم نورے دہد کہ بدان نور
روز قیامت از پل صراط چون برق بگذرد چہارم بے حساب و بے عذاب در بہشت آرند
پنجم حور العین دہند ششم چندان ثوابش دہند کہ در فہم و وہم ہیچکس نگنجد چنانکہ ایزد تعالیٰ
گفت کہ انما یوفی الصابرون اجرہم بغیر حساب یعنے روزہ داران را چندان ثواب دہم کہ در ہیچ
حساب در نیاید گفتند یا محمد صلے اللہ علیہ وسلم ترا بر دیگر پیغمبران چہ فضلیت رسول
فرمود ہمہ پیغمبران را یک حاجت روا بود حاجت خواستند براے خود و من حاجت براے خود
نخواستم تا روز قیامت شفاعت کنم برامتان خود گفتند راست گفتی یا محمد خدا تعالے برحق است
و تو رسول او برحق بعد ازان بر لفظ مبارک راندکہ در آثار تابعین نبشتہ دیدہ ام کہ وقتی
موسے علیہ السلام در توریت میدید در وقتے خواند نام محمد دید گفت الٰہی این محمد کیست
فرمان آمد یا موسے او دوست من است و نام آن دوست خود پیش از انکہ ہفت آسمان
و ہفت زمین بیافریدم ہزار سال بر ساق عرش نوشتم پس اے موسے برو دستے او باش
و در دوستی او بمیر تا ترا فردا بے قیامت بزایراو برانگیزم آنگاہ موسے گفت یا رب العزت اگر
محمد از ہمہ بر تو دوست تر است و بزرگ تر ہیچ امتے آفریدی کہ از امت من گرامی
تر است فرمان آمد یا موسے فضل امت محمد بر دیگران چندانست کہ فضل من کہ خداوندم بر بندگان
بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ ہمہ اہل بہشت صد و بیست صف
باشند ازان ہفتاد صف از امت رسول علیہ السلام باشند باقی از جملہ انبیا باشند
بعد ازان ہم درین محل فرمود کہ در اخبار آمدہ است کہ مہتر موسے علیہ السلام

برکوہ طور در مناجات بود گفت آلہی در توریت امتی مے بینم که ایشان را بقیامت شفاعت
باشد که ہر کراخواہند خداوندا تو ایشان را بدیشان بخشی اگرچه مستوجب دوزخ باشند
ایشان را از امت من گردان فرمان آمد یا موسے ایشان از امت رسول صلے اللہ علیہ وسلم
اند باز گفت یا بارخدایا در توریت امتے مے بینم که ہمہ روز گناہ کنند پس در شبانہ روز
پنج وقت نماز کنند ہر گناہے که کردہ باشند از نماز تا نماز ہی کفارت شود و آمرزیدہ شوند
ایشان را از امت من گردان فرمان آمد ایشان از امت محمد اند علیہ السلام گفت آلہی
در توریت امتے مے بینم که قربانیہا کنند پس خود بخورند اول بدیگران دہند ایشان را ثواب
چندان بدہی که در شمار نیاید ایشان را از امت من گردان فرمان آمد که ایشان از امت
محمد علیہ السلام اند گفت در توریت امتی می بینم که چون حاجت بدیشان رسد که طہارت
باید کرد اگر آب نباشد بخاک تیمم کنند ایشانرا از امت من گردان فرمان آمد که ایشان از امت محمد صلی اللہ علیہ وسلم
خدایا در توریت امتی می بینم که یک نیکی کنند بمکافات شان دہ میدہی چون دہ معصیت کنند
مکافات آن بیک بیکے سازی ایشان را از امت من گردان فرمان آمد که ایشان از امت
محمد صلے اللہ علیہ وسلم اند گفت آلہی در توریت مے بینم که ہفتاد ہزار کس از ایشان بےحساب
و بے عذاب در بہشت روند ایشان را از امت من گردان فرمان آمد که ایشان از امت
محمد علیہ السلام اند گفت اے بار خدایا در توریت می بینم که امتی امر معروف و نہی منکر کنند
ایشانرا از امت من گردان فرمان آمد که ایشان از امت محمد اند علیہ السلام گفت
یا بار خدایا ایشانرا کتابے دہی که پیوستہ بخوانند انہا را از امت من گردان فرمان آمد
که آنہا از امت محمد اند علیہ السلام گفت یا بار خدایا در توریت امتے مے بینم که
روزہ دارند بدان یک روز روزہ صد سالہ ثواب بنام ایشان در نامہ اعمال نویسی
ایشان را از امت من گردان فرمان رسید که اے موسے ایشان از امت محمد اند
علیہ السلام آنگاہ موسے آرزو کرد و گفت کاشکے من از امت محمد علیہ السلام بودمے

الحمد للہ علی ذالک بتاریخ بستم ماہ رجب روز پنجشنبہ دولت پایبوس حاصل شد سخن
در فضیلت ماہ معظم رجب افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ درین ماہ ہر کہ یک نیکی کند ہزار نیکی
اورا مکافات کنند آنگاہ بر لفظ مبارک راند کہ مثل آن ہر عبادتے وطاعتے کہ این کس
کند بدلہ او ہزار سالہ عبادت بنام اعمال او بنویسند بعد ازان فرمود کہ در بیست و ہفتم ماہ
رجب نمازے آمدہ است و آن چہار رکعت است در ہر رکعت ہر سورتے کہ داند بخواند
از برائے درازی عمر پس ہر کہ این نماز بکند حق تعالے اورا عمر دراز گرداند بعد ازان
فرمود کہ درا و راد شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز نبشتہ دیدہ ام
ہر کہ ہر شب از ماہ رجب صد بار سورہ اخلاص بخواند حق تعالے اورا با جملہ اقربا بیامرزد
و فردا قیامت بے حساب در بہشت رود بعد ازان سخن در معجزات رسول علیہ السلام
افتاد بر لفظ مبارک راند کہ ہر پیغمبرے را معجزات بودہ چیزے کہ آن پیغمبران بدان مخصوص
بودند آن چیز را ایزد تعالے معجزات ایشان کردہ بود امار سول علیہ السلام را از
ہر نوع معجزات بود کہ دیگر پیغمبران را نبود بعد ازان بر لفظ مبارک راند کہ سر مبارک رسول
علیہ السلام آنچنان بودے کہ با ہر مردے کہ باستادے اگرچہ آن مرد دراز بالا بودے ازان
یک شبر بلند بودے و ہر جا کہ رسول علیہ السلام برفتے ہمان مقدار ابر بیامدے
و سر مبارک حضرت در سایہ بودے و آن ابر برکہ برفتے و دیرا سایہ داشتے
بعد ازان خواجہ ذکراللہ بالخیر فرمود کہ شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ
سرہ العزیز نبشتہ بود حکایت در صفت رسول علیہ السلام میرفت فرمود کہ چشم مبارک
رسول علیہ السلام آنچنان کہ از پیش بدیدے ہمچنان از پس بدیدے ہم ملایم آنچنے
فرمود کہ انس بن مالک رضی اللہ عنہ روایت کرد از رسول علیہ السلام کہ یاران را
میگفت کہ اے یاران من صفہا راست دارید از نماز ہمچنانکہ از پیش مے بینم از
پس ہمچنان باشد بعد ازان خواجہ ذکراللہ بالخیر فرمود کہ چون رسول علیہ السلام

در پرده مے شد هرچه بودے از درون پرده بدیدے چنانچه در اخبار تابعین آمده است
که وقتے رسول علیه السلام خواست که زنے را بزنے کند آن زن را نزدیک عایشه
رضی الله عنها فرستاد که بنگر چون عایشه رضی الله تعالی عنه وی را بدید گفت یا رسول الله
نیکو نیست رسول علیه السلام گفت چگونه او نیکو نیست که در ان ساعت که خال
بر رخ چپ او بدیدی بر هفت اندام تو موی هم خاست از نیکوی جمال او عایشه گفت یا
رسول الله راست گفتی هیچ چیز از تو پنهان نیست بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر
هم درین محل فرمود که رسول علیه السلام را سبے بودی که هرچه در بیداری شنیدی
همان در خواب شنیدے چنانچه روزے جهودے نزدیک رسول علیه السلام آمد
گفت یا رسول الله از تو چیزے بپرسم اگر جواب بگوئی بر تو بگردم رسول گفت چیست
گفت علامت پیغمبری چه بود گفت یکے آنکه چشم پیغمبران بخسپد هرچه گویند اگرچه آن
پیغمبر در خواب بود بشنود و دل ایشان نخسپد او امتحان کرد همچنان یافت پس آن جهود
مسلمان شد بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر فرمود که روزے حسین نام اصحابی بود
رسول علیه السلام او را بدید که بتے را سجده میکرد رسول علیه السلام با و فرمود
که ایمان آر گفت نیارم فرمودند اگر بت تو بر من در سخن در آید به پیغامبری من اقرار
میکنے و دین بگروی گفت یا محمد پنجاه سال است که این بت را مے پرستم و میدارم
هرگز با من سخن نگفته است اگر بگوید بگردم رسول گفت علیه السلام اے بت من کیستم
بت گفت تو رسول خدائی بر حق حسین ایمان آورد و بگروید بعد ازان خواجه ذکره الله
بالخیر بر لفظ مبارک راند که روزے ام سلمه رضی الله عنها خوے از پیشانی رسول الله
علیه السلام پاک میکرد و آن را در شیشه کرد و پنهان نگاه داشت تا روزے که دخترک را
عروس میکردند پس آن دختر را نزدیک ام سلمه رضی الله عنها آوردند ام سلمه ازان
خوی پاره بر رکاو میکردی تا دختر زیستنے او را حاجت بخوشبوے نبودی و آن بوے از رفتے

تا آن زن را دختر آمد ہمچنان آن خوشبوی می آمد بعدازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ
مبارک راند کہ تا آن زمان کہ ازان دختر اولاد بود ہمہ را آن خوش مرکب بودی و خاندان او را
عطار نام کردند بعدازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ از انس بن مالک روایت
آمدہ است کہ روزے با رسول علیہ السلام در سفر بودم وقت نماز دیگر آمد وہیچ جا آب
نیافتند کہ مردم طہارت کنند پس آنقدر آب یافتند کہ رسول علیہ السلام را کفایت بود رسول
علیہ السلام دست دراز کرد و در آو ند فرود کرد وجنبانید پس گفت بیائید و آبدست
کنید بیا مدند و ازان آب آبدست کردند تا آخرین کسے کہ بود چون دست در آب زد
بدید کہ آب ہمچنان برجاے بود انس بن مالک رضی اللہ عنہ گفت کہ آب بدیدم از میان
انگشتان رسول علیہ السلام میدوید و آن دست رسول علیہ السلام بر سر ابن اخطب
مالید و عایش کرد صد و بیست سالہ بزیست چون فرمان یافت موے چند بر سرش سفید
شدہ بود بعدازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند و فرمود کہ وقتے محمد شہ نام
یاری ازان شیخ بہاو الدین زکریا قدس اللہ سرہ العزیز حکایت کرد کہ در خدمت شیخ
بہاو الدین بودم او حکایت میکرد کہ روزے رسول علیہ السلام نشستہ بود جابر عبد اللہ
رضی اللہ عنہ نزدیک رسول علیہ السلام آمد سر بر زمین نہاد و گفت کہ چاہے کا دیدہ ام
اما آب آن شور است و ما رنج می باشد از آن چاہ کہ آبش سخت شور است رسول
علیہ السلام فرمود کہ طشتے آرند و آب پارہ بیارند بیاوردند پس رسول اللہ علیہ السلام
پایہاے خود را در ان آب شست و فرمود ببرند این آب را در ان چاہ انداز ند جابر
گوید رضی اللہ عنہ بردم در ان چاہ افگندم آن آب شیرین گشت و شورے برفت
و پاکیزہ شد بعدازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بالسلام اینمعنی حکایت کرد وقتے رسول علیہ السلام
مجلس کردہ بود مردم را بصدقہ دادن حریص میکرد ناگاہ اعرابی در مسجد در آمد شترے
بدست گرفتہ گفت یا رسول اللہ من این را صدقہ دادہ ام از براے ایزد تعالے

رسول اللہ علیہ السلام ویرا دعا کرد پس عمر را رضی اللہ عنہ گفت یا عمر این را قیمت کن
تا من بہا بدہم در صدقات عمر رضی اللہ عنہ شتر را قیمت کرد رسول علیہ السلام بہا بداد
چون بغزا رفتی بر آن شتر نشستی وقتی از غزا باز آمدہ بود شتر را بر در بستہ بودند رسول اللہ
علیہ السلام از خانہ بیرون آمد در شب شتر آواز داد گفت السلام علیک یا زین
قیامت رسول علیہ السلام سر برکرد آواز شتر شنید جواب داد و علیک السلام شتر گفت
یا رسول اللہ بدانکہ من شتر کافرے بودم وقتے شبے از خانہ او بگریختم و در بیابانی بخزیدم
درندگان گرد بگرد من آمدند تا مرا ہلاک کنند زمانی بر آمد بیکدیگر گفتند این را از میان
برگیریم دیگران گفتند کہ میازارید کہ این مرکب زین قیامت است از آن بہترین
خلایق محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم پس آن گفت یا رسول اللہ مرا دو حاجت است
بخدمت تو یکے آنکہ از خدا تعالے بخواہی کہ تا مرا در بہشت مرکب تو کنند دیگر آنکہ
اگر من بعد از تو بمانم وصیت کنی تا کسے بر پشت من ننشیند رسول علیہ السلام ویرا
اجابت کرد و دعا کرد و وصیت کرد فاطمہ رضی اللہ عنہا گوید چون رسول علیہ السلام
از دار دنیا نقل کرد من آن اشتر را علف میدادم و تعہد میکردم تا او علف میخورد پس
روزے من بیرون آمدم تا او را علف دہم اشتر آواز داد السلام علیک یا دختر رسول
علیہ السلام فاطمہ رضی اللہ عنہا جواب داد علیک السلام انگاہ او گفت یا فرزند
رسول مرا علف فرو نمیرود تا رسول از دنیا بیرون شدہ است اکنون وقتے آن آمد
کہ من نیز از دنیا بیرون شوم و نزدیک وے روم ہیچ پیغام خواہی داد بسوے
رسول پس بدو فاطمہ رضی اللہ عنہا باز گشت و سر او را در کنار گرفت و میگریست
تا اشتر جان بداد سر در کنار فاطمہ بود رضی اللہ عنہا پس فرمود تا جامے بکاویدند
و کرباس آوردہ دران پیچید دفن کردند در روز ہفتم آن کاویدہ را باز کردند اشتر
دیدند نہ کرباس بعد از ان خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ روزے

رسول علیہ السلام نشستہ بود یاران گرد بر گرد او بودند ناگاہ گرگی را دیدند کہ مے آمد و لب می جنبانید رسول علیہ السلام دید و فرمود کہ راہ دہید این گرگ رسول وگانست ونزدیک من آمدہ است ویرا راہ دادند پیش رسول علیہ السلام آمد و سلام کرد وگفت یا رسول اللہ بدانکہ ددگان گرد آمدہ اند اندرین وادی و مرا نزدیک تو فرستادہ اند برسولی وگفتند کہ تو امت خود را بگو تا ما را از ستوران لاغر کہ ایشان را بکار نباید نصیب کنند تا ما را نیز ستوران فربہ است تو نباید خورد کہ ایزد تعالے قوت ما گوشت کردہ است و اگرنہ آہم نخواہیم رسول علیہ السلام مریاران را گفت یاران گفتند کہ ایزد تعالے آنچہ بر ما واجب کردہ است از جہت صدقات ما بر خود چیزے ندہیم رسول فرمود علیہ السلام شنیدے جواب گفت آرے یا رسول اللہ پس گفت یک پیغام دیگر دارم رسول گفت بگو گفت چنین گفتہ اند اگر ما را چیزے ندہند از ستوران ما را با ایشان بگذارد دعاے بد بکن رسول گفت علیہ السلام کہ دعا بد نکنم پس گرگ باز گشت و دہان مے لیسید ومیگفت الحمد للہ کہ ایزد تعالے ما را از دعاے بد رسول علیہ السلام نگاہداشت بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ آن روز کہ خواجہ ابراہیم قدس اللہ سرہ العزیز تایب شد بر تخت نشستہ بود تلاوت قرآن میکرد مردیرا دید بالاے قصر میگردید خواجہ پرسید کہ تو کیستی و چہ میطلبی فرمود کہ شتر گم کردہ ام آنرا میطلبم فرمود کہ شتر بر قصر چگونہ گفت اے ابراہیم این عجب نیست امااین عجب است کہ خداے را بر تخت طلبند بعد ازان چون روز شد خواجہ ابراہیم بشکار بیرون آمدہ اسپ را جولان میکرد از فتراک آواز برآمد کہ اے ابراہیم بیدار شو پیش ازانکہ بمرگ بیدار کنند آن نیز نشنید پیشتر شد آہوئی از پیش نجاست دنبال کرد آہو سر پس کرد وگفت اے ابراہیم ترا براے شکار و بازی نیافریدہ اند مگر از براے عبادت چون آہو این سخن بگفت ابراہیم بر فور از اسپ فرود آمد

جامه شاهی برون آورد شبانی بود دربر او کرد جامه پشمینه او خود پوشیده راه حج گرفت
بعد ازان خواجه ذکراللہ بالخیر چشم پر آب کرد و این بیت برزبان مبارک راند
شاه ابراهیم در یکدم عزیز شد مست آنچنان * لا بری در برکشیده گرچه اطلس پوش بود * بعد ازان
همدرین محل فرمود که در راحت الارواح قاضی حمید الدین ناگوری می نویسد که عبداللہ عباس رضی اللہ
عنه گفت که از ابو سفیان حرفی شنیده ام که او گفت وقتی بردن رفته بودم به نزدیک
قیصر روم چون باز گشتم بر اسپی سوار بودم آن اسپ بزبان فصیح میگفت لا اله الا اللہ محمد رسول اللہ
گفت مرا عجب آمد و از ین عجب اسپ سربرآورد و گفت خواهی که از ین عجب تر بینی گفت
ازین عجب تر آنست که ایزد تعالے ترا بیافرید و روزی ترا امید بود و تو نمیدانی و نمیگوئی که
لا اله الا اللہ محمد الرسول اللہ گفتم این رسول کیست و محمد کیست باری مرا خبر کن گفت
محمد عربی و هاشمی و مکی ست گفتم تو این از کجا میگوئی گفت خداوند تعالے مرا الهام داد تا بدانستم
که هژده هزار عالم را خدا جز اللہ نیست و محمد مصطفے رسول اوست برحق ابو سفیان مسلمان
شد بعد ازان خواجه ذکراللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند که در جوامع الحکایات این حکایت
نبشته دیده ام که روزے سید المرسلین خواجه قاب قوسین محمد مصطفے صلی اللہ علیه وسلم نشسته بود
و یاران گرد او نشسته بودند اعرابی در آن آمد و گفت یا محمد بلات و عزی که در کبود ی
آسمان و تحت زمین خلقے نیست بر من دشمن تر از تو که محمدی و من هرگز نگردم بر تو
تا سوسماری که من دارم تو نگرود در زمان آن سوسماری از آستین بیرون کرد و گفت این را
گرفته ام پیش تو آورده ام رسول علیه السلام روبسوے او کرد و گفت یا سوسمار گفت
لبیک یا آرایش قیامت و یا شرف قیامت گفت تو کرا پرستی گفت یا رسول اللہ من خدا یرا
پرستم که جز او خدائے در آسمان و زمین نیست بعد ازان فرمود من کیستم گفت تو
محمدی رسول خدائے و هرکه ترا بگرود و ترا راست گو داند او بدین است و هرکه ترا
دروغ زن داند زیان کار است و هلاک شود و مردود ابد گردد پس اعرابی روے

بگردانید و بخندید گفت بخدای آسمان و زمین که دران ساعت که نزدیک تو آمدم بروی زمین از تو دشمن نبود و اکنون از همه روی زمین از تو دوست تر نه پس گفت من گواهی میدهم که خدای یکیست و تو محمد رسول برحق بعد ازان بدین محل هم از صفت معجزات رسول الله علیه السلام این حکایت فرمود که روزی رسول علیه السلام برپای خاست و پس پشت مبارک او درختی بود از جز ماو آن درخت خشک گشته پشت مبارک بدان چوب آورده بنشست مردم را علم دین میگفت روی بسوی یاران کرد گفت ای یاران من نیک پیر شده ام و ضعیف گشتم اکنون نمی توانم استاده شوم از برای من جایگاهی سازید تا بران بنشینم و شما را به بینیم و سخن کنم بعد ازان یاران از جهت او منبری کردند سه پایه آنگاه رسول علیه السلام برآمدی و بر پایه سیوم نشستی چون تمام مرتب شد در مسجد نهادند رسول علیه السلام بران برآمد و خطبه کرد و بنالید که ناله ازان چوب برخاست چنانکه اشتر از بهر بچه بنالد و ناله را همه مسلمانان شنیدند و گریه از ایشان و از رسول علیه السلام بخاست که دلها کباب شد و آن همچنان می نالید پس چون رسول علیه السلام از منبر فرود آمد آن چوب را در کنار گرفت چون بیار امید رسول علیه السلام گفت یا چوب نمی توانم استاعن پیر شده ام و ضعیف گشتم اکنون چه خواهی تا ترا دعا کنم که ترا تازه گرداند خدا تعالی تا بقیامت تازه بمانی و مردم از تو میوه خورند و اگر خواهی ترا دعا کنم که ایزد تعالی ترا در بهشت درختی گرداند گفت یا رسول الله در دنیا نخواهم در بهشت خواهم تا دوستان خدای عزوجل ازان میوه خورند پس رسول علیه السلام باز بر سر منبر برآمد و دعا کرد گفت ای یاران من ویرا نه ثوابست و نه عقاب از دنیا میگریزد شما اولیتر که آنجهان را بدین جهان بگزینید بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که اگر معجزات رسول علیه السلام بنویسیم تا صد و بیست سال یکصفت از معجزه او بنشته نشود الاهم برینقدار بسند کردیم حق تعالی ما را و جمله مسلمانانرا در زیر سایه علم او بدارد و الحمد لله علی ذالک بتاریخ دهم ماه شعبان روز شنبه دولت پایبوس

حاصل شد سخن در نیکی و بدی افتاده بود مولانا محمود کهاے و مولانا علاء الدین اندپتی
و شیخ یوسف چندیری وال و مولانا برهان الدین و شیخ عثمان سیوستانی بخدمت حاضر بودند
سخن در نیکی و بدی بود بر لفظ مبارک راند که تقدیر نیکی و بدی هر دو از خدا است عز و جل اما نیکی
را حق تعالی اضافت بخود کرد و بدان رضا داد اما در بدی رضاے حق نیست این کس را
باید که چون بدی در وجود آید از خود و از فعل خود داند زیرا چه رضاے خدا در بدی
کردن نیست اما تقدیر برین رفته **بعد ازان** همدرین محل فرمود که در آثار تحفة الاخبار
آمده است که عُزیر پیغمبر علیه السلام پرسید از خداے تعالی که اے بارخدایا چون بر
بندگان تقدیر نیکی و بدی نهادے آنگاه بندگان نتوانند از تقدیر راست تر شدن
و چون معصیت کنند تو بدان بگیری و عقوبت کنے حکمت اندرین چیست در حال براو
وحی آمد که اے عزیر بار دیگر از من این مسئله نپرسی و اگر مے پرسی نام تو از جریده پیغمبران
پاک کنم پس اے عزیر من بادشاهے ام که در مملکت خود چنانکه خواهم تصرف کنم کس را این
سوال برمن نباید چون و چرا در مملکت ما روا نیست **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر همدرین
محل فرمود که وقتے سفیه سیلی در گردن خواجه ابوسعید ابوالخیر زد خواجه سر پس کرد و بدیدآن
سفیه بخندید و گفت چه مے بینی که تو فرموده که تقدیر نیکی و بدی از خدا است عز و جل
خواجه گفت عجب نیست همچنین است اما این مے بینم که کدام بدبخت را بر من گماشته اند
در روے که سیاه شد **بعد ازان** همدرین محل حکایت دیگر فرمود که وقتے قاضی حمید الدین
ناگوری قدس الله سره العزیز با طایفه ابدالان در عالم طیر بود بر سر دریاے رسیدند
جمله ابدالان بایستادند و در تفکر شدند همدرین بودند که جهازے پر از رخت بازرگانان
غرق مے شد قاضی حمید الدین ناگوری را در دل آمد دست سوے آسمان کرد که الهی
نگاهدار همین که این سخن بگفت جهاز غرق نشد ابدالان شنیدند روے سوے قاضی
کردند گفتند که اے قاضی تو لایق همراه ما نیستی ترا بر تقدیر خدا کارے نیست تو بر خلاف

بودے پس ہر کہ برخلاف بود در صحبت ما نشاید کہ باشد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر
فرمود کہ ہمین مقدار کہ قاضی بے رضاے ایشان سخن بگفت بیست سال از صحبت ابدالان
دور افتاد آنگاہ خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر ملایم اینمعنے فرمود کہ رسول علیہ السلام فرمود کہ یاران من ہرگاہ
کہ بحدیث تقدیر برسید دور تر ایستید و سخن نگوئید بعد ازان فرمود کہ شنیدہ ام از
زبان شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز کہ وقتے در نیشاپور مغل
در آمد جملہ نیشاپور را گرد گرد گرفتند خلیفہ آن شہر کسان بر خواجہ فرید الدین عطار فرستاد
گفت کہ بروید و بگوئید کہ دعا کنند خواجہ فرمود کہ کار از دعا گذشت بلائے خداے را
ساختہ باید بود و تقدیر برین است خداے را بعد ازان نکتے سخن در نفس درویش افتاد
دعوت داشتن ایشان بر لفظ مبارک راند کہ درویشان یک کلہ آتش و یک کلہ آب دارند
بعد ازان فرمودند کہ وقتے در مصر درویشے ژندہ پوشی در آمد سہ روز دران شہر
خواست کرد ہیچ نیافت و آن درویش را سہ روز فاقہ بود بعد ازان بر سر رود نیل
رفت بنشست ناگاہ ماہی از دریا بیرون افتادہ آن درویش دست دراز کرد و آن ماہی
را بگرفت و درون شہر آمد پیش ہر دو کانے کہ میرفت کسے آتش نمیداد رفت میان
شہر ایستاد و روبسوئے آسمان کرد گفت الٰہی اگر بعد سہ روز ماہی دادے قدرے آتش
ہم بدہ ہمین کہ آن درویش بگفت از کرانہ شہر آتش برخاست شورے در شہر افتاد
شہرے سوخت خلایق آنجا ہمہ بیرون شہر رفت و خلیفہ نیز بیرون آمد تا سہ روز
آن شہر بسوخت خلق بستوہ آمدند و عاجز شدند خلیفہ کسان بر اولیاء طریقت فرستاد
خواجہ ذو النون مصری و اولیاء دیگر کہ دعا کنند تا این آتش بانشیند خواجہ ذو النون مصری
گفت کہ ما دعا کردیم این آتش دنیا نیست اما این آتش از دل درویش است او را
دریابید باشد کہ بدعاے او بانشیند چون در شہر تفحص کردند دیدند کہ درویشے میان آتش
استادہ است و ماہی بریان میکند این خبر بسمع خلیفہ رسانیدند خواجہ ذو النون

وخلیفہ نزدیک آن درویش آمدند گفتند اے درویش مسلمانان وخانہاے مسلمانان سوختند از براے خدا دعا کن درویش روبسوے خواجہ ذو النون کرد کہ اے خواجہ سہ روز شد کہ در شہر تو آمدہ ام قدرے آتش براے ماہی طلبیدم کہ بریان کنم وبخورم کسے ندا داہی ذو النون چگونہ ہست کہ شہر تو نزد الغرض آن درویش روبسوے آسمان کرد وگفت کہ آلہی ماہی من بریان شد آتش خویش گرد آر در زمان آتش کشتہ شد گوئی کہ ہرگز نبود بعد ازان ہم بلایم ایمعنی حکایت دیگر فرمود کہ وقتے در شہری در شب جمعہ ہفتاد بار زنا شد حق سبحانہ تعالے فرشتگان را فرمان داد کہ پیش از صبح باید کہ بروند آنشہر را آتش زنند تا تمام سوختہ گردد فرشتگان ساخت نمودند تا بروند در ان شہر آتش زنند قضارا در آنشہر پیش از صبح ہفتاد بانگ نماز بر آمد در زمان فرمان آمد بفرشتگان کہ زنہار مروید آن شہر را مزیدم وبخشیدم فرشتگان گفتند کہ آلہی در ان شہر چہ نیکی پیدا شد فرمان شد کہ ہفتاد بانگ نماز ازان شہر برآمد ما ہفتاد زنا را بدین ہفتاد بانگ نماز گویان بخشیدیم الحمد اللہ بعد ازان حکایت در آرزو دہی نفس افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ اولیا و دوستان خدا ہفتگان سال بنفس آرزو نرسانیدند ونفس از ازار کشتند بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ خواجہ سری سقطی قدس اللہ سرہ العزیز را پنج سال آب سرد در کوزہ نو آرزو بود کہ بخورد ونمیخورد وہر روز نفس را برین میداشت کہ امروز بدہم یا فردا چنانچہ مدت پنج سال برآمد روزے بر سر مصلا نشستہ بود این سخن از زبان بیرون آمد دختر بود آب را موجود پیش خواجہ آورد خواجہ فراز بود خواب غلبہ کرد در سجدہ بخواب شد چنانچہ دید کہ حورے از آسمان باز بوری بہشت در خانہ خواجہ فرود آمد ونزدیک خواجہ آمد خواجہ پرسید کہ اے صورت زیبا تو کیستی گفت من حورم کہ از بہشت آمدہ ام خواجہ پرسید کہ تو کرائے وازان کیستی گفت من حورم از بہشت آمادہ ام تا این زمان ازان تو بودم اما این ساعت

از آن دیگری شدم خواجه گفت سبب چیست گفت هر که بکوزهٔ تو آب سرد خورد من از آن
او نباشم دست برد و کوزه شکست و آب ریخت خواجه بیدار شد و دید که آب ریخته و
کوزه افتاده بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که حال کسانیکه آرزوی
کوزهٔ تو و آب سرد میکنند این هست و کسانیکه گرد جمله لذتهای دنیا میگردند معلوم شد که
ایشان هیچ بخش از نعمت آخرت نیافته اند و نخواهند یافت انگاه ملایم این معنی حکایت
فرمود که در جامع حکایات نبشته دیده ام که خواجه ابو تراب نخشبی که از اهل زهد بود قدس الله
سره العزیز را دوازده سال آرزوهای نان سفید و بیضه مرغ بود که بخورد و نفس
را بوعده میداشت چنانچه روزے بوقت نماز دیگر برای وضو بیرون آمد کودکے نشسته بود
برخاست دست در دامن خواجه زد و فریاد کرد که این مرد دزد است و بروز کالا من بود
بزور بستیده است و برده امروز نیز آمده است که باز چیزے ببرد خلق گرد شدند هر
کسے چیزے میگفت چنانچه پدر آن کودک رسید مشت در گردن خواجه میزد و میگفت کالائی
که بردهٔ بیار و باز ده خواجه آن مشتهارا می شمرد تا شصت مشت شد همچنین مردے بیامد
و خواجه را شناخت سر در قدم آورد و روے سوے خلق کرد که شما بر غلط اید این دزد نیست
خواجه ابو تراب زاهد است همه خلق بمعذرت شدند و گفتند ما را ببخشید خواجه فرمود
آنزمانکه شما میزدید من بحل کرده بودم الغرض آنمرد خواجه را بخانهٔ خود برد نماز
شام شده بود از قوم خود طعام طلبید قضارا نان اسپید و بیضه مرغ بر ایشان موجود
پیش آورد خواجه دست بطعام کرد دید که نان سپید بیضه مرغ است دست از طعام بداشت
آنمرد لبسیار الحاح کرد که بخورید فرمود که اے خواجه امروز مرا در خاطر بود که نان سپید
و بیضه مرغ اگر یابد شد مار وزه افطار کنم دیدے که ناخورده بدین ملامت گرفتار شدم پس
اگر بخورم ببلائے مبتلا شوم که نتوان گفت نخورد و برخاست و برفت بعد ازان
همدرین محل فرمود که حبیب عجمی قدس الله سره العزیز را بیست سال آرزوے بریان بود

نخورد نفس را بمراد نرسانید روزے خواجه در بازارے میگذشت دید که بریان میفروشند
دو حبیل داشت رفت و آن بریان را بستاند در آستین
کرد روان شد در اثناے راه کودکان بازی میکردند میان ایشان کودکے بود او
اغاز کرد که من دوست حبیب عجمی ام امروز مرا هفت فاقه است این سخن در گوش خواجه
افتاد برفور آن بریان را از آستین کشید و آن کودک را گفت این بریان ترا ادلی تر بداد
و خود برفت و آرزوے بست سال نفس را ندا د بعدازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ
مبارک راند که خواجه ذوالنون مصری قدس الله سره العزیز را دوازده سال آرزوی
سکباش بود که بنفس نداد و هر روز بوعده میداشت چنانچه روز عید بود خواجه از نماز بازگشت
در خاطرن آمد آینده بیا مدیک سکبا و نانے چند بیاورد و پیش خواجه بداشت خواجه تبسم کرد و
گفت اے نفس تو شاد شدی که امروز سکبا خواهم خورد بعز و جلال خداے را که ترا ندهم
برداشت عزیزانی که حاضر بودند ایشان را بداد خود نخورد بعدازان هم نخستین شب
رسول الله را در خواب دید گوئی که رسول صلے الله علیه وسلم خواجه را منت میکند که سکبا را
بمنت من که رسول خدا ایم تو بخور که مرا فرمان شده است که روید و ذوالنون را بگوئید تا نفس
را بمراد رساند که رضاے من درین است خواجه بیدار شد و بگریست و گفت چکنم که شفیع المذنبین
شفاعت کرده است وگرنه ترا تا باقی عمر سکبا ندادمی بعدازان همدرین بود که مردے
دیگر سکبا و نانے چند گرم پیش آورد بعدازان خواجه قدرے ازان سکبا بکار برد
بعدازان خواجه ذکر الله بالخیر همدرین محل فرمود که خواجه ابراهیم ادهم رحمة الله علیه چهل سال
میوه نخورد پرسیدند که میوه را درین زمین مراقات نیست ازکجاست که شما نمیخورید
فرمود که اے مسلمانان از سبب دو چیز یکی آنکه در زمینے که آن میوه برمے آید آن
زمین لشکر یافته است دوم اینکه با نفس خود در مناظره است که این میوه بتوند هم او
میگوید که بده از سبب آن نمیخورم آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که

درسلوک اولیا این نبشته دیده ام که خواجه ابراهیم خواص رحمته الله علیه دوازده سال آرزوی
انار شیرین میداشت روزے پیش نظر خواجه داشتند که این آرزوے تست بعد از
دوازده سال اگر بکار برید نیکو باشد خواجه ابراهیم تبسم کرد بفرمود که آن روز که در حیات
بودم و امید حیات بود نخوردم این زمان که وقت رفتن آمد حاشا و کلا که هرگز نخورم
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که عارف در طریقت کسے است
که تا همچو آن باشد کمالیت مرد همچنین مے باید که خواجه ابراهیم خواص داشت که در وقت مردن
هم نخورد بعد ازان همدرین محل فرمود که در تحفة العارفین نوشته دیده ام بخط مولانا
علاؤ الدین بر صوفی قدس الله سره العزیز که خواجه بایزید بسطامی را قدس الله سره العزیز
سی سال آرزوے سیب بود که بخورد و نفس را بدین آرزو نرساند چنانچه مردے
چند سیب بخدمت بیاورد خواجه آنرا بدست گرفت تبسم کرد و بخلق بداد خود نخورد و فرمود
اگر این آرزو بنفس برسانم پس او غالب آید من هیچ نباشم و آن نزد اهل معنے هیچ نیست
که نفس را بآرزو رساند و آن الستی محل افتد بعد ازان همدرین محل بر لفظ مبارک راند
که شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس الله سره العزیز انگور را از حد دوست داشتے
چنانچه روزے برسید که نفس در تقاضا بود که مے باید آورد خواجه در حالت تفکر بود
قسم راند که تا بریم اے نفس ترا این آرزو ندهم مولانا بدر الدین اسحاق رحمته الله
علیه که ملازم صحبت شیخ الاسلام بلبل و نهار بود سوگند خورد که تا باقی عمر خدمت
شیخ انگور نخورد بسبب آنکه تا نفس غالب نیاید الحمد لله علے ذالک بتاریخ پنجم ماه
شوال روز یکشنبه دولت پابوس حاصل شد مولانا شمس الدین یحیی و مولانا نصیر الدین
گیہاے. و مولانا وجیه الدین پائلی و مولانا برهان الدین غریب هر همه بخدمت حاضر بودند
سخن در اصحاب اهل تخیر افتاده بود بر لفظ مبارک راند عارف طریقت کسے است
که هر لحظه و لمحه او در عالم تفکر باشد و هیچ چیز از آمدن و بیرون شدن خلق و جز آن

وجز آن خبر نباشد و هر زمان از عالم غیب دمبدم حالتے پید آید همدرین محل حکایت کرد
که روزے شیخ الاسلام قطب الدین بختیار اوشی قدس الله سره العزیز نشسته بود و
درویشان گرد ایشان نشسته بودند حکایت سلوک معرفت همچنان حضرت شیخ را احوال
پیدا شد در عالم تحیر افتاد و هفت شبانروز در عالم تحیر بود که جز از خویش نداشت و هر وقت
که وقت نمازے آمد نماز ادا میکرد باز هم در عالم خود مشغول میگشت بعد ازان
عزیزے بخدمت حاضر بود سر بر زمین نهاد و گفت که وقتے مرا یارے بود از واصلان
حق او حکایت کرد که وقتے در ملک بدخشان بودم چند نفر سیاح دران ملک بودند اما
درویشان صاحب نعمت بودند یکماه آن بود که ایشان در عالم تحیر بودند و دو چشم
سوی آسمان داشته خبرای از آمدن و بیرون شدن خلق نه اما چون وقت نماز بودے
نماز میگزاردندے بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که شیخ الاسلام
فرید الحق والدین قدس الله سره العزیز را رسم بودے آن زمان که در عالم تحیر میشدند روزے
هزار بار در سجده شدی و برمیخاستے تا آن زمانکه از چشم مبارک ایشان خون روان شدے
آنگاه در عالم صحو افتادے بعد ازان هم ملایم این معنی فرمود که خواجه جنید بغدادی
قدس الله سره العزیز بیست سال بود که با هیچ کس سخن نگفت و ندانست که امروز کدام روز
است و یا این کدام ماه است و یا کدام سال است و آن زمان که در عالم تحیر شدی
ده شبانروز در عالم دیگر بودے و بسیارے ایستادن پاهاے مبارک او ترقیده
بودے خون روان شدی بعد ازان لختے سخن در کرامات افتاده بود بر لفظ مبارک راند
که وقتے مولانا نجم الدین اصفهانی که مجاور خانه کعبه بود قدس الله سره العزیز نشسته
در خانه کعبه متعلمانرا سبق میگفت و حکایت سلوک معرفت همدرین میان مولانا مذکور
را وقت پیدا شد در عالم سکر افتاده فریاد کرد که مستم مستم آواز دادند که اے
نجم الدین این چه فریاد است دم درکش تا حد مستان نخوری بعد ازان هم ن

بزرگی او حکایت کردند که وقتے مولانا نجم الدین رحمتہ اللہ علیہ نشستہ بود و صوفیان گرد او
دو ذکرت مولانا نجم الدین سر بالا کرد و بدید باز سر فرود کرد ہائے ہائے بگریست چنانچہ در
حاضران ہم اثر کرد بعد ازان فرمود کہ این زمان نظر سوے آسمان کردم دیدم
کہ درہاے آسمان کشادہ اند و فرشتہاے مقرب طبقہاے نور در دست گرفتہ
منتظر ایستادہ اند ہر بار فرشتہا را فرمان مے شود کہ این طبقہاے نور بر سر مولانا نجم الدین
و اصحاب نثار کنید چون فرشتگان ازین فارغ شدند لب میجنبانید گفتم الٰہی ایشان چہ
لب میجنبانند و چہ در سر من فرو خوانند ندا از آمد کہ ای نجم الدین اینہا میگویند کہ الٰہی بحرمت علم و تقوے
مولانا نجم الدین ما را بیامرز و این گریہ من ازین بود کہ زہے روے کرم در باب این
مشتے خاکیانست بعد ازان ہم بملایم این معنی حکایت فرمود کہ سید نور الدین مبارک
غزنوی نور اللہ مرقدہ در پنجشنبہ تذکیر میکرد مولانا علاء الدین کرمانی رحمتہ اللہ علیہ
حاضر بود چون سید نور الدین تذکیر آخر کرد روئے سوئے خلق کرد و گفت ای عزیزان
در پنجشنبہ آیندہ ما ازجہان سفر خواہیم کرد این ہفتہ مہمان شمایم درین میان مولانا
علاء الدین کرمانی برخاست گفت کہ ہمچنین است کہ سید میگوید روز پنجشنبہ نقل سید است
در روز جمعہ نقل این دعا گوئی است نعرہا از مجلس برخاست آخر ہمچنان شد کہ سید مولانا
علاء الدین کرمانی سفیر مود بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ روزے شیخ
بایزید بسطامی قدس اللہ سرہ العزیز نشستہ بود مردے بیامد سر برزمین نہاد و نشست
شیخ را وقت پیدا ہر بار پا فراز کردے آورد چنانچہ آن مرد نیز کہ آمدہ بود پا فراز کرد
ہر چند خواست کہ گرد آرد نمے آمد خواجہ بر وافتاد فرمود کہ ترا بدین گستاخیہا چہ کار ما
دانیم دوست ما کہ ما را فرمودہ بود بعد ازان بانگ بر آن مرد نبرد کہ پا گرد آر ہمین کہ
این نفس از زبان مبارک شیخ بیرون آمد در زمان پا گرد آورد بعد ازان خواجہ ذاکر اللہ
بخیر بر لفظ مبارک راند کہ وقتے خواجہ ابراہیم ادہم رحمتہ اللہ علیہ در مسجد مربع نشستہ بود

ہاتفے آواز داد کہ اے ابراہیم پیش بادشاہان چنین نشینند کہ تو نشستہ خواجہ سوگند خورد
کہ بعد ازین ہمچون نشینیم تا باقی عمر خواجہ ابراہیم را مربع نشستہ کسے ندید بعد ازان سخن در
صفت بہشت افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ در تفسیر امام زاہد نوشتہ دیدہ ام کہ ایزد تعالے
ہشت بہشت آفریدہ است و بہشت در و فراخی ہر درے چہل سالہ راہ است و چون
خداوند تعالے فرمان دہد کہ مومنان را در بہشت ببرید چندین خلق یکبار در روند در ہائے
بہشت افتد از بسیارے خلق بعد ازان بر لفظ مبارک راند کہ در تفسیر ناصری لبسی رحمۃ اللہ
علیہ دیدہ ام کہ ایزد تعالے چہار بہشت آفریدہ است اول را عدن خوانند دوم را خلد
سیوم را نعیم خوانند چہارم را فردوس خوانند بعد ازان این را تفسیر کرد کہ در ہر یکے
ازین بہشت تا چندین بہشت آفریدہ است کہ اگر ہفت آسمان و ہفت زمین را پارہ پارہ
کنند و ہر پارہ را مقدار دانہ سپند پارہ سازند بعدد ہر یکے ازان پارہ چہار بہشت
بہشتہا آفریدہ است و فراخیہائے ہر یکے ازین بہشت مقدار ہفت آسمان و ہفت زمین
است و کمترین کسی را کہ فردا بہشت خواہند داد ہفت چندان از آن دنیا خواہد بود بعد ازان
بر لفظ مبارک راند کہ امام مجاہد در تفسیر خود مینویسد کہ در بہشت ایزد تعالے درختان
آفریدہ است تنہائے آن درختان از زر است و بیخہائے آن از سیم و شاخہائے آن
از زبرجد و میوہائے شان سپید تر از شیر و شیرین تر از انگبین و نرم تر از مسکہ و آن
میوہا را پوست نبود اگر بہشتے میوہ را آرزو کند بہ نزدیک درخت بیاید بدل بیندیشد
آن میوہ کہ بدلش خوش آید در ساعت برآن در پیش او آید چندانکہ خواہد
بخورد باقی باز پریدہ بجائے خود شود بقدرت خدائے عز و جل ہیچ کم نشدہ باشد
بعد ازان خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر فرمود کہ اینکس اگر نشستہ و ایستادہ و خفتہ باشد ہرچہ
طلب کند ناخواستہ پیش او برسد آنگاہ فرمود سایہ آن درختان چندان باشد کہ اگر
سوارے صد سال بر اسپے سوار شدہ بتازد از سایہ یک درخت بیرون نشدہ باشد انگاہ

خواجه فرمود که امام ابو اللیث سمرقندی رحمته الله علیه فرموده است که ایزد تعالی سے سیبے در بهشت آفریده است چون مومن خواہد که آن را دو نیم کند حورے از میان بیرون آید بخوبی که صفت او در تحریر نیاید بعد ازان فرمود که در بهشت درختے طوبے نام است که ہیچ خانه و موضعی نیست که در بهشت ازان درخت دران جا نگاہی شاخی نرفته است و اصل آن درخت هم خانه رسول الله است علیه السلام و دران درخت ہمه حلہا ست و تاجهاست که در وہم و فهم کسے نگنجد بعد ازان خواجه ذکرالله بالخیر فرمود که مرغانند بران درخت نشسته آواز ها بر داشته بالحان مختلف و نغمہاے خوش گونا گون بانگ میکنند ہرگاه که بہشتی مرغ آرزو کند ازان مرغ بریان پیش او آید نیم پخته و نیمی بریان چنانچه خواہد بخورد و یک ذره کم نشود و بین بازپران بجاے خود باز شود بفرمان خدا تعالے آنگاه مولانا وجیه الدین پائلی سلمه الله تعالے عرضداشت کرد که در تنبیه امام ابو اللیث سمرقندی رحمته الله علیه نوشته دیدم در تفسیر جَنّٰتُ عَدْنٍ یَّدْخُلُوْنَهَا که در بهشت حق تعالے حوران را بیافریده است ہریکے از پایها تا زانو از زعفران تر است و از زانو تا سینه شان از مشک سپید است و از سینه تا گردن از عنبر است و از گردن تا سر ہمه کافور سفید است اگر یکے ازان حور دُر دنیا بنگرد جمله تاریکیهاے دنیا روشن شود و ہریکے ہفتاد حله پوشیده باشد که از زیر حله نور آفتاب مانند و نور ساق شان از بیرون پنہان نماید که آئینه و ہریکے را ہفتاد گیسو بر طبق نهاده و آن ہر دو دست بر سینه نهاده در ان سینه خود نبشته اند ہر کرا حور اینچنین باید گو طاعت کند خداے عزوجل را و چون با ایشان صحبت دارد بکرے یابند بفرمان خدا تعالے بعد ازان خواجه ذکرالله بالخیر بر لفظ مبارک راند که وقتے شاه شجاع کرمانی قدس الله سره العزیز در خواب دید که حورے از بهشت در خانه خواجه شجاع فرود آمده است خواجه برخاست که دو بیاو دید آن حور آغاز کرد که دامن من کسے گیرد که او نه شب داند و نه روز بجز عبادت خدا تعالے بکار دیگر مشغول نشود این بگفت و ناپدید شد شاه شجاع بیدار شد چهل سال خواجه

زیست وچہل سال ہیچ شب نخفت بعد ازان حکایت مہتر یعقوب علیہ السلام افتاد بر لفظ مبارک راند کہ مہتر یعقوب علیہ السلام ہرگاہ گرسنہ شدی نام یوسف بزبان راندے سیر شدی چون تشنہ شدی نام یوسف بزبان راندے تشنگی برفتے چنانچہ فرمان آمد کہ ای یعقوب فرمان مے شود کہ اگر بعد ازین نام یوسف بر زبان راندے از جریدۂ پیغامبران نام ترا پاک کنم مہتر یعقوب علیہ السلام گفت اے جبرئیل این مازیانہ ادب آنروز بایستے زد کہ دل بہوائے یوسف گم شدہ بود کہ زنہار دل بر یوسف نہ بندے بعد ازان مہتر یعقوب ہمشیرگان یوسف را پیش خود طلبیدی گفتے نام یوسف شما بگوید مےشنوم او نام مہتر یوسف میگفتند مہتر یعقوب مے شنید ہمدرین چندگاہے خود در اتسلی میداشت آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر چشم پرآب کرد وبگریست این دو مصرع بر زبان مبارک راندے گر ہیچ نباشد کہ بشنام تو تا نام ترا گیرد دمن مے شنوم بعد ازان ہمدرین محل حکایت فرمود در انچہ مہتر یعقوب ومہتر یوسف یکجا شدند وفراق شان بوصال مبدل گشت مہتر یعقوب یوسف را بکنار گرفت قوی لاغر دید گفت اے جان پدر من در اندوہ فراق تو مبتلا بودم کہ چنین زار ونزار گشتہ ام اما تو در مملکت ہزار ناز ونعمت بودی چرا چنین لاغری گفت اے مخدوم ہر وقتے کہ خوانچہ نعمت پیش من مے آوردند میخواستم کہ طعام بخورم در حال مہتر جبرئیل فرود مے آمد وطعنہ میکرد کہ اسے یوسف یعقوب را در سفر فراق تو سالہا بر آمدہ است کہ نفس طعام نمیداند ترا چہ چگونہ دل بود کہ اینچنین الوان نعمت خورے آن جملہ نعمت مرا از ہم مے شد چنانچہ یکروز دو سہ روز بفاقہ میگذشت بعد ازان بندہ سر بر زمین نہادو معروضداشت کردہ کہ مہتر یوسف پیغمبر مرسل بود فرزندان او چرا پیغامبر نشدند خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ سبب آن بود کہ روزے کہ مہتر یعقوب ومہتر یوسف ملاقی شدند مہتر یوسف سوار بود چنانچہ از اسپ فرود نیامد مہتر یعقوب او را باسپ در کنار گرفت در حال فرمان شد کہ یا یوسف این بے ادبی کہ تو پیش یعقوب

کردہ کہ از سبب فرو دنیا مدے ہر فرزندے کہ از تو بود او پیغمبر نشود بعد ازان ملایم
این معنی حکایت دیگر فرمود کہ درانچہ مہتر یوسف و زلیخارا در نگارخانہ یکجا کردند مہتر یوسف
خواست کہ جانب زلیخا دست دراز کند و خاطر میل کرد کہ در بستر زلیخا درآید مہتر یعقوب
دیوار بشگافت و پیدا شد بانگ بر یوسف زد کہ اے یوسف زادۂ یعقوب زنا نکند یوسف
نعرہ بزد بیرون افتاد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر چشم پر آب کرد و فرمود کہ در
تفسیر نیشاپوری علما نوشتہ اند کہ چون یوسف و زلیخا دران روز یکجا شد ندا ابلیس لعین
در زیر ہفتم زمین تخت زدہ نشست میمنہ و میسرہ جملہ کارکنان ایستادہ فرمود کہ شادیہا
کنید امروز من کارے کردہ ام اگر کار با تمام رسد جملہ آل ابراہیم خلیل اللہ را
علیہ السلام نگونسار در دوزخ اندازند انگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کسے کہ خدا تعالیٰ
نگاہدارد اگر صد ہزار ہمچو ابلیس در کار او در نشینند ذرہ بد و ضرر نتوانند رسانید چنانچہ
مہتر یوسف را ہر چند دشمن قدیم خواست کہ گرد ملامت بر دامن یوسف نشنید چون
خدا حافظ بود و ناصر ذرہ بد و ضرر نرسید و نتوانست کہ برساند بعد ازان لختی سخن
در حکایت خواجہ بایزید بسطامی قدس اللہ سرہ العزیز افتاد بر لفظ مبارک راند کہ روزی
ابلیس را خلق بسطام بر سر محلت خواجہ بردار کردہ دیدند ہر کسے از خلق نزدیک خواجہ
آمد از حال ابلیس عرضداشت کردند فرمود کہ عہد کردہ است با ما کہ تا زندہ باشی در
بسطام نیایم چون او عہد بشکست فرشتگان را فرمان شد کہ او را بیارند بر سر دار
کنند ابا برید بگوئید کہ این بار رہا میکنم اگر بار دیگر آمدے ترا ناگشتہ رہا نکنم انگاہ ابلیس
رہا شد ہچنین گویند کہ تا خدمت خواجہ در حیات بود ہیچ روزے و شبے گرد بسطام
نگشت بعد ازان ہم درین محل فرمود کہ خواجہ داؤد طائی رحمتہ اللہ علیہ را پرسیدند
کہ از مجاہدہ خویش ذرہ بگو گفت اگر گویم از مجاہد خویش طاقت شنیدن نیارید اما معاملہ
کہ با نفس خود کردہ ام بگویم و آنچنان بود کہ روزے نفس را در نماز بطوع طلبیدم کہ

که امشب هزار رکعت نماز بگذارم اگر موفقت کنی نکرد سزاے این کاہلی او را ده سال طعام
نداد م انگاه وظیفه او خاشاک کردم تا جهانیان بدانند تا آنزمان که نفس را چنین نگشتے دعوی
محبت او ہرگز درست نیا مدے الحمد اللہ علے ذالک بتاریخ پنجم ماه ذی قعده روز چہار شنبه
دولت پابوس حاصل شد سخن در رویت افتاده بود مولانا وجیه الدین پائلی و مولانا فخرالدین
زرادی بخدمت حاضر بودند بر لفظ مبارک راند که در خبر آمده است که چون بندگان دیدار
خدایتعالے به بینند ہم دیدن نخست ده ہزار سال بیہوش افتاده مانند بعد ازان فرمان آید
که سر بر کنید چون سر بر کنند دوم بار بر ایشان تجلے شود چهار ده ہزار سال افتاده مانند
که خبر از خویش نباشد بعد ازان فرمود که فرداے قیامت آمنا و صدقنا مهتر موسی
علیه السلام در آید دست در کنگره عرش زند و فریاد کند مشتاقم بدیدار تو چندان
فریاد کند که ساکنان عرش از دست فریاد او خود را فراموش کنند بعد ازان فرمان آید
که یا موسے باز گرد وعده دیدار در بهشت است و تا آنکه محمد صلے اللہ علیه وسلم و امتان
او مرا نه بینند ما کسے را پیش از ایشان دیدار ننمودنی نیستم بعد ازان خواجه ذکر اللہ
بالخیر فرمود که در فتاوی مولانا عمر نسفی رحمته اللہ علیه نوشته دیده ام که وقتے امام اعظم
رضی اللہ عنه در محلے میگذشت کودکان بازی میکردند یکے از میان ایشان آغاز کرد
که بپائید امام اعظم میرسد و این زمان ہر شبے پانصد رکعت نماز میگذارد این سخن
در گوش امام اعظم رسید در خانه آمد فرمود که آن کودکان را خدایتعالے گویا بنده است
که امام پانصد رکعت نماز میگذارد و ظن ایشان راست می باید داشت چون شب در آمد
امام اعظم پانصد رکعت نماز گذارد بعد ازان روز دوم باز ہم دران محله میگذشت کودکان
رکعت نماز میگذارد چون امام اعظم بخانه آمد آن شب ہزار رکعت ادا کرد بعد ازان خواجه
ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند که آخر کار بجاے رسید که سی سال پشت مبارک
ایشان بر زمین نیامد دین سی سال ہیچ شبے نخفت بعد ازان ہم از بزرگی امام اعظم

حکایت فرمود کہ وقتے در ماہ مبارک رمضان خدمت امام اعظم یکصد و بیست ختم کرد در روز
چہار ختم میکرد بعد ازان فرمود کہ وقتے امام ابویوسف رحمۃ اللہ علیہ شنید کہ خدمت امام اعظم
رضی اللہ عنہ در روز چہار ختم قرآن کردی خدمت خواجہ ابویوسف چشتی قدس اللہ سرہ العزیز
فرمود کہ ما در مذہب او ایم پس لیسے حمل بر تقصیر افتد کہ ما نیز چیزے پیش او بریم کہ تا ازو ا
شرمندہ در روے امام خود نشویم آنگاہ روبسوے حاضران کرد فرمود کسے باشد از
شما کہ با ما موافقت کند بختم کردن قرآن ہیچکس از حاضران آنرا تکفل نکرد خواجہ قدس اللہ سرہ العزیز
وظیفہ کرد کہ دہ بار ہر روز ختم قرآن بکند آنگاہ بکار دیگر مشغول شود بعد ازان چنان شد
کہ از صبح تا چاشت دہ بار ختم قرآن کردی آنگاہ بطاعت دیگر مشغول مے شدی بعد ازان
بحتے سخن در بزرگی امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ افتاد بر لفظ مبارک راند کہ امام شافعی کودک بود
تعلیم میکرد چنانچہ ہر روزے بیامدی بر در امام مالک رحمۃ اللہ علیہ بنشستی ہر فتوے کہ از درون
خانہ بیرون آمدی ابتدی و آنرا بدیدے و با آن شخص بگفتے باز گرد امام را بگو در کتاب
بہ بیند کہ این موافق مسئلہ نیست آن شخص باز گشتی و بخدمت امام بگفتی چون امام نیکو احتیاط
کردی ہمچنان بودے کہ امام شافعی بگفتے بعد ازان فرمود کہ آن کودک علامہ روزگار
گردد و منفعت بسیارے بخلق خدا رساند بعد ازان ہم از بزرگی او حکایت فرمود کہ
وقتے در بغداد رسولان قیصر روم پیش تخت بادشاہ ہارون رشید برائے بحث آمدند
و میعاد میان ایشان برین بود کہ ہر کہ از دانشمندان در بحث غالب آید آن کس را مال
بدہند چون ہارون رشید بدید کہ ایشان بیامدند پیغام کرد بر امام شافعی کہ شمار ا برایشان
بحث باید کرد امام قبول کرد گفتہ فرستاد کہ فردا شاد کرانہ دجلہ بگوئید تا ما بہ بحث در آئیم
جملہ ارکان دولت و صدور و ائمہ آنجا حاضر شوند بعد ازان ما بیایم کہ بحث سازیم
ہارون رشید نور اللہ مرقدہ چون این بشنید روز دیگر ہمچنان کرد کہ امام فرمودہ بود
رسولان روم نزدیک تخت نشستہ بودند ہر بار تقاضائے بحث میکردند ہارون رشید

حواله به امام میکرد که این زمان میرسد، همچنان امام شافعی نزدیک مصر رسید بر جماعت مسلمانان
سلام کرد چادر آب نهاد میانهٔ دریا رفت و مصلا بیند اخت دو گانه نماز بگزارد و بر سر
مصلا قرار گرفت رو بسوئے رسولان کرد و فرمود هر که با ما آزردے بحث دارد
بیاید تا با ما بحث کند همین که رسولان روم آن کرامات مکاشفه کردند برخاستند
و دستارها در گردن کرده گفتند که شما تا اینجا بیائید که تا ما مستغفر شویم امام بر فور از درون
دریا بازگشت و آنجا آمد که ایشان بودند هر همه سر در قدم آوردند از سر مسلمان شدند این
خبر بقیصر روم رسید گفت الحمد لله اگر امام اینجا رسیدی تمام خلق روم مسلمان شدی آنگاه
قیصر روم چندان مال فرستاد که آن را حد و نهایت نبود **بعد ازان** ملا یم این معنی حکایت
دیگر فرمود که چون کوکبهٔ علم امام شافعی جهان را گرفت خلق گرد شدند و گفتند که لایق آن شد
که صاحب مذهب شوی چرا بنیاد مذهب نمیکنی امام شافعی فرمود که مرا چه مجالست که بنیاد
مذهب کنم زیرا چه من در مذهب امام اعظم همه چیز توانم کرد اما این را نمیتوانم کرد چنانچه
وقتے شیخ عبدالکریم خانی رحمة الله علیه او را گفت یا ابا عبدالله چرا خلق را در تعصبے انگنے
بسبب مذهب امام شافعی گفت اے شیخ من مذهب ابوحنیفه دارم و در اصل و نسب
من هیچ نیامد و با این همه در علم رنج بردم اما چون حاصل آمد توکل بخدا کردم تا چه پیدا آید
بعد ازان بنده سر بر زمین نهاد و عرض کرد قبول کردن مذهب او از کجا بود چون قبول
نمیکرد پس آخر چرا قبول کرد خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که او شاگردی پیش امام محمد حسن کردی
و شاگرد او بود **الغرض** وقتے امام شافعی شعری در علم امام محمد مناسب حال او بنوشت
و پیش برد امام محمد دران بنگریست بشریت در کار بود فرمود که آنچه ایشان مسائل
استاد خود خلاف کردند من نیز در مسایل ایشان خلاف کنم چون این خبر بشیخ عبدالکریم
رسید گفت خلاف کسے کند که از استاد خویش اجازت یافته باشد **بعد ازان** اما
دوازده تن را اجازت داد که استاد خود را خلاف کنند **بعد ازان** امام شافعی فرمـ

که اگرچه ازان دو از ده نفر نیستم از امت محمد مختارم که او گفته است که خلاف امتی رحمۃ
ونیز برین خلاف خود راسے خواستم تا نام من زنده بماند و دعاے باشد از بعد من بعد ازان
هم درین محل فرمود سخن در خشم باریتعالے بود بر لفظ مبارک راند آنروز که در جنگ احد دندان
مبارک رسول علیه السلام شکسته شد چندین هزار اصحاب کشته شدند رسول علیه السلام
درمیان کشتگان درآمد هر یکے را امید که میگشتند همچنان جبرئیل علیه السلام بیامد و گفت
یارسول الله فرمان میشود که تو نیز درمیان اینها بغلطی رسول علیه السلام برفور بغلطید تا دیر و باز همان زمان
جبرئیل فرود آمد که برخیز رسول علیه السلام گفت حکمت چه بود که مرا فرمودے که درمیان ایشان
بغلط گفت آن زمان خشم خدا هنوز برقرار بود اگر تو درمیان ایشان نمے غلطیدے هلاک میشدی
انگاه هم درین محل از نقل قاضی ابویوسف حکایت کرد که چون قاضی یوسف را اجل نزدیک
رسید یاران پرسیدن آمدند چون او را بدان حال دیدند غمناک شدند ابویوسف
گفت اے یاران من چه مسئله میگوئید یاران پیشتر شدند مسئله پرسیدند جواب داد
یاران شاد شدند بیرون برآمدند هنوز بر در خانه نرسیده بودند که جان بحق تسلیم کرد
و بخدا پیوست الحمد لله علے ذلک بعد ازان همدرین محل بر لفظ مبارک راند و حکایت در
مناقبت امام حسن رحمۃ الله علیه افتاده بود بر لفظ مبارک راند که او امیر المومنین و امیرزاده
بود چندان کتب تصنیف کرد که بسیار قاضیان اند که نام این کتب میدانند و خدمت امام محمد
برائے کتاب حیض هفتصد کنیزک خریده بود دو دویست هندی سیقلانے بودند که مزاج
ایشان سرد و تر است و دویست رومے بودند که سرد و خشک اند
و دویست ازو آلانی ے بودند که گرم و خشک اند و همچنین کس دست فراز نکرد
شب و روز رنگ خون ایشان نگاه میداشت تا کتاب حیض درست تصنیف شد و تمام
کرد بعد ازان همدرین محل فرمود که چون ابویوسف قاضی رحمۃ الله علیه داماد هارون رشید
شد و تجمل او را بدانجا رسید که روزے سوار ہے آمد با ساخت زر و هزار غلام با عمودها

زرین وسیمین پیش پیش وے میرفتند محمد بن حسن پیش آمد خرقه پوشیده بود برابویوسف
سلام کرد جواب براد نیافت بشریت در کار بود گفت ابا یوسف بدنیاء غدار فخر
میکنی که پایدار نیست این نظم برمناسب ابو یوسف قاضی فرمود ے بدو شهره یا بدہمہ
رنگ و بوے ❊ الا تا توانی نه پیچی سر از علم ❊ چو خواہی که از علم خود بهره یابی
سوائے عمل نیست حاصل ترا ز علم ❊ **بعد ازان** ابو یوسف ازاسپ فرود
آمد و محمد را در کنار گرفت بسیار عذر بخواست و گفت وِرد میخواندم سخن بلند ازان
نگفتم چنین خطائے رفت و بدانید که دنیا را نزد من مقداری نیست یکے بر حلقہاے
رکاب من نگرید که یکے از زر ست دیکے از چوب تا ہر که در رکاب زرین نگرد قدم
بامید طلب علم و چون در رکاب چوبین نگرد داند که دنیا عالم را نتواند فریفتن و نزدیک
عالم دنیا را قدر نیست **بعد ازان** ہمدیجل فرمود که روزے قاضی ابو یوسف
بر پیل سوار میرفت علوئی مست جامہا بطریق گاذران بر کتف انداخته از پیش آمد
دیانگ بر قاضی یوسف برزد که مسئلهٔ دارم بایست وجواب بگو ابو یوسف قاضی بالیستاد
فرمود بگو علوی گفت اے خواجه تو چه کردی که چنین دولت یافتی و من چه دم که
چنین پریشانم قاضی ابو یوسف گفت که من آن کردم که جد و پدر تو فرمودند و تو
آن میکنی که جد و پدر من کرده بودند یعنے درجهٔ علم جامهٔ عیب ہاے مرا پوشید خواجه
ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که تا جہانیان بدانند که ہیچ درجه بلند تر از درجهٔ علم نیست
زیراچه در کلام مسطور است قوله تعالے والذین اوتوا العلم درجات **بعد ازان** ہمدیجل
فرمود که قاضی القضات رحمته الله علیه گفت که ابو حنیفه رضی الله عنه فقه را از کتاب
خدا یتعالے بیرون آورد و از اخبار رسول علیه السلام نهصد مسئله از سوره بقره
بیرون آورد و از اخبار رسول علیه السلام پس ہر مسئله بسیار مسئله بیان کرد
آنگاه بر خلق خدا شفقت نمود بعد آموختن و حریص کردن **بعد ازان** خواجه رکو

مولانا شہاب الدین میرتہی کرد ہیچ علم او بود و یاران شاخ او آن دوازدہ تن را مخصوص کرد و ہریکے را تشریف مشرف کرد چنانچہ ابو یوسف و محمد را رحمۃ اللہ علیہما مخصوص کرد بفتوے کہ قول ایشان باشد آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ صورت فتوے بر قول و اجتہاد ایشان باشد چون مفتے اصل ایشان را اجازت داد زیرا چہ ابو یوسف را علم تمام بود و محمد خود یگانہ زمانہ و در تصنیف ہمیشہ مشغول بود چنانکہ ابو حنیفہ گفت کہ محمد بن حسن بعدد ستارگان آسمان بذات خود مسایل انشا کردہ و ابو یوسف قاضی از ہمہ مسایل او را جواب داد و داؤد طائی روئے بعبادت نہاد در روزے بے حرمتی کرد نام او پیدا نیامد و ابو سلیمان زہد گرفت بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ داؤد طائی رحمۃ اللہ علیہ گفتے کہ ادب از خداوند تعالے و رسول علیہ السلام باید آموخت از استاد خویش نہ بینی کہ ابو حنیفہ رحمۃ اللہ علیہ حاکمی نکرد تا چندان چوب بخورد و رنج زندان بکشید بعد ازان لختے سخن در ستدعا ان افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ روزے خواجہ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ بمجلس مستدعی بگذشت از و سخن ستدعا نہ بشنید بیست سال اندران بود با آنکہ سخن از ان از دل بیرون نکرد بعد ازان خواجہ حسن بصری فرمود کہ ہر چند جہد میکنم کہ این سخن از دل بیرون کنم نمی شنود و می ترسم کہ نباید این سخن را بگور برم انگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ تا بتوانید ستدعان را آسیب نرسید الحمد للہ علی ذالک بتاریخ بستم ماہ ذی حجہ بروز چہارشنبہ دولت پابوس حاصل شد مولانا وجیہ الدین پائلی و مولانا برہان الدین غریب و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند سخن در یاد گرفتن قرآن افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ وقتے خواجہ امام حدادے رحمۃ اللہ علیہ در مدرسہ نشستہ بود امیر احمد مغربے بیامد و سر بر زمین نہاد و گفت رحمک اللہ دعاے کارے من کنید تا قرآن بر زبان من پیمان نرم شود و یاد گرد دکہ قل ہو اللہ

خواجه فرمود که دعا از صدنیکوست سپاس دارم تا تو قرآن را بخوان که قل هو الله احد را خوانده تا پیمان
نرم شود یعنی تکرار بسیار باید تا قدر علم بدانی که علم نیکوترین نعمتهاست **بعدازان** خواجه ذکر الله بالخیر بلفظ
مبارک راند که آوازه و کوکبهٔ علم امام اعظم رحمته الله علیه جمله جهان را گرفت و همه لذتها علم گرفت
چنانچه تا روز آدم صفی و پس از ابنیا و اصحاب کسے را چنان یاد نکنند مگر امام اعظم ابوحنیفه
را رحمته الله علیه آنهم از نشر کردن علم او بود بقوت رسول علیه السلام **بعدازان** فرمود
که خواجه قطب الدین مودود چشتی قدس الله سره العزیز قرآن یاد نداشت در آخر عمر پیر خود را
در خواب دید فرمود که هر روز هزار بار قل هو الله بترتیب یاد گردان قرآن بخوان چون روز شد
خواجه فرمود هزار بار سوره اخلاص بخواند **بعدازان** هر روز بخواندی چند روز
بگذشت که خدمت خواجه تمام کلام الله یاد گرفت الحمد لله علے ذالک **بتاریخ بیست و**
پنجم ماه ذی حجه روز شنبه دولت پایبوس میسر شد سخن در دین بود که اگر کسے بر کسی ظلم
کند باید که جور کشنده او را دعاے بد نکند زیرا چه کشنده کشنده باشد **بعدازان** خواجه
ذکر الله بالخیر بلفظ مبارک راند که چون مظلوم دعا بد کند برابر گردد اما آنوقت که دم در
کشد دلیل آن بود که بانصاف برسد **بعدازان** حکایت فرمود که وقتے زنے نزدیک
امام اعظم ابوحنیفه کوفی رضے الله عنه آمد گفت یا امام مهدی مرغی داشتم که چندین بچه
آوردی کسے آن مرغ بگرفت بچگان او ضایع میشوند شکیبائی نمیکنند فریاد رس امام اعظم فرمود
هیچ دعائے بد کردهٔ گفت نکرده ام فرمود زنهار دعاے بد نکنی برو بر در خانه بعد از
ساعتی باز آئی تا آن مرغ بتو دهم همان زمان زنی دیگر بیامد گفت اے امام مسلمانان
پسرکے دارم شکم گرفته است درد میکند فریاد رس امام فرمود پسر خود را حاضر آورد
فرمود اے کودک امروز چه خوردهٔ راست بگو گفت یا امام در فلان محلت مرغی را
گرفته بسمل کرده خورده بودم فرمود بهاے آن بده چون مادر کودک بهاے آن مرغ
بداد گفت برو نیکو خواهد شد **بعدازان** صاحب مرغ باز آمد امام اعظم فرمود که

که مرغ یافتی گفت نه فرمود چرا دعاے بد نکنی همان زمان دعائے بد کرد بعد ازان
کسے دوید ه آمد که شکم آن کودک بکشاد چنانچه درد میکرد پس امام بهاے آنمرغ بدو داد
فرمود که مجلس کن بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که چون اینکس را
کسے بیازارد و چیزے بزور ستاند باید که دعاے بد نکند اگر خواهد که ایزد تعالے
مکافات آن بکند دندان بر دندان افشاند تا مقصود او حاصل آید که خدا تعالے
علیم است بکار بندگان خود بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر ملایم اینمعنی حکایت فرمود که
وقتے در عهد سلطان محمود غزنوی انار الله برهانه دو نفر زناردار با قماش و دستوربار
درغزنی در آمدند پاک باز ان آندیار بارد وستور از ایشان بزور بستیدند آن زنار
داران با چشم گریان بازگشتند در بتخانه آمدند روے سوے آسمان کردند که الٰهی
اگرچه ما از مسلمانان نیستیم اما آفریدگار ما و جمله آفریدگان توئی تا داد ما ندهی ما ازینجا بیرون
نیائیم و سخن بیکدیگر نگوئیم درزمان دامن یکدیگر بربستند و دران بتخانه بنشستند هم
دران روز سلطان محمود انار الله برهانه را درد شکم گرفت که از تخت برزمین
و از زمین بر تخت مے افتاد چنانچه جمله اولیاء و حکما تداوی و دعا کردند هیچ منفعت
نبود بلکه یکے بده در دمے شد الغرض چون همه درماندند سلطان محمود مرد باکیاست
بود حسن میمندی را طلبید که اے حسن کار از خلق گذشت چون بنجد اکار افتاد بخواجه
بهلول دیوانه برو و فاتحه درخواست کن باشد که صحت یابم چون حسن میمندی بر خواجه
بهلول آمد خواجه تبسم کرد و فرمود دیگر محمود را حاجتست که ترا بر ما فرستاد بگو که چه
حاجت است که ترا بر ما فرستادی کیفیت درد شکم سلطان بخدمت خواجه باز نمود
خواجه تبسم کرد و فرمود برو بگو طبلها ے بالاے قصر او زنند همان زمان نیکو خواهد شد
حسن میمندی این سخن بشنید و باز گشت بخدمت سلطان آمد گفت فرمود که همچنان کنند
چون طبل بالاے قصر سلطان بزدند آن هردو زناردار بیکدیگر سخن بگفتند بت

کہ سلطان محمود نقل کرد یا کسے اور ا از حال ماخبر داد این شادیانہ از ینجاست چون ایشان این سخن بگفتند در زمان در شکم ناپدید گشت سلطان برخاست وسوار شد برخواجہ بہول آمد و معذرت بسیار کرد خواجہ آغاز کرد کہ راہ زنی دیگران کنند در شکم ترا خیزد اما ہمچنین چون بندگان دزدے کنند بلا برخداوند شان نامزد شود وکیفیت آن زنا داران تمام بسلطان محمود باز گفت سلطان از آنجا بازگشت آن زنار داران را خشنود کرد باعزاز و اکرام ایشان را باز گردانید **بعد ازان** خواجہ ذکرا لله بالخیر چشم پرآب کرد و بگریست و گفت بیگانگان را کہ مے آزارند حال اینست چون یگانہ را بیازارند ببین حال آن آزارندۂ امروز فردا چگونہ شود آنگاہ مثنوی خواجہ نظامی مناسب حال مے نویسد و آن این بیت ع آہ دل آن دو سہ آزردہ مرد ٭ بر تن محمود نگر تا چہ کرد ٭ **بعد ازان** ہمدرین محل فرمود کہ وقتے خواجہ ذو النون مصری قدس الله سرہ العزیز در کوئی میگذشت دو کس را دید از مسلمانان کہ ایشان شطرنج می بازند روے سوے ایشان کرد گفت اے خواجگان انیمقدار کہ درین بازی عمر خود را مصرف میرسانید اگر بذکر یا تبلاوت قرآن بگذرد زہی سعادت آیشان درین سخن خواجہ مستمع نشدند خواجہ بازگشت چند گامے رفتہ بود درخاطر مبارک ایشان گذشت نباید کہ ایشان درین سخن رنجیدہ باشند کہ رنجیدن برادر مومن کہ تواند قبول کرد برفور بازگشت ایشانرا بسیار معذرت کرد کہ اے خواجہ گان بہ بخشید کہ من از سر دیوانگی چیزے بگفتم نباید کہ شما رنجیدہ باشید چون خواجہ این معذرت بکرد آن جوانان شرمندہ شدند ہم از دست خواجہ از جملہ چیزہا تایب شدند الحمد الله بعد ازان ہمدرین محل حکایت دیگر فرمود کہ وقتے خواجہ بایزید بسطامی قدس الله سرہ العزیز در محلتے میگذشت جوانے مست در بلبلے بردست پیش خواجہ پیدا شد خواجہ از سر شفقت بروے نصیحت کرد آن جوان چون مست بود برفور رباب برسر خواجہ بزد کہ ذرہ شد

خواجہ شرمندہ شد کہ من چہ کردم کہ رباب او شکستہ شد **الغرض** چون خواجہ بخانہ آمد روز دیگر برخاست پنج تنکہ نقد دپارۂ حلوا بستید و برآن جوان رفت و گفت این مبلغ بہاے رباب است و این حلوا براے آنست کہ در شکستن رباب کامت تلخ شدہ باشد این حلوا بخور تا تلخی کام تو برود چون این جوان از شیخ آن بدید سر در قدم آورد و ازان کار تائب شد الحمد للہ علی ذالک **بتاریخ ماہ محرم** روز پنجشنبہ سنہ خمس و عشرۃ و سبعمائۃ دولت پابوس میسر شد عرس حضرت شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس سرہ العزیز بود مولانا وجیہ الدین پایلی و مولانا شمس الدین یحیے و مولانا برہان الدین غریب و شیخ عثمان سیاح و شیخ حسین نواسۂ شیخ قطب الدین بختیار اوشی قدس اللہ سرہ العزیز و مولانا فخر الدین زرادی و مولانا شہاب الدین میرٹھی و مولانا نصیر الدین گیاہی و حسن علے سنجری و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند خواجہ ذکر اللہ بالخیر حکایت بزرگی و اخلاق پسندیدۂ شیخ فرمیگفت و میگریست چنانچہ در ہمہ حاضران اثر کردہ **بعد ازان** خواجہ ذکر اللہ بالخیر بلفظ مبارک راند کہ خدمت خواجہ فرید ما قدس اللہ سرہ العزیز در پنجم ماہ محرم نقل کردہ بود و آن چنان بود کہ آن شب کہ خدمت خواجہ فرید بخدا خواہد پیوست از بندہ یاد کرد کہ مولانا نظام الدین حاضر نیست و این ہم میگفت چنانچہ من در نقل خواجہ خود شیخ قطب الدین حاضر نبودم او نیز حاضر نیست **آنگاہ** فرمود کہ چون نقل شیخ نزدیک رسید برخاست استادہ شد از بامداد تا چاشت قرآن پنج بار ختم کرد **بعد ازان** در ذکر شد چندان ذکر گفت کہ از جملہ موہاے شیخ فرید خون روان شد ہر قطرہ کہ ازان خون بر زمین مے افتاد نقش لفظ اللہ پیدا مے شد و این رباعی میگفت و سجدہ مے نہاد و باز ایستادہ می شد

بوے خوشتو ز پیراہن مے شنوم ؛ شرح غم تو ز خویشتن می شنوم
گر ہیچ نباشد کسے بنشانم ؛ تا نام تو میگوید و من میشنوم

بعد ازان چون از ذکر پرداخت بنشست خلق گرد بر گرد شیخ بودند و لبوسے خلق کرد کہ شما بیرون نشینید

آنزمانکه بطلمم بیایند ہمہ بیرون بنشستند زمانے بود کہ آواز برآمد کہ این زمان دوست بدوست خواہد پیوست ایشان ہمہ دردون آمدند خواجہ را دیدند مشغول بعالم دیگر چنانچہ وقت نماز خفتن شد چہار بار آن شب خواجہ نماز خفتن بگزارد بعد ازان سر بسجدہ نہاد و جان بحق تسلیم کرد باز آواز برآمد چنانچہ جملہ مردم اجودہن بشنیدند کہ امانتے بود در روے زمین آن امانت بخدا سپردہ شد چون خواجہ این حکایت تمام کرد نعرہا از مجلس برخاست وقتے پیدا شد کہ ہیچ گاہے آنچنان رقت پیدا نبود بعد ازان ملک یمین الملک بیامد و چند نفر امراے دیگر سر بر زمین نہادند فرمان شد کہ بنشینید بنشستند بعد ازان مولانا علاؤالدین و مولانا کمال الدین درآمدند فرمان شد کہ بنشینید بعد ازان بست نفر درویش از جانب شیخ کبیر آمدند مرحبا گفتند خواجہ چند گامے پیش رفتند و بشاشت بسیار کردند نزدیک خواجہ بنشستند یک نفر درویش درمیان ایشان از و اصلان بود پیش خواجہ حکایت آغاز کرد کہ روزے در پایان شیخ معتکف بودم آن شب خدمت شیخ کبیر را در خواب دیدم سر در قدم آوردم و پرسیدم کہ خدا با شما چہ کرد فرمودند ہمان کرد کہ با دوستان خود کنند باز پرسیدم کہ ماجرا چہ بود گفت آنزمانکہ روح مرا زیر عرش بردند فرمان شد کہ سجدہ کن سجدہ کردم چون از سجدہ سر برکردم دیدم کہ خواجہ معین الدین سنجری و خواجہ قطب الدین بختیار و اولیاء دیگر زیر عرش استادہ اند فرمان شد کہ تاج بیارید بر سر فرید الدین اجودہنی بنہید نہادند و خلہ مغفرت در بر پوشانیدند در جملہ ملکوت مرا جلوہ دادند کہ ما شیخ فرید الدین را بیامرزیدیم کہ ہیچ تقصیر در خدمت ما نکردہ آنزمان کہ خواجہ این حکایت بشنید نعرہ بزد وہاے ہاے بگریست و گفت الحمد للہ بعد ازان درویش فرمود کہ شیخ کبیر مرا پیغام کردہ است کہ بمولانا نظام الدین بر و بگوے کہ این کلمہ بسیار بگوید کہ ہر کرمے کہ در باب من کردند از فضیلت این کلمہ

کردند و آن کلمہ اینست بسم اللہ الرحمن الرحیم یا دایم العزیز و البقایا ذو الجلال و الجود و العطایا
یا اللہ یا رحمن یا رحیم بحق ایاک نعبد و ایاک نستعین **بعد ازان** خواجہ ذکر اللہ بالخیر این
دعا را ورد خود ساخت و فرمود کہ درین کلمہ فرمانے است کہ میدانم آنگاہ خواجہ خرقہ
صوف سبز پیش این درویش آوردند قبول افتاد **بعد ازان** طعام و حلوا کہ موجود شدہ
بود بروح حضرت شیخ کبیر حاضر آوردند چون مائدہ فراز شد خدمت خواجہ ذکر اللہ بالخیر
ہر یکے را بزبان مبارک خود معذرت میکرد **بعد ازان** چون طعام خرچ کرد خواجہ روی سوے
حاضران آورد کہ روح شیخ کبیر حاضر است اگر بگویند قوالان چیزے بگویند ہمہ سر بر زمین
نہادند کہ زہے سعادت گویندگان آغاز کردند و آن این بود کہ میگفتند ؎ چنانت
دوست میدارم کہ گر روزے فراق افتد ✤ تو صبر از من توانی کرد و من صبر از تو نتوانم ✤
ہم در آغاز قول چنان در خواجہ و حاضران مجلس بگرفت کہ خود را ہر یکے بزمین بزدند
شیخ عثمان سیاح نواسہ خواجہ قطب الدین و مولانا فخر الدین زرادی و آن درویش کہ
از یاران شیخ کبیر آمدہ بود برجستند و در رقص شدند چندان رقص کردند کہ پوست کف
پاے ایشان ذرہ ذرہ گشت و ایشان را از خویش خبر نہ **بعد ازان** چون سماعی فرود
شد ہر کسے بمقام خود قرار گرفتند خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر بارانی خاص شیخ عثمان را عطا نمودند
مثل این بر کسے بخشش میشد روز بس راحت بود و ہر کسے سر بر زمین مے نہادند و بازہ
میگشتند خواجہ در معذرت بود و ہر یکے این سخن میگفت کہ در امان خدا یتعالے
عز و جل بکوشید و غزل این بود کہ گویندگان میگفتند ؎ عاشقا خیز و گام درہ زن ✤
عشق خواہی بعافیت آنگہ زن ✤ جان دراند از در رہ جانا گیر ✤ برتر از کائنات خرگہ زن
جان بکف کردہ در سراچہ عشق ✤ لیس فی جبتی سوے اللہ زن ✤ مصر خواہی چو یوسف
کنعان ✤ خیمۂ اعتکاف در چہ زن ✤ الحمد للہ علے ذالک **بتاریخ بست یوم**
ماہ محرم روز شنبہ سنہ الیہ دولت پابوس بدست آمد سخن در توحید

آمده بودند بر لفظ مبارک راند که توحید یکے گفتن است مر خداے عزوجل را و معرفت شناختن مراد راست **بعد ازان** همدرین محل فرمود که در سلوک اولیا نوشته دیدام بروایت شیخ ابوبکر شبلی رحمة الله علیه که رسول علیه السلام گفت چون روز قیامت شود خداے تبارک و تعالے همه خلق را که بیافریده است برانگیزد پس فرمان شود بفرشتگان تا جمع کنند **بعد ازان** هر گروهے که معبودے داشتند با آن معبود خود آنجا که فرمان باشد بروند اما یکے گویان و اهل معرفت بمانند پس ندا آید که شما از بهر چه مانده اید گویند الٰهی ما از بهر پروردگار مانده ایم که در دنیا ترا پرستیده ایم در غیب تا امر تو بیاید بجا رویم پس ایزد تعالے تجلی نور خود پیدا کند همه سر بسجده نهند ندا آید که سر برکنید اے آنکه مر ایکے گفته اید که شما همه را ببیا مرزیدم و بهشت بر شما واجب کردم و ببدله شما هریک جهود و ترسا را بدوزخ فرستیم **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که چون روز قیامت شود منادی ندا کنند از زیر عرش که اے آنانکه مر ایکے گفته اند من شما را بیامرزیدم پس به بهشت درآئید تا دیدار خود شما را بنمایم **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد و این اشعار بر زبان مبارک راند ؎ فَيَنْسَوْنَ النَّعِيمَ إِذَا رَأَوْهُ ؞ فَلَيْسَتْ نِعْمَةٌ مِمَّا سِوَاهُ یعنی چون مومنان خداے تبارک و تعالے را به بینند نعمت بهشت را فراموش کنند زیرا چه هیچ نعمتے همچو نعمت رویت نیست **انگاه** خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که چگونه فراموش نکند نعمتهاے بهشت را کسے که بتشریف وصل الحبیب الی الحبیب مشرف گردد **بعد ازان** همدرین محل حکایت شب معراج افتاده بود بر لفظ مبارک راند که در معراج رسول علیه السلام راویان روایت کرده اند که او را به بیداری معراج بود و در اهل سنت و جماعت روایت کرده اند که رسول علیه السلام را دو معراج بود یکے در خواب و یکے در بیداری و این حمل بجهت آن کرده بودند که تا میان احادیث

توفیق کرده باشد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که رسول علیه السلام
فاضل ترین جمله پیغمبر الست و مقتدائے ایشان در رسالت و شفیع امتانست در روز قیامت
آنگاه فرمود که چون رسول علیه السلام پیدا شد جمله شریعت ها را منسوخ گردانید و شریعت
او تا روز قیامت باقی ماند و نبود شرع او بشریعت هیچ پیغمبری بعد ازان خواجه ذکر الله
بالخیر فرمود چنانچه شناخت خدا ایتعالے فریضه است و ایمان درست نبود تا تصدیق ایشان
بر دل و زبان ندارد بعد ازان همدرین محل فرمود که عصمت انبیا از کفر پیش از وحی است
بعد از وحی ثابت است اما از معصیت بعد از وحی امکان دارد که ایشان را
در وجود زلتی آمده باشد یا نه بعد ازان فرمود که اعتقاد مے باید که هیچ پیغامبری
جادوگر دروغ گو نبود هر که انبیا را چنین بداند او کافر مطلق است بعد ازان بنده
عرض کرد که لقمان و سکندر پیغمبر بودند یا نه خدا ایتعالے ایشان را در قرآن بنام یاد
کرده است فرمود که خبر در روایت صحیح نوشته دیده ام که ایشان پیغمبر نبودند اما اولیاء
خدا ایتعالے بودند و صالح پس خدا ایتعالے ایشان را دوست گرفت آنگاه فرمود که
او را ذوالقرنین که میگویند درین قولها بسیار است اما یک قول آنست که بر سر او دو گیسو
بودند بدان سبب ذوالقرنین میگویند و قول دیگر آنست که او هر دو گوشه زمین رسیده
بودند بدان سبب ذوالقرنین میگویند و قول دیگر آنست که او خواب چنان دیده بود
که نزدیک آفتاب شده است و یکدسته هر دو قران آفتاب راست یعنی مشرق و مغرب
پس چون این خواب برفیق خود گفت او را ذوالقرنین گفتند و قول دیگر آنست که بجنتا
بود او را بخدائے دعوت کرده بود او نشنید بر هر دو جانب سر او تیغ گزار کرد بیشترین
خلق ازان سبب او را ذوالقرنین گویند بعد ازان سخن دران افتاد که امیر المومنین
ابوبکر صدیق رضی الله تعالے عنه را صدیق از کجا گویند بر لفظ مبارک راند که او
فاضلترین جمله یاران پیغمبر بود اما او را صدیق ازان گویند درین دو قول است

یکے آنکہ چون رسول علیہ السلام از شب معراج باز گشت ہرچہ فرمود آنرا تصدیق کرد و استوار داشت و قول دیگر آنست کہ صدق او بسیار بود بدین سبب صدیق گویند بعد ازان فرمود چون رسول علیہ السلام بدولت رسالت مشرف گشت اول کسے کہ پیش آمد ابوبکر بود کہ برسالت رسول صلے اللہ علیہ وسلم تصدیق آورد کہ رسول برحق ہستی در آخر زمان بیک سخن ایمان آورد بگفتگو نیفتاد او را بدان سبب صدیق گویند بعد ازان از بزرگی او حکایت کرد کہ نام امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ بر قرص آفتاب نوشتہ اند آنزمانکہ آفتاب بر بام کعبہ میرسد از انجا میگذرد چنانچہ فرشتگان بنام امیر المومنین سوگند میدہند آنگاہ آفتاب از انجا میگذرد بعد ازان عزیزانی کہ حاضر بودند از میان ایشان یکے پرسید کہ امیر المومنین عمر رضی اللہ عنہ را فاروق از کجا گویند فرمود از سبب آنکہ او فرق کردی در میان حق و باطل و امیر المومنین عثمان را رضی اللہ عنہ ذو النورین ازان سبب گویند کہ دو دختر رسول علیہ السلام نکاح کردہ بود بدین طریق ہر یکے را در نکاح آوردہ بود چون او برحمت حق پیوست بعدہ دوم را در نکاح در آورد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ رسول علیہ السلام در دامادی امیر المومنین عثمان مفاخرت کردہ است چنانچہ کرات فرمودے کہ اگر ہفتاد دختر بودے و ہر یک بمرد دیگرے را بشان دادمے و امیر المومنین علی را رضی اللہ عنہ اسد اللہ ازان گویند کہ او را خطاب آسمانی است یکے علی شیر من است کہ او را شیر پروردگار گفتندے آنگاہ ملایم این معنی حکایت کرد کہ امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ اگر وقتے نعرہ زدی ہرچہ پرندہ و درندہ کہ در روے زمین بودے از ہیبت نعرہ او ہلاک شدی بعد ازان ہم درین معنے فرمود کہ وقتے پیش رسول علیہ السلام حکایت مقتد داؤد میگفتند علیہ السلام از بافتن زرہ آہنی کہ چون در دست بگرفتی موم شدی رسول علیہ السلام تبسم کرد و گفت آنزمان کہ داؤد آہن بر دست گرفتی خواستی کہ زرہ بافد نام امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ بگفتی تا آہن بر دست او موم شدی آنگاہ

ہم ملایم ایں معنی حکایت کرد که وقتی امیر المؤمنین علی رضی الله عنه بطرف شام لشکر کشی کرده بود آنجا در
مانده بود نعره بزد چنانچه در جمله ملکوت ہزاہز افتاد و فرشتگان از تسبیح باز ماندند مناجات نمودند
که الٰہی این چه آواز بود که ما از دست شدیم فرمان آمد که این آوازه نعره علی است رضی الله
عنه از ما یاری میطلبید بروید او را یاری کنید **بعد ازان** لختی سخن در معرفت افتاده بود
بر لفظ مبارک راند که اول نشان معرفت آنست که خاموشی در و لبیا بود اگر وقتی سخن گوید
بقدر حاجت گوید **انگاه** ہم درین معنی فرمود که از بزرگی شنیده ام که او گفتی که ہر که عاشق
نفس خویش شد کبر و حسد و خواری بر و عاشق شد **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر فرمود
که کلید ہمه چیزہا صبر است در موضع ارادت تا آنگاه که ارادت درست شود پس چون
ارادت درست شد در برکتہا بر تو کشاده گردد **انگاه** ملایم این معنی فرمود که خواجه
جنید بغدادی قدس الله سره العزیز میفرمود که مراقبه آنرا باید کرد که ہیچ چیز از
نظر او غایب نباشد و شکر کسے را باید گفت که قدم از ملک سلطنت او ہرگز بیرون نه نہد
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد و فرمود چه مردم بود آنکه ہم از
آغاز عشق با خیر گردد پس در روز دوم و سیوم از وی ہیچ نماند و فا پیدا گردد پس اینچنین
کس سہل بود اما آنکه کامل ہست از آغاز عشق و انجام عشق بر پا ایستاده باشد و فریاد ہل
من مزید زند آنگاه ملایم این معنی حکایت دیگر فرمود که وقتی خواجه یحیی معاذ رازی
رحمة الله علیه بر خواجه بایزید بسطامی پرسیده فرستاد که چه میگوئی در باب مردے
که بیک قدح شراب محبت از دست شود خواجه جنید رحمة الله علیه گفته فرستاد که اینجا
مردیست که قدحہا از ازل تا ابد مے نوشد و ہل من مزید مے زند این سخن تنگ
حوصلگانست که برما نوشته **انگاه** خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند آنکه در راه
محبت و معرفت کامل است آز دو عالم باطن و ظاہر ہیچ چیز پوشیده نیست و نماند
بعد ازان ملایم این معنی حکایت فرمود که چون خواجه ذوالنون مصری رحمة الله

علیه بکمالیت رسید وصیت آوازهٔ او همه جهانرا گرفت هر بار نظر بر آسمان کردی از
از عرش تا فرش از عظمت او هیچ پوشیده نبودے و چون نظر در زمین کردی از اول
زمین تا تحت الثرے هیچ چیز در حجاب نبودے **بعد ازان** ازین حال خواجه پرسیدند
که مردم بدین مرتبه بچه چیز میرسد فرمود که چون آنکس از همه بیگانه شود با حق یگانه
میگردد دو جملگی مملکت و آنچه در ویست بر وا ایثار کنند هیچ از و دریغ میندارند بعد ازان
در هرچه او نظر کند ذره از و پوشیده نیست **بعد ازان** سخن در سماع افتاده بود عزیزے
از خانوادهٔ چشت حاضر بود عرض کرد این چه حالت است که مردم آرمیده باشد
چون سماع مے شود در و اضطراب پدید مے آید خواجه ذکرالله بالخیر بر لفظ مبارک راند
که چون حق تعالے آدم علیه السلام را در خدمت کردن میثاق کرد که اَلَسْتُ بِرَبِّکُمْ همه
ارواح مستغرق شدند این خطاب گردید پس چون این زمان در عالم اضطراب مے آید
و این جنبش سماع ازینجاست **بعد ازان** همان عزیز عرض کرد که میان مراقبت و حیا فرق
چیست خواجه ذکرالله بالخیر فرمود که مراقبت انتظار غایت است و حیا خجلت از مشاهده
آنگاه باز پرسید که صوفی کرا توان گفت بر لفظ مبارک راند که صوفی او را توان گفت
دل او چون دل ابراهیم سلام یافته بود از دوستی دنیا و بجا آرنده فرمان حق و تسلیم
او تسلیم اسمعیل بودے و اندوه او چون اندوه داؤد بودے و فقر او چون فقر عیسے بود
و صبر او چون صبر ایوب و شوق او چون شوق موسے و اخلاص او چون اخلاص محمد رسول
الله صلے الله علیه وسلم بود **بعد ازان** همدرین محل فرمود در جواب آنکه مولانا
برهان الدین غریب عرض کرد که از آنِ تصوف چیست بر لفظ مبارک راند آنکه ظاهرش
تکبیری و آتش پرستی که ستم کردن بود بر وے زیرا چه اهل سلوک میگویند کُنْ بِلَا وَصْفٍ
تُدْرِکْ مَا کَانَ وَصْف که یعنے بے وصف باشی تا بحی وصف را دریابی **بعد ازان** فرمود
که عارف را هفتاد مقام است اما یکے ازان مقامات تا یافت مراد ات این جهان نیست

بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر چشم پر آب گردد فرمود کہ ہر کہ دم محبت دوست زند و آخر آن زن کند یا علم بنویسد پس بدانید کہ او چیزے نیست و از وہیچ نیاید او مدعی کذابست **بعد ازان** ہم در غلبات شوق خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ جملہ علم علما بدو حرف نارسیدہ است اول تصحیح ملت دوم تجرید خدمت آنگاہ بلا یم انمعنی فرمود کہ کرات از زبان شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز شنیدہ ام کہ این سخن بگفتی و بیہوش شدی کہ چیزے نیست از و در گور خفتہ بہ آن سخن این بود کہ فرمودی ہر چشمی کہ بغیر حق تعالے مشغول شود نابینا بہ و ہر زبانے کہ بذکرش مستغرق نیست گنگ بہ ہر گوشے کہ بشنیدن حق مست نیست کر بہ و ہر تنے کہ بخدمت او بکار نیست مرد بہ **بعد ازان** ہم درین محل فرمود کہ وقتے دیگر از زبان شیخ الاسلام فرید الحق قدس اللہ سرہ العزیز شنیدہ ام کہ روزی شیخ الاسلام قطب الدین بختیار اوشی قدس اللہ سرہ العزیز در عالم سکر این بفرمود ہر کہ در راہ حق بقدم رفت او بمنزلگاہ رسید و ہر کہ بے زبان خدمت او بگفت بہ نعمتہاے وصال رسید و ہر کہ بی چشم جمال دوست بدید بینائے ابد گشت و بے وہان شراب محبت او در کشید مرد کامل گشت **بعد ازان** خواجہ ذکر اللہ بالخیر چو بدین حرف رسید ہاے ہاے بگریست گفت آنکہ مرد کامل است اگرچہ او در خلوتست ہیچ دمی و ساعتی نیست کہ او ستون عرش را نہ جنباند و غلغلہ او در عالم ملکوت نیست **بعد ازان** بنده سر بر زمین نہاد و عرضداشت کرد کہ نظمی از گفتۂ خواجہ نظامی یاد آمدہ است اگر بموجب فرمان شود عرض دارم فرمود بگو ۔

چو مست خلوتش گشتی فلک را خیمہ برہم زن ٭ ستون او ز حنیان طناب آسمان درکش ٭ طریقش بے قدم میرو حدیثش بے زبان میگو ٭ جمالش بے بدی بین شرابش بے دہان درکش ٭ **بعد ازان** خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند مردم تا ہمچنین نباشد او را مرد کامل نمی توان گفت **بعد ازان** ہم درین محل فرمود کہ خواجہ علی سہیل رحمۃ اللہ علیہ نامہ نوشت بجانب خواجہ جنید از مقصود باز

بر داؤد وحی شد و گفت دروغ است آنکه دعوے محبت ما کند و چون شب در آید بخسپد چون
خواجہ جنید این نامہ بدید پس پشت آن جواب نوشت کہ بیداری ما معاملت ماست در راہ
حق و خواب ما فعل حق است بر ما یعنے صرد و محبت را یکسانست والنوم موہبۃ اللہ علی
المحبین یعنے نیام عینی و لا نیام قلبی راہ محبت انیست **بعد ازان** ہمدرین محل فرمود
کہ وقتے دیگر بزرگی بر خواجہ جنید رحمۃ اللہ نشست کہ مہان آنندکہ اگر حق تعلے ایشانرا
مخیر کند میان بہشت و دوزخ ایشان دوزخ را اختیار کنند ازانکہ بہشت مراد ایشانست و دوزخ مراد
دوست ہر کہ اختیار دوست بر اختیار خود بگزیند محبت او باشد خواجہ جنید گفت کہ
چیز ایشان کودکے کنند اگر مرا مخیر کند من اختیار نکنم گویم بندہ را باختیار چہ کار ہر جاکہ
فرستی بروم مرا اختیار نیست اختیار من آن باشد کہ تو خواہی **بعد ازان** در
بزرگی خواجہ جنید رحمۃ اللہ علیہ فرمود کہ بعد وفات خواجہ جنید بزرگی حکایت کرد کہ
روزے رسول علیہ السلام را در خواب دیدم کہ نشستہ اند و خواجہ جنید پیش او حاضر
یکے فتوی بیاورد میخواہد کہ رسول علیہ السلام را بدہد حضرت فرمود کہ بجنید بدہ تا
جواب گوید جنید گفت یا رسول اللہ در حضور تو چون بدیگرے دہند فرمود چندانکہ
انبیا ہمہ را بہمہ امت خود مباہات بود مرا بجہت تو مباہاتست **بعد ازان**
ہمدرین محل فرمود کہ خواجہ جنید را رسم بودے کہ ہمہ شب اللہ اللہ بسیار گفتے و این
بیت خواندی **شعر** من لم یکن للوصال اہلا ٭ فکل احسانہ لہ ذنوب ٭ **بعد ازان**
سخن در خرقہ افتادہ بر لفظ مبارک راند کہ خرقہ را ہیچ اعتبار نیست اگر در خرقہ اعتبار
بودے ہمہ خلق خرقہ پوش شدی اما اعتبار در مرد انست کہ او خرقہ پوشد اگر
حق خرقہ بجا آورد خرقہ او را اعتبارے باشد و اگر در کار تقصیر شود گرفتار آمدہ باشد و خرقہ
را ہیچ وقر نماند زیرا چہ این تشبیہ بزرگانست کہ ایشان پوشیدہ اند در کار خدا و
در طاعت ہیچ تقصیر نکردہ اند **بعد ازان** ہمدرین محل بر لفظ مبارک راند کہ وقتے

خواجه جنید بغدادی را پرسیدند که در خرقه هیچ اعتبار هست گفت خیر گفتند چرا گفت ازانکه بسیار خرقه
پوشانند که ازایشان فعلهاے قبیح در وجود آیند که فردا همان خرقه برایشان مدعی گردد وایشان
مستوجب دوزخ گردند و بسیار قبا پوشانند که ازایشان همه کارہاے نیک در وجود می آیند که پیش
از خرقه پوشان به بهشت روند پس معلوم شد که در خرقه هیچ اعتبارے نیست اما خرقه را از
اینکس اعتبارے هست ازانکه چون او حق خرقه ادا میکند او را در خرقه هر کسے بواجبی حرمت میدارند
بعد ازان فرمود که در قول امیر المومنین علی رضی الله عنه آمده است که لا اعتبار فی الخرقة
یعنے نیست اعتبار در خرقه **بعد ازان** هم ملایم اینمعنی حکایت فرمود که در تحفة العارفین
نوشته دیده ام که وقتی خواجه یحیے معاذ رازی رحمة الله علیه نشسته بود و اصحاب گرد او مردی
قبا پوش بیامد سر بر زمین نهاد و بنشست هر بار که خواجه یحیی نظر بروی میکرد تبسم میفرمود
چون دو سه کرت برآمد روی سوی حاضران کرد و فرمود که آنچه ما در خرقه پوشان می جستم در
قبا پوشان یافتم بر فور آن مرد برخاست سر در قدم آورد خواجه فرمود که مرد تو بودی
که برین لباس نعمت بیش از خرقه پوشان بودے و بمقام رسیدے الحمد لله رب العالمین
بتاریخ دہم ماه صفر روز پنجشنبه سنه الیه دولت پابوس بدست آمد سخن در
آفرینش آسمان و زمین افتاده بر لفظ مبارک راند که ایزد تعالے مر این آسمان و زمین
را و آنچه در آن میانست در میان شش روز بیافرید چنانچه در تفسیر امام مجاهد آمده است
بر حکم کلام الله قوله تعالے هو الذی خلق السموات والارض فی ستة ایام **بعد ازان**
خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که روزهاے آنجهان یکهزار سال اینجهانست چنانچه
در کلام الله مسطور هست وان یوما عند ربک کالف سنة مما تعدون **بعد ازان** خواجه
ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که اول چیزے که حق تعالے بیافرید لوح بود هر چه
بودنے بود از ابتداء آفرینش اینجهان تا انقراض عالم بقلم امر کرد که همه بنویس او بنوشت
از پس آن عرش بیافرید و از پس آن کرسے و **بعد ازان** آسمان ها و زمینها بیافرید

بعد ازان خواجہ ذکراللہ بالخیر درین حرف رسید بر لفظ مبارک راند کہ ابتدای آفرینش اول از روز یکشنبہ کرد و روز آدینہ تمام گردانید در روز شنبہ ہیچ نیا فرید **انگاہ** فرمود کہ حضرت صمدیت اگر خواستی در طرفتہ العین این و چندین صد ہزار بیا فریدی کہ قادرست بر ہمہ چیزہا لیکن این منودار بندگانست تا در ہمہ کارہا تاخیر نمایند و شتاب نکنند **بعد ازان** خواجہ ذکراللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ در تفسیر امام زاہد نوشتہ دیدہ ام کہ چون این آیت بر رسول فرود آمد جہودان دانا جملہ یکے شدند و از پیغمبر علیہ السلام تفصیل خواستند مارا آفرینش آسمان و زمین و آنچہ در ویست بگو **بعد ازان** رسول علیہ السلام جواب فرمود کہ روز یکشنبہ و دوشنبہ زمین آفرید و آنچہ در وے است در روز سہ شنبہ کوہہا آفرید و آنچہ در وست در روز چہارشنبہ درختان آفرید و آنچہ بندگان را بکار آید در روز پنجشنبہ آسمانہا را بیافرید و آنچہ در وست و روز آدینہ ماہ و آفتاب و انجم را بیافرید و آنچہ در ویست پس چون جملہ چیزہا درین شش روز بیافرید جہان آراستہ شد اما روز شنبہ کہ مدت او ہزار سالست و ہفت ہزار دیگر گردش افلاک و بقاے آدم صفی صلواۃ اللہ وسلامہ علیہ و آو میانہا دوین جملہ چہاردہ ہزار سال می شود از آفرینش قلم تا روز قیامت **بعد ازان** ہمدرین محل فرمود کہ بتحقایق نوشتہ دیدہ ام بر روایت خواجہ حسن بصری رضی اللہ عنہ چنین آمدہ است کہ گردش افلاک تا ظہور سید کاینات محمد مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم شش ہزار گذشتہ بود کہ رسول علیہ السلام پیدا شد **بعد ازان** سخن در ولادت رسول علیہ السلام افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ چون رسول علیہ السلام تولد شد جملہ بتان سرنگون شدند و افتادند بہر دو کتف رسول علیہ السلام بقلم نور نوشتہ بودند لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ در میان آن دعا مہر نبوت **بعد ازان** بر لفظ مبارک راند آنزمانکہ رسول علیہ السلام بر زمین افتاد حجرہ چنان روشن شد گوئے کہ صد ہزار مشعل بر کردہ اند از نور روے مبارک رسول علیہ السلام آنگاہ ہمدرین محل فرمود آن شب کہ

رسول علیہ السلام در دنیا خواہد آمد ہمدران شب ابو طالب عم مصطفےٰ علیہ السلام در خواب
دید گوئی کہ از آسمان شمع افروختہ با فرشتگان در خانۂ عبد اللہ پدر رسول علیہ السلام فرود
آمدہ است ہر کس از اقربا و اہل قریش تا آنجا کہ ایشان را اسلام روزے بود
چراغ مے افروختند و ازان شمع مے سوزند و در خانہ خود مے برند ہر چند کہ من چراغ خود را
ازان شمع میخواہم کہ برکنم شمع از من دور میگریزد و چراغ من در نگرفت ہمچنان بیدار شدم
شنیدم کہ در خانۂ عبد اللہ پسر تولد شدہ است آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند
کہ ابو طالب انچہ کردنی بود کرد اما چون او را اسلام روزے نبود ازان نعمت محروم ماند
بعد ازان فرمود کہ رسول علیہ السلام نخست بسیار کوشش نمود کہ ابو طالب اسلام آرد اما
چون خواست خدا تعالے نبود آن کوشش سود نداشت چنانچہ می آرند کہ رسول علیہ السلام
روزے در کوچہ با ابو طالب ملاقی شد ہر چند حضرت فرمود کہ اے عم یکبار پیش من یگانگی
خدا و بہ پیغمبری من اقرار کن تا فردائے قیامت مرا حجت باشد ترا از آتش دوزخ خلاصی
شود ابو طالب ہر چند کہ کوشید کہ بگوید نتوانست گفت بعد ازان گفت اے جان عم
ہر بار کہ میخواہم کہ کلمۂ طیب را بر زبان رانم گوئے صد ہزار قفل بر دہان من نہادہ اند
از گرانی نمیتوانم گفت بعد ازان ہم درین محل حکایت در ولادت امیر المومنین علی
افتاد کرم اللہ وجہہ بر زبان مبارک راند کہ چون امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ تولد شد
در کنار رسول علیہ السلام دادند کہ بدست مبارک خود این را غسل بدہ چون رسول علیہ السلام
او را غسل داد در کنار ابو طالب داد و مگریست ابو طالب گفت اے جان عم این زمان
وقت شادیست گریہ از کجاست فرمود کہ اے عم غسل اولین علی را من دادم و غسل آخرین
من علی خواہد داد این گریہ من ازین ہست بعد ازان سخن در بندگی شیخ جنید بغدادی
افتاد قدس اللہ سرہ العزیز بہ لفظ مبارک راند کہ وقتے خواجہ جنید در بغداد در مناجات بود
میگفت روزگارے چنان بر من گذشت کہ اہل آسمان و زمین از ان بگریستند پس آنچنان

شدم که من بر ایشان میگریم اکنون چنانم که نه از خود خبر دارم نه از ایشان **بعد ازان** ده سال
دربیابانے بودم و دل را نگاهداشتم تا ده سال مرا دل نگاهداشت اکنون بیست سالست
که از دیگر خبر نیست بعد ازان گفت که حق تعالے بیست سال بزبان جنید سخن گفت و جنید
در میان نه و خلق را خبر نه **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر همدرین محل فرمود که هر بار که
محبان را در نماز اندیشه دنیا در دل بگذرد نماز را باز گردانند و هر بار که اندیشه آخرت
افتد سجده سهو بجا آرند **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که وقتے خواجه جنید را
قدس الله سره العزیز گفتند که اے پیر طریقت چه بود اگر برائے رضائے ما مرقع در
پوشی گفت اگر بدانم که از مرقع کارے خواهد آمد از آهن و آتش قبا سازم اما هر روز
در باطن ما ندا میکنند که لیس الاعتبار بالخرقة وانما الاعتبار بالحرقة بعد ازان ملایم انیمعنی
حکایت کرد که وقتے خواجه ذوالنون مصری رحمة الله علیه در سفرے بود مردے پیش
آمد و سوال کرد از غایت محبت گفت اے بطال محبت را غایت نیست **بعد ازان**
نکتے سخن در حکایت رابعه بصری افتاد بر لفظ مبارک راند که فردائے قیامت چون ندا کنند
یا رجال الله اول کسے که در صف مردان خدا پا بیرون نهد رابعه باشد آنگاه هم از احوال
او حکایت فرمود که در کار محبت همچو او دران عهد ثانی نبود چنانچه خواجه حسن بصری رضی الله
عنه گفت که وقتے یک شبانروز پیش رابعه بصری بودم سخن در محبت میرفت نه بر خاطر من
گذشت که من مردم نه بر خاطر او گذشت که من زنم آخر الامر بر خاستم خود را مفلس یافتم
و او را مخلص بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر هم از عقیده و صدق او حکایت دیگر فرمود
که روزے در مناجات بود گفت بار خدایا اگر مرا فردائے قیامت بدوزخ فرستے سرے
که از محبت تو که در درون من است بدو گویم که دوزخ بهزار سال راه بگریزد **بعد ازان**
همدرین مقام گفت الهی اگر ترا از ترس دوزخ مے پرستم در دوزخ مرا بسوزد و اگر با مید
بهشت می پرستم بهشت بر من حرام گردان و اگر از برائے تو مے پرستم جمال باقی از من

دریغ مدار بعد ازان ہمدرین محل حکایت دیگر فرمود کہ وقتے کعبہ استقبال رابعہ کرد
فریاد برآورد کہ من تقرب الی شبر تقرب اللہ ذرعا گفت اے کعبہ مرا دمے باید بجمال
توچہ شادی کنم بعد ازان ملایم ایمعنی حکایت فرمود کہ شیخ علی ترمذی رحمۃ اللہ علیہ
میگوید کہ رابعہ بصری وقتے روئے و بادیہ نهاد و ہفت سال بہ پہلومی غلطید و میرفت
تا بعرفات رسید انگاہ ہاتفے آواز داد کہ اے مدعی این چہ حاجتست کہ دامن تو گرفتہ است
اگر مارا میطلبی بایک تجلی درحال نگذاری رابعہ گفت یارب العزت مرا بدین درجہ سرمایہ
نیست اما فقط فقر میخواہم ندا آمد کہ اے رابعہ نہ سر فرود آر کہ چند سال خشک قہر ماست کہ
بر مردمان نهاده ایم چون یکسر موئے پیش نمانده باشد کہ ایشان بحضرت وصال ما خواہند
رسید کار برگردد فراق بدل شود تو ہنوز در ہفتاد حجابے از روزگار خود تا از تحت انجمل
بیرون نیائی و قدم در راه ما نہی وازین ہفتاد مقام نگذری بحدیث لفظ فقر نتوانی رسید
ولیکن بالا بنگر رابعہ بنگریست دریاے خون دید در ہوا معلق ہاتفے آواز داد کہ ای رابعہ
ہمہ خون دیدۂ عاشقان ماست کہ در راه آمدند و در منزل اول فرو شدند کہ نام ایشان
و ایشان در دو عالم از ہیچ مقامے بر نیامده است رابعہ گفت یارب العزت یک صفت
از دولت ایشان بمن نمائے درحال خون عذر زنان پدید آمد ہاتف آواز داد کہ رابعہ
مقام اول ایشان اینست بعد ازان خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر چون برین حرف رسید انگاہ
چشم پرآب کرد بگریست و گفت کہ ہفت سال پہلو دو تا کلوخی را زیارت کند چون این
نزدیک آن کلوخ برسد ہم بعلت او راه برا و فرو بندد ہمدرین محل بود کہ حسن علاء سنجری
و خواجہ عزیز بیگ ندیم خاص بیامدند و سر بر زمین نهادند خواجہ در غلبات بشوق بود دلبسیار
شفقت برایشان فرمود گفت بنشینید آنگاہ خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر خواجہ عزیز بیگ را گفت کہ
یک غزلی باید خواند کہ حق تعالے شما را بوقت رسانیده است خواجہ عزیز چون غزل در
پرده سیومی آغاز کرد خواجہ عزیز و آن مجلس را چنان رقت پیدا شد کہ در وہم و فہم کس

نگنجد خواجه ذکر الله بالخیر جامه خاص بخواجه عزیز برادر م حسن عطا کردند رو زی بس با راحت گو
که سعادت بر سعادت مشرف می شد و آن غزل آینست که خواجه عزیز بخواند ه گه پرده
بر کشائے ازان روی در بهشت ٭ روشن شود بر اهل نظر حال خوب و زشت ٭ گل را صفت کنم
مه و خورشید یا کرا ٭ اے هر که خوب خوب به پیش تو زشت زشت ٭ رضوان اگر ببیند خشت
ورت کند ٭ جمله نگارخانه فردوس خشت خشت ٭ کاغذ ز گریه تر شد و خامه ز آه سوخت ٭
حال دل خراب بگو چون توان نوشت ٭ کشت امید کشتم و تو ابر رحمتی ٭ مگذار کشت زار که
زار است کشت کشت ٭ چندین حسن برشته جان دل چه بسته ٭ سهلست اگر گسست ازین
تن سرشت زشت ٭ الحمد لله علی ذلک بتاریخ بیستم ماه صفر روز یکشنبه دولت
پایبوس حاصل شد تفسیر امام زاهد پیش بود سخن در فضیلت سوره مزمل افتاد بر لفظ مبارک راند
که امام شافعی روایت کرد از امیر المؤمنین علی رضی الله عنه و او از حضرت رسالت صلی الله
علیه وسلم که در بیست و هفتم ماه مبارک رمضان حضرت رسالت علیه السلام در مسجد مدینه
با صحاب نشسته بودند حکایت پیغمبران گذشته میکردند همچنان جبرئیل و میکائیل با یک
لک و بیست و چهار هزار فرشته مقرب که گرداگرد عرش می باشند سوره مزمل را بر کاغذ حریر
بقلم نور نوشته بیاوردند رسول علیه السلام برخاست و ایستاده شد آنرا با عزاز و اکرام
بر دست گرفت بوسید و بر سر نهادند گفت یا اخی جبرئیل چه فرمان مے شود گفت فرمان
میشود که اگر این سوره در عهد پیغمبران پیشین میفرستادم ملتین از ایشان از برکت این
سوره عاصی نشدی و همه را از برکت این سوره مے آمرزیدم لیکن محمد صلی الله علیه وسلم
هر که از بندگان خدا از امتان تو این سوره را بعد از نماز فریضه بخواند بعدد هر حرفے
که درین سوره است صد هزار بدی از نامه سیاه او پاک گردانند همان مقدار نیکی در
نامه اعمال او ثبت فرمانید و در بهشت برابر تو که محمدی صلی الله علیه وسلم آن بنده
برو دیا محمد خواننده این سوره را در بهشت هزار کوشک از زمرد سبز بد هند

و ہزار کوشک از لعل بدہند و ہر کوشکے ہزار در ہزار حور العین بدہند بعد ازان رسول علیہ السلام خطبہ کرد کہ اے امتان من می باید کہ این سورہ را در خود حانید و ہر روز ختم این سورہ دہ بار راست پس ہر کہ این سورہ را در روزے دہ بار بخواند حق سبحانہ تعالے از شر حملہ آو میان بد واز آفت درویشے او را نگاہدارد و ہمیشہ در پناہ عصمت باریتعالے بود و ہیچکس او را گزند نتواند رسانید از برکت این سورہ و ہر کہ این سورہ را بہر حاجتے و مہمی کہ بخواند آن ہمہ مہم و حاجتش روا گردد ثواب این سورہ آسمانیان و زمینیان وانچہ در آسمان و زمین است اگر ہمہ بنویسند نتوانند نوشت از بزرگی و عظمت این سورہ بعد ازان ہمدرین محل بر لفظ مبارک راند کہ چون دعا گوئی در مبدا حال حضرت شیخ الاسلام فرید الحق والدین پیوست بعد ارادت مرا فرمود کہ بسورہ مزمل ملازمت بسیار کنی و این سورہ را بسیار بخوانی آخر چون در تفسیر فضیلت این سورہ بدیدم گفتم کہ مقصود شیخ الاسلام در ملازمت کردن این سورہ برائے من این بود یعنے از سعادت محروم نمانم بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ رسول علیہ السلام فرمود کہ در شب جمعہ حضرت ذوالجلال این سورہ را بے کام و بے زبان میخواند پس ہر کہ درین شب این سورہ را ملازمت کند ہمچنان باشد گوئے با حق تعالے ہم سخن شدہ است بعد ازان بر لفظ مبارک راند کہ خواجہ حسن بصری در تفسیر این سورہ نبشتہ است ہر کہ این سورہ بخواند اگر درمیان صد ہزار دشمن و حاسد و جادوگر و ظالم و بداندیش باشد و آنہا خواہند کہ بر وے ایذائے رسانند ذرہ از برکت این سورہ نتوانند رسانید و ہمہ از پیش او مقہور باز گردند بعد ازان ہمدرین محل این حکایت فرمود کہ امام شعبی رحمۃ اللہ علیہ گفت کہ وقتے خلیفہ عصر بر من ظلم آغاز کرد و خواست کہ مرا ہلاک کند روزی نشستہ بودم بطلب من کسے آمد چون مرا پیش بردند سورہ مزمل را خواندہ بودم و بر خود دمیدہ ہمین کہ پیش او رسیدم روئے او زرد گشت و از تخت فرود آمد و در پائے من افتاد

دم را بخلعت مشرف گردانید گفت اے استاد این زمانکه تو در آمدی بدیدم دو اژدرها دهن باز کرده اند و از پہلوئے تو بر آمدند و گفتند که اے خلیفه دست از شعبی بدار و گرنه ترا بفرمان خدایتعالے ذره ذره خواهیم کرد پس اے استاد این کرامت از کجا یافتی گفتم در ملازمت کردن سوره مزمل حق تعالے مرا این درجه ارزانی داشت بعد ازان خلیفه این سوره را ملازمت نمود باد شاہانے که سرکشی میکردند و مال نمیدادند همه مطیع و فرمان بردار شدند و اقلیم ہا را ضبط کرد بقوت و برکت این سوره بعد ازان ہمدرین محل فرمود که امام مفضل رحمته الله علیه درین سوره شش قول نبشته است اول آنست که ہر که این سوره را متواتر بخواند همیشه در پناه باریتعالے باشد و ہیچ بلاے گرد آن بنده نگردد و ایمن بود از جملگی آفات دینی و دنیوی و عزیز بود در میان ملوک و بزرگان و قول دوم آنست که ہر که بخواند این سوره را در روز یکبار و یا در شب یکبار حضرت عزت منادی کند بفرشتگان گواه باشید که من این بنده را ایمان مزید م و از اولیاے خود گردانیدم و بر همه دشمنان مظفر و منصور گردانیدم و قول سیوم آنست که ہر که این سوره را بخواند و بر سنگ دمد عجب نباشد که آن سنگ زر گردد بعد ازان ہم ملایم این معنی فرمود که وقتے شیخ عبدالله مبارک رحمته الله علیه را بالتماسے در بغداد بند کرده بودند مدتے بود بعد ازان پیش آن خلیفه آوردند فرمود که اگر تو درویشے سنگے که پیش تست بگو که زر شود تا ترا اخلاص دہیم شیخ عبدالله وقتے این قول در تفسیر نبشته دیده بود بر فور سوره مزمل را بخواند و بران سنگ دمید بفرمان خدایتعالے آن سنگ زر گشت خلیفه چون آن کرامت شیخ بدید در زمان از جمله کارہا ہم بر دست شیخ تایب شد آنگاه خواجه ذکرالله بالخیر بر لفظ مبارک راند که بند داشتن شیخ عبدالله مبارک بر دست خلیفه ہم براے این بود تا او را از کارہاے بد تایب گرداند بعد ازان فرمود که قول چهارم آنست ہر که این سوره را بخواند با خود دارد ہیچ آفتے بر و نرسد در میان مردماں و بارگاه خدایتعالے عزیز بود

قول پنجم آنست کہ خواند این سورہ را زہر کار نکند و جادو در وے اثر نکند و از جملہ بلاہا ایمن بود
و قول ششم آنست ہر کہ این سورہ را بر آب روان بخواند بفرمان خدا تعالےٰ آب بایستد و اگر
بر کوہ بخواند پارہ پارہ گردد و بر مردہ بخواند بفرمان خدا زندہ گردد و اگر بہ نیت زندانیان
بخواند خلاصی یابند بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ مولانا بدرالدین اسحاق رحمۃ اللہ علیہ حکایت
کرد کہ وقتی برابر شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز در سفر بودم خدمت
شیخ و من بر سر آب دریا رسیدیم آنجا کشتی نبود کہ بگذریم حضرت شیخ رو بسوے من کرد و فرمود
کہ نعلین من و خود بدست گیر تا ما بگذریم ہمچنین نزدیک آب رسیدیم گفت چشم بپوش چشم
پوشیدم خود را و شیخ را بر گذر آب ایستادہ دیدم ہیبت حضور شیخ در من اثر کرد ہیچ نقل
نتوانستم گفت ہمچنان در منزل رسیدیم محل نیک بود ازان حال عرض نمودم فرمود کہ سورہ
مزمل بخواندم بر تو و بر خویش دمیدم راہ پیدا شد بگذشتیم آنگاہ ہم ملایم اینمعنی حکایت دیگر
فرمودند کہ شیخ سلیمان سمرقندی پیری بزرگ بود وقتی او را حجاج یوسف بند کردہ بود دست و پای
او در زنجیر و تختہ بند محکم کردہ گفت مرا فضیلت این سورہ یاد آمد بر فور آغاز کردم تمام نشدہ بود
کہ جملہ سلاسل و اغلال من بیفتاد و در زبان مردم بیامدند و مرا خلاص دادند آخر معلوم شد
نزدیک بود کہ فرشتگان عذاب او را ہلاک کنند بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ امیر المومنین علی رضی
اللہ عنہ صد و ہفتاد مصاف بقوت این سورہ کردہ بود و مظفر و منصور باز گشتہ و باب
خیبر را بہ برکت این سورہ برکندہ و امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ گفت کہ بعد نقل
رسول اللہ علیہ السلام را در خواب میدیدم بہ برکت این سورہ بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ امام یحیےٰ
معاذ رازی رحمۃ اللہ علیہ میفرماید کہ خوانندۂ این سورہ را فردا چندان ثواب دہند
کہ جملگی خلق متحیر گردند و روے او چون ماہ شب چاردہ تابان باشد و بر براق نور
سوار او را کنند و در بہشت فرستند آنگاہ ہم ملایم اینمعنی حکایت دیگر فرمود کہ در
تفسیر خواجہ شقیق بلخی رحمۃ اللہ علیہ نبشتہ دیدہ ام کہ او فرمود کہ من ہفتصد استاد را

شاگردی کردم چندین فضیلت که در خواندن این سوره بیان کرده اند مرا گمان شد که اگر همه عمر ثواب و فضیلت این سوره بنویسم نتوانم نوشت الحمد للہ رب العالمین تباریخ پنجم ماہ ربیع الآخر روز چہارشنبہ دولت پابوس بدست آمد مولانا وجیہ الدین پائلی و مولانا نصیر الدین گیاہی و مولانا برہان الدین غریب سلمہ اللہ حاضر بودند سخن در آخر الزمان افتادہ بود بر لفظ مبارک راند کہ این ہمہ علامتہاے آخر الزمان است کہ در عالم دمبدم پیدا میشود و مردم ازین علامتہا غافل اند ہمدرین محل فرمود کہ در خبر است از رسول علیہ السلام کہ از فرزندان آدم کم بزایند و زنان با مردان شراہا خورند و بر ایشان سوار شدہ کوچہ بکوچہ گردند و دف زنان بسیار گردند و علماے بے عمل بسیار شوند و پادشاہان ظلم آشکارا کنند بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ امیر المومنین علی رضی اللہ تعالیٰ فرمودہ اند کہ چون زنان بر اسپ سوار شوند در بازارہا روند بدانید کہ نشان قیامت است ہمدرین محل فرمود کہ خواجہ حسن بصری رضی اللہ عنہ در علامت آخر الزمان نوشتہ است کہ وقتی رسول علیہ السلام نشستہ بود امیر المومنین ابو بکر و علی رضی اللہ عنہما پرسیدند کہ در دنیا بقاے آدمی ہفت روز است اصحاب دلتنگ شدند بعد ازان رسول علیہ السلام فرمود کہ ہفت روز از روزہاے آخرت یعنی ہر روزے از روزہاے آن جہان ہزار سال باشد ہمچنین ہفت ہزار سال مے شود بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ رسول علیہ السلام گفت کہ ناخوش زندگانی کہ امتان مرا باشد پس از مرگ من است و خوش زندگانی بد انکس باشد از امتان من کہ از دنیا بیرون شوند بعد ازان بر لفظ مبارک راند کہ امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ گفت بعد وفات رسول علیہ السلام در ششصد سال فتنہا خیزند در ہندوستان و ترکستان یکے بیکی پردازد و ہر یکے بگوشت و پوست یکدیگر افتد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر چشم پر آب کرد و فرمود کہ رسول علیہ السلام فرمود کہ در آخر الزمان عالمان بسیار شوند برکت اندک و مرد درویشان را از بیت المال

چیزے نرسد و زنان اندر غانها دست بازرگانی کشانید و مینورند آشکارا و مال مطربان و مسخرگان دہند و زنان بلا به کابکشانید و پادشاهان ولایتها بگیرند و فسادها کنند و پارسایان را عقوبت ها فرمانید و زاہد انرا بکشند و بے خوارگان مشغول شوند و جهان را ویران سازند و همه خلق از دست ایشان درویش گردند و بامے کار شادیها کنند و زنان بیگانه را بیارند و باکسان خود فسادها کنانند بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که در آخرالزمان زمانه آید برامت رسول علیه السلام و آن این زمانه است که مغنیان و مطربان و مسخرگان و اہل فساد بچشم اہل دنیا عزیز گردند و قیمت قرآن خوانان و عالمان نبود و مردان همه جامهاے رنگین بپوشند و کودکان را چون زنان بیارایند و زنان و مردمان یکجامے نہ رند و لواطت کردن پیشه گیرند و حاکمان حکم بفروشند و بے دیانتی میان خلق پیدا گردد و از براے مال دنیا حق را ناحق کنند داد و عدل در میان نماند و بازارگان در خرید و فروخت دروغ گویند و از براے پنج درم گواہی دروغ دہند پس چون چنین در عالم پیدا شود حقیقت بدانید که قیامت نزدیک رسید و برکت نباتات از زمین برگیرند و باران از آسمان کمتر آید و اگر ببارد بیوقت ببارد بعد ازان خواجه ذاکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که دجّال لعین لعنة الله علیه در عهد رسول علیه السلام زاده شده است و آنچنان بود که روزے مهتر عالم نشسته بود که بیامد و گفت یارسول الله چیزے عجب پیدا شده است زن جهودی بچه زاده است از بامداد تا چاشت یعنی آمده و تا نماز پیشین بزرگ شده است و تا نماز دیگر ریش برآورده و تمام مرد شده چون این بشنید گفت هذا علامت القیامة از جاے خود برخاست و قصد او کرد تا او را به بیند چون نزدیک حجره او رسید مرد دجّال لعین را خبر کردند که پیغمبر خدا آمده است بدیدن تو دجّال نشست پیغمبر بروے اسلام عرض کرد آن ملعون جواب نداد آنگاه پیغمبر را گفت صعب جادوے کرده که مرا عاجز کردی مرا بیاموز پیغامبر علیه السلام گفت

اے ملعون من جادوگر نیستم بلکہ پیغامبری خداے عزوجل ام کہ بر تو آمدہ ام تا بگوی لا الہ الا اللہ محمد
رسول اللہ امیر المومنین علی رضی اللہ عنہ حاضر بود گفت یا رسول اللہ فرمانده تا این ملعون را
ریزہ ریزہ گردانم و بکشم در حال شمشیر برکشید و آن ملعون بانگ صعب برآورد ہم اندر ان ساعت ناپدید
گشت پیغامبر علیہ السلام غمناک گشتہ بایاران گفت کہ او را شیاطین بشارستان شامها بردند
بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود آن روز کہ بیرون آید در ان سال قحط صعب بود
و نم از آسمان باز ایستد و نبات از زمین کم روید و این ہمہ خاصیت بیرون آمدن آن
ملعون باشد بعد ازان فرمود کہ چون آن بیرون آید لعنۃ اللہ علیہ دعوے پیغمبری کند
در آخر الزمان و چون قوی گردد و لشکر بہم رساند دعوے خدائی کند خاک بدہان او بدین
نوع گفتن و نشان آن ملعون آن بود کہ میان پیشانی او نوشتہ پیدا شود ہو الکافر باللہ العظیم
و بر خر نشستہ بود و آن خر را ستام زرین باشد پس ہر کہ اہل فساد بود متابعت او کند و خضر
علیہ السلام ہادی بود میگوید کہ دروغ زن است این ملعون پس مسلمانان را از راہ
برد و بسیار مسلمان کافر گردند و آن ملعون گرد ہمہ عالم بگردد و بگفتہ جملہ اقصاے عالم
بگردد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند رسول علیہ السلام گفتہ است در
آخر الزمان غافل نباشید کہ در ساعت بساعت علامتہا و حالتہا ظاہر گردد کہ درمانند پس
نجدا ایتعالے باز گردید و توبہ کنید بعد ازان ہم درین معنی حکایت فرمود کہ روزے رسول
علیہ السلام نشستہ بود یاران گرد او امیر المومنین ابوبکر صدیق رضے اللہ عنہ از بہتر عالم
سوال کرد گفت یا رسول اللہ این آفتاب ازین زمین ہمی بر آید گفت بلے یا ابابکر کل گردش
او بر آتش است اگر شبارو زیکبار گذار او بر آب نبودے بسیار خلق را بسوختی و ازان ہمہ
کواکبہا کہ در آسمانست مر خداے را عزوجل تسبیح میگویند خاصہ کہ این آفتاب ہر روز
از خدا ایتعالے دستوری میخواہد کہ بار خدایا مرا فرمان دہ تا نا ہم ہمہ کافران و عاصیان بسوزم
بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ در آخر الزمان روزگارے آید

که درازی سال چون ماه بود و درازی ماه چون هفته و درازی هفته چون روز پس دران ایام مسلمانے سخت عزیز بود از کوتاهی عمر مردمان اندران روزها تمام یک نماز نتوانند کرد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چون بدین حرف رسید چشم پرآب کرد و بگریست و این حدیث بر لفظ مبارک راند که رسول علیه السلام فرموده است که امت من بعد هجرت پنج طبقه میشوند در دنیا هر طبقه تا صد سال آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر این را تمثیل کرد فرمود که طبقه اول بتقوے و بعمل صالح باشند چنانچه تا صد سال اما طبقه دوم اهل تواضع و ترحم باشند تا سه صد سال و طبقه سیوم قتالی کنند بایکدیگر و عمل ایشان همه نار با طمع آویخته باشند تا چهار صد سال و طبقه چهارم طایفه باشند که صله رحم را ببرند و از یکدیگر روے بگردانند و رمانده را فریاد نرسند تا پانصد سال و طبقه پنجم طایفه باشند که ظالم و عاصی و طاغی باشند تا هفتصد سال بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند چون هفتصد سال برآید زلزله بسیار شود و علمائے باعمل فوت شوند امر معروف و نهی منکر یکے شود خونها کوچه بکوچه شود تا هفتصد و بیست سال بعد ازان میان خلق حیوان بسیار شوند و غالب باشند چنانچه میان اینها کسے نتواند که بگذرد و نبات در زمین کم روید زراعتها از آفت خراب شود و مسلمانے نماند و خلق بیکدیگر در گوشت و پوست خود افتند و کارهاے زشت بکنند و مے خورند و بے شرمی بسیار شود و مسلمانان بیگناه خود کشته گردند و مسلمانان با مسلمانان از سبب مال دنیا تیغ کشند و اسلام خوار گردد و مشایخ ناحق کشته شوند و خیر و برکت از میان برگیرند و فسادها آشکارا گردد تا هفتصد و سے سال بعد ازان درندگان دشتی در شهرها درآیند و روز روشن فرزندگان مسلمانان را ببرند و امرا و ملوک ظالم و عنف پیدا شوند چنانچه از ایشان شهرها خراب گردند و مسلمانان را زار زار بکشند و اسلام در شهرها کمتر باشد و علما بسیار بیعمل گردند و هر فتنه که دران ایام بود از علماے بیعمل و مشایخ

ریائے پیدا شود در ہر ولایتی و شہرے پادشاہی و ملکی بر خیزد اسلام و مسلمانان
و آن شہر ہا از ایشان خراب گردند و مسلمانے ضعیف شود و دوستان دشمن گردند
و ہر کہ از دنیا چیزے ببیند در بند آن شود کہ از و ہر امید دارد او را ہلاک کنند
و مسلمانان مفلس شوند جز نفس دونان ہیچ نباشد و ظلم آشکارا گردد و خلق از فساد نہ اندیشند
در روز و شب دروغ و غیبت و حسد و فحش و لہو و لعب و قمار و مطربے و در کار بد مشغول باشند
تا ہفتصد و چہل سال بعد ازان شہوت و زنان غالب شود کہ ہیچ زنے بریک شوہر
قناعت نکند بلکہ از صد بیش بگذرد و زنان بے شرم گردند در کوچہ و بازار از ایشان فتنہ
قائم شود چنانچہ مردان یکدیگر از بہلے ایشان تیغہا کشند و ولایتہا آبادان نمانند
و شہر بشہر ہمہ خراب بود کہ ازین شہر تا بآن شہر بدشواری برسند و اہل علم کشتہ گردند
و مشایخ و درویش را عزت نماند و کسے ایشان را نپرسد و یتیمان و بیوگان خوار گردند و از
گرسنگی بمیرند و ولایت متمرد گردد و سادات و دانشمند و درویش و علما مصحف را ہدیہ
برند کسے از ایشان بچیزے نخرد و قحط و ارزانی دم بدم پیدا شود و مے خوران
بسیار شوند و بے خوردن و فساد کردن فخر کنند و اہل فساد و مسخرگان را عزت بود
اہل صلاح خوار باشند و دوستی زبانے بود مسلمانان بے دست و زبان و دل و گرسنہ
و خیانت بسیار شود و راہزن و بد اندیش بسیار شوند و ہمہ عالم از فتنہ پُر شود تا ہفتصد
و پنجاہ سال بعد ازان چون آفتاب برآید در مطلع او خون باشد و جملہ کنارہای
آسمان تا بقیاس دو نیزہ ہمچو خون گردد و سہ ساعت در آن روزہا در مطلع آفتاب
خون باشد نصف جن و انس در یک روز بمیرند و ہلاک گردند و بادہا سخت باشد و مرگ
بسیار شود و طوفانہا و علامتہا دمبدم خیزد و در شہرہا آتش بسیار افتد تا ہفتصد و شصت
سال بعد ازان باران بیارد و قطرہاے او برابر بیضہ مرغ باشد و دران سال چندین
ہزار مویشی و زرع ہلاک شوند تا ہفتصد و ہفتاد سال بعد ازان قرآن رفع شود

وآفتاب از مغرب برآید و در توبه بسته شود بعد آن توبه قبول نشود وآنروز که آفتاب از
مغرب برآید تا وقت زوال برقرار باشد بعد ازان همچنان فرو د آید تا هفتصد هشتاد سال
و دجّال لعین بیرون آید و نشانی در خلق پیدا شود هرکه مومن بود در پیشانی او نقش ایمان
پیدا آید و هرکه منافق است در پیشانی او نقش کافری بنشته پیدا شود نعوذ باللہ منها
بعد ازان خواجه برین حرف رسید هائے هائے بگریست بر لفظ مبارک راند که خدا داند که
بعد ازان چها پیدا شود و قیامت کے آید الحمد للہ علے ذلک بتاریخ ششم ماه
جمادی الآخر روز شنبه دولت پایبوس بدست آمد سخن در بزرگی اولیاء افتاده بود
بر لفظ مبارک راند که ذکر الاولیاء منزل الراحت یعنے ذکر کردن اولیا منزل راحت ست
بعد ازان همدرین محل فرمود که از زبان شیخ نجم الدین صغری رحمته اللہ علیه شنیده ام که
در منازل امیر المومنین علی رضی اللہ عنه نبشته است ذکر الاولیاء عبادة یعنے هر کجا که ذکر اولیا رود در محل
عبادت ست و ثواب عبادت در نامه اعمال او نبویسند بعد ازان همدرین محل فرمود که نقل ست
وقتے امام جعفر صادق رضے اللہ عنه از ابو حنیفه سوال کرد که عاقل کیست گفت آنکه تمیز کند
میان شر و خیر حضرت امام جعفر صادق فرمود اے ابو حنیفه بهایم یعنی چهار پایان نیز تمیز توانند
کرد میان آنکه ایشان را میزنند و میان آنکه ایشان را علف دهند ابو حنیفه گفت پس نزدیک
تو عاقل کیست گفت آنکه تمیز کند میان دو خیر و در میان دو شر تا از دو خیر خیر الخیرین اختیار
کند و از دو شر شر الشرین بگریزد بعد ازان همدرین محل فرمود لختے سخن در ذکر خواجه اویس
قرنی افتاده بود بر لفظ مبارک راند که چون رسول علیه السلام وفات میکرد صحابه عرض
نمودند که یا رسول اللہ مرقع تو کرا دهیم فرمود باویس قرنی بدهند بعد ازان چون امیر المومنین
عمر رضی اللہ عنه بخلافت نشسته بکوفه آمد بر منبر شد و خطبه گفت اے اهل مسجد برخیزید کسے
از قرن میان شما هست گفت هست فرمود پس پیش من فرستید جمعی را پیش فاروق فرستادند
خبر اویس پرسید ایشان گفتند او را نمی شناسیم عمر گفت رسول خدا نشان داده است

که سخن او هرگز خلاف نباشد بعد از ان یکے گفت که او حقیر تر از آنست که امیر المومنین
میگوید که او دیوانه و احمق ہست از خلق وحشتی دارد و در آبادانی نیاید و باکسے صحبت نکند و اینچه
مردمان خورند او نخورد و غم و شادی ندارد و چون مردمان بگریند او بخندد و چون مردمان
بخندند او بگرید امیر المؤمنین عمر گفت او کجاست گفت او در وادی عرنه شتر میچراند بعد از آن
عمر و علی رضی الله عنهما بدان وادی شدند و او را در نماز یافتند و حق تعالے فرشته را بگماشته
بود تا شتران او را نگاه میداشت چون اُویس جنبش آدمی دید نماز کوته کرد پس عمر رضی الله
عنه سلام کرد جواب سلام باز گفت امیر المومنین عمر پرسید که نام تو چیست گفت عبد الله عمر
بگفت ما ہم عبد الله ایم نام خاصّه تو چیست گفت اُویس عمر گفت که دست بما نما نمود آن
نشان که پیغمبر علیه السلام گفته بود دید پس عمر گفت اے اُویس پیغمبر خدا علیه الله علیه وسلم
سلام رسانیده است و گفته که امتان مرا دعا کن اُویس گفت یا عمر تو بدعا کردن اولیتری
که بدنیا مردے عزیز تر از تو کسے نیست عمر فاروق گفت من خود اینکار میکنم اما وصیت
پیغمبر علیه السلام بجا آر اویس گفت یا عمر بهتر ازین در کوه نگاه کن نباشد که اُویس دیگر باشد
عمر رضی الله عنه گفت نشان تو داده است پیغمبر علیه السلام اُویس گفت اول مرقعه رسول
علیه السلام بمن دہید تا دعا کنم الیشان مرقعه رسول علیه السلام باویس دادند و گفتند
در پوش پس دعا کن اُویس گفت صبر کن که اول حاجت خواہم پس باز از ایشان دور تر شد
و آن مرقع نهاد و زاری نموده برائے امت محمد از خدا ایتعالے میخواست آوازے شنید که
اے اویس مرقعه در پوش که چندین ہزار امت محمد را بتو بخشیدم اُویس گفت در نپوشم
تا جمله را نه بخشی که پیغمبر خود اجابت کرده است عُمر و مرتضے گفت رسول از ایشان کار خود
کردند اکنون یک کار ما مانده است آوازے شنید که چندین ہزار بتو بخشیدم در پوش
اُویس گفت تا همه را بمن نه بخشی نپوشم و مرتضے اینجا بیامد اویس گفت اگر تو نمی آمدی
این مرقع نمے پوشیدم تا جمله امت محمد رانمے بخشیدند بعد از ان خواجه ذکر العبد بالخیر

بر لفظ مبارک راند که این حکایت کسانیست که در هر محلتی در آیند کس نشان پرسد و از محلتی که بیرون روند کس نشان ایشان ندهد بعد ازان همدرین محل فرمود که امیر المومنین عمر رضی الله عنه گفت که بدیدم اویس را گلیمی از پشم شتر پوشیده سراپا برهنه که توانگری هژده هزار عالم دران گلیم داشت آنگاه عمر دل از خود و از خلافت برگرفت و گفت کیست که این خلافت را از من بخرد مرا خلاص کند اویس گفت که ای عمر کسی که عاقل باشد چنین گوید اینجا خود فروشی نیست این را بینداز هر که خواهد بگیرد خرید و فروخت درمیان چه کار دارد بعد ازان عمر رضی الله عنه بسیار بگریست و خواست که خلافت بگذارد صحابه جمع شدند و گفتند چیزی که صدیق اکبر قبول کرد نتوان گذاشت که یک روزه عدل تو بر شصت سال عبادت شرف دارد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که زنهار تا در خاطر کسی این بگذرد که مقام اویس مقام امیر المومنین عمر عالی و اولی بود این چنین نیست دیگر خاصیت اویس اینست که هیچ چیز دل نمیخواست چنانچه سید عالم در خانه پیرزنی رفتی و گفتی محمد را بدعا یاد دار پس عمر گفت یا اویس چرا نیامدی بملازمت حضرت بدیدن رسول علیه السلام گفت شما او را دیده اید گفت بلی گفت چهره او را دیده اید ابرو پیوسته بود یا کشاده هیچ نتوانست که بگوید پس گفت شما دوست محمد اید گفتند بلی گفت اگر دوست صادق می بودید آن روز که دندان مبارک شکسته بر حکم موافقت چرا دندان خود نشکستید که شرط دوستی و موافقت اینست پس دندان خود نمود که همه دندان شکسته بود گفت من او را بصورت ندیده بودم این اتفاق دینی است که من کرده ام آنگاه دانستند که منصب او بلند است که نادیده رسول را موافقت کرده بود بعد ازان امیر المومنین عمر گفت که یا اویس مرا دعا کن گفت در نمازی دعا کنم اگر شما ایمان خود بسلامت بگور برید خود دعای من شما را دریابد و الا من دعا ضایع نکنم بعد ازان همدرین محل فرمود که امام محمد احمد را چندین سال کسی خنده ندید وقت نقل ایشان را نزدیک رسید تبسم کرد حاضران سوال کردند که وقتی لب مبارک شما در خنده ندیده ایم

در وقت نزع تبسم از چیست فرمود که بدیدم ابلیس لعین را حضو من ایستاده است دست بر دست
میزند و می مالد گفتم چرا افسوس میکنی گفت ای امام نیکو ایمان خود را از من بسلامت بردی از شادی آن
تبسم کردم که الحمد لله بارے از دیو ایمان بسلامت بردم آنگاه درین محل فرمود وقتی امیر المومنین عمر رضی
الله عنه بر خواجه اویس آمده گفت مرا وصیت کن گفت خدا را شناسی گفت شناسم گفت اگر غیر خدا هیچ
کسی را نشناسی ترا بهتر فاروق گفت خدا میداند گفت اگر خدا تعالے ترا دیگر هیچ نداند ترا بهتر
بعد ازان فاروق خواست که چیزے بوی دهد اویس دست در جیب کرد سیم برآورد و گفت این از شتربانی
جمع کرده ام اگر تو ضمان میشوی که چندان درم که این هست بخورم و بدیگری محتاج نشوم آنگاه از تو چیز قبول
کنم بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که خواجه اویس این بگفت و آنهم فرمود که رنجه میشوید
و باز گردید که قیامت نزدیک است آنگاه در قیامت دیدار باشد که فراق نباشد من اکنون بساختن
قیامت مشغولم آنگاه عمر علی رضی الله عنهم باز گشتند بعد ازان هم درین محل فرمود هم از بزرگی او که وقتے
هرم بن حیان رحمة الله بکوفه رفت در کناره فرات خواجه اویس قرنی را دید که وضو می ساخت از صفتے که
او بشناختم سلام کردم جواب داد حیاک یا هرم بن حیان گفت چگونه شناختی و ترا که نمود من گفتم
یا اویس نام من و پدر من چگونه دانستی گفت نبانی العلیم الخبیر آنکه هیچ از علم او بیرون نیست مرا خبر کرد
و روح ترا شناختم که روح مومنان با یکدیگر آشنا اند گفتم چیزی روایت از رسول علیه السلام کن گفت او را در
نیافتم اما حدیث او را از دیگران شنیده ام و نخوانده ام که محدث باشم و بذکر مرا خود شغل است
که بدین نمی پردازم گفتم از قرآن آیتی برخوان تا بشنوم گفت اعوذ بالله من الشیطان الرجیم پس زار بگریست
آنگاه گفت که حق تعالے میفرماید وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون وما خلقنا السماء والارض وما بینهما
لاعبین وما خلقناهما الا بالحق ولکن اکثرهم لا یعلمون ان یوم الفصل میقاتهم اجمعین یوم لا یغنی مولی عن مولی
شیئا ولا هم ینصرون الا من رحم الله انه هو العزیز الرحیم برخواند آنگاه نعره بزد چنانکه گفتیم رفت بهوش باز آمد
گفت ای پسر حیان چه چیز آورد ترا گفتم میخواستم با تو انس گیرم و از تو بیاسایم گفت هرگز ندانستم
کسی را که خدای را شناخت با غیر انس گیرد و از غیر او بیاساید بعد ازان هرم بن حیان گفت که مرا

وحیثیتی گفت که مرگ زیر پای این است که چون بخسپی و برخیزی و در خوردی گناه منگر و در بزرگی آن نگر
که در وی عاصی میشوی که اگر گناه خورد داری خداوند خورد داشته باشی بعد ازان هرم گفت کجا میفرمای
مقام کنم گفت بشام گفتم اینجا معیشت چون باشد گفت ای پسر برحیا [?] چون آدم و حوا و نوح و ابراهیم و
داؤد و محمد علیه السلام بمردند من و تو از جمله مردگانیم گفت وصیت من آنست که کتاب خدا و اهل صلاح را
در پیش است و یک ساعت از مرگ غافل مباش و چون بقوم خود بری ایشانرا پند دهی و نصیحت از خلق
خدا باز گیری و یکقدم از موافقت آن امت کشیده نداری تا آنگاه بی دین نشوی و بدان در دوزخ
نیافتی پس دعا کرد و گفت باز گرد ای پسر برحیا [?] مرا بدعا یاد دار که ترا من بدعا یاد دارم بعد ازان
خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که در راحت الارواح نبشته دیده ام ربیع خثام رحمة الله
علیه گفت یکبار بزیارت اویس رفتم نماز بامداد گزارده بود و باوراد مشغول شد گفتم صبر کن
تا فارغ شود از نماز تا نماز دیگر میخواند همچنین سه شبانروز انتظار فرصت میکردم نیافتم درین
سه روز و شب هیچ نخورد و نخفت شب چهارم ساعتی چشم او در خواب شد در حال بیدار گشت
گفت خداوندا پناه میجویم ترا از چشم بسیار خواب و از شکم بسیار خوار با خود گفتم مرا این پند تمام است
باز گشتم و او را زحمت ندادم بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که همچنین شنیدم که در عمر خود
هیچ شبی نخفت گفته شب رکوع است و تا بامداد در رکوع بودی و او را گفتند که شبی تا بامداد در سجده
چون بسر می بری گفت در سجده سه بار سبحان ربی الاعلی گفتن است من خود هنوز یکبار تمام
گفتن نمی یابم که روز میگردد و گفت این ازان میکنم که میخواهم تا مثل آسمانیان عبادت کنم بعد ازان
عزیزی بود عضد اشت [?] کرد که خشوع چیست در نماز گفت اگر تیر در پهلوی تو بزنند ترا
ازان تیر خبر نباشد بعد ازان همدرین محل فرمود که از شیخ سعد الدین حمویه پرسیدند
که چگونه [?] گفت چگونه باشد کسی که بامداد برخیزد و نداند که تا شب چگونه خواهد زیست گفتند کار
تو چگونه شده است گفت آه و زاری بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند
و چشم پر آب کرد که اگر تو خدا پرستی سعادت آسمانیان و زمینیان او قبول نکنند تا باورش

نداری بنده عرضداشت کرد که چگونه باورش داریم گفت ایمن باشی بدانچه برای تو پذیرفته اند فارغ بنشین خود
را در پرورش بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر همدرین محل فرمود که سه چیز را دوست دار دوزخ
از رگ گردن او نزدیک تراست یکی آنکه طعام خوش خوردن دوم آنکه لباس خوش پوشیدن
سیوم با توانگران نشستن بعد ازان همدرین محل فرمود که روزی پیش خواجه اویس قرنی
گفتند مردی هست که سی سال است پا در گور فرو برده است و بران گور نشسته و کفن در گور
آویخته از خدا مشغول کرده و بدین هر دو باز مانده و این هر دو پا در گور آویخته دایم میگرید
اویس گفت مرا آنجا برید بردند چون آمد درا بدین صفت بدید گفت ترا سی سال است تا گور و کفن
ترا از خدا مشغول کرده است و بدین هر دو باز مانده و این هر دو بت را آراسته
آمد چون در خواجه بدید حال بروی کشف شد نعره برد و جان بداد در گور افتاد بعد ازان
خواجه ذکر الله بالخیر بر زبان مبارک راند و چشم پر آب گرد فرمود که اگر گور و کفن حجاب است
دیگر بنگر که چیست بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر همدرین محل فرمود که مریدی بود خواجه
ابو تراب نخشبی را قدس الله سره العزیز چون کار بکمالیت رسید هر بار که آن مرید پیش
خواجه بیامدی فرمودی که ترا پیش بایزید باید رفت تا نعمت باقی از و بر تو مکاشفه
گردد آن مرید چون بکمال حال بود دشوار می نمود که بر خواجه بایزید برود آن عرض چون
گفتگو بسیار شد گفت سخن پیر درکی نمی باید کرد برخاست روان شد در نیمه راه رسیده بود که
خواجه بایزید قدس الله سره ملاقی شد همین که چشم بایزید ازان و و چار شد آن مرید نعره
بزد و بیفتاد چون بدیدند جان بحق تسلیم کرده بود چون باقی نعمت بروی مکاشفه شد
طاقت نیاورست آورد جان بداد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند
که زهی کامل خواجه بایزید بود که کاملان دیدن روی او طاقت نداشتند آنگاه اینهم
فرمود که چون مردم بکمالیت رسند همه اوصاف حق داری مرکب گردد پس نیکو کسی
بود که در اوصاف باریتعالی یگانگی تواند کرد بعد ازان همدرین محل فرمود که بزرگی بود

که سه شبانروز چیزی نخورده بود روز چهارم قدری نیاری زرد دید بر نداشت میگفت از آن کسے افتاده باشد بعد ازان گوسفندی دیدم آید قرصی در دهان گرفته پیش او نهاد نگرفت مگر از کسی آورده باشد پس آن گوسفند بسخن آمد و گفت من دانم تو بندهٔ آدمی بستان روزے حلال است چون آن بزرگ دست دراز کرد که نان بستد گوسفند ناپید اشد بعد ازان فرمود که خواجه ابو القاسم رحمۃ اللہ علیہ میفرماید که وقتے خواجه اویس قرنی رحمۃ اللہ علیہ میگفت که هر که خدا یرا شناخت چیزے بروی پوشیده نباشد از معنی و دیگر تو ان دانست که خدا یرا بخدائی توان شناخت که خدا یرا بداند همه چیز را بداند بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند و چشم پر آب کرد و فرمود که سلامتی مردم در تنهائی است و تنهائی آن باشد که فرد بود در وحدت آن باشد که خیال غیر در دل او نگنجد تا بسلامت بود و اگر بصورت نگری درست نباشد بعد ازان خواجه ذکر اللہ بالخیر فرمود که پر تو او باد بدل تو یعنی دایم دل حاضر داری تا غیرے دروے راه نیابد چنانچه خواجه اویس قرنی رحمۃ اللہ علیه فرموده ست طلبت الرفعۃ فوجدتہ فی التواضع و طلبت الریاسۃ فوجدتہ فی النصحۃ و طلبت المروۃ فوجدتہ فی الصدق و طلبت الفخر فوجدتہ فی الفقر و طلبت اللہ فوجدتہ فی التقوے و طلبت الشرف فوجدتہ فی القناعۃ و طلبت الراحۃ فوجدتہ فی الزہد الحمد للہ رب العالمین بیست و هفتم ماه جمادی الآخر دولت پایبوس بدست آمد آنروز بنده چند جز کاغذ که الفاظ دربار گهرنثار خواجه رستان در قلم آورده بود پیش نظر مبارک مخدوم عالمیان بداشت عرضداشت کرد که امروز آمده است که این بیچاره هرچه از زبان مخدوم مے شنود تا آنجا که درادراک و فهم یاری میدهد آنرا می نویسم و افضل الفواید نام کرده ام چون بنده این عرضداشت کرد به دست مبارک گرفت لبشرف مطالعه شرف داد در محلے که میرسید میفرمود که نیکو نبشته و نام نیکو نهاده و آنجا که سخن از بندہ ترک شده بود بر دست مبارک خود آنجا صحیح میکرد بعد ازان روے سوی حاضران کرد و گفت از خسرو بسیار است که اینقدر

فوائد در قلم آورده است بسبب آنکه ہمہ وقت آن در بحر معانی از سر تا پای غرق است اما
حق سبحانہ تعالے ہمہ اعضاے حضور العقل و فضل سرشتہ است زیرا چہ ہمہ روز در بحر معانی
شنا میکند صد ہزار دُرّ معانی می آرد و آنرا مے نویسد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر
بندہ نواز شکستہ پروری کردہ بندہ بر خاست سر بر زمین نهاد و گفت اینہمہ معانی کہ در فہم
این بیچارہ بخاطر جائے میدہد از برکت قوت اکرام مخدوم عالمیان ست کہ بنظر مبارک این بیچارہ
را پرورش میدہد الحمد للہ علے ذلک بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر کلاہ خاص و پیرہن
خاصہ بر بندہ عطا کرد بعد ازان سخن در بزرگی شیخ معین الدین سنجری قدس اللہ سرہ افتاد
حکایت فرمود آنروز کہ شیخ معین الدین بخدمت خواجہ عثمان ہارونی نور اللہ مرقدہ پیوست
و بیعت آورد او نیز ہر فواید کہ از زبان شیخ مے شنید آنرا بقلم مے آورد چنانچہ این حکایت و بزرگی
شیخ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ دران فواید ایشان نبشتہ دیدہ ام کہ مادر خواجہ حسن بصری
از موالے ام سلمہ رضی اللہ عنہا بود پس مادرش بکار مشغول شدی خواجہ حسن بصری بگریستے
کہ ہنوز شیر نمیخورد ام سلمہ پستان خود در دہان او نہادی تا میکیدی قطرہ چند شیر پدید
آمدی بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ چندین ہزار برکت کہ حق تعالے
در وی پدید آورد آن از برکت او بود انگاہ خواجہ ملایم اسمعنی فرمود کہ چون مرید بخدمت
پیر ملازمت نماید آنچہ از زبان پیر بشنود آنرا بکار بر دیعنے آنچہ در عبادت سخنی بود آنرا بکردار
رساند و ہرچہ در پند و نصیحت و جز آن بود آنرا در قلم آرد پس حق سبحانہ تعالے بہر حرفے کہ در
کتاب درج کند در بہشت بنام او قصری بنا کند بعد ازان فرمود ہر نعمتے کہ مریدان
راست از برکت پیر است زیرا چہ ہرچہ بشنود گوش و ہوش بدان متعلق دارد تا ذرہ
ازان نعمت ازو فوت نشود بعد ازان فرمود کہ شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس
اللہ سرہ العزیز شنیدہ بود کہ دعاگوئی ہرچہ از زبان شیخ فواید و جز آن می شنود می نوشت
پس ہر وقتے کہ دعاگوئی یک لحظہ از مجلس غایب بودے آن زمان کہ بر فتی فرمودے کہ کجا بودی

ہر فواید کہ پیش فرمودہ بودی باز آنرا بیان کردی و اگر اثر غفلت در دعاگوئی بدیدے روے سوئے دعاگوئی کردی و گفتی خاطر ہستی بعد ازان سخن در برکت یافتن خواجہ حسن بصری رضی اللہ عنہ حکایت فرمود کہ خواجہ حسن طفل بودے روزے در کوزۂ پیغمبر علیہ السلام آب بخورد رسول علیہ السلام پرسید کہ ازین کوزہ آب کہ خورد گفتند حسن فرمودند چنانچہ ازین کوزہ آب بخورد علم بروے سرایت کند ہمدرین محل اُم سلمہ حسن را در کنار رسول علیہ السلام داد رسول علیہ السلام او را دعا کرد پس ہرچہ یافت او از برکت کوزۂ رسول علیہ السلام و از دعا یافت بعد ازان حکایت در آن افتاد کہ بعضے از درویشان کہ در مجلس سماع می باشند در وقت رقص نعرہ میزنند و بانگہائی بی ہنجاری برمے آرند خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند سخت بد میکنند اہل سماع اینچنین نکردہ اند و این کار کاملان نیست ہرجا کہ بلہوسان فضول بوند از ایشان چنین در وجود اید زیراچہ خواجہ حسن بصری رضی اللہ عنہ فرمودہ ست کہ در سماع ہر کہ بانگ برآرد یعنے فریاد و نعرہ زند حقیقت بدانید کہ آن شیطانی است کہ از شیطان میزاید اما انچہ روحانی است او در عالم ملکوت است کہ در وقت سماع بحرکت حس حرمت نیست در بحر آشنا تنہائے میکنند و از ہژدہ ہزار عالم در آنوقت او را خبر نیست چنانچہ در بوتہ میگدازد اہل سماع ہمچنان در عالم تحیر بگدازند بعد ازان ہم ملایم این معنی حکایت فرمود کہ وقتے خواجہ حسن بصری مجلس وعظ میگفت حجاج با دبدبہ و کوکبہ تمام در آمد تیغہا برکشیدہ بزرگی آنجا حاضر بود گفت امروز حسن را امتحان کنم پس حجاج بنشست یکذرہ بوی التفات نکرد از سر سخن خود نرفت تا مجلس تمام شد آن بزرگ گفت کہ براستی یا حسن حجاج پیش رفت و بازوے حسن بگرفت و گفت اگر میخواہید کہ در مرد بینید در خواجہ حسن بینید بعد ازان ہمدرین محل حکایت حجاج یوسف افتاد بر لفظ مبارک راند کہ وقتے حجاج را در خواب دیدند در عرصۂ قیامت افتادہ گفتند چہ میخواہی گفت انچہ موحدان میخواہند آن سخن پیش خواجہ

حسن بصری گفتند گفت زنهار اورا اعتبار ندارند که بخواهد بدین طراری آخرت هم بر باید

بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که این سخن او ازان بود که

در حالت نزع مناجات کرده بود الٰهی بدین تنگ حوصلگی آن نمائی که تو غفاری و اکرم الاکرمین

که جمله متفق شده اند که مرا بخواهی آمرزید و فرو نخواهی گذاشت و بسیرت ایشان آبروے

من بایشان نمائی فانت قیومی فعال لما ترید - آنگاه خواجه ذکره الله بالخیر چون درین حکایت

رسید چشم پر آب کرد فرمود که ظلم حجاج جهانرا معلوم است تا بچه حد بود آنچنان ظالم امیدوار

آمرزش است پس آنکس که روز و شب در گفتن سبحان ربی العظیم مشغول است او امیدوار

تر است بآمرزش خویش آنگاه فرمود که چون حق سبحانه تعالےٰ خواست که حجاج را ابتلا

کند آخرین کسے را که بکشت برادر ابو سعید ابو الخیر بود قدس الله سره العزیز مدتی بر بنیاد

که حجاج را ابتلائے در شکم مبتلا کردند هفت شبانروز دران درد مبتلا بود که از تخت بر زمین

بود و از زمین بر تخت همچنان بمرد بعد ازان اورا در خواب دیدند که خدا تعالےٰ با تو چه کرد

فرمود که از بدل هر نفرے یکبار بکشتند و از بدله برادر خواجه ابو سعید فرمان شده است

که این را تا قیامت می کشند و باز زنده می گردانند تا آن زمان که صور بدمد در عالم آنگاه

ملائم این معنی حکایت فرمود که امیر المومنین علی رضی الله عنهٗ ببصره آمد چهار منبر را در میان

بسته روز بود فرمود که منابر را بشکستند و مذکر را منع کردند بعد ازان به مجلس

خواجه حسن بصری آمد قدس الله سره العزیز و ازو سوال کرد گفت که تو عالمے یا متعلم خواجه بصری

گفت ازین دو گونه هیچ نه ام اما این سخن که از پیغمبر علیه السلام رسیده است باز میگویم

اورا منع نکرد گفت جواب نیکو گفتی پس علی مرتضیٰ رضی الله عنهٗ برفت حسن بصری را ست

اورا بشناخت در عقب او رفت دریافت گفت از بهر خدا مرا طهارت بیاموز مرتضیٰ

علی رضی الله عنهٗ فرمود تا آب آوردند حسن را وضو ساختن بیاموخت آنگاه باز رفت

در میان آن تختے سخن در امساک باران افتاده بود بر لفظ مبارک راند این حکایت بدرین محل فرمود

که وقتی در بصره قحط سال افتاده بود بقدر دویست هزار آدمی بیرون آمدند و خواجه حسن بصری
را گفتند دعا کن گفت اگر میخواهید که حق تعالے شمارا بارانی رحمت فرستد مرا از بصره بیرون
کنید تا حق تعالے شمارا باران بفرستد آنگاه ملایم این سخن حکایت در خوف افتاده بود بر لفظ
مبارک راند که بزرگی بود آنزمانکه خوف بروے غالب بودے گفتے که چون نشستہ باشم گوئی در پیش
جلاد نشسته ام آنگاه فرمود که در اخبار هست هیچکس لب او خندان ندید و روی بزرگ داشت
بعد ازان همدرین محل فرمود که روزے ترا دیدند که میگریست گفت چرا میگرئی گفت به مجلس
محمد قبطی شدم رحمته الله علیه میگفت که مردے باشد از مومنان هزار سال در دوزخ بماند ازین
میگریم خواجه حسن گفت کاشکے آن مرد من باشم که بعد از هزار سال خلاص یابم نقل هست که روزے
خواجه حسن بصری این حدیث را میخواند که انه قال آخر الزمان خرجت من امتی سبعین الف سنتیه یعنی اخر
کسیکه از دوزخ بیرون آید از امت من بعد از هفتاد هزار سال العم آنگاه همدرین محل حکایت فرمود
که وقتے شیخ سیف الدین باخرزی قدس الله سره العزیز شبے در خانه خود چون درد مندان
مے نالید بامداد خلق پرسیدن آمدند گفتند یا امام دوش نالیدن تو از چه بود گفت ازان
مے ترسم که تا یکبے علم من کار می رفته باشد یا قدم جائے نهاده باشم که آن بدرگاه حق پسندیده
نباشد پس گویند مرا برو که ترا بدرگاه من قدری نیست و هیچ طاعت تو قبول نخواهد بود پس شیخ
آنگاه حکایت در خنده افتاده بود بر لفظ مبارک راند که خنده قهقهه یکے از گناه کبیره است بعد ازان
بر لفظ مبارک راند که روزی شیخ قطب الدین بختیار اوشی قدس الله سره العزیز بر جماعتے بگذشت
که می خندیدند گفت عجب دارم از شما که بخندید و شمارا اگر از مرگ خبر نیست آنگاه همدرین محل
بر لفظ مبارک راند کیے را دیدند که در گورستان نان میخورد بزرگی بر گذشت گفت تو منافقی گفت
سبب چیست گفت بسبب آنکه کسے که پیش مردگان طعام بخورد و بخنده گوئی بآخرت و مرگ
خبر ندارد و این نشان منافقی است بعد ازان همدرین محل فرمود که چون وفات خواجه حسن
نزدیک رسید حسن بخندید و کسے او را در خندیدن ندیده بود در اشغال میگفت کدام گناه

جان بداد آنگاه پیری او را در خواب دید گفت در حالت حیات هرگز لب مبارک شما را در خنده ندیده بودند در حالت نزع چه بود که خنده کردی گفت این زمان که ملک الموت در قبض کردن جانِ من آمد آوازے شنیدم که ملک الموت میگفت که هنوز یک گناه مانده است مرا ازان شادی خنده آمد گفتم کدام گناه همدرین حال جان بدادم بعد ازان همدرین محل حکایت شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس الله سره العزیز فرمود که آن شب که خواجه برحمت حق پیوست بزرگی بود هدا جودهن او بخواب دید که درهاے آسمان کشاده اند منادی ندا میکند که خواجه فرید الحق بخداے تعالیٰ رسید خدا ازوے خوشنود است الحمد لله علیٰ ذالک بتاریخ ششم ماه رجب روز چهارشنبه دولت پایبوس حاصل شد سخن در ذکر خواجه مالک دینار رحمته الله علیه افتاده بود بر لفظ مبارک راند که او را مالک دینار ازین گویند که مالک در کشتی بوده چون درمیان دریا کشتے رسید مزد ازو بطلبیدند گفت ندارم گفتند پاے بگیرید و در دریا اندازید ماهیان دریا را فرمان شد تا هریکے دیناری در دهن کرده بیرون آمدند بستید و بدیشان داد و پاے در دریا نهاد برفت بدین سبب نام او مالک دینار شد بعد ازان بر لفظ مبارک راند که سبب توبه او آن بود که شبے بتماشا بیرون آمده بود و بمطربے مشغول شده رباب میزد چون یاران بخفتند آن رباب در آواز آمد مالک آن زمان توبه کرد او گفت چرا توبه نمیکنی چون بشنید به مسجد آمد و ازان کار تایب شد بعد ازان خواجه ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که آخر دیگرا و بجدی رسید که روزے در سایه دیوارے خفته بود و مارے شاخ نرگس در دهان داشت و مگس ازوے میراند آنگاه همدرین محل فرمود که مالک را چندین سال آرزوی غزا بود که بکند تا باتفاق روز جنگ شد مالک را تپ آمد در خواب شد هاتف آواز داد که اگر امروز تو در حرب میرفتی اسیر می شدی و ترا گوشت خوک میدادند چون گوشت خوک میخوردی کافر می شدی بعد ازان مالک از خواب بیدار شد شکر خداے بجا آورد و گفت الحمد لله مرا تپ شد و آن عظیم تحفه بود آنگاه سخن در برکت دست بوسیدن بزرگان

افتادہ بود فرمود کہ وقتے بزرگی را با دہریئے مناظرہ افتادہ بود دور و دراز کشید ہر یکے
چیزے میگفت تا بر این اتفاق کردند کہ دست ہر دو بہ بندند و در آتش اندازند دست
ہر کہ بسوزد باطل باشد چنان کردند ہر دو نہ سوختند و آتش بگریخت گفت ہر دو برحق اند
آن بزرگ دگرگون شد بخانہ آمد و روے بخاک نہاد کہ با دہریئے برابر کردیم ہاتف آواز
داد کہ ندانستی کہ دست تو با دست دہریئے یکجا کردند دہرے اگر تنہا بودے حال خود
بدیدے بعد ازان ہمدرین محل دیگر فرمود کہ سالہا شدہ بود کہ مالک دینار ترشے
و شیرینی نخوردہ بود ہر شبے نان از طباخ بخریدے روزہ کشادی چنانچہ مالک بیمار شد
آرزوے گوشت نمود چند گاہے صبر کرد روزے پاچہ خرید در آستین کرد بموضعی رسید بیرون
آورد گفت اے نفس پیش اگر تو ازین آرزوہا باز گردی ہمانا کہ میدہم آن ہم
نخواہم داد بر فور آن پاچہ بدوستی داد خود نخورد آنگاہ ملایم این معنی فرمود کہ در دیشی
بود کہ او گفتے ہر کہ چہل روز گوشت نخورد عقل او ناقص شود ا مامرا بیست سال است
کہ نخوردہ ام عقل بر عقل زیادہ میشود بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ وقتے در بصرہ آتش
گرفتہ بود مالک دینار نعلین برداشت و بر بام بر آمد نظارہ میکرد از مردمان
بعضے مے سوختند و بعضے می جستند و بعضے مے کشیدند خلق در رنج بودہ مالک گفت در
روز قیامت ہمچنین خواہد بود آنگاہ ملایم این معنی حکایت دیگر فرمود کہ روزے بزرگی
بعبادت بیمارے آمد نگاہ کرد اجلش نزدیک رسیدہ بود کلمہ بروے عرض کرد نتوانست
گفت و میگفت دہ و یازدہ و دوازدہ پس آن بزرگ از کشف تفحص کرد کہ حال تو چیست
گفت چون میخواہم کلمہ بخوانم لوہ آتشین پیش می اندازند کہ اگر گفتے ترا برین بسوزیم نعوذ باللہ منہا
بتاریخ پنجم ماہ شعبان روز پنجشنبہ سنہ مذکور دولت پابوس حاصل شد سخن در بزرگی
شیخ الاسلام قطب الدین بختیار اوشی قدس اللہ سرہ العزیز افتادہ بود بندہ عرض داشت
کرد کہ خدمت خواجہ را قطب الدین بختیار کاکے از کجا گویند بر لفظ مبارک راند کہ وقتے

خواجہ قطب الدین قدس اللہ سرہ العزیز باجمیع یاران بالاے حوض سلطان بودند وقت باراحت بودیاران روے بر زمین آوردند گفتند اگر چنین ہوا خوب کالی کرم برسد چہ نیکو بود خواجہ قطب الدین تبسم کرد گفت اگر بر سد چہ کنید گفتند بکار بریم خواجہ قطب الدین نور اللہ مرقدہ برفور آز انجا برخاست درون آب رفت دست در آب میکرد کالی گرم بیرون مے آورد بجانب یاران می انداخت از ینجاست کہ خواجہ را بخیتار کا کے گویند **بعدازان** ہم ملایم اینمعنی حکایت دیگر فرمود کہ وقتے مردیرا درپایان خواجہ دفن کردند باشد کہ آنمرد فاسق بود شب ہمانمرد را درخواب دیدند کہ در بہشت میخرامد خلق را تعجب آمد ازو سوال کردند کہ این دولت از کجا یافتی گفت این زمان کہ شما مرا دفن کردید فرشتگان عذاب آمدند تا مرا عذاب کنند خواجہ قطب الدین قدس اللہ سرہ العزیز آنجا حاضر بود خاطر مبارک اوشان پریشان شد درزمان فرمان آمد اے فرشتگان دست این بندہ بدارید کہ از برکت آنکہ درپایان دوست ما شیخ قطب الدین جا یافتہ است و خاطر او متعلق است ما بد و بخشیدیم و او را بیا مرزیدیم **بعدازان** ہم از بزرگی شیخ ما الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز حکایت فرمود کہ وقتے چند نفر مسافر بخدمت شیخ الاسلام از مقامے آمدہ بودند خدمت شیخ را ہرچہ سوال میکردند بطریق امتحان میکردند چنانچہ پیش پشتارہ ہیزم افتادہ بود یکے ازمیان آن درویشان گفت کہ وقت ذات درویش تا چہ حد باید خواجہ قدس اللہ سرہ العزیز برفور ہر دو دست بر پشتارہ ہیزم زد کہ بدینحد بود کہ اگر بگوید این پشتارہ ہمہ زر گردد ہنوز از زبان شیخ این سخن بیرون نیامدہ بود کہ پشتارہ ہیزم زر گشتہ بود آنگاہ ملایم این حکایت شیخ عثمان ہارونی فرمود کہ باجمع یاران درجماعتخانہ نشستہ بود چند نفر درویش درآمدند روے بر زمین نہادند فرمان شد کہ بنشینید بنشستند حکایت در سلوک معرفت کہ اہل سلوک طایفہ اند چون ایشان درعالم تحیر مستغرق گردند اگر صد ہزار تیغ بر سر ایشان بزنند

درویشان را انتیج خبر نباشد آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر چشم پرآب کرد فرمود که آنزمان که
مردم در عالم تحیر بهوائے دوست متحیر می باشند اگر صد ہزار ملک مقرب در انساعت در گوش
او در آیند و از گوش دیگر بیرون روند خبر شان نباشد آنگاه آن درویشان التماس کردند که
مارا خرجی از خدمت شیخ تعین شود تا ما روان شویم و آنروز بر شیخ و در جماعتخانہ شیخ چیزے
نبود شیخ بر فورشتی خاک پیش بود بر دست کرد وایشانرا بداد و گفت در گره بندید آنجا که
بنحرچ شوید ہمانجا خرچ کنید بعد ازان درویشان روے بر زمین آوردند باز گشتند چون بیرون
جماعتخانہ آمدند و آن گره باز کردند تمامی خاک زر گشته بود خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک
راند آنکس که کامل است خاک چه باشد ہر چه بر دست گیرد زر گردد الحمد لله علی ذالک تبلیغ
پنجم ماه مبارک رمضان روز چہارشنبہ دولت پایبوس بدست آمد مولانائی فخرالدین
زرادی و مولانائی وجیہ الدین پائلی حاضر بودند سخن در فضیلت مہتر یونس پیغمبر علیہ السلام
افتاده بود بر لفظ مبارک راند که چون خدایتعالے مہتر یونس را علیہ السلام عتاب کرد واو
را در شکم ماہی در آورد چہل شبانروز او را ہمچنان بداشت آن ماہی دہان باز کرد او را
ہمچنان فرو برد خدایتعالے بدان ماہی وحی کرد که اے ماہی یونسؑ برگذیدہ ماست و ما او را
روزے تو نکرده ایم که گوشت پیغمبران علیہ السلام بر جانوران حرام است ولیکن شکم ترا
زندان او گردانیده ایم که استخوان او را نیازاری و نشکستی و گوشت او تباه نکنی چون ماہی
این ندا شنید چہل شبانروز طعام نخورد و آب نیز نخورد با جفت خود صحبت نکرد ہمچنان دہان
باز کرده ہمے بود برائے حرمت یونس علیہ السلام اندر شکم ماہی بنماز ایستاده بود دیگر
آن ماہی را قبلہ خود ساخته بود و آن ماہی در قعر دریا ہمیرفت و یونس را با خود ہمی برد
خدایتعالے پوست آن ماہی تنک گردانیده بود تا ہر چه در دریا عجب بود یونس بہ بیند
و تسبیح جانوران مے شنید و آن ماہی یونس را از دریا بدریا ہمی برد و یونس علیہ السلام اندر
شکم ماہی نماز می گذارد و مر ایزد تعالے را ثنا می گفت آواز تسبیح او با سمان میرفت

فرشتگان گفتند بار خدایا آواز تسبیح می آید بسیار شنیده ایم و شناخته ایم که این آواز یونس
پیغمبر است گفتند بار خدا یونس در میان دریا چه کند بعد ازان جواب آمد که ما او را باز داشته ایم
و شکم ماهی زندان او گردانیده ایم فرشتگان همه شفاعت او اکردند و دعا درازی کردند خدا تعالے
شفاعت پذیرفت و بران ماهی وحی کرد تا بکناره دریا آید یونس بیرون آمد بطاعت مشغول
شد الحمد لله علی ذالک بتاریخ هشتم ماه شوال روز سه شنبه دولت پابوس بدست
آمد سخن بجرجیس پیغمبر علیه السلام بود خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که بے نظیر قصه ایست
ازان جرجیس پیغمبر آما درازاست آنگاه بر لفظ مبارک راند که در عهد جرجیس ملکی بود جبار
وستمگار و بت پرست یکی بتی داشت نام او افلون بود بجواهرش بیاراسته بودند و خلق را
به پرستش او میخواندند هر که به پرستیدی او را بگذاشتے و اگر نه او را بکشتے روزے ملک بصحرا
بیرون آمده بود و اهل ولایت خود را جمع کرده و آن بت را بیاراسته و مردمان را میفرمود
که او را سجده کنند نزدیک آن آتش افروخت تا هر کسے که سجده نکند در آتش اندازند
چون جرجیس علیه السلام آن بدید اندوهگین شد و بندیشید که از براے رضاے خدا تعالے
یک کارے بکنم ازان بهتر نباشد که جان خود سبیل کنم در راه خدا تعالے و آن بت پرست
را منع کنم و اسلام عرض کنم هر چه برمن کند روا دارم براے خوشنودی خدا تعالے آنگاه
خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که انچه مال داشت جمله صدقه داد چیزے نماند به
ملک آمد و گفت این چیست که تو بر بندگان خدا تعالے ناحق میکنی تو یک بنده ضعیفی ترا
خدا است قاهر و قادر چنانچه این مملکت ترا داده است چرا شکر نمیکنی و بر بندگان او را
میرنجانی و بت پرستی میکنی سنگ را کسی خدا خویش نگوید خدا اے کریم است و رحیم است
و قدیم است از کفر و معصیت تو میداند و از کرم خویش می پوشد عظمت و نعمت بجزوی کسے نداند
و باری تو از کدام مرغانے که بانگ میزنی ملک چون این بشنید فرمود تا جرجیس
را بگرفتند منصل و چوب استاده کردند و برهنه کردند و میخهاے آهنی بزدند چنانچه پوست

بفضل و کرم بد و رنجی نمیرسانید
او بر خاست خون روان شد و او ثنا میگفت خدا ئیتعالے عز و جل
بعد ازان میخ آہنی گرم کردہ بر تارک او نہادند تا دماغ بیرون شود او را خدا ئیتعالے ہیچ
رنجی نمی رسانید چون مردمان چنین بدیدند نہان و آشکارا بہ یگانگی خدا بگروید بعد ازان
خاصان او آغاز کردند کہ اے ملک کار از دست بشد و فتنہ قایم شد کہ آنرا فرونتوانیم نشاند
بفرمائے تا این مرد را بزندان کنند تا او را کسے نہ بیند ہمانجا بمیرد آنگاہ جرجیس را بزندان بردند
گفتند کہ این را عذاب باید کرد تا با ہیچکس سخن نگوید جرجیس را چہار میخ کردند پس ستون سنگین بیاوردند
بر پشت او نہادند روز و شب در زندان تہ سنگ بود خدا ئیتعالے را یاد میکرد حق تعالے فرشتہ را
فرستاد تا آن سنگ را از وی برداشت و او بسلامت بیرون آمد فرشتہ با مہتر جرجیس گفت کہ
خدائے عز و جل سلام با درود بر تو فرستاد و ترا پیغمبری داد فرمود کہ صبر کن در محنت و رنج
دنیا و دشمنان مرا بہ پرستش بخوان و مترس کہ ترا چہار بار خواہند کشت و من ترا چہار بار زندہ خواہم
کرد پس از ان شہادت کرامت کنم و بہ بہشت برم جرجیس علیہ السلام خدا یرا حمد و ثنا گفت چون
روزے آن ملک بار داد جرجیس آمد ملک گفت من ترا در زندان کردہ بودم ترا کہ بیرون
آورد جرجیس گفت آنکس کہ زمین و آسمان بفرمان اوست بعد ازان ملک فرمود تا آرہ بیارند
کہ گوشت او را پارہ پارہ کنند و بدارند ملک را ہفت شیر خون خوار بودند در یک خانہ
پیش ایشان انداختند ایشان گرسنہ بودند سر بر زمین مالیدند نخوردند چون شب در آمد
خدا ئیتعالے فرشتہ را فرستاد تا او را از ان خانہ بیرون آوردند و طعام دادند و گفت
صبر کن بر محنت دنیا چون روز شد ملک خلق را جمع کرد و گفت شادی کنید بعد ازان
بر ملک آمد ملک گفت تو جرجیس ہستی گفت آرے گفت من ترا کشتہ بودم جرجیس گفت بکشتن
چہ بینی زندہ گردانیدن خدا ئیتعالے بہ بین چنانچہ مارا زندہ گردانید ہمہ
خلق را زندہ خواہد گردانید ہمہ متحیر ماندند یکی گفت کہ ای جرجیس یک چیز
درخواست میکنم اگر بکنی بخدائے تو بگروم جرجیس گفت خدائے قادر است بر ہمہ

گفت ما چهار تن ایم بر کرسیها نشسته و پیش ما طبقہاے مختلف از چوبها و دیگر درخت نهاده خداے خویش را بگو تا این چوبها را سبز گرداند و میوها بیرون آید جرجیس دعا کرد خداے عزوجل آن کرسیها را سبز گرداند و بیخ گرفتند و شاخها پدید آوردند آنمرد که درخواست کرده بود گفت این مرد جادوگر است این را بمن دہ تا عذاب کنم آنمرد صورتے کرد از میانہ تہی و جرجیس را درمیانہ افگند و سرش محکم کردہ چندروز در آتش انداختند تا آتش دران صورت افتاد جرجیس بسوخت خداے تعالی خشم بر ایشان گماشت جہان ہمہ سیاہ شد و پارہ پارہ آتش باریدن گرفت از ہوا خلق تمام بیہوش شد جرجیس چون از صورت بیرون آمد از خشم خدا ساکت شد بعد از چندروز جرجیس وحی آمد کہ نزدیک ملک رَو و او را از عذاب من بترسان جرجیس علیہ السلام باز در بارگاہ ملک رسید و پند دادن گرفت از ندیمان یکے گفت کہ میان ما و تو یک کار ماندہ است اگر خداے تو مردگان را زندہ کند ما بخداے تو بگرویم نزدیک ایشان گورستان کہنہ بود جرجیس علیہ السلام دعا کرد تا ہفتدہ نفر بفرمان خدا تعالے زندہ شدند نہ مرد و پنج زن و سہ کودک خورد از ان گورہا بیرون آمدند میان ایشان یکی پیری بود جرجیس پرسید اے شیخ ترا چہ نام است گفت لوائیل نام گفت کی مردہ بودے گفت در فلان زمان حساب نمودند چہار صد سال شدہ بود ملک متحیر شد کہ این مرد جادوگر نیست جادوگر مردہ را زندہ نتواند گردانید و او را چندین شدت نمودیم ہیچ مضرتے نرسید این کار آسمانی ہست آن مرد پیر زندہ گفت من گردیدم بخداے جرجیس و بیزار شدم از تبان شما ملک را خشم آمد او را پارہ پارہ گردانیدند او برحمت حق پیوست ملک گفت با ندیمان کہ چہ کنم از شر اینمرد باز برہیم یکے گفت در خانہ درویش بدارید تا از گرسنگی ہلاک شود ہمچنان فرمود پیرزنے درویش بود یک پسر داشت بیمار و کور معیوب و بے نان و جامہ درماندہ چنانچہ در شہر از و درماندہ تر نبود جرجیس را در خانہ آن پیرزن افگندند و موکلان بر در نشستند تا کسے نانی و آبی بدو نفرستد تا بعذاب گرسنگی

وتشنگی بمیرد و جرجیس علیه السلام در گوشهٔ خانه بنماز مشغول شد و همه روز روزه داشتی چون
شب در آمدے وقت روزه کشادن بودے گفتی اے پیرزن در خانهٔ تو چیزے خوردنی هست
گفتے نه اے جوان من زنے درویش و پسر بیمار بدین ضعیفی هیچ چیزے نمے یابم در خانه
آن پیرزن ستونی بود که خانه بدان بنا کرده بودند جرجیس علیه السلام دست بدان
ستون نهاد و ثناے خداے عز وجل بخواند در وقت آن ستون سبز گشت و بیخ اندر زمین
فرو برد و شاخها بر آورد و میوه پدید آمد که هرگز کسے چنین درختے ندیده بود جرجیس علیه السلام
ازان میوه بخورد پیرزن را گفت خدا را بشناس و آن بت پرست بود مسلمان شد الحمد لله
علی ذالک زن گفت ترا نزدیک خدا این قدر هست که درخت خشک براے خوردن تو سبز گرداند
دعا کن تا پسر مرا عافیت شود جرجیس علیه السلام نزدیک پسر آمد و اندر چشم او چیزے بخواند
و بدمید هر دو چشم پر آب بینا شد و آن پیرزن لجاجت بیشتر کرد بعد ازان هشتر جرجیس
چند روز دران خانه بماند روزے ملک سیر رفت بر در خانه رسید درختی سبز دید که شاخها
آن درخت بر هوا رفته و برگهاے گوناگون اندرو آویخته ملک گفت من اینجا هرگز درخت
ندیده ام گفتند آن جادوگر را در خانهٔ پیرزن بازداشته اند این درخت او پدید
آورده است ملک در حال فرود آمد و فرمود آن درخت را بر کشید و آنخانه را ویران کنید
بحکمت الٰهی آن درخت پنهان ستون گشت که بود ملک فرمود جرجیس را بیاورید و میخ آهنی
در گردنش بیاویختند بزرگ و گران و به زیر آن گردنے بر نشاندند بجوابایند ند
دوستها و پایهاش بر زمین دوختند تا اندام او پاره پاره گشت پس فرمود معتمدان
خود را تا اندام او را بسوختند و آن خاکستر را بر جاے نهادند و مهر کردند پس فرمود
معتمدان خود را آن خاکستر ببرند و هر روزے در یا ذره ذره اندازند تا ناپدید شود
و از بیخ او باز هیچ پیدا نگردد ملک فرمود بود چون آن خاکستر را بکناره دریا
پراگندند آوازے شنیدند که اے باد تکلیف آسمان و زمین میفرماید که ذره ها را جمع کن

که ما این را باز زنده خواهیم کرد در وقت باد و آمد و آن ذرها راجع کرد و بر آب توده کرد چنانکه معتمدان
ملک نظاره میکردند زمانی بود توده خاک بجهید جرجیس علیه السلام از میان پیدا شد بفرمان
خدای عزوجل حمد و ثنای پروردگار را میگفت آن قوم باز گشتند بسوی شهر آمدند جرجیس علیه السلام
از میان ایشان پیش ملک در آمد نگاه کرد گفت مرده بودی خاکستر شده باز زنده چگونه شدی
پیش آوردند ملک گفت ای جرجیس مرا معلوم شد که تو راست میگوئی و خدای تو قادر است و بتان
ما عاجز اکنون اگر تو بگروم مردمان سرزنش کنند گویند که از یک مرد تنها پس نیامده اکنون یک
کار مانده است که نیکی من و تو اندرین است که تو یکباران آن بت مرا سجده کنی تا گفتگوی مردمان
از پیش برخیزد آنگاه من بخدای تو بگروم و از بت بیزار شوم و بت را بشکنم جرجیس خواست تا بت
خدای را هر کند گفت رواست ملک شادمان گشت روی و چشمها بوسید گفت امروز و شب
بر من باش تا معلوم گردد مردمان را که مرا و ترا آشتی شد آنگاه هر دو در بتخانه رویم و تو
یکبار بت پرستی کنی بعد از آن هرچه تو گوئی آن کنم جرجیس علیه السلام آنجا باستاد و شب بنماز
مشغول شد زنی از پس او بنماز ایستاده می شنید جرجیس دید و مسلمانی بر وی عرض کرد و دعوت
مسلمان شد مسلمانان غمناک شدند جهودان شادان آمدند و خلق بر بتخانه روی نهاد
ملک با جرجیس بیرون آمد در بتخانه هفتاد بت بود و همه را به مروارید آراسته دیر تختی نشسته جرجیس
علیه السلام نگاه میکرد در میان مردمان آن زن را دید که می آمد یک پسرک را بر گردن گرفته
جرجیس آن پسرک را آواز داد که ای فلان در وقت زبان کشاده گفت لبیک یا نبی الله
گفت از گردن مادر فرود آی فرود آمده بپای روان شد پیش جرجیس بایستاد جرجیس
گفت درون رو بتان را فرمان رسان که جرجیس پیغمبر خدا میخواند همه بتان نگونسار بدان
آمد نزد جرجیس بپای برزمین زد جمله بتان فرو در زمین شدند ملک گفت بفریفتی مرا و
خدایان مرا هلاک کردی جرجیس علیه السلام گفت از بهر آن چنین کردم تا شما را معلوم گردد
که آنها خدای نبید هیچ نتوانند کرد پس ابلیس را میان ایشان گرفت گفت ای ملعون

این چیست که تو میکنی خود ہلاک شدی وخلق را نیز ہلاک میکنی خود بدوزخ رفتی و بندگان خدایرا نیز بدوزخ می بری ابلیس گفت که ندانی یک آدمی را از راه بیرون عزیز تر است بر من از ہمہ چیز ہا گفت نیدانی ای جرجیس خدا یتعالے فرمود فرشتگان را تا آدم را سجده کنند کردند مگر من که دوزخ را اختیار کردم آدم را سجده نکردم انگاه زن ملک جانب ملک نگه کرد وگفت چه ماند اکنون از عقوبتہاے خدا یتعالے وکدام حجت بود که بنمود بگو آنکه دعا کنند شمار افر دبرد ملک بر خشم شد گفت که از جادوے او فریفته شدی بیست سال است که بمن میگوید ہنوز مرا فریفته نکرده است پس زن ملک مسلمان شد ملک او را ہلاک کرد زن روے سوئے جرجیس کرد گفت دعا کن دعا کرد فرشتگان اندر ہوا با جہانها در دست گرفته منتظر شدند تا جان او را ببرند بعد از ان جرجیس علیه السلام گفت خداوندا مرا بر ندارے تا ایشان را در زمین پیش من فرو نبرے ہمین که جرجیس این دعا کرد در حال صاعقه برخاست جمله جہان تاریک شد و زلزله از زمین برخاست و زمین بشگافت آن ملک را باسپاه بے فرمان در زمین فرو برد که نام ونشان ایشان بر نیامد الحمد لله علی ذلک بتاریخ بستم ماه جمادی الاول روز سه شنبه مذکور دولت پابوس بدست آمد سخن در فضیلت اولیاء و مشایخ کبار افتاده بود ہچنان مولانا شمس الدین یحیی و مولانا برہان الدین غریب و مولانا فخر الدین زرادی بیامدند سر بر زمین نهادند فرمان شد که بنشینید بنشستند بعد از ان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود که وقتی بزرگی نیت حج کرد که بزیارت خانه کعبه برود چون به بغداد رسید شبے در خواب رسول صلی الله علیه وسلم را دید گفت باز گرد حج در خانه داری یعنے مادری داری برو حق او بجا آر که ترا بهتر از حج است و رضاء او بطلب انگاه آن بزرگ باز گشته بخدمت مادر آمد آن سعادت را غنیمت داشت بعد از ان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که اگر کسے مادر و پدر را بر گردن کرده تمامی عمر در خانه کعبه برود نتواند حق یک شبی که برای او خواب خود تلخ کرده اند گذارده باشد انگاه سخن در حکایت رابعه بصری رحمته الله

علیہا افتاد بر لفظ مبارک راند کہ رابعہ بصری در مجلس خواجہ حسن بصری خاموش بودے در مجلس سخن نگفتی **بعد ازان** بر لفظ مبارک راند کہ آن شب کہ رابعہ بصری را بزادند جامہ نبود و در خانہ پدرش چندان نبود کہ چراغ بسوزد و در پارہ جامہ بہ پیچید مادرش گفت پیش فلان ہمسایہ روغن چراغ بہ طلب پدر رابعہ پدر ہمسایہ رفت و دست بر در نہاد باز گشت گفت ایشان خفتہ اند در باز نکردند ہمچنان ملول خاطر بخفت در خواب دید کہ رسول علیہ السلام اورا گفت ملول مباش کہ این نعمت تو رشید خواہد بود کہ ہفتاد ہزار کس از امت من در شفاعت او خلاص خواہند شد پس گفت بر عیسے بن داؤد رو کہ امیر بصرہ است و اورا بگوئے کہ ہر شب صد بار صلوات بر من میدہی و شب ادینہ فراموش کردی و چہار صد رکعت نماز میگزاری کفارت آن صد دینار بدہ چون پدر رابعہ بیدار شد زار بگریست و خواب بر کاغذ کرد بر امیر بصرہ رسانید او دہ ہزار درم صدقہ داد بشکرانہ آنکہ رسول علیہ السلام اورا یاد کردہ بود و گفت بعد ازین ہم ہر حاجتے کہ بودہ باشد مرا بگوئی تا حاجت ترا روا سازم **بعد ازان** ہمدرین معنی فرمود ہم از بزرگی او چون رابعہ بزرگ شد مادر و پدرش بمردند در بصرہ قحط افتاد خواہران او متفرق شدند رابعہ بدست ظالمی افتاد اورا بچند درم بفروخت روزے نامحرمی بدبخت خواست دستش بگیرد روے بر خاک نہاد گفت آلہی غریبم و یتیم و اسیرم و از شکستگی دست و رنجائی دیگر ہیچ غم نیست رضای تو میخواہم تو از من راضی ہستی یا نہ آوازے آمد کہ غم مخور فردائے قیامت ترا جائے رسانم کہ مقربان درگاہ بتو بنازند تا از انجا رابعہ در خانہ شد روزی در مناجات بود کہ میگفت آلہی روز روزہ و شب قیام کنم و ہم خدمت حضرت تو کنم پروردگاری چنانچہ شبی خواجہ او از خواب در آمد آواز مناجات شنید برخاست نگاہ کرد کہ رابعہ سر بسجدہ نہادہ میگفت آلہی تو دانی ہوائے دل من موافق تست و روشنائی چشم من در خدمت درگاہ تو غایب نشود از من ساعتے اما چکنم نگاہ قندیلی دید از نور بر سر او آویختہ و ہمہ خانہ روشن شدہ چون روز شد خواجہ

رابعہ را بنواخت گفت ترا آزاکردم اگر اینجا باشی با ہمہ خدمتگار تو باشیم اگر میروی فرمان تراست رابعہ برفت گویند در مطربے افتاد بعد ازان توبہ کرد بعد ازان درخرابہ مقام ساخت مدتی آنجا عبادت نمود آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ رابعہ در شبانروزے ہزار رکعت نماز گزاردی و بہ مجلس حضرت خواجہ حسن بصری قدس اللہ سرہ العزیز شدی و آنچہ از وے شنیدی آنرا بکردار رسانیدی بعد ازان در خرابہ مقام ساخت مدتے آنجا عبادت نمود بعد ازان عزم حج کرد خری داشت رخت بر وے نہاد عزم حج کرد میرفت کہ در بادیہ خراد بمرد اہل قافلہ گفتند کہ ما رخت تو برداریم با بایار آ رابعہ گفت شما بروید من بتوکل خدا ماندہ ام قافلہ روان شد رابعہ تنہا ماند گفت آلہی بادشاہا چہ کنی با عورت عاجزہ مرا انجا نہ خود خواندی پس درمیان راہ خرم بمیراندے در بیابان مرا تنہا بگذاشتی درحال کہ این سخن بگفت خرش زندہ شد بار بر وے نہاد برفت بعد از مدتے دیدم کہ آن خر رامے فروختند بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ چون رابعہ بعراق رسید گفت آلہی دلم بگرفت بکجا روم من کلوخی راچکنم و آن سنگے است مرا دیدار تو مے باید حق تعالے بیواسطہ بر دلش خطاب کرد کہ اے رابعہ در جست و جوے ہیژدہ ہزار عالم میروی ندیدی کہ موسے علیہ السلام از من دیدار خواست ذرہ تجلی بر کوہ افگندیم کوہ چہل پارہ شد چہ جاے این سخن است کہ تو میگوئی بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ وقتے دیگر بمکہ میرفت در بادیہ کعبہ را دید کہ استقبال کردہ مے آید گفت مرا استطاعت کعبہ نیست بہ جمال کعبہ چہ شادی نمایم مرا رب البیت مے باید کعبہ را چکنم الحمد للہ علے ذلک بتاریخ ہفتم ماہ شوال روز پنجشنبہ دولت پابوس حاصل شد سخن در سماع و اہل سماع افتادہ بود درمیان شخصے بیامد حکایت گفت کہ جماعتے اکنون در فلان مقام از یاران مخدوم جمعیتے کردہ اند و مزامیر ہم درمیان است خواجہ ذکر اللہ بالخیر انیمعنی شنیدہ فرمود من منع کردہ ام کہ مزامیر و محرمات درمیان نباشد ہرچہ کردہ اند نیکو نکردہ اند درین باب بسیار غلو فرمودہ

تا بدین حد که گفت کف دست بر کف نزنند که آن بلهوی ماند پشت دست بر کف دست نزنند یعنی
در منع و ستک چندین احتیاط آمده است در منع مزامیر بطریق اولی بود بعد ازان فرمود اگر یکے
از مقامی بیفتد باری در شرع افتد مبادا اگر از شرع بیرون افتد پس او را چه ماند بعد ازان
فرمود که سماع مشایخ کبار شنیده اند و آنکه اهل این کار اند و کسے که صاحب ذوق است
و درد و رولیست بیک بیت از گوینده که شنود او را رقتی پیدا شود اگرچه در میان مزمار باشد
یا نباشد اما آنکه از عالم ذوق خبر ندارد اگر پیش او گویندگان باشند و از هر جنس مزمار باشد
چه شود چون او اهل درد نیست پس معلوم شد که این کار تعلق بدرد دارد نه بمزمار بعد ازان
فرمود که مردم را همه وقت حضور کجا میسر است اگر در روزے وقتی خوش دریافته شود
همه اوقات تفرقه او را در اتباع آن روز باشد اگر در جمعی صاحب ذوق و صاحب درد باشد
جمله اشخاص در پناه آن شخص باشند بعد ازان فرمود که در ایام ماضیه قاضی بود در اجودهن
دایما با خدمت شیخ الاسلام فرید الحق منازعت نمودے تا وقتی که از غایت خصومت در ملتان
رفت با صدور دائمه گفت کجا روا باشد که یکی در مسجد بنشیند آنجا سماع فرماید و گاه گاه
برقص باشد ایشان گفتند این واقعه کیست که میکند گفت شیخ فرید گفتند ما با وی هیچ توانیم گفت
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود هر بار که سماع شنیده ام ای یومنا بحق خواجه شیخ
که آنهمه بر اوضاع و اخلاق پسندیده شیخ حمل کرده ام تا وقتے در حال حیات ایشان
در جمعی حاضر بودند گویندگان این بیت میگفتند ؎ مخرام بدین صفت مبادا چشم بدت
رسد گزندی ؛ مرا اخلاق پسندیده شیخ و اوصاف بزرگی ایشان یاد آمد چنان دامن
گرفت که وصف نیاید قوال خواست تا ابیات دیگر گوید من همین گویانیدم خواجه بدین حرف رسید
در گریه شد و فرمود بعد ازان بسے بر نیامد که حضرت ایشان رحلت نمودند آنگاه فرمود
که تحمیل و تاویل ایمعنی که فردا قیامت یکی را فرمان شود که تو در دنیا سماع شنیده گوید شنیدام
فرمان رسد که هر بیتیے که مے شنیدے آنرا بر اوصاف ما حمل میکردی گوید آرے فرمان رسد

که اوصاف ما حادث و ما قدیم حادث به قدیم چگونه روا باشد گوید خداوند از غایت محبت میگفتم
فرمان رسد که چون از محبت میگفتی ما بتو رحمت کردیم بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر فرمود
کسے که مستغرق محبت اوست این عنایت است دیگرانرا چه خواهد گفت آنگاه هم درین محل فرمود
که وقتے خواجه ابراهیم ادهم را سوال کردند که تو اسم اعظم یاد داری بگو کدام است او
جواب داد که معده را از لقمه حرام پاک دار و دل را از محبت دنیا خالی کن بعد ازان
هر اسمے که خوانی اسم اعظم است الحمد لله علے ذلک بتاریخ پنجم ماه ذی قعده روز
دوشنبه دولت پایبوس بدست آمد سخن در نماز و ادعیه افتاد مولانا شمس الدین یحیی و مولانا
وجیه الدین پائلی و مولانا نصیر الدین گیاهی بخدمت حاضر بودند بر لفظ مبارک راند که
رسول علیه السلام برائے جمله مهمات صلوة السعادت بگزاردی و آن مهم باتمام رسیدی
بنده سر بر زمین نهاد و عرضداشت کرد که این نماز را وقت معین است فرمود که آری
بعد از فریضه نماز خفتن که دو رکعت سنت میگزارد آنگاه این چهار رکعت صلوٰة السعادت
بیک سلام گزارد و بهر رکعت الحمد یکبار و آیة الکرسی یکبار و انا انزلناه سه بار و اخلاص
پانزده بار بعد از سلام سر بسجده نهد سه بار یا حی یا قیوم ثبتنی علے الایمان گوید
آنگاه سخن در بزرگی اولیا افتاده بود بر لفظ مبارک راند که وقتے خواجه ابراهیم ادهم
نیت کرد که هر کسے در کعبه بپا میرود من بدیده میروم و هر گامے که می نهاد دوگانه نماز میگزارد
چنانچه بدین منوال بعد چهارده سال بخانه کعبه رسید کعبه را برجا ندید متحیر بماند هاتفے آواز داد
که اے ابراهیم کعبه بزیارت رابعه بصری رفته است گفت الٰهی کجا روم باز آواز آمد
که هیچ جا مرو که مے آید بعد ازان خواجه هم درین محل فرمود که پیش شیخ کسے چیزے داشت
در میان بازار گرفت مرا از زر بده شیخ گفت ساکت باش گفت مے باشم شیخ در خشم شد ردا
از کتف برداشت و بر زمین زد تمامے بازار پر زر شد فرمود اکنون حق خود بردار
بیش مبر دار و گرنه دست تو خشک خواهد شد آن مرد حق خود برداشت چون زیادت

برداشت دست انخشک شد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که هر که با
درویش درافتد از بیخ برافتد نعوذ بالله منها بتاریخ دهم ماه ذی قعده روز یکشنبه
دولت پایبوس بدست آمد مولانا شمس الدین یحیی و مولانا برهان الدین غریب و شیخ یوسف
چندیری و مولانا فخر الدین زرادی و مولانا شهاب الدین میرتهی و شیخ عثمان سیاح و شیخ
ضیاء الدین پانی پتی و مولانا وجیه الدین پائلی و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند روزے
بس باراحت بود مولانا شرف الدین و نجم الدین سنامی همین روز سر در قدم آوردند
و بکلاه چهار ترکی مشرف شدند و بنده نیز همین روز کلاه یافته بود بخشش بر هر یکے میشد
بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر روے سوے حاضران کرد که چنانچه امروز یکجا ایم
و فردا یکجا خواهیم خاست آنگاه چون خواجه این سخن بر لفظ مبارک راند بنده و عزیزان دیگر
روی بر زمین آوردند عرض نمودند که مولانائی شهاب الدین میرٹهی انصاری که یکے
از بندگان مخدوم است بیتے نوشته است اگر فرمان شود بگویم فرمود بگو ؎ من از تو هیچ
مرادی دگر نمیخواهم * همین قدر بکنی کز خودم جدا نکنی * تا تمام رسید ملفوظ افضل الفواید حضرت
سلطان المشائخ شیخ نظام الدین اولیا رحمة الله علیه جامع وے حضرت امیر خسرو است

رحمة الله علیه در مطبع رضوی واقع دهلی
بحسن سعی احقر الزمن سید محمد میر حسن
مالک مطبع موصوف در ماه مبارک
ذالحجه ۱۳۰۴ هجری و
قدسی رونق انطباع
پذیرفت

+ + +
+

افضل الفواید جلد دوم

بسم اللہ الرحمن الرحیم

این انوار و اسرار الٰہی و این آثار و اخبار نامتناہی از انفاس متبرکہ خواجہ راستان صاحب الکلام فی الارضین ختم المشایخ والاولیا وارث اہل السلوک والانبیا تاج المحققین برہان العاشقین نظام الحق والشرع والدین ادام اللہ تقواہ چنانچہ بخدمت پیوستہ شدہ است بتاریخ مختلف درین فواید دیگر نبشتہ آمد فہرست بتاریخ روز دوشنبہ بستم ماہ رجب قدر سنہ تسع و عشر وسبعمائۃ سخن در ذکر آفرینش مہتر آدم و فواید دیگر افتادہ بود بندہ گنہگار امیدوار رحمت پروردگار خسرو لاچین کہ یکے از بندگان سلطان المشایخ و اولیا بتاریخ مذکور دولت پایبوس حاصل کرد عزیزان اہل صفہ بخدمت حاضر بودند سخن در انبیا گذشتہ میرفت بر لفظ مبارک راند تا چہ ایام بار احت بودہ قطب الدین حضرت ایشان بودند چون خواجہ ذکراللہ بالخیر دیں حرف رسید بندہ برخاست روے بر زمین آورد ایستادہ عرضداشت کرد خواجہ بندہ نواز مرحمت فرمود و بر لفظ مبارک راند کہ بنشین ہرچہ گفتار است بگو بر حکم فرمان بار دوم بندہ روے بر زمین آورد فرمان شد کہ بگو التماس کردم کہ پیش ازین بندہ از زبان مخدوم بندہ نواز ہرچہ شنیدہ است آنرا در قلم آوردہ است و جلدی مرتب کردہ نام افضل الفواید کردہ بشرف نظر منظور گشتہ پس درینوقت نیز اگر مرحمت فرمان شود ہرچہ از زبان مخدوم شنیدہ شود آنرا در سلک تحریر کشیدہ آید تا دو جلد مرتب گردد اما اگر درین جلد بیشترے حکایت انبیاء و سلوک بود خاطر بندہ جمع گردد ہمین کہ بندہ این عرضداشت کرد فرمود کہ نیکو باشد تبسم کرد کہ دعاگوئی بعد آمدن نماز ہمین ذکر

انبیا آغاز کردیم ازین سبب کہ در خاطر شما حکایت انبیا بود بعد ازان بہدرین محل فرمود
اے درویش عزیز بشنو چون حق تعالے خزانہ بلارا آفریدہ خصوصاً از براے انبیا و
اولیاء بیا فرید فرشتگان چون آن خزانہ بلارا بدیدند ہمہ از ہیبت آن بر خود
بگدا ختند سر بسجدہ نھادند کہ الٰہی این خزانہ براے کیست فرمان آمد کہ اے
فرشتگان شما ازین نعمت فارغید ما این نعمت نصیب خلیفہ کردہ ایم کہ در زمین خواہیم
آفرید یعنے آدم صلوات اللہ وسلامہ علیہ فرزندان او کہ محبان من اند وایشان را
براے این بلا امتحان خواہیم کرد ہر کہ در محبت ما ثابت خواہد بود این بلا بر وارزانی
خواہیم داشت وبلکہ این نعمت بلا برایشان بخواہیم فرستاد ایشان بآرزو خواہند خواست
انگاہ ملایم این معنے فرمود کہ اے درویش این طائفہ کہ در عشق دوست مستغرق اند
از روز تا شام بلا را بآرزو میخواہند زیرا چہ بلا کہ از دوست باشد آن بلا نیست آن
نعمت است کہ از دوست بدوست میرسد بعد ازان این حکایت فرمود کہ وقتی
عاشقی بود ہر صبح بخاستے وفریاد کردی کہ الٰہی زرق من ہمین بلائے تست انگاہ
از وے پرسیدند کہ این چہ سخن است کہ تو میگوئی گفت آری چون امتحان دوست
در بلا باشد اگر ما بآرزو نخواہیم پس ما درمیان اہل سلوک ثابت نباشیم انگاہ چون
خواجہ برین حرف رسید چشم پر آب کرد واین رباعی بر لفظ مبارک راند رباعی ہر جا کہ بلائے
تست بر جانم باد * چون در رضاے تست بر جانم باد * گر بر سر عاشقان بلا ہا باشد *
آنجملہ بلائے تست بر جانم باد * بعد ازان فرمود کہ چون مہتر آدم علیہ السلام را
در عالم وجود پیدا کردند وروح در قالب آوردند برخاست وبنشست عاشقان ہمان بود
کہ عطسہ آمد گفت الحمد للہ مہتر جبرئیل پیش ایستادہ بود گفت یرحمک اللہ انگاہ
بر فرشتگان فرمان آمد ای ملائکہ آسمان شما میگفتید کہ ایشان فساد ہا کنند وخونہائے
ناحق بریزند دیدید کہ بنا و بخاستہ بود کہ مرا حمد وثنا گفت قولہ تعالے

وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ آنگاه فرشتگان باز سر بسجده نهادند و گفتند قوله تعالی اِنِّىٓ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ یعنے انچه تو دانی ما ندانیم فرمان شد مهتر جبرئیل و میکائیل و اسرافیل را که شما دربهشت بروید جبرئیل حله بستانند و براق میکائیل و تاج اسرافیل برگیرد چون ایشان بر حکم فرمان بکردند فرمان شد که حله در گردن مهتر آدم کنید و تاج براو نهید و بر براق کنید و درون بهشت بر تخت بنشانید بعد ازان چون مهتر آدم بر تخت نشست جمله ملکوت را فرمان شد که بروید آدم را سجده کنید قوله تعالی وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ اَبٰى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ پس جمله فرشتگان سجده کردند مگر ابلیس لعین سجده نکرد چون ابلیس لعین رانده شد جمله فرشتگان با آواز بلند گفتند که لعنت بر ابلیس باد چنانچه جبار عالم بر لعنت کرد آنگاه او رانده شد بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چون برین حرف رسید چشم پرآب کرد بگریست واین سخن بگفت که ای درویش او بیک لعنت مردود و ابد گشت درین زمانه بعضے مسلمانان اند که از فعل قبیح ایشان که در وجود مے آید روزے هزار بار لعنت بر ایشان از پروردگار عالم منزل میگردد و ایشان را ازان لعنت خبر نیست غافل اند بعد ازان بر لفظ مبارک راند که چون مهتر آدم علیه السلام در جنت الماوا قرار گرفت جمله ملکوت آسمان و ساکنان جنت اعزاز و اکرام او بدیدند همه رجوع بدو کردند بعد ازان بفرشتگان فرمان شد تا پیش آدم علیه السلام سبق گیرند از بسیار فضل و کرامت آنگاه فرمود چون مهتر آدم علیه السلام را مخیر کردند که هر چه در بهشت نعمت ماست بخوری مگر گندم نخوری اما چون خواست حق درین بود که او باز در دنیا آید و لوله عشق و آتش محبت در سینه او بجوش آمد یکدانه ازان گندم بخورد و تاج از سر برفت و حله بپرید برهنه گشت ایستاده شد و آواز از درخت برآمد قوله تعالی فَاَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا وَطَفِقَا

یخصفان علیہما من ورق الجنۃ وعصی آدم ربہ فغوی ۝ یعنی بیرون رواے
عاصی که این جاے تو نیست پس آدم علیه السلام پیش هر درختے که میرفت و برگ میخواست
آواز پیش بر مے آمد که تو عاصی شدی ما عاصی را برگ ندهیم چنانچه رسید پیش درخت
انجیر او دو برگ داد فرمان آمد که تو چرا برگ بدادی گفت عزت اول او که دیده بود
و آخر هم همچنان عزت می بینم از آن دادم پس فرمان آمد ای انجیر ما ترا عزیز گردانیدیم میان
خلق چنانچه آدم ما را عزت داشتی چون آدم علیه السلام از بهشت بیرون آمد در
کوه سراندیپ رفت هفتاد و سیصد سال برین ذلت بگریست چنانچه گوشت و پوست رخساره
مبارک بریزید گنجشکان بیامدند در رخساره مبارک حوصله کردند او را خبر نبود چندان
که خاشاک برآمده بود از گریه مهتر آدم علیه السلام آزمان که سجده کردی کس ندید
که آدم اینجا هست یا نیست بعد ازان خواجه درین حرف رسید چشم پر آب کرد که آری
آغاز صبح اربعین صباحاً چون چشم بگشاد نظر بر جمال عشق افتاد آخر همان شعله اثر کرد
و بشارستان بهشت تکرار نتوان کرد مگر در خرابه و ویرانه دنیا تا تحته اشد البلاء فی الاولیاء و اشد
فی الانبیاء درست کند آنگاه خواجه ذکر الله تعالے بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که آری
عاشقان بلاها را آرزوے دوست بهر از تضرع و زاری خواسته اند آنگاه فرمود و اصلا
زبان شده اند المحبۃ فی المحبین بعد ازان بر لفظ مبارک راند که اول کسیکه در جهان
عشق ورزید و بلاے عشق قبول کرد آدم صفی الله علیه السلام بود زیراچه آدم علیه
السلام را از خاک بهشت آفریده اگر در خاک مهتر آدم علیه السلام سرشته عشق نبودے
پس در اهل سلوک عشق مرکب نبودے پس چون اول عشق ازو بود در فرزندان او هم
چنان کردند آنگاه فرمود که دوله اشتیاق و شوق که در اولیاے خدا لیست همه از
آدم صفی است همین که خواجه درین حرف رسید چشم پر آب کرد و این رباعی بر لفظ مبارک
راند رباعی از هجر رخ تو مبتلامے باشم ٭ وندر غم عشق تو بلامی باشم ٭ در یاد جمال تو

چنان مدہوشم که از خود خبرے نیست کجا می باشم بعد ازان فرمود که توبه مهتر آدم علیه السلام قبول کردند فرمان آمد یا آدم در ہر مہی سه روز روزه بدار سیزدہم و چہاردہم و پانزدہم تا توبه قبول کنم توبه مهتر آدم علیه السلام بعد از سیصد سال قبول کرد انگاه فرمود که ای درویش بعد از مدتے از مهتر آدم علیه السلام سوال کردند که وقتے خود را امراد خود یافتی گفت درینوقت نه امّا دران سیصد سال که در بلا مبتلا بودم ہر روزے که برمن میگذشت خود را امراد خود میدیدم و ہر لمحے و طرفے که برمن دران وقت میگذشت سر ہر اقلیمی برمن کشاده میگشت خواجه ذکر الله بالخیر درین فواید بود که شش نفر درویش جوالقی درآمدند ہیچ قیامے و سلامے نکردند ہمه در صحن جماعت خانه سماع در دادند و رقص میکردند تا دیری بعد ازان فرو داشت کردند ہر یکے ازین درویشان صرفه زبان نداشتند ہرچه از زبان ایشان بیرون می آمد میگفتند ہمچنان خواجه ذکر الله بالخیر خلقے که در آنجا بود مولانا فخر الدین زرادی و بندهٔ بنده زادگان را فرمود که ہرچه پیش آن عزیزان بدارید تا تناول کنند انگاه ہرچه مطلوب ایشان خواہد بود آن نیز خود داد و از معذرت بسیار کنند ہمین که بندگان برحکم اشارت مخدوم بنده نواز این طعام بردیم بر فور ایشان آن طعام نه پسندیدند و عتاب کردند ہرچه از زبان ایشان بیرون مے آمد گفتند و ما پیش ایستاده حیران که پیش خواجه خواہیم گفت الغرض چون این معنے بخدمت خواجه تحقیق گردید برخاست زله طعام بر دست گرفت و چہار زله دیگر باز آورد پیش آن درویشان بیامد سلام کرد ہیچکس از ایشان بخواجه التفات نکردند خواجه ذکر الله بالخیر ایستاده معذرت میکرد و ایشان در بد گفتن بودند چنانچه دیری برآمد انگاه خواجه ذکر الله بالخیر روئے سوئے درویشان کرد که اے خواجگان این طعام چرا نخورید آخر از آن طعام که در قرآن خورده بودید این طعام صد ہزار درجه دارد بس ہمین که خواجه این سخن بر لفظ مبارک راند درویشان برخاستند کله در زمین نہادند و یک پاسے ایستادند که از آن استغفر شدیم

شما بشنید تا ما طعام بخوریم که ما ترا مرد یافتیم چنانچه خواستیم بعد ازان خواجه بازگشت بنده و مولانا فخر الدین زرادی بعد از طعام ازان درویشان سوال کردیم که ما را روشن شود که شما متحمل از کجا شدید گفتند اے خواجه ما جانب قرن مسافر بودیم چون در آن مقام رسیدیم سه روز این بود که ما را طعام نرسیده بود لابد ما گرسنه روز در بیابان میگشتیم همینکه آنجا رسیدیم که خواجه اویس قرنی ہر دو دندان خود را فرود آورده بود در زمین کرده آن مقام را چون دریافتیم دزیارت کردیم پیشتر شدیم چه بینیم شترے مرده افتاده است و گنده شده و پوستی و استخوانی مانده دگر همه خاک شده یافتیم با هم یکدگر بگفتیم گرسنه سه روزه ایم هلاک خواهیم شد قدرے گوشت ازان شتر مردار برگرفتیم با آتش بریان کردیم و خوردیم پس امروز خواجه نظام الدین آن شتر را مکاشفه کرد ازین ما آمدیم که درویشے همین است که خواجه نظام الدین دارد بعد ازان فرمود که شنیدم از زبان خواجه یعنی شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس الله سره العزیز که وقتے جانب بغداد مسافر بودیم در مسجد کنف بخدمت شیخ اوحد کرمانی و عزیزان دیگر حاضر بودند سخن درین بود که از کجاست که مردم بیکدیگر نمے مانند ہر کسے را طریق و شبہے دیگر است آنگاه خدمت شیخ اوحد کرمانی قدس الله سره العزیز بر لفظ مبارک راند که در آثار الانبیا نبشته دیده ام بروایت عبد الله عباس رضی الله عنهما روایت کرد از بارگاه با جاه محمد رسول الله صلے الله علیه وسلم پرسیدم از احوال آدم صفی صلوات الله وسلامه علیه که ایزد تعالے او را چگونه آفرید فرزندان او بیکدیگر نمی مانند پس پیغمبر علیه السلام بر لفظ مبارک راند که اے عبد الله عباس حق سبحانه و تعالے روے آدم را از زمین آفریده و سر او را از خاک بیت المقدس و پوست او را از خاک بهشت و زنخ و شارب او را از حوض کوثر و مژگان و چشم و ابروے او را از خاک دنیا و هر دو پاے او را از خاک زمین هندوستان آفریده است و اعضا او را از خاک جزیره سراندیپ و سر او را از

زمین شہد آفریدہ است پس اے عبداللہ اگر آدم را از یک خاک بیافریدے روے از فرزندان یکدگر ندانستی و ہیچکس از یکدگر نشناختی آنگاہ ہمدرین محل فرمود کہ چون مہتر آدم علیہ السلام بدنیا آمد بر سر کوہ سراندیپ نشست و از غم بہشت بگریست چنانکہ سنگہا و کوہا بنالیدند پس خدا تعالیٰ فرمود تا خانہ از بہشت بیاوردند از یکپارہ یاقوت سرخ پس آنجا نہادند کہ امروز خانہ کعبہ است و آن خانہ را دو در بود یکے شرقی و یکے غربی و اندران خانہ سہ قندیل بود زرین آویختہ نور آن قندیلہا فروغ میزد و فرشتگان گرد بگرد آن خانہ صف زدہ می ایستادند آنجا کہ آن خانہ بود امروز خانہ کعبہ است و آنجا کہ قندیلہا بود امروز آنجا زیارتی میکنند خانہ کعبہ را پس خدا ے تعالےٰ فرمود آدم را تا آنجا بیاید و زیارت کند و فرشتگان مراو را حج کردن آموختند و ہر سال یکبار آن خانہ را زیارت کردی اکنون آن خانہ را بر آسمان چہارم برابر کعبہ داشتہ اند و فرشتگان گرد بر گرد خانہ طواف میکنند و ہر روز ہفتاد ہزار فرشتہ آنجا شمار میکنند و گرد خانہ طواف میکنند تا قیامت بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ چون درویشے را بلائے رسد ہر جا کہ خزانہ بلاست بر وے نامزد میکنند از براے اثبات فقر او را کہ او طاقت بلائے ماخواہد آورد یا نہ پس چون درویش کار خود در راہ روندگی بکمالیت رسانیدہ است جملہ بلا را طعمہ خود میسازد بلکہ فریاد میکند ہل من مزید انگاہ ہمدرین محل فرمود وقتے بخدمت شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس اللہ سرہ العزیز حاضر بودم فرمود کہ روزے در طرف بخارا در غارے بزرگی را در عبادت دریافتم اما از حد بزرگ و صاف دل و صاحب نفس بود کہ بدان عظمت و ہیبت ہیچ بزرگی را ندیدہ ام الغرض چون سعادت پایبوس حاصل کردم فرمود بنشین بنشستم ہر بار کہ نظر بروے مبارک او میکردم نورے از و ساطع میشد انگاہ آن بزرگ فرمود اے فرید امروز شصت سال است کہ درین غار ساکنم و ہیچ روزے و ساعتے نیست کہ از عالم بالا بلا بر من منزل نمیشود و من این بلا را طعمہ خود میسازم و بلکہ آرزو کہ بلا بر من منزل نمیگردد بار زو میخواہم زیرا کہ چون خواست دوست و امتحان دوست در بلائے دوست چرا باشد کہ بآرزو نخواہم پس فرمود اے فرید راہ راستان است کہ درین راہ قدم بصدق نہاد و دعوے محبت دوست کرد

هر جا که بلاے ست بد و گمارند پس صادق می باید تا در آن صبر کند بعد ازان خواجه
این حکایت تمام کرد و بگریست و این رباعی بر لفظ مبارک راند رباعی در عشق همه رنج و جفا با
دندر ره عاشقی بلاها باشد ٭ پس مرد همه هست در ره عشق ٭ که او پیوسته بعشق در جفا باشد
بعد ازان هم درین محل بر لفظ مبارک راند که خواجه بایزید بسطامی قدس الله سره العزیز
را پرسیدند که خداے تعالے بر اولیا در دنیا چه معامله کند گفت یفعل باولیایه فی دار
الدُّنیا مَا یَفعَلُ اللّٰهُ بِاَعدَائِہٖ فِی الاٰخِرَةِ العُقبٰی یعنی خداے تعالے با ولیاء خود
آن کند در دنیا که با دشمنان در آخرت خواهد کرد یعنی در بلا و عذاب دارد آنگاه فرمود
که وقتے خواجه شبلی قدس الله سره العزیز آرزو بود که ابلیس را به بیند شبے او را
بدید ترسید ابلیس گفت مترس که منم ابلیس پس خواجه شبلی او را از غرایب سوال کرد
یک سوال این بود که وقتے بر اولیا دست یافته گفت نه مگر وقتے که ایشان در سماع
باشند آن وقت دل بیهوش میشود و بیدل گردند آن زمان توانم که بدیشان برسم
بعد ازان هم درین محل فرمود که آزردن دل مومن آزردن خداے عز و جل است
اے درویش مومن آنکس است که اگر او در مشرق باشد و در پاے برادر مومن در مغرب
خاری خلید او بشنود از درد او بیاد درد سے باشد آنگاه فرمود وقتے بزرگی از مهتر خضر
علیه السلام پرسید آزردن مومن چگونه است فرمود که آزردن او آزردن حضرت
صمدیت است که من وقتے بخدمت رسول علیه السلام بودم از زبان مبارک ایشان
شنیده ام که آزار مومن آزار من آزار حضرت عزت است و دیگر چنان باشد که باری کرده
باشد و خراب کردن خانه بعد ازان سخن در جواب افتاده بود بر لفظ مبارک راند
که بزرگترین جمله فعلهاے قبیح فعل غمازی است که کسے کند آنگاه هم درین محل فرمود آن روز
برادران مهتر یوسف علیه السلام را در چاه کردند گرگے را بگرفتند پیش مهتر یعقوب
علیه السلام آوردند که این گرگ یوسف علیه السلام را هلاک کرده یعقوب علیه السلام

پرسید کہ اے گرگ یوسف مرا ہلاک کرده گفت خیر گفت حالا بدانی که او کجاست گفت اے مہتر
یعقوب علیہ السلام اگرچہ ما درندگانیم وخون خوار اما نخواہیم که غمازی کسی بکنیم
انگاه فرمود که آن شب که حضرت رسالت را معراج شد نظر مبارک رسول صلے اللہ علیہ وسلم
سوے دوزخ افتاد طایفه را دید که زبانہاے ایشان سوراخ کرده اند و در دکھاے
دوزخ آویخته اند پرسید که یا اخی جبرئیل آن طایفه کیانند گفت یا رسول اللہ این طایفه
غماز انست بعد ازان این حکایت فرمود که در خانه کعبه سنگی است که از حجر الاسود میگویند وقتی
رسول علیہ السلام آن سنگ را بوسه زده است ولب مبارک رسول علیہ السلام بر آن
سنگ رسیده الغرض در روایت است ہر که روی مبارک رسول علیہ السلام دیده است
هفتاد ساله گناه او پاک کنند بعد از نقل رسول علیہ السلام ہر که از ملتان رسول آن
سنگ می بیند حق تعالے ہفتاد ساله گناه از نامه سیاه او پاک میکند پس دانستی که آن سنگ در
خانه کعبه از جهت نیست انگاه فرمود که اے عزیز وقتی ابلیس را پرسیدند که سبب راندن
تو چه بود گفت آن روز که حق تعالے دوزخ بیافرید من برابر ہفتاد هزار فرشته ہر روز بدیدن
دوزخ برفتمے و درون دوزخ منبرے بود مالک را پرسیدم که منبر از برائے کیست گفت از
براي فرشته که عزازیل خواہد بود او رانده خواہد شد بر فور برخاستم بران منبر بنشستم که مگر آن عزازیل من
خواهم بود حق تعالے ازانجهان بزد مرا براند و آن منبر من شد سبب راندن من این بود
بعد ازان ہمدرین محل فرمود که وقتے مهتر ایوب صلواة اللہ وسلامه علیه در مناجات
بگفت الٰهی مرا دوازده ہزار زبان بده تا در جمله زبانہا تسبیح بگویم حقتعالے دعاے او مستجاب
کرد او را به بلاے کرمان مبتلا گردانید پس دوازده ہزار زبان کرمان بر زبان مهتر
ایوب تسبیح میگفتند انگاه خواجه ذکر اللہ بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که انبیا و اولیاء
بلا را به آرزو خواسته اند انگاه بدرگاه عزت قرب یافته اند بعد ازان فرمود که وقتی
مهتر زکریا صلوات اللہ وسلامه علیه در مناجات گفت الٰهی درین قدم ہرگز بدرگاه

قرب تو نتوان رسید مگر ببلائے تو در حال فرمان آمد که فرستادیم و آن چه بود آره هزار منجی بر نارک راندند انگاه بمقام قرب رسید وقتے حضرت ابراهیم صلوات الله علیه در مناجات یاد کرد که آلهی مهمان طعام بسیار راندا مهمان جان کو فرمان آمد که اے ابراهیم تا بر منجنیق بلا ننشینے ندانم که تو محبتی پس اے درویش درین راه همه بلا و جفاست مردے باید که در بلا دوست ثابت قدم باشد انگاه همدرین محل فرمود که وقتی و اصلی از بلا نباید فرمان آمد که تو طاقت این نعمت نداری دست از قید ار تا ما در گردن دیگر کنیم و تو محروم بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که این بیت از زبان بزرگی شنیده ام بیت داری سر ما ورنه دور از سر ما ما دوست کشیم تو نداری سر ما انگاه فرمود که اعرابی با چهار بچه برهنه و گرسنه شکم با پشت چسپیده سنگها در دامن کرده پر غضب در آمد گفت که خانه کعبه خراب خواهم کرد ورنه مرا و فرزندان مرا نان بده در حال سنی از بام خانه کعبه بیرون آمد با هزار دینار بستان بیرون انداخت گفت این را چکنم در حال دو نان گرم پیدا شد آن بستید و بخورد و بفرزندان هم داد انگاه سوال کردند که دینار نستدی نان چرا ستدے گفت مقصود زر نداشتم مقصود نمک داشتم یعنے نان بخورده باشد که حق آن گذارده شود انگاه خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که بزرگ حقست حق نمک مردم را باید که حق آن تواند نگاهداشت انگاه حکایت در پرده پوشی افتاد بر لفظ مبارک راند که وقتے در عهد حضرت شعیب علیه السلام مردے دراز گوش گم کرده بود بخدمت حضرت شعیب علیه السلام باز نمود خدمت ایشان هفت شبانروز دعا کردند آن دراز گوش هیچ جا پیدا نشد در حال جبرئیل علیه السلام فرود آمد گفت یا شعیب علیه السلام فرمان میشود که تا پرده پوشیم نخواهیم پرده کسے بدریم پس دست از دعا بدار که این دعا مستجاب شدنی نیست انگاه خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد این معنی فرمود درویش باید که درویش نیز پرده پوشی کند که فاضل ترین جمله عبادت همین پرده پوشی است اگرچه مردم عیب کسے بچشم خود بیند

باید کہ کس بگذرد و پیش کسے نگوید کہ این صفت باری تعالے است بعد ازان سخن درین افتاد کہ
کہ آفتاب ماہتاب راکہ روی سیاہ میکنند ازکجاست فرمود نبشتہ دیدہ ام بروایت عبد اللہ مسعود
رضی اللہ عنہ کہ آن شب کہ رسول علیہ السلام را معراج شد در زیر قبہ فلک دو کس را بدید
کہ از امت گلہ میکردند کہ الٰہی ما از گناہ کردن ایشان عاجز شدیم فرمان شد تا ایشانرا ہلاک کنند
ہمچنان فرمان آمد کہ ما از شما بینا و دانا تریم ہیچ چیز از معصیت ایشان برمن پوشیدہ نیست
و با مزید غفاریم شما را بدین کار چہ کار ہیچ رسول علیہ السلام این خطاب بشنید
بر فور گیسوے ماہ و جعد آفتاب را بگرفت و بنظر ہیبت ایشان نگریست روی ایشان سیاہ شدہ
مالک آنجا حاضر بود رسول علیہ السلام ایشان را بر دست مالک داد کہ ببر در گرد فلک
بگردان کہ رسم است در جہان کہ ہر کہ غمازی کند روے او سیاہ کنند و بگردانند الغرض
چون رسول علیہ السلام از معراج باز گشت ایشان دست در دامن رسول علیہ السلام
زدند و خلقے کہ مر تراست توانی در حق ما دعا کنی کہ این نور ما تمام باز دہند کہ ما مستغفر شدیم
باز دیگر نگوئیم آنگاہ رسول علیہ السلام فرمود کہ بعد از نقل من ہر سال نور از شما بستانند
روی شما سیاہ کنند تا عالمیان بدانند ہر کہ غمازی کند روے او فردای قیامت ہمچنین سیاہ کنند
چون رسول علیہ السلام این بگفت ایشان روے بر زمین آوردہ اند کہ یا رسول اللہ
آن روز کہ شما نباشید در حق ما کہ دعا کند گفت مرا امتان باشند از اہل بیت ما نیز ایشان
را با مہا باشد بالاے ما بہا بر آیند و بر من صلوٰۃ گویند حق تعالے از برکت صلوٰۃ نور شما باز دہد
بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود در حدیث دیدہ ام ہر کہ یک بار بر رسول
علیہ السلام صلوٰۃ گوید حق تعالے جملہ گناہان او بیامرزد و با صبر گرداند و او را نصیب دہد
کہ از پل صراط بگذرد بعد ازان ہم درین محل فرمود این حکایت کرد آن روز کہ مہتر آدم
علیہ السلام را موجود کردند نور رسول علیہ السلام در پشت او پیدا آوردند پس فرشتگان
را فرمان شد کہ در نماز بدو اقتدا کنند درین معنے مفسران گویند کہ سجدہ کردن فرشتگان

ہمین نور محمد صلعم را بود الغرض آدم علیہ السلام مناجات کرد کہ الٰہی اگر آن نور را
من ببینم بہتر بود پس آن نور او را در پیشانی پیدا کردند جملہ حوران بہشت از ان نور
اختیار کردند و شبانروز در عشق آن نور پیش آدم افتادہ مے بودند بعد ازان مہتر
آدم باز دعا کرد الٰہی آن نور را جاے مسلط گردان کہ من بہ بینم آنگاہ در انگشت مسبحہ
او پیدا کردند چندگاہ برآمد آدم در خواب رفتہ بود کہ آن نور ناپیدا گشت ہمین کہ آدم
بیدار شد آن نور را ندید دیوانہ شد و سرگردان گشت در بہشت میطلبید و میگشت چون
نزدیک درخت گندم رسید گفت چیزے شکل آن محبوب در ین می بینم در حال بشتید و
بخورد ندا آمد کہ بمقصود رسیدے اکنون در دنیا برد کہ آن دوست تو آنجا خواہد بود پس
آدم علیہ السلام در دنیا آمد مفسران نوشتہ اند کہ یک سبب بیرون آمدن آدم علیہ السلام
از بہشت این ہم بود کہ نبشتہ آمد الحمد للہ علی ذالک تباریخ شب
بست ہفتم ماہ رجب قدر رہ بستہ ند کو سخن در ذکر مہتر نوح صلوۃ اللہ علیہ و انبیاے
دیگر و جزان و فواید و فضیلت ماہ رجب افتادہ بود دولت پایبوس حاصل شد مولانا
فخر الدین زرادی و مولانا برہان الدین غریب و عزیزان دیگر در خدمت حاضر بودند
بر لفظ مبارک راند کہ چون بعد از مہتر آدم مہتر نوح علیہ السلام را پیدا کرد ہزار
سال او را عمر داد و درین ہزار سال ہفتاد نفر از قوم او مسلمان شدند چنانچہ در قصص مذکور است
کہ در نبوت او قوم بدبخت چندان خشت و سنگ میزدند کہ ساق مبارک او در خون رنگین شد
در مناجات بنالید مہتر جبرئیل علیہ السلام فرود آمد گفت یا نوح فرمان مے شود ہر جا کہ
کہ در جہان آفریدہ ام از براے انبیا و اولیا آفریدہ ام اگر طاقت بلا داری خوب قدم
بیشتر زن ور نیست روا رسالہ تو نا در گردن کسے کنم کہ او طاقت بلا و رنج ما تواند آورد
خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ روایت کردہ اند ازان باز کہ این بشنید دم نقے
دم نکشید بلکہ ہل من مزید زیادہ میکردی بعد ازان ہمہ درین محل فرمود کہ مہتر نوح

را علیہ السلام بہم بود کہ ہمہ شب ہزار رکعت نماز بگذاردی و بعد از فراغ سر بسجدہ نہادہ گفتے الٰہی ہیچ طاعتے چنان نکردم کہ شایستہ تو باشد و ہیچ سجدہ لایق حضرت تو بجائے نیاوردم پس ہیچ نمیدانم کہ فردای قیامت حال من چگونہ خواہد شد چون ازین مناجات فارغ شدی چندان ذکر گفتی کہ از چشمہ ہای مبارک او بود خون روان شدی و ہر قطرہ کہ بر زمین افتادے نقش آن تسبیح بر زمین بماندی پس روزے ہمہ وقت در دعوت بودے چون رانجداے خواندی و ہم ساعت خود شب در طاعت و عبادت گذارندی ہزار سال عمر او بدین شرح گذشت آنگاہ عزیزی حاضر بود سوال کرد کہ اصل دریاہا از کجاست فرمود اصل دریا از طوفان نوح است و آنچنان بود کہ چون خشم خداے تعالےٰ بر قوم نوح آمد ہمہ غرق شدند قولہ تعالےٰ ففتحنا ابواب السماء بماء منھمر وفجرنا الارض عیونا فالتقی الماء علی امر قد قدر دران وقت زمین چشمہا بر کشادہ چنانکہ در کلام اللہ مسطور است وفجرنا الارض عیونا و آن چنان بود کہ از کوہ و زمین آب ہمی دوید تا چہ آسمان بر زمین نرسد و زمین سلامت ماند چون چہل شبانروز آب از زمین ندمید از قطرات باران زمین قطرہ قطرہ شدی و ہیچ بنائے نرسیدے پس ہمہ دنیا آب گرفتی و از کوہہا چہل رش آب گذشتہ بود چون چہل روز تمام شد وحی آمد آسمان کہ آب خود را باز گیر قولہ تعالےٰ یا ارض ابلعی ماءک و یا سماء اقلعی وغیض الماء وقضی الامر واستوت علی الجودی وقیل بعدا للقوم الظالمین پس زمین آب خویش را فرو برد و آن آب کہ از آسمان آمدہ بود بر زمین ماند و زمین نتوانست آن آب را فرو بردن کہ تلخ بود و تلخی آن از خشم خداے تعالےٰ بود پس کسے نتواند کہ از ان بخورد و ہر جا کہ رسد ریش کند اصل دریا از انجاست آنگاہ فرمود کہ قوم مہتر نوح علیہ السلام درویش چون عاصی شدند مناجات کرد یا رب انھم عصونی این قوم از من عاصی شدند واتبعوا من لم یزدہ مالہ وولدہ الا خسارا و ایشان متابعت آنکسان میکنند کہ مال بسیار دارند و فرزندان ایشان را خیر نبود جز ریاکاری از ہمان پس مہتر نوح علیہ السلام از دست ایشان ستوہ آمد گفت ولا تزد الظالمین الا ضلالا

یعنے آن قوم کافران وظالمان گمراہ شدند مرا طاقت نماند مفسران در تفسیرے نویسند
کہ چون خدائے تعالے خواست کہ طوفان بر ایشان بفرستد امر کرد بر مہتر نوح علیہ السلام
ما ایشان را در آب غرق خواہیم کرد از برائے خود کشتی بساز گفت آلہی من چہ دانم کہ کشتی
چگونہ سازند فرمان آمد کہ جبرئیل ترا تعلیم خواہد کرد کہ صد و بست و چہار تختہ بساز بنام
پیغامبران نوح گفت ملکا نام پیغامبران ندانم جواب آمد کہ اے نوح از
تو چوب تراشیدن و از من نامہا پیدا کردن و نگاریدن بعد ازان چون تختہ اول
تراشید نام آدم صلواۃ اللہ و سلامہ علیہ پدید آمد دیگر تختہ کہ تراشید نام مہتر
شعیب علیہ السلام پدید آمد سیوم تختہ کہ تراشید نام نوح علیہ السلام چہارم تختہ
کہ تراشید نام ادریس علیہ السلام پدید آمد ہمچنین ہر تختہ کہ مے تراشید نام پیغامبران
پدید مے آمدند تا آخرین تختہ کہ نام محمد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم پدید گشت
در حال مہتر جبرئیل فرود آمد و گفت الآن تمت سفینتک اے نوح
کشتی تو اکنون تمام شد کہ نام محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم پدید آمد کہ او ختم پیغمبران
است و چراغ اولیاء و انبیاء ہمچون صد ہزار و بست میخ آورد در ہر میخی نام پیغمبرے
نبشتہ و جبرئیل علیہ السلام گفت ملک تعالے میگوید و میفرماید چون این تمام شود تختہ
دیگر تراش در علم ما آمدہ است کہ چہار تختہ دیگر مے باید کہ کشتی تمام شود نوح علیہ السلام
گفت یارب محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم خاتم النبیین است چہار تختہ دیگر چیست
کہ می باید در حال جبرئیل علیہ السلام فرود آمد و گفت یا نوح علیہ السلام خدا تعالیٰ
میفرماید کہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ السلام را چہار نفر یار اند کہ بے نام ایشان کشتی
راست نیاید گفت ایشان کدام اند فرمان شد ابو بکر رضی اللہ عنہ و عمر رضی اللہ
عنہ و عثمان رضی اللہ عنہ و علی رضی اللہ عنہ چہار دیگر بساز بنام چہار نفر یار کہ ایشان
محتشم دنیا و آخرت اند تا کشتی تو تمام شود آن نام محمد صلے اللہ علیہ وسلم و یاران

او رضوان الله علیہم اجمعین در کشتی نباشد ترا ازین طوفان وکشتی سالم نگذارند بعد ازان
فرمود که چون طوفان نزدیک سید آدم در میان صفا و مروہ دفن بود جبرئیل گفت یا
نوح فرمان میشود که تابوتے بساز و آدم را تابوت بنہ و بالائے کشتی بر بعد ازان
پا بر زمین نہی ہمچنان کرد بر کشتی بر آمد حق تعالے آب را از زمین پیدا کرد ہمچنین گویند
که سی وشش ارش آب بالا برفت تا آنجا که بیگانہ بود ہمہ را غرق کرد در بعضے روایت
است سہ روز آب بر قرار بود بعد ازان کم شد ہمہ را غرق کرد مگر کسانے را که مہتر
نوح علیہ السلام دعا کرده در بعضے روایت است ہمین که قرآن خبر مید ہد رب اغفرلی
ولوالدی که یا رب بیامرز مرا آدم وحوا را ولمن دخل بیتی مومنا وانکسانیکہ در دین من درآیند
ونانکه در کشتی اند از مومنان وآن ہمہ دعاست که قوم اورا ہلاک گردانید ومومنان
را برہانید واین جملہ دعاست مراد از امت محمد مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم وللمومنین
والمومنات تا در قیامت ایشان را از دوزخ خلاص دہد وبہشت رساند انگاه فرمود
که در تفسیر نبشتہ دیده ام که چون طوفان آب در آمد کشتی بر آب شد ابلیس بیامد
مہتر نوح علیہ السلام اورا برون کردن گرفت فرمان آمد که ابلیس را بیرون
مکن که اورا تا انقراض عالم عمر وحیات داده ایم بدین حکم رفتہ اما غرض مہتر نوح
علیہ السلام آن بود که او دشمن ہست باشد که غرق گردد ولیکن خواست حق چنین بود
که او ہلاک نشود بعد ازان سخن در حکایت ابو طالب عم رسول علیہ السلام افتاد
که ہمچنان گویند فردا قیامت او در دوزخ نباشد فرمود آرے وقتے خواجہ شفیق بلخی رحمۃ اللہ علیہ
با مہتر خضر علیہ السلام ملاقی شد از سوالہاے غرایب کرد یک سوال از ایشان
این بود که گفت یا خضر شنیده ام فرداے قیامت ابو طالب در دوزخ نباشد
فرمود که آرے زیرا چه من از زبان خواجہ عالم شنیده ام صلی اللہ علیہ وسلم که ابو طالب
فرداے قیامت در بہشت رود خواجہ شفیق بلخی پرسید چہ دلیل گفت یک دلیل

این است او از آنرو رکه نقل کرد و بے ایمان رفت ابلیس غمناک شد قوم او پرسید که
چرا غمناکی گفت از سبب آنکه او از جهان بے ایمان رفت پس او چنانکه بی ایمان رفت دیل
آن بود که فرداے قیامت او ایمان آرد و در بہشت رود دلیل دیگر آنکه وقتے از رسول
علیہ السلام شنیده بودم آن روز مہتر عیسے علیہ السلام در آخر الزمان در دنیا فرود
آید حق تعالےٰ او را معجزه داده است بر سر گور مرده که رسد آواز دہد آن مرده زنده گردد
پس بیاید بر سر گور عم من ابو طالب باستد آواز دہد حق تعالےٰ او را زنده گرداند چون او بیرون
آید ایمان آرد و بگوید اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له و اشهد ان محمدا عبده و رسوله
پس ایمان آرد دولت ایمان روزے شود در بہشت رود بعد از ان خواجه ذکر الله
بالخیر فرمود که معجزات رسول علیہ السلام و نفس او در باب او بسیار کوشش بحق کرد که
رسول علیہ السلام آواز زنده گردانند تا ایمان آرد و بہشت رود آنگاه حکایت در قیامت افتاده
بود بر لفظ مبارک راند که ہیچکس نداند که قیامت کے آید که این معنے را کسے شرح نداد گفت
اما در روایت است که وقتے مہتر خضر علیہ السلام را پرسیدند که حضر قیامت کے آید او
به پنج انگشت اشارت کرد پرسیدند که تحقیق نمیشود که شما بدین پنج انگشت چه اشارت
کردید فرمود که پنج سال مانده است فرمود که روزے بخدمت رسول صلے الله علیه وسلم
را پرسیدند که یا رسول الله قیامت کے آید فرمود تا عمر من پنج سال مانده است چون
بمیرم بدانید که قیامت آمد زیراکه در شب معراج شنیده بودم که یا محمد صلعم ہر که در دنیا
بمیرد قیامت او آید الموت قیام القیامة پس اے یاران قیامت بین مرگ است کے
خواهد شد کسے شرح نداد من چگونه دہم اما این مقدار در شب معراج شنیده بودم
که یا محمد صلعم ہزار سال تو در زمین نمانے چون من بمیرم دلیل بود که دنیا آخر آید آنگاه
ہمدرین محل عزیزے سوال کرد که مردم چون در نماز بسیار شند ہر چه در خاطر او فراموش
بیباشد آن ہمه یاد می آید از کجا است فرمود که حدیث یافته ام الصلوة نور مرتا

یعنے نماز روشنائی است کہ دران ہیچ چیز پنہان نتوان کرد و پنہان نماند پس مردم
چون در نماز زیبا شد ہرچہ او را فراموش شدہ ست در روشنائے نماز ہمہ را می بیند و یاد
مے آمد این تفاوت جمال بسبب روشنائی نماز است آنگاہ ہم درین محل فرمود وقتے خواجہ
شقیق بلخی را پرسیدند کہ الصلوٰۃ نور چیست فرمود نماز روشنائی ست کہ از شرق تا غرب ہیچ
چیز بد و پوشیدہ نے ماند چنانچہ آرند وقتے بزرگی بود او فرمود کہ آن زمان کہ من
در نماز مشغول میگردم ہرچہ در حجاب عظمت ست و یا تحت الثری پیش من معاینہ ست
و ہیچ چیز از روشنائی نماز برمن پوشیدہ نے ماند آنگاہ گفت کہ در سیزدہم و چہاردہم و پانزدہم
ماہ رجب المرجب و در بست و ہفتم ماہ مذکور نماز خواجہ اویس قرنی رحمتہ اللہ
علیہ آمدہ ست ہر کہ در اول ماہ نگذاردہ باشد در آخر ماہ بگذارد ہم روا باشد دوازدہ رکعت
نماز است بسہ سلام در چہار رکعت قرات معین نیست بعد از فراغ ہفتاد بار بگوید لا الٰہ الا اللہ الملک الحق
المبین ہرچہ داند بخواند اما چہار رکعت میانہ فاتحہ یکبار اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰہِ یکبار و بعد از
فراغ ہفتاد بار بگوید اقو سے معین و اھدی دلیل بحق اِیَّاکَ نَعْبُدُ وَ اِیَّاکَ نَسْتَعِیْنُ پس چہار
رکعت آخر گذارد و بخواند فاتحہ یکبار و اخلاص سہ بار و بعد از فراغ ہفتاد بار سورہ الم نشرح
با بسم اللہ الرحمن الرحیم بخواند و دست بر سینہ فرود آرد و حاجت خواہد بیشک روا گردد
بعد ازان فرمود شنیدہ ام از زبان شیخ المشائخ قطب الاسلام فرید الحق والدین
قدس اللہ سرہ العزیز ہر کہ در شب بست و ہفتم ماہ رجب دوازدہ رکعت نماز بگزارد و روز اول
روزہ دارد ہرچہ از خدا بخواہد بیابد و در روایت دیگر آمدہ ست کہ در روز مذکور چون نماز
پیشین بگذارد چہار رکعت نفل بخواند در ہر رکعتے فاتحہ یکبار و قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ
و قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ ہر یکے یگان بار و انا انزلناہ سہ بار و قل ہو اللہ احد پنجاہ بار
چون سلام نماز گوید مقابل قبلہ نشستہ باشد تا وقت نماز دیگر شود ہرچہ از خدا تعالے
بخواہد بیابد بعد ازان فرمود کہ شنیدہ ام از زبان شیخ الاسلام فرید الملت والدین

قدس اللہ سرہ العزیز کہ در ریاحین نبشتہ ہست صاحب ریاحین ہر کہ در روز بست ہفتم ماہ رجب
دوازدہ رکعت نماز بگذارد بیک سلام ہرچہ داند از قران بخواند بعد ازان صد بار سبحان اللہ
تا آخر بگوید وصد بار استغفار گوید وصد بار درود بگوید ہرچہ از حق بخواہد آن بندہ
بیابد بعد ازان فرمود کہ اولیاء درین شب خصوصاً خالصاً للہ تعالیٰ بیدار گشتہ اند
از برای آنکہ باشد کہ مارا معراجے باشد زیراچہ معراج رسول صلی اللہ علیہ وسلم درین
شب بود پس اے درویش چندین اولیاء کہ امشب را یافتہ اند بسعادت این شب رسیدہ اند
و معراج ایشان روزے شدہ است پس مردم را می باید کہ این سعادت را غنیمت دانند
باشد کہ سعادت این شب را دریابد آنگاہ ہمدرین محل فرمود کہ در روزگارے واصلی
از واصلان حق در ہر سالے این شب را زندہ داشتی بر امید آنکہ باشد کہ سعادت
و دولت آنشب روزے شود چنانچہ چندین سال خود را بدین منوال بداشت و عمر
خود بدین نوع صرف کرد چون وقت نعمت آمد شبے از شبہا بیدار بود در بکشادند و حجاب
عطیہ ما تحت الثرے مکاشفہ کرد ہرچہ در عالم موجودات نہان بود مکاشفہ گشت آن
واصل برخاست استادہ گفت الٰہی چون چنین نعمت معاینہ کردی و دولت ایچنین شب
روزے گردانیدے پیش مرا بودن درینجا بہ مقصود نیست ہنوز نیکو این سخن نگفتہ بود
جان بدست تسلیم کرد آنگاہ فرمود آرے چون مرد بنہایت رسد او را جاے بودن
نباشد کہ در دنیا بگذارند بعد ازان خواجہ چشم پر آب کرد و این بیت بر لفظ مبارک راند
بیت چون جان محبان زجہان برگیرند ٭ آنجا ملک الموت کجا یابد جاے بعد ازان
فرمود اے درویش چون اہل تحیر در عجایب و غرایب قدرت و حکمت خدا مستغرق اند
زبان ایشان را از ہیچکس و انچہ در عالم موجود است یاد نے آید آنگاہ فرمود کہ
وقتے واصلے بود در ایام ماضیہ کلام اللہ میخواند در سورہ نوح رسیدہ بود
درین آیہ کہ مَا لَکُمْ لَا تَرْجُوْنَ لِلّٰہِ وَقَارًا پس درین آیتہ فرمان میشود کہ آنچہ شمارا

رسیده است وشما آن را امید انید وبزرگواری خدای را امید انید پس چرا نمی ترسید
از هیبت خدا تعالے عز وجل و در لهاے شما ترسا نیست وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا آگاه که بیافرید
احوال شمارا از حالی پس حالی از آب گنده بیافرید وآن در پشت شما نطفه گردانید و از نطفه علقه
گردانید واز علقه مضغه گردانید واز مضغه استخوان وگوشت وپوست ورگ و پے
وخون آفرید أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وهمین بیبنید که چون آفرید هفت
خداے عز وجل آسمان را یکدگر ویکجا پیوسته تا شمارا هنوز خبر نیست که خدا تعالے آسمان را از زمین
بر رویانید وزمین آفرید وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا و ماه را اندر آسمان متجلی گردانید وماه را از نور
آفرید واز نور ماه همه تاریکی را روشن گردانید وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا وآفتاب را چراغ کرد بروشنائی
از تاریکی وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا وخدا تعالے برویانید شما را از زمین بنی آدم
را ونباتها را برویانید از زمین ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا پس باز برد شما را در زمین وَيُخْرِجُكُمْ
إِخْرَاجًا وبیرون گرداند شما را آن روز قیامت پس همچنین که این واصل تا اینجا رسید نعره زده
بیفتاد چنانچه شبانروز افتاده بود چون بهوش باز آمد در عالم تحیر افتاد بعد ازان همچنین
گویند که وقتے که آن درویش را نقل نزدیک رسید کسے در عالم صحو ندید مگر همدران تحیر بعد ازا
فرمود که چون آن درویش را نقل رسید غاری بود بیرون بغداد ونزدیک دجله درون
آن غار سر بسجده نهاد وجان بداد آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر چشم پرآب کرد چنانچه در همه
حاضران اثر کرد واین بیت بر لفظ مبارک راند بیت چون جان محبان ز جهان برگیرند
آنجا ملک الموت کجا یا بد جائے بعد ازان فرمود که اے درویش آنکس را واله خود گردانید تا
جمله قدرت وعجایب ملک غیب آفرینش تا عرش وفرش مکاشفه کند واورا در عالم تماشائے آفرینش
خود گردانید تا اورا محبت عشق زیاده گردد بعده چه شود همچنان گردد که آن درویش شد
ودر تاریخ مذکور که خواجه درین فواید بود در عالم سکر بودند برخاست استاده شد خلق باز
گشتند وبنده نیز الحمد لله علے ذلک بتاریخ دوم روز پنجشنبه ماه شعبان سخن در ذکر بهشت

ابراهیم خلیل صلواة الله وسلامه علیه افتاده بود و فواید دیگر دولت پابوس حاصل شد مولانا برهان الدین غریب و مولانا شمس الدین یحیی و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند بر لفظ مبارک راند که حق سبحانه و تعالی این سعادتها که ما را داده کس را نداد اول آنکه از امت حضرت رسالت گردانید الحمد لله دوم آنکه از ملت ابراهیم خلیل الله گردانید سیوم آنکه در مذهب امام اعظم ابو حنیفه کوفی گردانید چهارم آنکه مسلمان آفریده گوینده این کلمه لا اله الا الله محمد رسول الله بعد ازان فرمود که حق سبحانه و تعالی مهتر ابراهیم را در دنیا پیدا کرد یعنی تولد شد از ترس نمرود لعین پدر او را برده در غارے انداخت باز آمد حق سبحانه بعلم و قدرت خود از سر انگشت او شیر پیدا کرد طعمه او آن گردانید چنانچه مهتر ابراهیم چهارده ساله شد درون غار شبے از شبها مهتر ابراهیم از غار برون آمده نظر او بر ماه افتاد گفت آفریننده من ازان جهانست خواست تا او را سجده کند زمانے چون در گردش شد گفت گردنده خدائے را نشاید پس مرکسے جویم که این را بیافریده است همچنان روز شد و آفتاب بر آمد گفت اگر هست یا نیست آفریننده من همین است باز در خاطر اندیشید که به بینم چون بازتانے در آفتاب نیز تغیر کرد در اثنی گردش مافت گفت این نیز خدای را نه شاید چون از همه مبرا شد گفت کسے را جویم و پرستم که آفریننده آسمان و زمین و ماه و آفتاب است پس مهتر ابراهیم در پرستش حق جل و علا مشغول شد همدر خانه آذر پدر خود مے بود چنانچه مدتے بر آمد در قصص عبد الله عباس رضی الله عنه مے نویسد چون آذر بت تراش بتان تراشیدے بر دست مهتر ابراهیم دادے که بفروش و بتا مہتر ابراهیم نه پسندید رسن در گردن ایشان کردی کشان کشان در میان بازار بردی و بفروختی و بیاوردی اما برین نمط همچنان این خبر بنمرود لعین رسیدی که پسر آذر ابراهیم نام آذر بت تراش را که بتان ما را همچنین خوار میکند در بازار می آورد و میفروشد چون نمرود لعین این بشنید گفت که خلل ملک من ازو باشد که از شنیدن نام او درونه من لرزد

ے افتد او نیکو نبیست الغرض در قصص مسطور است کہ وقتے عید نمرود بود تبخانہ و تبان آذر
از زر و زیور آراستہ بود تا نمرود بزیارت آمد و آذر مہتر ابراہیم راگفتہ بود کہ نشستہ
باشی تا آنزمان کہ من بیایم چون مہتر ابراہیم پیش تبخانہ بنشست غیرت پیغامبرے
درکار بود تبر در پیش داشت سرہاے جملہ تبان برید بتے بزرگ بود میان ایشان
تبر بر دست او داد و خود بنشست ہمچنان کہ آذر بیامد دید سرہاے ہمہ تبان بریدہ
بتے تبر درگردن کردہ استادہ است آذر پرسید کہ اے مہتر ابراہیم این چہ حال است کہ
تو کردی گفت نکردہ ام اما دیدم کہ این بت بزرگ برخاست و سرہاے ہمہ بریدہ در
مقام خود بنشست گفت او جان ندارد چگونہ این حرکت تواند کرد گفت پس چون این مقدار
نتواند کرد ہیچ قدرت نباشد او را پرستیدن چگونہ روا باشد ہمین کہ ابراہیم این او گفت
کہ این پیغامبر است کہ ما در کتاب خواندہ ایم بعد ازان چون حق سبحانہ و تعالے جبرئیل
را بر ابراہیم فرستاد در دار رسالت در گردن او کرد فرمان آمد کہ برو نمرود را بخداے
بخوان و بگو تا ایمان آرد چون مہتر ابراہیم بر نمرود آمد و رسالت خود را آشکار کرد لرزہ
مہتر ابراہیم در میان جہودان و کافران افتاد کہ اے نمرود فتنہ قایم شد کہ ما را و ترا
خلل ازین مرد باشد بعد ازان فرمود کہ چون مسلمانے آشکارا کرد و مہتر ابراہیم
قوت گرفت آنگاہ نمرود گفت اے ابراہیم اگر تو معجزہ بنمائی ما بتو ایمان آریم مہتر ابراہیم
گفت چہ میطلبے گفت اگر خداے تو مردہ را زندہ گرداند ما ایمان آریم مہتر ابراہیم گفت
صبرے را اختیار کن تا قدرت و حکمت خداے من بہ بین گفت چہار مرغ را بر یکدیگر
یکجا کن و بکوب تا بمیرند بعد ازان زندہ شوند ما ایمان آریم مہتر ابراہیم مناجات کرد
فرمان شد کہ بکن ہمچنان بکرد ہر چہار مرغ را یکجا کرد و بکوفت بالاے کوہ نہاد حق سبحانہ و تعالے
ہر چہار مرغ را زندہ گردانید چنانچہ بودند ہمچنان شدند نمرود گفت اے ابراہیم نیکو
سحر آموختہ و آنکہ نیکہ از کافران دانا بودند بعضے مسلمان شدند نمرود نشد الغرض

چون نمرود از ابراهیم ستوه گشت گفت چگونه ما او را هلاک کنیم گفتند او را بگیریم و در آتش اندازیم تا بسوزد و نا چیز گردد راوی روایت کرد که چندان آتش کردند که آنچه در هوا پرنده بودند تا هشت کروه پرنده و جز آن سوخته شدند آنگاه مهتر ابراهیم را در منجنیق نهادند و جانب آتش در انداختند جمله ملکوت آنچه در آسمان و زمین بودند در تماشای ابراهیم بودند اینک عاشق صادق همچنان جبرئیل فرود آمد و گفت اے ابراهیم یارے طلبی گفت از تو نه گفت بل از که گفت کسے که مرا اینجا انداخت مهتر جبرئیل برفت و سر سجده نهاد و گفت الٰهی صدقی که در محبت تو ابراهیم را دیدم هیچکس را ندیدم راستی و صدق که او راست در محبت الغرض چون ابراهیم این سخن بگفت فرمان آمد بر آتش یا نار کونی بردا و سلاما علی ابراهیم اے آتش سرد باش بر ابراهیم و سلامت بدار آتش سرد گشت و تمامی آن مقام بوستان شده باز روے باغ و بستان تازه شد صبح را از بوی گل جان تازه شد تختے پیدا شد بران تخت بنشست چنانچه دختر نمرود بیامد بدید بر ابراهیم پیغامبر ایمان آورد مهتر ابراهیم او را بخواست بعد ازان خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرده فرمود آن زمان که بر آتش این ندا آمد اگر خطاب سلامته نبودے مهتر ابراهیم از سردی بمردی آنگاه فرمود چون مهتر ابراهیم از انجا بیرون آمد نمرود گفت نیکو سحر آموخته که هلاک نمیشوی بعد ازان چون مدتے بر آمد حق سبحانه و تعالے نمرود را به بلاء پشه مبتلا گردانید و هم بدان هلاک شد بعد ازان فرمود که شنیده ام از زبان شیخ الاسلام فرید الحق والدین آن روز که بر لشکر نمرود لشکر پشه نامزد شد که در پیشانی حشم و خدم نمرود نیش میزدند بقدرت کن فیکون همه هر جاے مردند و هلاک مے شدند اے درویش تا جهانیان بدانند که ذره قهر باریتعالے که مبادا از شرق تا غرب همه را ریز ریز گردانند بعد ازان فرمود که در قصص انبیا نبشته دیده ام که نمرود را به پشه که هلاک کرد پر و یکپاے نداشت لنگ بوده دران چنانست که پر و پاے او در روز آتش که مهتر ابراهیم

را انداخته بود سوخته شده بود او بدرگاه ایزد بی نیاز نالیده بود فرمان آمد بر پشه
منال که تا تراب بر نمرود مسلط کنیم و ہلاک او بر دست تو بود آنگاه فرمود که اے درویش مرنجان
کسے را تا ترا نرنجانند و مزن کسے را تا ترا نزنند و مسوز کسے را تا ترا نسوزند و ہلاک کسے مجوے
تا ترا ہلاک نکنند دیدے انچه نمرود کرد ہمان یافت که در مثل است کشت مرکارنده راست
یعنے ہرچه بکاری ہمان بدر یدے بعد ازان فرمود که چون مہتر ابراہیم خانه کعبه تمام
کرد فرمان آمد که اے ابراہیم کسے را که از جمله چیز دوست میداری قربان کن دران شب
بخواب دید که ابراہیم را دوست ترین جمله چیزہا از اسمعیل دیگر چیزے نیست ہمون را درراه
من قربان کن ہمین که از خواب بیدار شد برخاست تجدید وضو کرد مہتر اسماعیل را
ہمراه گرفت و کارد در آستین کرد زیر ناودان خانه کعبه رفت خواست که او را قربان کند
درحال جبرئیل فرود آمد گوسفند از بہشت آورد و قربان رسانید که یا ابراہیم فرمان میشود
که یافتیم ترا صادق در محبت انچه حق محبت بود آن کردے اکنون قربانی اسمعیل ہمین
گوسفند است بعد ازان فرمود که اول درخانه مہتر ابراہیم اسحاق تولد شد از حد مہتر
ابراہیم شاد شد گفت الحمد لله که پسر تولد شد تا چه فرمان شود ہمچنان جبرئیل آمد سلام
پروردگار عالم رسانید گفت یا ابراہیم فرمان میشود این پسرے که درخانه تو آمد پیغامبر
مرسل شود از پشت او ہفتاد ہزار پیغمبران پیدا کنیم و ترا صاحب ملت کردیم قوله تعالی
ملة ابیکم ابراہیم — مہتر ابراہیم ہمین که این بشنید برخاست تجدید وضو کرد دوگانه
شکر بگذارد که الحمد لله اگر پسر داد پیغامبر داد ہفتاد ہزار پیغمبر از پشت او پیدا کرد
الغرض بعد ازان مہتر اسمعیل تولد شد از ہاجره مہتر ابراہیم از حد شاد شد گفت
پسر تولد شد تا ازین چه نعمت در وجود آید ہمدرین بود که مہتر جبرئیل علیه السلام فرود آمد
گفت یا ابراہیم ازین پسر که درخانه تو آمده است ہیچ پیغامبری پیدا نشود اما خود پیغامبر
مرسل باشد مہتر ابراہیم از حد و تنگ شد که از یک پسر چندین پیغامبر و از یکے ہیچ فرزندے

جبرئیل علیہ السلام بار دوم فرود آمد فرمان آورد گفت یا ابراہیم چرا دل تنگ میشوی تا از پشت
این پیغامبری برون آریم ہر چیز از دنیا و آخرت بدوستی او پیدا کردیم و این پیغمبر کہ باشد محمد
آخر الزمان صلے اللہ علیہ وسلم است چون مہتر ابراہیم این سخن بشنید شکرانہ ہزار بار گفت و
ہزار رکعت نماز گذارد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ ای درویش ما بدانی کہ
ہیچکس در جہان از سعادت خالی نیست ہر چہ کہ در جہان آمدہ است البتہ در او سعادتے
نہادہ اند خواہ دینی و خواہ دنیاوی اما خوش وقت آن کسے کہ در ایشان ہر دو چیزے
دادہ اند بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ چون دوستی و محبت حق سبحانہ و تعالے در دل
مہتر ابراہیم علیہ السلام تمکن گرفت مہتر جبرئیل علیہ السلام بامتحان او فرود آمد بر بام خانہ کعبہ
بایستاد و گفت اللہ ابراہیم ہمچنین نام دوست شنید نعرہ بزد چون بہوش باز آمد چپ و راست
بدید تا بہ بیند کہ کیست چون نگاہ کرد بالا گردبام خانہ کعبہ مردے را دید ایستادہ ذکر میگوید
مہتر ابراہیم را عبرت آمد گفت میدانستیم کہ تنہا منم در بیت این ذاکر دیگر ہم پیدا شد الغرض
نزدیک تر شد گفت اے دوست خدا یکبار دیگر نام دوست بگو مہتر جبرئیل گفت بلے
شکرانہ بگویم گفت ہر چہ مال و ملک ہست فدا کردم گفت اللہ ہمچنین کہ بار دوم بگفت
مہتر ابراہیم بگفت اگر یکبار دیگر بگوئے ہر چہ دگر باشد بدہم بگفت چہ دہی گفت جان مہتر
جبرئیل ہمین کہ بشنید از پیش ناپیدا شد در مقام خود باز گشت سر بسجدہ نہاد و گفت کہ
آلہی نیکو محب و صادقے ابراہیم است ہمچنانکہ فرمان شدہ بود ہمچنان یافتیم بلکہ ازان صد
چندان مزید بعد ازان سخن در مہر نبوت رسول علیہ السلام افتادہ بود بر لفظ مبارک راند
ہرکہ مہر نبوت را یک نظر بہ بیند حق تعالے آتش دوزخ بروے حرام گرداند زیرا چہ در خبر است
آن روز کہ ابوجہل لعین با رسول اللہ علیہ السلام کشتی طلبید رسول علیہ السلام را فرمان
شد کہ جامہ پوشیدہ بر مبارزت کن تا نباید کہ او مہر نبوت ترا بہ بیند و آتش دوزخ
بروے حرام گردد از برکت مہر نبوت دیگر فرمود چون رسول علیہ السلام نقل کرد و اندام

مبارک پیغامبری کشتند مهر نبوت بر پشت مبارک نبود ساعتے دیگر شد گفتند که مهتر جبرئیل علیہ السلام آنرا بر گرفت و بیہ قیدان در ہاے آسمان وزمین مہر کردند تا پیش بر زمین چون محمدی نیاید و از آسمان جبرئیل علیہ السلام فرو دنیامد انگاه عزیزے حاضر بود سوال کرد که بعد از انکه درہاے آسمان و زمین را مہر کردند جبرئیل فرو د آمد یا نہ فرمود که شنیده ام که ہر شب جبرئیل بر بام خانہ کعبه با گروه جملگی فرشتگان مقرب که خداے تعالے را چون بندگان عبادت بسیار میکنند فرو دمے آید بجہتہ امت محمد آمرزش خواہند ہمین که خواجہ این فواید تمام کرد برخاست بدولتہ خواجہ مشغول شد خلق دیگر افتاده بود دولتہ پایبوس حاصل شد مولانا شمس الدین یحیٰ و مولانا فخر الدین زرادی و مولانا برہان الدین غریب و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند سخن در ذکر مہتر ادریس و اسحاق و انبیاء دیگر افتاده بود و فواید مختلف بر لفظ مبارک راند که حق سبحانہ تعالے علمی که مہتر ادریس علیہ السلام را داده بود میان انبیا ہیچ پیغامبری را نداده است و نبود انگاه فرمود که علم رمل ہم بود بعد از ان فرمود که ہر بزرگی که دران ایام بود پیش مہتر ادریس علیہ السلام پیدا شده است بعد از ان فرمود که در قصص انبیا بروایتہ عبد اللہ مسعود آمده است که حق تعالے در جہان چہار پیغامبر را عمر ابد داده است اول ادریس علیہ السلام را در بہشت دوم عیسے را علیہ السلام عمر ابد داده است در چہارم آسمان سیوم مہتر خضر علیہ السلام را عمر ابد داده است و در تری داشتہ است چہارم الیاس را عمر ابد داده است و در خشکی داشتہ بس حق تعالے تا انقراض عالم این چہار را عمر ابد داده است چون دنیا آخر آید این نیز بمیرند بعد از ان فرمود که چون مہتر ادریس را علیہ السلام در بہشت بردند فرود آوردند که مقام تو ہمین است اینجا باش و خداے تعالے را عبادت میکن ہمچنان در عبادت مشغول شد روزے جملہ

کارخانہاے بہشت پیش او عرض کردند در ہر قصر کہ میر سید می پرسید از آن کیست چنانچہ
رسید پیش قصر رسول اللہ علیہ السلام و چہار نفر یار غار او آنجا بایستاد گفت بہیچ عمل
خوبتر و زیبا تر از این قصر ہا نیست یارب این قصر ہا از ان کیست فرمان آمد این قصر ہا از آن
محمد پیغامبر صلے اللہ علیہ وسلم آخر الزمان و از آن یاران اوست پس مہتر ادریس علیہ السلام
مناجات کرد آلہی کاشکے کہ ادریس یکے از امت محمد صلے اللہ
علیہ السلام بودے بعد ازان ہمدرین محل فرمود کہ چون مہتر ادریس را درون
بہشت آوردند فرمان شد یا ادریس عبادت تو ہمین ہست کہ پیوستہ در طاعت باشی و یک
زمانی ازان غافل نباشی آنگاہ حکایت مہتر اسحاق افتاد چون از سارہ مہتر اسحاق
تولد شد آن شب ہر جا کہ بتے بود در خانہ جہود آن ہمہ نگونسار افتادند و فریاد ازان
بتان بر آمد لا الہ الا اللہ اسحق نبی اللہ بعد ازان مہتر اسحق علیہ السلام بزرگ
شد و وار رسالت در بر او کردند پیوستہ در طاعت و نماز بودے ہیچ وقتے از خوف حق تعالے
غافل نبودے ہر وقت از ترس خدا درلزہ بودے چنانچہ در قصص انبیا مسطور ست
چون شب در آمدے زنجیر در گردن خود بستی و پشت بستی تمام شب خود را ہمچنان
گذرانیدے چون روز شدی کافران را بخدا اے خواندی را وی روایت کرد
کہ عمر او ہمچنین صرف شد معجزہ چہ یافت کہ از پشت او ہفتاد پیغمبر مرسل پیدا کرد و
صاحب ملت بنی اسرائیل گشت آنگاہ فرمود کہ وقتے مہتر اسحاق طاقتے از
وظیفہ او فوت شدہ بود بدین یک سبب ہفتاد سال بگریست کہ گوشت و پوست
از رخسارہ او بردند و آن زمان کہ در سجدہ افتادی تا یکسال و یا بیشتر یا کم در سجدہ
بودے بعد ازان ازو پرسیدند کہ مہتر اسحاق چندین گریہ ہم کسے کند کہ تو میکنی گفت اے
مسلمانان از ترسندگی فردا قیامت کہ بحضور مہتر ابراہیم خلیل اللہ کہ پدر منست مرا
بایستانند بگویند کہ این پسر تو بود کہ ازو وظیفہ طاعت فوت شدہ بود پس این رویان

انبیا چگونه نمایم **بعد ازان** خواجه ذکره الله بالخیر چشم پر آب کرد فرمود که آن نبی انبیا و اولیا بیک تقصیر خدمت از ایشان که در وجود آمدے و آن مباد که از ایشان باشد عمداً بلکه بسهو و نسیان اگر شدنی بود چندین نوحه و زاری میکردند تا ازان بکفر شوند پس اے درویش مردم را بهمه حال در خوف و رجا می باید بود و از خوف و رجا خالی نباید بود **بعد ازان** فرمود که چون رسول علیه السلام نماز فرض بامداد بگذاردے و از اوراد فارغ شدی در حکایت انبیا و اولیا بودے و بگفتی هر که حکایت انبیا و اولیا بگوید حق تعالیٰ آتش دوزخ بروے حرام گرداند و فردا قیامت برابر ایشان برانگیزد و هم برابر ایشان در بهشت رود همین که خواجه ذکره الله بالخیر درین فواید رسید که بانگ نماز برآمد خواجه ادام الله اتقاه مشغول شد بنده و خلق بازگشتند الحمد لله علیٰ ذالک **بتاریخ هفتم ماه رمضان روز شنبه** سنه مذکور دولت پابوس حاصل شد سخن در ذکر فضیلت ماه مبارک رمضان و مهتر یعقوب و مهتر یوسف علیه السلام و فواید دیگر افتاده بود بدولت خواجه ذکره الله بالخیر در جماعتخانه نشسته بود همین که بنده روے بر زمین آورد فرمود که نیکو کردی که آمدے افضل الشعرا بنده بار دوم روے بر زمین نهاد فرمود بنشین بنشستم مولانا شمس الدین یحییٰ و مولانا فخر الدین زرادی و مولانا شهاب الدین مذکر و عزیزان اهل صفه همه حاضر بودند سخن در فضیلت ماه رمضان بود بر لفظ مبارک راند که ماه رمضان بزرگ ماه است درین ماه همه رحمت و برکت است زیرا که در خبر است بروایة ابن عباس رضی الله عنهما که رسول الله علیه السلام فرمود در تمام سال همان رحمت و برکت است که در یکروزه ماه مبارک رمضان **آنگاه** فرمود که خدمت شیخ الاسلام خواجه عثمان هارونی را رحمة الله علیه رسم بودی چون ماه رمضان بیامدے از جمله کارها فارغ آمدی و از خلق عزلت گرفتی و فرمودے که ماه رمضان رحمت و غنیمت است چنانچه لشکر مردم در غنیمت افتد از هر طرف نعمت یابد ماه رمضان مبارک همه سعادت و غنیمت است پس مردم را باید که در ماه رمضان مشغول باشند **آنگاه** فرمود که شیخ الاسلام فرید الحق والشرع والدین قدس الله سره العزیز هر شبے

بعد از تراویح در دو رکعت تا صبح ختم قرآن بکردی و هم بدان وضو نماز بامداد بگذاردی تا مدت بیست سال همچنین بکرد بعد ازان فرمود که در ماه رمضان چون مردم افطار میکنند فرمان میشود که او را با اہل بیت او از آتش دوزخ خلاص دادیم و بیامرزیدیم بعد ازان سخن درزد که مہتر یعقوب پیغامبر علیه السلام افتاد ایشان را حق تعالےٰ برگزیده دوازده پسر دادیکی ازان مہتر یوسف علیه السلام بود اما از ہمه پسران مہتر یوسف را دوست داشتی و عزیز ترین جمله پسران ہمون بوده و دل مہتر یعقوب علیه السلام بیشتر آویخته محبت مہتر یوسف بودے ہر وقتے که بیان علم کردی روئے بر روی یوسف نہاده بگفتی و از ہمه پسران او را دوست داشتی و از تو جدا نکردی چنانچه برادران ہمه یکدگر جمع شدند و گفتند که حیله کنیم و او را از پیش پدر دور کنیم باشد که وقتے بر ما بپردازد که ما را نمیخواہد و ہمه وقت برو ے باشد بعد ازان شبی از شبہا مہتر یوسف در خواب دید که گوئی آفتاب و ماہتاب و کواکب تمامی او را سجده میکنند ہمین که او این خواب دید چون روز شد برخاست پیش پدر گفت ہمین که مہتر یعقوب این بشنید آہسته بد و گفت اے جان پدر زنہار ببرادران نگوئی که گفتن پیش ایشان نیکو نیست قوله تعالےٰ اذ قال یوسف لابیه یا ابت انی رایت احد عشر کوکبا و الشمس و القمر رایتہم لی ساجدین قال یا بنی لا تقصص رؤیاک علی اخوتک فیکیدوا لک کیدا ان الشیطان للانسان عدو مبین آنگاه فرمود ای یوسف دشمن قدیم شیطان رجیم در کمین ست اگر گفتی خود را برباد دادے الغرض مہتر یوسف کودک بود روزے پیش برادران حکایت خواب خود بگفت. یہودا برادر بزرگ یوسف بود یکدیگر گفتند که البته به بادشاہی برسد و پدر چون این خواب بشنود بیشتر ازان دوست دارد که میداشت بعد ازان روزے پیش مہتر یعقوب علیه السلام ہمه بیامدند که ما در شکار میرویم اگر برادر ما یوسف را بفرستی نیکو باشد مہتر یوسف حاضر بود چون مہتر یعقوب سخن ایشان بشنید گفت چرا نفرستم چون الحاح بسیار شد گفت بلی چون می برید اما از گرگ نیکو نگاہدارید ایشان این سخن در

درگرہ بستند کہ اگر مالور اتلف بکنیم بگوئیم گرگ بردسوگندست بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر
چشم پرآب کرد کہ آری چون وقت بلا منزل باشد ہرچہ باشد درپیش مردم ہست آن خبر از وپوشیدہ
گردد وحق باؤ نیاید تا بدو بلا منزل گردد اگر مہتر یعقوب علیہ السلام در رفتن یوسف را بجدا
سپردی ہرگز بلاء فراق مبتلا نگشتی اما چون بہ پسران خود سپرد چندین عذاب از فراق یوسف
بدید الغرض چون ایشان در شکار برفتند ہمین کہ وقت بازگشتن شد مہتر یوسف را درون
چاہ انداختند وخود بازگشتند مہتر جبرئیل علیہ السلام را فرمان شد کہ ای جبرئیل یوسف را در
چاہ کردہ اند آنجا تنہا است برو دل بدہ کہ زنہار تا دل بندازی کہ ما یار تو ایم و
پیراہنے بود از بہشت در گردن او کرد در روایتے انیست کہ خرقہ اصل آن
بود کہ در چاہ یوسف علیہ السلام یافتہ بود الغرض چون پسران
مہتر یعقوب بیامدند گرگے را آوردند کہ پیشتر بودیم یوسف علیہ السلام
عقب ماند اورا گرگ برد ہرچند کہ طلب کردیم نیافتیم ہمین کہ مہتر یعقوب این
بشنید نعرہ بزد بیفتاد گفت لئے خود کردہ را چہ درمان
ہرکہ مخلوق را بسپارد نہ خالق ہمین بار آرد کہ مرا آورد اگر وقت رفتن من اورا بحق دادمے
ہرگز اورا از من جدا نمیکردند مدتے برقفا ایستادہ شد گفت رضینا بقضاء اللہ تعالیٰ گفت آلہی ہرچہ
قضاء تست من برآن رضا دادم وراضی شدہ ام الغرض مہتر یعقوب چندان بگریست کہ
ہر دو چشم نابینا گشت وخانہ رابیت الاحزان نام نہاد وچہل سال این بود کہ نہ روز دانست
ونہ شب کہ در فراق یوسف گذشت بعد ازان خواجہ ذکر اللہ تعالیٰ بالخیر بر لفظ مبارک راند
چشم پرآب کرد وہای ہای بگریست نعرہ بزد وبیفتاد واین رباعی برزبان راند رباعی
یعقوب چہل سال زہجراں بگریست ٭ نابینا شدہ زدرد چندان بگریست ٭ از نور دل اوکسی چہ داند کہ
چہ بود ٭ غم او داند وانکس زہجران بگریست انگاہ فرمود ہر وقتے کہ مہتر یعقوب علیہ السلام گرسنہ
شدی نام یوسف برزبان راندی سیر شدی واگر تشنہ بودے نام یوسف برزبان

راندی سیر آب شدی چنانچه مهتر جبرئیل علیه السلام بیامد و این طعنه کرد که ای یعقوب اگر
آفریننده یوسف بوی دیده عجب بودی که از همه فارغ آمده بدوستی یوسف مشغول شدی
گفت ای جبرئیل این تازیانه ادب بهد ران روزی بایستی زد که دوستی یوسف در دل من آغاز
کرد گفت ای یعقوب زنهار دل بدوستی یوسف کم کن این زمان چه سود دارد که کار او
از سر گذشت **بعد ازان** خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد فرمود در عهد خواجه جنید
بغدادی قدس سره العزیز نبشته دیده ام که ایشان در قصص مهتر یوسف نبشته اند که اهل سلوک
قولی گفته اند که ای درویش هر که مشغول گردد و از اولیا و انبیاء و دعوی محبت حق کند
بدون حق کامی یابد و بدیگری دل بندد حقیقت بدان که او را به بلای
مبتلا گرداند که صعب ترین بلاها باشد چنانچه مهتر یعقوب را علیه السلام زیرا که دعوی محبت
حق کرد بعد ازان بدوستی فرزندان فرو گشت ضرورت همین بار آورد که چهل سال در
فراق بر آمد فرمان آمد که اگر نام او بر زبان راندی نامت از جریده انبیاء دور کنیم ای
درویش این خطاب را جز مهتر یعقوب دیگری طاقت نتواند آورد **بعد ازان** فرمود
که چون مهتر یوسف را علیه السلام در قعر چاه فرود آوردند و خود باز گشتند طایفه
سوداگران در مصر میرفتند قضا را بر سر آن چاه رسیدند تشنه بودند دلو آوردند
و فرود کردند یوسف دلو را دست زده بگرفت هر چند که ایشان خواستند که
بیرون آرند نتوانستند چون ایشان در درون چاه نظر کردند که آدمی افتاده است
بر فور یوسف را بیرون آوردند گفتند تو کیستی گفت از فرزندان بنی آدم
حادثه من و راز است چه گویم را فی قضی طول دانت ملول راوی می روایت کرده
آنزمان که یوسف را از چاه برون آوردند بصفائی روی یوسف کنعان بتافت
برادران او آگاه شده گفتند مگر یوسف را از چاه برون آوردند چنانچه همه
بیرون آمدند قضا را چون بدیدند که یوسف را که غیرت ماه تا بانست از چاه

بیرون آوردند چنانچه چنگ در دامن یوسف زدند پرسیدند که تو غلام ایشانے گفت
آری غلام ایشانم سوداگران گفتند اگر بفروشید ما بستانیم ایشان چون بد و حسد داشتند گفتند
فروختیم هرچه دانید بدهید چون سوداگران گرد خویش برآمدند هفتده درم قلب برایشان
بود ایشان گفتند که بیارید که ما بدین بها فروختیم یوسف بگریست که سبحان الله بها من
هفتده درم شد که اینقدر ارکا سد نومیدی پیش آورد فرمان آمد که اے یوسف
چون خود را هیچ دیدے باش تا بهاے تو بتو نمایم بعد ازان فرمود که وقتے مهتر یوسف
آئینه بدست داشت رُوے خود را میدید گفت سبحان الله زهے آفریننده که مرا آفرید
بدین خوبی اگر مرا در بازار برند قیمت من کسے نتواند کرد پس اے درویش چون یوسف بخود دید
بدیدے که بها او هفتده درم قلب شد پس هر که خود را چیزے داند بها و قیمت
او همین باشد که یوسف را شد اما چون اینکس خود را هیچ داند قیمت و بهاء او جز حق دیگری
نداند چنانچه آرند که چون سوداگران یوسف را بستدند روان شدند همین که در مصر رسیدند
یوسف علیه السلام را بیاراستند تا در بازار برند همین که در بازار آوردند ندا کردن گرفتند
جملگی بازارگانان مصر جمع شدند مالها خویش بیاوردند هنوز بهاے یوسف زیاده مے شد
چنانچه این خبر بعزیز بادشاه مصر رسید او با جملگی کارکنان خود در بازار آمد و گفت
بازار حسن جملهٔ خوبان شکستهٔ * ره نیست کز تو هیچ خریدار بگذرد * به بهاء نیک خریداری
کرد هرچه در خزانه عزیز بادشاه مصر بود از جنس زر و مال و نقد تمامی بداد و بهاے یوسف
بران هنوز زیادت می شد الغرض چون یوسف بدید که آن خرمنهاے زر بهاء من شد
در خاطر مبارک اندیشید که دریغ امروز برادران ما نشدند تا بهاء من بدیدندے همین
که اینمعنی در خاطر خطره کرد بر فور مهتر جبرئیل علیه السلام فرود آمد گفت اے یوسف بهاے تو
همانست که پیش برادران تو شد آنگاه خواجه فرمود که آری اے درویش این خطاب
بر و بآن سبب بود تا خود را نه بینند و غرورے در و پیدا نشود بعد ازان

خواجه فرمود که آری آنکسے که حق را ایا بدہمین خطاب کند که بر یوسف کرد بعد ازان فرمود
که چون حق سبحانه تعالی فراق مهتر یعقوب را بوصال یوسف نزدیک سانید مهتر یعقوب در راه گذر یوسف بایستاد
با هر فوجی که میرسید مهتر یعقوب از غایت شوق میگفت که یوسف من همین است چنانچه فوجها
بگذشت همین که بد و للّٰه کوکبه فوج یوسفی رسید مهتر یوسف خواست تا از اسپ فرود آید
مهتر یعقوب بدو دید با اسپ هم از غایت اشتیاق در کنار گرفت فرود آمدن نداد همان زمان
مهتر جبرئیل فرود آمد گفت اے یوسف فرمان مے شود همین که تو اینقدر بے ادبی کردی
که بتعجیل پیش پدر فرود نیامدی بلبس هر فرزندی که از تو بر آید پیغامبر مرسل نباشد الغرض
چون مهتر یعقوب یوسف را در کنار گرفت از حد لاغر یافت گفت اے جان پدر این یعقوب
بدرد فراق تو مبتلا بود نفس از نان و آب نمیدانست تو که در مملکت فرمانروا راحت بودے
چرا چنین لاغری گفت اے مخدوم من چنین ست که شما مے فرمائید اما هر وقت که من میخواستم
دست در طعام زنم یا چیزے تناول کنم جبرئیل بیامدے بگفتی که اے یوسف یعقوب از درد فراق
تو مبتلا است نفس را نان و آب نداد تر اچگونه شاید که طعام بخوری اے مخدوم آن جمله طعام
زهری شدی بمثل آن تا امروز همچنین افتاده بود بعد ازان بر لفظ مبارک راند که حق سبحانه
و تعالے خوبی را بست جزو آفریده است ازان نوزده جزو خوبی مهتر یوسف را داده
و یکجز و خوبی همه عالم را آنگاه فرمود که چون مهتر یوسف علیه السلام طعام و آب بخورد
عین در حلق او نمود ے بعد ازان همدرین محل فرمود که وقتے در مصر قحط افتاد چنانچه مدت
دوازده سال بر آمد خلق عاجز شد غله مصر نماند در معرض هلاک شدند مهتر یوسف علیه السلام
مناجات کرد جبرئیل فرود آمد گفت اے یوسف فرمان میشود خلق هلاک خواهند شد و خواهند مرد
تو هر روز بر سر قصر خود برائے و جملگی خلق را بنما [illegible] بعد ازان برقعه
از روے خود برگیر تا خلق روے ترا به بیند از [illegible] خواهند بود
بعد ازان مهتر یوسف همچنان کرد در قصص انبیا مسطور است که [illegible]

کہ ایشان را طعام و آب حاجت نمیشد چنان در دیدن روے یوسف مستغرق مے بودند
بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر چشم پرآب کرد فرمود کہ اہل سلوک درین باب قوے می نویسند
کہ در دیدن صورت مہتر یوسف ہفت شبانروز خلق را طعام و شراب یاد نمی آمد و بیہوش
می شدند فردا قیامت کہ بر مسلمانان دیدار خود تجلی کند عجب مدارید کہ ہفتاد ہزار سال در یک
تجلی افتادہ باشند بعد ازان فرمود آنزمان کہ مہتر یعقوب علیہ السلام یوسف را خواستی غسل دہد
صد ہزار پردہ بگرد مہتر یوسف بستے تا نظر کسے نیفتد چشم زخم بدو نرسد و آنزمان کہ برادران
کاروانیان فروختہ شد وقتے بر چشمہ آب رسیدند مہتر یوسف را فرمودند در میان
آب سرو تن بشو مہتر یوسف علیہ السلام میان آب درآمد بگریست کہ الٰہی یکروز آن بود
کہ پدرم مہتر یعقوب آن زمان کہ مرا غسل بدادی تا پردہ نہ بستی غسل ندادی واین
زمان کہ درآب میروم جانوران آبی تمام اعضاء من خواہند دید ہمین کہ این سخن بگفت
مہتر جبرئیل را فرمان شد کہ برو سراپچہ از نور گرد برگرد او درون آب زن تا جانوران
آبی کسے او را نہ بیند آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر چشم پرآب کرد و بگریست کہ ہر غوثے را
خوار لیست و ہر خواری را عزتیست ہمین کہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر این فواید تمام کرد برخاست
درون رفت بندہ و خلق بازگشتند الحمد اللہ علی ذلک بتاریخ روز پنجشنبہ بستم ماہ مذکور
سنہ المذکور سخن در ذکر مہتر اسمعیل صلوات اللہ و سلامہ علیہ و انبیاء دیگر افتادہ بود
دولت پایبوس حاصل شد مولانا شمس الدین یحیےٰ و مولانا برہان الدین غریب و عزیزان
دیگر بخدمت حاضر بودند بر لفظ مبارک راند کہ چون مہتر اسماعیل علیہ السلام تولد شد
مہتر ابراہیم علیہ السلام شکرانہ آن پسر تولد شدہ مر خدا را
عزوجل دوگانہ نماز گذارد ہمچنان جبرئیل علیہ السلام فرود آمد گفت یا ابراہیم این پسر
کہ در خانہ تو آمدہ است پیغامبر مرسل شود از حد مہتر ابراہیم شاد شد بعد ازان پرسید
یا اخی جبرئیل از پشت این ہیچ پیغامبرے باشد گفت خیر مہتر ابراہیم دل تنگ شد

که از پشت یکے ہفتاد ہزار پیغامبر پیدا گردد و از پشت دیگرے ہیچ پیغامبری نه در حال
بار دوم مہتر جبرئیل علیه السلام فرود آمد گفت یا ابراہیم فرمان میشود که از پشت این
پیغمبری بیرون آریم که نام وے محمد الرسول الله است و او پیغامبر آخر الزمان باشد
پس اے ابراہیم اگر او نبودے مالک خود را آشکارا نمی گردانیم پس او فرزند آن
اسمعیل باشد بعد ازان فرمود که آن روز مہتر ابراہیم اسمعیل را خواست تا قربان کند
دست و پای بسته میخواست کارد در حلق او راند اسمعیل گفت اے مخدوم اگر دست و پاے
من بندید نیکو باشد ابراہیم گفت چرا گفت ازان که در وقت کارد راندن من
دست و پا نشرنم و آن موجب بیفرمانی باشد میان انبیا شرمنده مانیم در روز قیامت
گویند در محبت صادق نبود بعد ازان فرمود آن روز که بر سر مہتر ذکریا اره
راندند ذکریا خواست که تا فریاد کند فرمان شد اے ذکریا اگر فریاد کردے نامت از جریده
انبیا پاک کردانیم بعد ازان سخن در دعاے افتاده بود بر لفظ مبارک راند که
چون مہتر آدم علیه السلام دعا کرد و آمرزش خواست فرمان آمد یا آدم تا بر محمد صلی الله علیه وسلم
بگوی دعایت اجابت شود آنگاه چون بر رسول علیه السلام صلوات گفت اجابت شد
قوله تعالے فتلقی آدم من ربه کلمات فتاب علیه مفسران چنین گویند یعنی الصلوات
علی النبی الامی پس اے درویش ہرگاه که دعا برین شرائط موجود بود موجب اجابت
شد چنانچه حدیث مشہور ست و کلام الله مسطور است ادعونی استجب لکم ان الذین یستکبرون
عن عبادتی سیدخلون جہنم داخرین و الله ولی الاجابت و الاستجابة بعد ازان مجالس این
حکایت فرمود که روزے در روزگاری شیخ ہراب مریدے از مریدان او در سفر رفته
بود مدت شصت سال در مسافری بود چون باز آمد شیخ گفت کجا رسیدی گفت تا فنا علیم
رسیدم گفت ہیچ خبر پرسیدے که مرد کیست و نیم مرد کیست گفت پرسیدم مرد او باشد
که گرده درست در پیش برادر نہد و نیم مرد آن باشد که در ہوا به پرد و سجاده

بر روی آب انداز و نماز کند آنگاه فرمود که وقتی خواجه حسن بصری رحمة الله علیه و رابعه
بصری رحمة الله علیها بر سر دجله رسیدند خواجه حسن بر فور مصلی بر آب انداخت در نماز شد
رابعه سجاده در هوا انداخت در نماز شد همین که خواجه حسن بصری سلام نماز بداد رابعه
را ندید سر بالا کرد رابعه را مشغول در نماز یافت گفت ای رابعه این چیست گفت ای حسن آن چیست
اگر بر آب روی خسی باشی و اگر در هوا پری مگسی باشی دل بدست آر تا کسی باشی آنگاه فرمود که وقتی
بزرگی بود که با خضر علیه السلام ملاقات کرد مهتر خضر علیه السلام فرمود که وقتی شنیده ام

از خواجه بایزید بسطامی قدس الله سره العزیز که یا خضر من ظن انه خیر من الکلب لا یصلح الصحبة معه
گفت هر که گمان برد از مسلمانان که او بهتر از سگ است مصلحت نیست صحبت داشتن با آنکس خواجه
درین فواید بود که بانگ نماز بر آمد خواجه مشغول شد بنده و خلق باز گشتند الحمد الله علی ذالک تاریخ
روز دوشنبه پنجم ماه شوال سنه المذکور دولت پایبوس حاصل شد مولانا شمس الدین و
مولانا فخر الدین زرادی و امیر حسن علاء سنجری و عزیزان اهل صفه بخدمت حاضر بودند
سخن در ذکر مهتر داود علیه السلام و انبیاء دیگر افتاده بود بر لفظ مبارک راند که مهتر داود
علیه السلام صحف خویش مطالعه میکرد که انبیاء بلاها آرزو خواسته اند و بدان صبر کرده
پیغامبران مهتر داود هر شبی در مناجات بلا را آرزو میخواست جبرئیل علیه السلام بیامد
و گفت یا داود بلا میخواهی اما طاقت نخواهی آورد و هربار مهتر داود این خطاب می شد
چنانچه بر سر مصلا نشسته بود زبور میخواند فرمان آمد که یا مهتر داود بلا را خواهی ساخته باش
که امروز آن روز هست که بلا بر تو منزل گردد الغرض مهتر داود زبور مطالعه میکرد
جانوری دید چنانچه که وقتی ندیده بود بیامد پیش مهتر داود بنشست نظر مبارک مهتر
داود بر جانور افتاد گفت اگر این جانور برای سلیمان بگیرم نیکو باشد از مصلا برخاست
زبورها در دنباله او کرد او از پیش پرید بر ناودان رفت نشست مهتر داود نیز بر ناودان
برفت از آنجا بالای بام فرود آمد قضا را زن اوریا نشسته سر می شست نظر افتاد در سایه مهتر داود

گفت سبحان الله کسی را موی بدین مقدار باشد جمال او چگونه خواهد بود بوله از عشق درد
مهتر داود افتاد قرارش برفت تا آن زمان که اوریا را بمهم نامزد کرد از مصر قضا اوریا آنجا بمرد
چون مدتی بگذشت بزن اوریا پیغام فرستاد که ترا در نکاح آرم او نیز قبول کرد بنکاح خود
آورد بعد از آن مدتی برین برآمد روزی بر مسند قضا نشسته بود حکم میان خلق میکرد
همچنان دو مرد دعوی کنان بیامدند گفتند یا داود این مردیست که نود و نه میش دارد
من یک میش دارم این مرد آن میش من برو بستده است این روا باشد یا نه مهتر
داود گفت روا نباشد و از آن امت باز بده که تو برو ظلم کرده همین مقدار حکم کرد از پیش مرد
ناپیدا شدند مهتر داود از مسند قضا برخاست که آری این خطاب مراست که با وجود
نود و نه زن زن اوریا در نکاح آوردم این کجا روا باشد در خانه آمد فرزندان را وداع کرد و بیرون
صحرا رفت سر بسجده نهاد و بیست سال بدین یک ذلت بگریست آنگاه فرمان آمد که یا داود چه میگری
گفت این چشم نادیدنی دید اکنون عذر این هم از من چشم میخواهم که چرا نادیدنی دید ره گر چشم برندی
نشدی خانه خراب بس خانه که شد خراب از کرده چشم است همچنین گویند که چندان بگریست که گوشت
و پوست رخساره مبارک او بر پرید آنگاه فرمان آمد یا داود توبه تو قبول کنم اگر اوریا از تو
خشنود باشد برخاست مهتر داود و در آنجا آمد که اوریا کشته شده بود بر سر آن چاه آمد آواز داد
که یا اوریا تو از من خشنود هستی آواز برآمد آری فرمان شد که یا داود تو پرسیدن ندانی
اما همچنین پرس که یا اوریا من بقصد ترا فرستاده بودم اگر کشته شوی من قوم ترا در نکاح آرم اکنون
بر تو آمده ام تو خشنودی یا نه مهتر داود را اندیشه پیش افتاد الغرض چون وقت توبه او آمد
حق تعالی اوریا را مهربان گماشت آواز داد یا داود از تو خشنودم بعد از آن خواجه
ذکره الله بالخیر بر لفظ مبارک راند هر وقتی که مهتر داود زبور خواندی از صد الحان خوش داشت
از غایت خوبی الحان او آن مقدار جانوران که در هوا بودند همه بر سر او سایه کردندی
و از خوبی الحان او همه بیهوش گشتندی بعد از آن فرمود که چون نقل مهتر داود نزدیک

رسید جبرئیل علیه السلام صحیفه از کاغذ حریر آورد دران صحیفه بیست مسئله نبشته بودند بیاورد و بر دست مهتر داود داد گفت یا داود فرمان بشود هر پسرے که ازان تو این مسئله جواب دهد انگشتری ملک بدو ده پس مهتر داود بر حکم فرمان جمله پسران پیش خود طلبید هر یکے را ازان بیست مسئله پرسید هیچکس نتوانست که جواب دهد همین که نوبت بمهتر سلیمان صلوات الله علیه رسید از مهتر داود علیه السلام هر بیست مسئله پرسید همه را جواب داد انگاه خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که آری چون در ازل ملک بسلیمان نبشته بودند مغز داشته انگاه این مسایل را جواب داد انگاه شایان ملک شد اما اے درویش چگونه ملکی یافت که نه پیش ازو آنچنان ملک کسے را داده بودند و نه بعد ازو کسے را دادند بعد ازان فرمود حق سبحانه و تعالے مهتر سلیمان را الهام داده بود که زبان جمله پرندگان و چرندگان فهمیدی و همه فرمان او بودند تا انجا که شیاطین و جن و انس همه در حکم فرمان مهتر سلیمان بودند و سلیمان را تختے بود دوازده هزار بنی اسرائیل بران نشستندی و باد را در فرمان او گردانیده بودند هر جا که خواستی مهتر سلیمان علیه السلام بفرمودی باد آن تخت را تا مسافت یکماهه بیک روز و شبانگاه باز آوردی و در مطبخ هفتاد هزار سیر نمک بر بارخرچ شدی باید که کسے را کسے شمار ندادندی اما آن درویش خود آن زمان چیزے تناول کردی که زنبیل بر دست خود بافتی و در بازار فروختی و بدان افطار کردی با درویشان و شبها در مسجد بگذشتی و از درویشان دعا خواستے چون خواجه ذکر الله بالخیر این فواید تمام کرد مشغول شد بنده و خلق باز گشتند الحمد لله علے ذالک بتاریخ روز شنبه بست و پنجم ماه شوال دولت پایبوس حاصل گشت عزیزان اهل صفه مثل مولانا شمس الدین یحیی و مولانا برهان الدین غریب و مولانا فخر الدین زرادی همه حاضر بودند بر لفظ مبارک راند آن شب که مهتر موسے علیه السلام در دنیا آمد یعنی تولد شد فرعون لعین خفته بود بلرزید بیدار شد جمله ندیمان و حکیمان را طلب کرد و گفت ببینید کسے خلل ملک من ازو باشد این زمان پیدا شده است یا نه نجومیان و حکیمان و ندیمان رمل زدند گفتند همین زمان پیدا شده است و دران زمان فرعون وایگان را گماشته بود که در خانه کسے که فرزند زاید

خبر کنند تا او را ہلاک کنم ہمین کہ مہتر موسے را درون تنور انداختند چون کسان فرعون لعین
درآمدند ہیچ خبر نیافتند برخاستند برون رفتند ہمشیرہ مہتر موسے چون تنور بدید چہ بیند کہ آتش
سرد گشتہ ہست بوستانے شدہ است و مہتر موسے علیہ السلام انگشت خود می مکید بعد ازان در درجکے
بغلطانید ند مادر موسے روے سوے آسمان کرد کہ الٰہی موسیٰ را بتو سپردم ہمشیرہ موسے را
بگفت بہ بر و در رود نیل روان کن ہمشیرہ مہتر موسیٰ بیاورد بر سر رود نیل با ستاد و گفت بہ خدا
سپردم درون رود نیل انداخت خود باز گشت آن درجک بفرمان حق سبحانہ تعالیٰ عبرہ کنان بزیر
قصر فرعون لعین رسید فرعون و زن او آسیہ ہر دو بالاے قصر نشستہ بودند نظر ایشان بران درجک افتاد
آسیہ گفت فرعون ببین درجکے می آید درین چہ خواہد بود فرعون ملاحان را طلبید گفت کہ بروید
و آن درجک را بیارید چون آن درجک را بیاوردند پیش فرعون نہادند چون باز کردند دیدند
پسرے در خوبی او ہمتا نبود ہر دو انگشت در دہان گرفتہ مے چشید و شیر ازان می آمد بقدرت
کن فیکون ہمین کہ فرعون آن بدید بر خود لرزید گفت اے آسیہ این فرزند نیکو نیست با آنکہ ہدیت
ما نباید ستید آسیہ گفت اے نادان خداے ما را فرزندی ندادہ است ہمین را بجاے فرزند بپروریم
از چہ باشد الغرض ایشان شادند مہتر موسے را می پروردند با ہزاران ناز و راحت بعد ازان
خواجہ ذکرہ اللہ بالخیر فرمود اے درویش تا بدانی کہ خواست فرعون درین بود آن کس را
کہ از و ملک او خلل پذیرد او را ہلاک کند و او حکمت خداے عز و جل نمیدانست کہ این شخص را ہم
در کنار او خواہند پرورد بعد ازان فرمود کہ در قصص انبیا نبشتہ دیدہ ام چون مہتر موسے چہار سالہ
شد روزے آسیہ در کنار فرعون لعین داد فرعون را ریش دراز بود چنانچہ رسم خوردکان باشد
ہر بار بر ریش او دست می برد و میگرفت و موجنبانید چنانکہ اعضاے فرعون در جنبش می آمد آنگاہ
بر آسیہ گفت یا آسیہ این پسرک نیکو نیست ریش من چنان بگرفت و بجنبانید کہ تمامی اعضا من در لرزہ
شدہ ست آسیہ گفت یا فرعون رسم کودکانست کہ با محاسن پدران بازی کنند و اگر استوار نمیداری
ببین یک طشت پر زر و یک طشت پر آتش بیارند ہر دو پیش موسے نہادند گفتند اگر دانا خواہد بود

جانب طشت زر دست خواهد انداخت مهتر میخواست که جانب طشت از دست انداز د جبرئیل علیه السلام
را فرمان شد دست موسی بگرفت جانب طشت آتش انداخت آنگاه آسیه گفت تو میگفتی که نیکو نیست دیدی
که کودکان چه دانند آنگاه دل فرعون تسلی شد الغرض چنانچه سال عمر به پانزده سالگی کشید با حمایل زرین
بر اسب تازی سوار گشتی خلق و ارکان دولت دنبال او چنانچه روزی در بازار میگذشت مردی از قوم فرعون
در بازار سوگند فرعون میخورد که بخدای او مهتر موسی پرسید که این چه سوگند است که تو میخوری گفت سوگند بپدر تو که خدای
او بر خود مهتر موسی دست او برآورد چنان بزد که جان بداد مثل این چنین گویند که چندین کسان
را از بهر این سخن بکشت که خدای او نیست خدای کسی است که ما را و شما را و زمین و آسمان بیافریده است
این خبر بفرعون میرسید هر بار پیش آسیه گله میکرد که من میگفتم که نیکو نیست از وی خلل ملک من باشد آسیه
بنفع دفع میکرد الغرض روزی فرعون بر تخت نشسته بود و بامداد خلق می آمدند سجده میکردند موسی
پیش بود چون خلق را دید که سجده میکنند نمی پسندید منع میکرد که سجده خدای را واجب است آسیه
چون بدید که فرعون موسی را خواهد کشت گفت ازین شهر برو تا آن زمان که روا رسالت
پوشی آنگاه بیامد مهتر موسی بحکم آسیه در جهان نهاد رسید آنجا که مهتر شعیب بود علیه السلام در صحرا
دختران مهتر شعیب گوسفندان را چرانیدند چاهی بود که بران چاه دلو بود تا صد نفر آدمی جمع نمی شدند
از آن کشیدن نمی توانستند گوسپندان بر سر آن چاه ایستاده بودند آن صد مرد نه مهتر موسی آنجا رسید
دختران مهتر شعیب را پرسید که گوسپندان را چرا آب نمیدهی گفت ماجرای حال همچنین است
بر خود مهتر موسی دلو فرو هشت آب بیرون آورده بداد مثل آن سه دلو بیرون آورد گوسپندان
مهتر شعیب آب سیراب خوردند همچنین که در خانه آمدند مهتر شعیب چون شکمها گوسپندان
سیراب دید گفت ای دختران امروز گوسپندان سیراب شده اند گفتند ای پدر
آری امروز مردی رسیده است که تنها سه دلو بیرون آورده مهتر شعیب گفت او آن
مردی است که در کتاب خوانده بودیم که موسی پیدا شود بروید طلب کنید بیارید
بزرگوار ایشان بیامد مهتر موسی علیه السلام را طلب کرد مهتر موسی گفت عقب شده

جانب راه خانه سنگی می انداز تا من بردیم بدین طریق در خانه مهتر شعیب آمد مهتر شعیب برخاست
موسی را در کنار گرفت بنواخت همان دختر او را نکاح کرد بداد آنگاه حق سبحانه تعالی مهتر موسی
علیه السلام را پیغامبری داد و ردای رسالت در براو کرد مهتر جبرئیل فرود آمد گفت فرمان میشود
که بر فرعون برو فرمان رسان تا بتو اقرار آرد و بخدای ایمان آرد مهتر موسی علیه السلام بحکم فرمان
از خدمت مهتر شعیب علیه السلام باز گشت در مصر آمد بر والده همشیره و برادران خود هارون یکجا شد
بعد آن بیامد فرعون را فرمان خدای عزوجل رسانید که یا فرعون من پیغامبر خدایم و تو بنده خدای ایمان
آر و برسالت من اقرار کن تا از عذاب برهی وگرنه بلا را ساخته باشی همین که این فرمان مهتر موسی
فرعون را رسانیدند فرعون برخاست درون برفت بر آسیه گفت که دیدی آن همه بلا بر من تو کردی
اگر ما او را نمی پروردیم این زمان او از کجا دعوی پیغمبری کردی گفت حکم خدای را کسی تواند که بگرداند توان
صبر باید کرد تا چه پیدا شود آنگاه خواجه ذکره الله بالخیر فرمود که چندین معجزه که موسی علیه السلام
بفرعون نمود آن بدبخت لعین هیچ نوع ایمان نیاورد اما چندین هزار کس از بنی اسرائیل بآن
روز ایمان آوردند چون معجزه پیغامبری بدیدند بعده چون بنی اسرائیلیان قوت گرفتند
مهتر موسی تقویت یافت حق تعالی فرعون را مقهور کرد موسی دعا کردی حق اجابت کرد
بعد ازان فرمود علما تفسیر نوشته اند چون حق تعالی خواست فرعون را غرق کند مهتر موسی
علیه السلام با دوازده بنی اسرائیل از مصر برون آمد علما چنین روایت کرده اند آن روز
هفتاد هزار سوار بود فرعون لعین همه بر اسپان تازی ها زر دین ساز و سر در خسارها ایشان
دیبا لعل و هر اسپی را طوق زرین در گردن مع حشم پیاده پیش فرعون همه رفتند چون آفتاب
برآمد مهتر موسی بر کناره دریا رسید بنی اسرائیلیان سپاه فرعون را دیدند بی عدد و تیغها
کشیده و شعاع آفتاب بران تیغها تافت همه بگرد فرعون و بنی اسرائیلیان بمهتر
موسی درآمدند که پیغامبر خدای اینک سپاه فرعون رسید از پیش و پس دریا هند اگر دشمن
شمر کند هم اکنون از ما کسی زنده نماند مهتر موسی علیه السلام دعا کرد و خدا ایرا بپاکی بخواند

اللهم لک الحمد والیک المشتکی وانت المستعان ولا حول ولا قوة الا باالله العلی العظیم پس حق تعالی بهتر موسے وحی کرد که اے موسے عصا بردست دارید بر دریا بزنید موسے عصا برداشت بردریا زد بقدرت خدای تعالی آن دریا از همه جا پاره گشت وتنگاها پیدا شد و دوازده کوی از قعر دریا پدید آمد واز چپ وراست گروه گروه میگذشت چنانکه در کلام الله مسطور است واوحینا الی موسے ان اضرب بعصاک البحر فانفلق فکان کل فرق کالطود العظیم همچنان که طوق زنند وطاقها راسر اند رسر آرند همچنان آب دریا پاره شده از چپ وراست و زیر وزبر سراند سر آورد وطاق زده دوازده کوی پدید آمد فراخی هر کوی دو فرسنگ بود پس حضرت موسے علیه السلام بنی اسرائیلیان را گفت فرو در روید اندر کوها بنی اسرائیلیان گفتند اے پیغامبر صد هزار سالست که آب دریا در زمین ایستاده است وقعر دریا تر شده است وخلاب گشته است ما اندران در خلاب فرو شوند چگونه تتوانیم گذشت خدای تعالی آفتاب را فرمان داد تا بتابد در ساعت زمین خشک گشت ششصد هزار مرد بودند از بنی اسرائیلیان چون در میانه در رسید ند حضرت موسے علیه السلام را پرسیدند اے پیغامبر خدا اندرین راه میرویم پدر ان ودوستان را نمی بنیند ونمیدانند که حال چیست وما از احوال ایشان نمیدانیم همه غرق شده باشند ویا گشته شده باشند از دست لشکر فرعون موسے گفت هیچ غم مدارید وبی غم باشید که ایشان سلامت اند پس خدای تعالی بموسے وحی کرد تا بعضے چپ وراست اشارت کنند چون بعضے اشارت کرد درها پیدا شد چنانکه پیش همچنان در چپ وراست هریکے مردوستان خود را میدیدند میرفتند چون بنی اسرائیلیان از دریا بیرون آمدند موسے علیه السلام بازگشت خواست تا عصا بر دریا زند تا آن هم بقرار خود باز آید تا سپاه فرعون ایشانرا در نیابد حق تعالی بموسی وحی کرد علیه السلام که اے موسے تو برو دریا را همچنان بگذار اترک البحر رهوا چون فرعون برلب دریا رسید دریا شگافته دید وبنی اسرائیلیان همه سلامت گذشته فرعون روی سوی قوم خود کرد که ببینید دریا از وبیم من چگونه شگافته شده است وآب چگونه گروه گروه شده داست

و اندر ہوا رفته دقعر دریا پدید آمده و راه بازکشاده تا بگذریم و بندگان گریخته خود را بگیرم
دہیچنان برلب دریا بایستاد و بانگ کرد گفت انا ربکم الاعلےٰ منم خدا اے بزرگ شما ہمه خاصگان
من ایدایشان فرود آمدند و پیش او سجده کردند مہتر موسے درون دریا بود ہمچنان جبرئیل
علیه السلام درون دریا پیش فرعون برآمد تا دیان ابلق نشسته با عمامه سیاه اصحاب
توریت چنین گویند آن روز اندر سپاه فرعون مادیان نبود مگر آنکه بروے جبرئیل علیه السلام
سوار بود مانگے بکرد ازان بانگ اسپ فرعون درآمد و بدریا فروشد اسپ فرعون بوے
مادیان بیافت از جا بجست ہرچند فرعون خواست که اسپ را نگاه دارد نتوانست نگاہداشت
و شرم کرد فرشتگان از چپ و راست درآمدند سپاه او را بردند که بروید از پس مہتر موسے
علیه السلام و بنی اسرائیلان درآمدند و لشکر مقہور ہم درون دریا شد از حق تعالے بر دریا
خطاب شد دریا برہم زد جمله سپاه او را فرو برد یک آدمی را از قوم فرعون زنده نگذاشت
انگاه خواجه ذکر الله بالخیر چشم پرآب کرد فرمود که اے درویش تا بدانی قہر باری تعالے
چنین کند که با فرعون کرد او را نیست و نابود کرد ہمین خواجه درین فواید بود سید بانگ نماز برآمد
خواجه مشغول شد بنده و خلق بازگشتند الحمد لله علےٰ ذالک بتاریخ روز شنبه ہم ماه
ذی الحجه سنه المذکور دولت پابوس حاصل شد پنج نفر درویش از خاندان چشتیه و شیخ
بہاؤ الدین غزنوی و مولانا جلال الدین و مولانا عماد الدین مذکور و برادران ایشان
حاضر بودند سخن در ذکر عیسے علیه السلام و انبیاء دیگر افتاده بود بر لفظ مبارک راند
که آن روز که حق سبحانه تعالے مہتر عیسے علیه السلام را در دنیا آورد مریم پارسا رضی الله
عنها در بیابانہا از ترس جہودان رفته پنہان شد قضارا آنروز که ایشان را درد زه
خواہد گرفت بفضل ذو الجلال مہتر عیسے علیه السلام بزاد ہیچکس آنجا نبود بجز پروردگار
عالم الغرض آب نبود پا بزد چشمه آب پیدا شد ہمدران روز خود را و مہتر عیسے را آشست
در کنار گرفت نشست ہمچنان ماجرا ناد که مریم پسر زاد بے پدر رفتند به مہتر زکریا

علیہ السلام خبر رسانید ند مہتر ذکریا علیہ السلام جہود انرا مانع شد کہ خدا ماخدا است کہ بی پدر را
پسر پیدا آرد ہر چند مہتر زکریا بایشان در نصیحت و پند بود ایشان شنوا نبودند ہر چہ از زبان
ایشان بیرون مے آمد میگفتند چنانچہ بر مہتر زکریا جبرئیل علیہ السلام فرود آمد گفت یا زکریا
ایشان را پیش آن کودک بہ بر ہمہ را جواب ایشان بگو مہتر زکریا ہمچنان کرد ترسیان
و نصرانیان را جمع کرد برمریم روان کرد چون بیامدند گفتند اے کودک تو کیستے
حق تعالے مہتر عیسے را فرمان داد گفت اے ترسایان دانا و آگاہ باشید کہ بندہ
خدایم و او آفریدگار راست و من پیغامبر او یم و مبارکم و عیسے روح اللہ ام کہ خدا تعالی
مرا بے پدر آفریدہ است و او قدرت ہمہ چیزہا دارد ہمین کہ مہتر عیسے السلام از گہوارہ
این سخن بگفت آنروز چند ہزار ترسایان مسلمان شدند آنگاہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر
فرمود کہ مہتر عیسے السلام بزرگ شد و در دار رسالت پوشید جبرئیل علیہ السلام فرود آمد
فرمان رسانید کہ این کافران و جہودان را دعوت کن و بخدائے بخوان تا ایمان آرند
مہتر عیسے علیہ السلام ہر روز ہمچنان میکرد و معجزہ مینمود سنگدلان شنوا نبودند سبحہ
بازی می آوردند کہ نیکو سحر آموختہ بعد ازان ترسایان دانا یکجا شدند کہ یا عیسے
اگر تو مردہ را زندہ کنی ما بتو ایمان آریم در حال مہتر جبرئیل فرود آمد گفت یا عیسے فرمان
میشود این معجزہ تست بگو تا مردہ را بیارند دعا کن تا زندہ گردد مہتر عیسے علیہ السلام
ہمچنان کرد جملہ ترسایان حاضر شدند مردہ را بیاوردند عیسے علیہ السلام دوگانہ بگذارد
سر بسجدہ نہاد و دعا کرد حق تعالے آن مردہ را زندہ کرد گفت لا الٰہ الا اللہ عیسے روح اللہ
بعضے را اسلام روزے بود مسلمان شدند بعضے گفتند کہ نیکو سحر آموختہ بعد ازان
فرمود کہ چون مہتر عیسے علیہ السلام را خواستند تا بر آسمان برند مہتر جبرئیل علیہ السلام
فرود آمد مہتر عیسے را علیہ السلام گرفت تا چہارم آسمان رسید فرمان آمد
کہ ہمین جا بدارید کہ آلایش دنیا با خود دارد ماشا و کلا کہ ہرگز بار یابد بعد ازان

حکایت مہتر خضر علیہ السلام فرمود کہ حق تعالے او را حیات ابدی داده است سبب آن بود
کہ ہر ہمہ انبیاء و اولیاء گذشتہ را دیده است و بہ بیند و امروز اولیاء کہ باشند اول
ایشان را مشاہده کند و عجایب و قدرت حق تماشا کند شرح آنرا بر اولیاء خدا بگویند خاص
از براے این معنے حیات ابدی داده اند در آب آشنا گردانیده تا غریبے را دستگیری
نماید ہمین کہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر فواید تمام فرمود بانگ نماز برآمد خواجہ مشغول شد بنده
و خلق باز گشتند الحمد للہ علے ذلک بتاریخ ہژدہم ماه محرم روز جمعہ بعد نماز
سنہ تسعین و ستہ مائۃ دولت پایبوس حاصل شد مولانا فخر الدین زرادی و مولانا شمس الدین یحیے
و مولانا شہاب الدین و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند سخن در ذکر مہتر لوط صلوٰۃ اللہ و
سلامہ علیہ افتاده بود بر لفظ مبارک راند کہ او پیغامبر بود ترس کار ہمیشہ در عبادت خدائے بود
و یکزمانے بے یاد حق خالی نشدی چنانچہ قوم او لوط را حرمت کردن گرفتند و بدترین طایفہ
این قوم اند آنگاه فرمود کہ در قصص انبیاء نبشتہ دیده ام کہ چون فسادہاے قوم
لوط بسیار شده این ده خصلت در ایشان ظاہر شده آن اینست اول مے خوردندے دوم جامہاے
لعل پوشیدندے سوم مرد با مرد بنده کردندے چہارم پیراہن جلیبے پوشیدندے پنجم غوک کمان
ساختندے ششم کبوتر بازی کردندے ہفتم غیبت کردندے ہشتم بسرودہا و مسخرگی کوچہ بکوچہ گردیدندے
نہم دیدن یکدیگر عورات را تصرف کردندے دہم با لوط پیغامبر برابری کردندے بعد ازان
چون این خصلت در ایشان پیدا شد حق تعالے از آسمان سنگ بر ایشان بارید و زمین را
فرمان شد تا ایشانرا فرو برد بعد ازان خواجہ ذکر اللہ بالخیر بر لفظ مبارک راند کہ زمانہ آید
عبد اللہ مسعود روایت کرده است کہ رسول علیہ السلام فرموده است کہ ...
ازین خرامتان من زیادت کنند و آن اینست زن با زن بنده کنند آنگاه فرمود در تفسیر
دیده ام چون این زمانہ آید و این فعلہا در وجود آید نزدیک بود کہ از آسمان سنگ ببارد و زمین
فرو برد ایشانرا ہمین کہ خواجہ ذکر اللہ بالخیر این فواید تمام کرد مشغول شد بنده ہ

و خلق دیگر باز گشتند الحمد لله علی ذلک **بتاریخ پنجم ماه صفر ختم الله بالخیر والظفر**
روز پنجشنبه سنة المذکور سخن در ذکر ماه صفر ختم الله بالخیر والظفر افتاده بود دولت پایبوس
حاصل شد مولانا برهان الدین غریب و مولانا شمس الدین یحیی و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند
بر لفظ مبارک راند که گران ست تا بیست ماه صفر هر بلائے که در دنیا نافرو میشود در ماه صفر میشود
در آثار نوشته دیده ام که حق سبحانه و تعالی در جملگی سال یک و بیست و چهار هزار بلا منزل
میگرداند پس بیشتر درویش مردم را می باید در دعا و نماز باشد تا در امان و عصمت خدا بود
بعد ازان هم آن فرمود که رسول الله علیه السلام فرموده است هر که بشارت دهد
بر رفتن ماه صفر بر جنت افتاده بود هم رسول علیه السلام در آن بر رحمت حق پیوست آنگاه سخن در سلوک
افتاده بود خواجگان رحمة الله علیهم اجمعین فرموده اند که در سلوک پانزده مرتبه ست
پنجم مرتبه ازان خانه کشف است و کرامت پس هر که خود را هم درین پنجم مرتبه که آن خانه کشف
است کشف کند هم در ده مرتبه دیگر نرسد **بعد ازان** فرمود که در راه سلوک سالک را می باید
چون پنجم مرتبه برسد خود را کشف نکند تا در پایه ضلالت نیفتد و در مرتبه دیگر تواند رسید
والا نه همدرین بماند **بعد ازان** فرمود که شیخ بهاؤالدین زکریا قدس الله سره العزیز و شیخ
الاسلام فرید الحق والدین رحمة الله علیه رحمة واسعة هر دو بزرگوار یکجا بودند وقتی ایشان
بر سر آبے رسیدند شتابان و خوف هندوان آنجا از حد غالب بود و همانجا راه می افتاد
خدمت شیخ الاسلام فرید الحق والدین گرد یکدیگر بدیدند که در آب کشتی نه که بگذریم
در راه زنان در آیند ما را هلاک کنند این نوع نیکو نیست برفور شیخ الاسلام پائے در آب
نهاد و بگذشت و در کنار رفت استاده شد شیخ الاسلام بهاؤالدین زکریا ایستاده ماند شیخ
الاسلام فرمود که درین محل کشف کند نیکوست که از خصم برهاند اما در محل دیگر کشف نیکو نیست خدمت شیخ
بهاؤالدین زکریا چون این بشنید در خاطر ایشان پسندیده افتاده برفور پائے در آب نهاد
گذشتند آنگاه خواجه ذکره الله بالخیر فرمود که خود را کشف کردن نیک بود اما در محل و غیر

وغیر محل درست نیست اینکه حضرت شیخ الاسلام فرمود در محل تمام بود بعد ازان حکایت مهتر
جبرئیل فتاده علیه السلام را پرسیدند که عرق تو چرا سپید است گفت زیرا که خدایتعالی مرا از
کافور آفریده است حق تعالی مرا فرستاد که تو برو خواجه عالم را بیار چون بیامدم حضرت رسالت خفته بود بر سر
مبارک ایشان بایستادم فرمان حضرت رسید جبرئیل هوشیار باش بیدار نا و را بیدار نکنی نشستم
بحرمت تمام بر کف پاے مهتر عالمیان بوسه دادم بیدار شد بعد ازان فرمان شد که ای
جبرئیل سیصد هزار سال است که ما ترا آفریده ام از کافور حکمت آن بود تا آن وقت تو بر
کف پاے مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم بوسه دهے و سر تو از کافور است و کافور سرد باشد
چون سردی بکف رسد بیدار شود آنگاه خواجه فرمود اینجا معلوم مے شود که جبرئیل
از کافور است بعد ازان سخن در درود بر خواجه انبیا افتاد بر لفظ مبارک راند که آن
شب که رسول علیه السلام را معراج شد فرمود فرشته دیدم که
پانصد هزار دهن داشت و بر هر دهان پانصد هزار زبان پس آن فرشته مر خداے را
عز و جل میخواند و بر حضرت رسالت درود میفرستاد یعنی دیگر گفت یا جبرئیل آن کدام فرشته
گفت هر که گل را ببوید و بر تو صلوٰة نفرستد حق تعالی ثواب تسبیح آن فرشته بدان بنده
و از تو ابهاے دیگر محروم نگذارد بعد ازان فرمود که نبشته دیدم هر که در مجلس
گل شهد و خمر خورد بیم باشد که ایمانش برود که گل جزو یست از اجزای محمد صلی اللہ علیہ وسلم و آن
استخفاف کردن باشد و هر که قرآن خوانده است و خمر خورد بیشک در حدیث است که ایمان
او ببرد بعد ازان بزرگی باغ و جاه بود پرسید یونس را علیه السلام در آب دادن چه
حکمت بود فرمود که آتش محبت عشق در وے افتاده بود هر که در آتش عشق افتد
تا بسوزد سبب آن بود که او را در آب انداخته همین که درین حکایت رسید
مشغول شد بنده و خلق باز گشتند الحمد للہ علی ذالک بتاریخ بستم ماه ربیع الاول
سنه المذکور دولت پایبوس حاصل شد مولانا عماد الدین مذکور و مولانا شمس الدین

ومولانا برہان الدین غریب وچند نفر درویش آمدہ بودند وبخدمت حاضر بودند سخن در ذکر خواجہ کائنات محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم می رفت و صحابۂ کرام او رضوان اللہ علیہم اجمعین بر لفظ مبارک راند کہ آن شب کہ حضرت رسالت تولد شد عم پیغامبر ابو طالب در خواب دید کہ گوئی از آسمان شمع فرود آمدہ است در خانۂ عبد اللہ پدر مصطفی پس از جملہ اقربائے ایشان آنرا کہ اسلام روزے بود چراغی آوردند و از ان شمع میسوختند و در خانہ خود می بردند ہمین کہ رسول علیہ السلام تولد شد آمنہ مادر رسول علیہ السلام تنہا بود و در خانہ چراغے نہ تمامی خانہ روشن شد وجملہ ملکوت در جہان پیدا شدند و در آسمان سر بسجدہ نہادند کہ الٰہی رحمۃ عالمیان در جہان آمد الغرض از ان وقتیکہ در زمین افتاد ہر کجا کہ تبی بود نگونسار شد ہمین کہ جد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم عبد المطلب چون این معاینہ کرد ہم بر فور برخاست در خانہ عبد اللہ آمد دست بر در زد کہ در باز کنید چون در باز کردند درون آمد مصطفی را بدید در کنار گرفت وگفت کہ این پیغامبر است ما در انجیل خواندہ بودیم ہمچنان ابو طالب آمد وبا ہزار بار دہن بوسید و بوسہ بر سر و دیدہ می نہاد وگفت اگر فرمان شود و من پسرے ندارم برادر زادۂ خود را پسر ورزم اقربا راضی شدند کہ نیکو باشد الغرض در ہر دو شانہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بقلم نور نوشتہ بودند اشہد ان لا الٰہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ و اشہد ان محمدا عبدہ و رسولہ و در میان دو کتف مہر نبوت پیدا آمد و اے روایہ کرد این شب کہ او را جہود ان بدیدند چندین کسان درون با خدا وند مجید ایمان آوردند بعد ازان شیخ الاسلام فرمود کہ در حجرۂ کہ رسول علیہ السلام زادند تا این زمان ہر کہ در ان حجرہ در رود و از بوے عطر معطر شدہ بیرون آید تا یکہفتہ بوے خوش از وے نرود بعد ازان فرمود کہ چون رسول صلی اللہ علیہ وسلم چہار سالہ شد روزے در میان کودکان بازی میکرد جبرئیل علیہ السلام را فرمان شد کہ برو محمد را میان کودکان برگیر فلان جا ببر و سینہ مبارک او بشگاف انچہ در درون بہشت عطر بایت است بیار آلایش از شکم او دور کن ہمہ از مشک و عنبر پر کن پس ہمچنان کرد

هر کجی که خوشبوئے بوُ از ان بهشت بیاورد همانجا گذاشت بعد ازان بر لفظ مبارک راندند
کہ اے درویش آفتاب و ماہتاب را که نوری بینی از انوار خواجہ کائنات بخشش یافته اند بعد ازان
فرمود که اے درویش ہر چه در بہشت از دار و درخت و جز آن حق تعالے آفریده است بران نام
پاک محمد نبشته اند و ایشانرا فرمانست تا قیامته ہمین نام محمد بر زبان میرانند و میگویند و ہیچ
جا در آسمان و زمین نیست از حجاب عظمته تا عرش عظیم که برو نام محمد نبشته اند بعد ازان
فرمود اے درویش چون رسول صلے اللہ علیہ وسلم برابر ابو طالب در سفر تجارت رفتندی ابر را
حق تعالے فرمان دادے تا آنجا که رسول بودی علیہ السلام برابر ابو طالب را ہمه سایه کردے
و در خبر دیگر آمده است که رسول را معجزه بود ہمان مقدار که پیش دیدی ہمان در عقب دیدے
و ہر چه در بیداری بشنید در خواب ہمان شنیدی بعد ازان فرمود که اے درویش
حق تعالے قسم رانده است میان جمله ملکوت که بعزت و جلال من اگر محمد نبودی ملک خود را
اشکارا نمیکردم بعد ازان فرمود که اے درویش فردا و قیامت حضرت عزت ہمان
کند که محمد گوید زیرا که او را حبیب خوانده پس محبت این اقتضا کند از افراط محبت است
بعد ازان فرمود که آن روز که مهتر عیسی علیہ السلام خواست که زنده کند فرمان شد
یا عیسے علیہ السلام نام محمد بر زبان ران تا ہر مرده بدم حق تعالے ببرکت نام محمد مرده را زنده
کرد اند بعد ازان فرمود وقتی امیر المومنین عثمان رضی اللہ عنہ ماہی از بازار آورده بود
ہر چند خواستند که آن ماہی را بریان کنند تا ہیچ بہیرم نماند ہمچنان بر رسول علیہ السلام باز نمود
فرمان شد که آن ماہی را پیش آرند چون آن ماہی را پیش رسول علیہ السلام آوردند
رسول صلے اللہ علیہ وسلم از وے پرسید که اے ماہی از کجاے که تو بریان نمی شوی و آتش در تو
کار نمیکند حق تعالے آن ماہی را زبان داد گفت یا رسول اللہ روزی من در درون دریا
بودم طایفه را دیدم صاحب تجارت در جهاز سوار شده بودند ایشان در درون دریا درود
میگفتند آواز آن درود در گوش من افتاد من نیز موافقت ایشان بر تو درود فرستادم

حق برکت درود تو بر من آتش حرام گردانید آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد بگریست
گفت الهی هر که یکبار بر خواجه عالمیان درود می فرستید آتش را بر وی حرام میدارند کسیکه
از شام تا روز در محبت او مستغرق شد و درود داری بعد ازان فرمود که مهتر جبرئیل علیه السلام
روزے بخدمت رسول صلے الله علیه وسلم بیامد و گفت یا نبی الله چندین خدمت که ترا میکنیم
از برای آنکه فردای قیامت مرا مر بخش خواهی و فراموش نکنی که من چاکری خانه آل تو بسیار کنیم
بعد ازان فرمود مهتر داؤد علیه السلام پرسید از جبرئیل در آسمان فرشتگان کدام چیز مشغول
می باشند گفت یا داؤد ازان روز باز که جمله ملکوت را بیامرزید بر تو خطاب شده است
که نام محمد آخر الزمان بر زبان خود جاری دارید و دوستی او در دل گیرید و اگر دوستی
او در دل نگیرید و شفیع شما نام محمد نباشد از جریده ملکی شما را معزول گردانم بعد ازان فرمود
که حق سبحانه و تعالے توبه مهتر داؤد را علیه السلام چون خواست که قبول کند فرمان آمد
یا داؤد نام محمد را علیه السلام بدرگاه عزت من شفیع آر تا توبه قبول کنم انگاه فرمود
که آری بدین صورت ما را معلوم شد که هر چه در آفرینش خدا تعالے است همه طفیل محمد است
بعد ازان حکایت امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی الله عنه افتاد خواجه ذکر الله بالخیر
بر لفظ مبارک راند اول کسیکه ایمان آورد ابوبکر صدیق بود آنچنان بود که چون
رسالت بر محمد علیه السلام مقرر شد بدو گفت ابوبکر بگو که من پیغامبر خدایم و خدای یکی است
بر فور ابوبکر صدیق گفت صدقت یا رسول الله صدق داشتم بر دل و بر زبان که پیغامبر
بحقے و خدای تعالے یکی است و جز او دیگرے نیست در حال ایمان آورد مسلمان شد
بعد ازان هم از بزرگی ابوبکر صدیق رضی الله عنه حکایت فرمود که در راهے میگذشت
در زیر قدم مبارک ایشان مورچه آمده بود آه کرد از درد آه مورچه صدیق بایستاد و بیک دست برداشت
چه بیند که مورچه می طپید چون برگرفت بمرد بر فور روے سوے آسمان کرد و مورچه را بر کف دست
نهاد گفت الهی اگر مقدار موے ابوبکر را در حضرت تو بارست بحرمت آن موے این

مورچه را زنده گردان هنوز نیکو این سخن نگفته بود که آن مورچه زنده شد بعد ازان
هم از بزرگی ایشان حکایت دیگر فرمود که روزے امیر المومنین ابوبکر صدیق رضے اللہ
عنه محاسن مبارک خویش را شانه میکرد یکتار محاسن مبارک جدا شده بود باد برد در گورستان
جهودان انداخت صد و سه روز خداے تعالے ببرکت موئے سپید ابوبکر عقوبت ازان
گورستان فرمان داد بر داشتند بعد ازان فرمود وقتے که امیر المومنین ابوبکر صدیق
رضے اللہ عنه نماز گذاردی هفتاد هزار فرشته ها مقرب در نظاره نماز او بودندی بدان
خضوع وخشوع میگذاردی هر وقتے که گفتے اللہ لرزه در اعضاء هفتاد هزار فرشته افتادی
از هیبت گفتن که او گفتے بعد ازان فرمود چون امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی اللہ
عنه نماز بگذاردی برخواستے بیامدی بر آستانه رسول صلی اللہ علیه وسلم سر بر آستان
حضرت رسالت پناه نهاده بماندے چون رسول علیه السلام او را بدیدے در کنار گرفتی گفتے یا ابوبکر
چرا پگاه می آی گفت یا رسول کسے که اول دیدار ترا به بیند من بایم بعد ازان رسول
علیه السلام گفتے برخیز که بخداے وجلال وعظمت خدا که از روشنائی محاسن تو تا تحت الثری
می بینم بعد ازان فرمود که رسول علیه السلام را رسمے بودے که هر شب ماه رمضان
چهار یار غار خود را برابر کردی وحسن وحسین را نیز در صحبت ایشان در صحراے مدینه بر فتی
مناجات کردی از براے آمرزش امتان خود چون آخر شب شدی مهتر جبرئیل علیه
السلام فرود آمدے گفتے یا محمد سر برکن فرمان میشود که از برکت یکتار موے سپید
ابوبکر صدیق رضے اللہ عنه هزار در هزار کس از امت تو از آتش دوزخ آزاد گردانیدیم
آنگاه فرمود که هر بار که رسول علیه السلام در صحراے مدینه بمناجات بر فتی این خطاب
آمدی براے عظمت موے سپید ابوبکر صدیق رضی اللہ عنه هزار در هزار امتان
تو را از آتش دوزخ آزاد گردانیدیم بعد ازان فرمود که رسول صلے اللہ علیه وسلم
در حجره عائشه بود رضے اللہ عنها حکایت امیر المومنین ابوبکر صدیق رضے اللہ عنه

معرفت آنگاه رسول علیه السلام بر لفظ مبارک راند که اے عائشه ترا از بزرگی پدرت خبر نے گفت بلے یا رسول الله فرمود اے عائشه نام پدرت بر قرص آفتاب نبشته اند آن زمان که آفتاب بر بالاے خانه کعبه بر مے آید آنجا ایستاده شده میگوید که هیچ مقامے بالاتر ازین نیست ازینجا نگذریم همین که ایستاده میشه دمیرود پس فرشتگان که بر و موکل اند سوگند بنام پدرت میدهند که حرمت آن نام بر روئے تست که بگذری پس از برکت نام پدرت ازانجا میگذرد بعدازان همدرین محل فرمود روزے امیر المومنین عمر خطاب رضی الله عنه از بزرگی صدیق اکبر سوال کردند فرمود که مرا ازهر نباشد که از بزرگی او شمه حکایت توانم کرد اما در مناجات امروز سالها باشد که میگویم که کاشکے از موئے او چندین هزار عاصی را بخواهند بخشید بعدازان امیر المومنین عمر خطاب رضی الله عنه افتاد بر لفظ مبارک راند آنروز که حق تعالے او را اسلام روزے کرده بود پیش جهودان برخواست گفت که اگر محمد را زنده دست پشت بسته نیارم چه گویند گفتند اگر بیارے مالک مدینه مسلم داریم پس عمر این دعوه کرد و بر اسپ سوار شد روان کرد قضارا گذار او بر در همشیره افتاد او کلام الله میخواند سوره طه رسید بود عمر بر در بایستاد و هوش و گوش خود متعلق بدان آواز کلام الله داشت چون وقت در آمده بود در عمر سماع کلام الله در گرفت ذوقی و وجدے در عمر پیدا شد نعره بزد و در را بکشاد درون آمد همشیره را گفت راست بگو چه میخواندی او منکر بود چون تیغ برون آورد که چه میخواندی اگر ننمائے ترا بکشم همین که همشیره این بدید بر فور گفت کتابے که بر محمد رسول الله صلے الله علیه وسلم فرود آمده است آنرا میخواندم عمر گفت مرا بده تا من نیز بخوانم که از شنیدن آواز او دل من در لرزه است گفت اے عمر تو هنوز پلیدی بوے بتان از تو مے آید تا پیش محمد نروی و بندگی اقرار نکنی خرقه اما بر سوره پاره نکنی هرگز نتوانی کلام الله بر دست گیری همین که همشیره او را این سخن گفت

عمر فرمود اے ہمشیرہ مرا پیش محمد برتا ایمان آرم گفت بدین نوع نتوانم فرمود ہل چگونہ کنم
گفت انجا ہمہ بیچارگی و عاجزی و شکستگی می باید رفتہ باشد قبول کند گفت ہمشیرہ بدین رسن کہ برای
محمد میبرم تا دستہا او پس پشت کنم و بیارم لطف بکن دستہا مرا پس پشت بہ بند و پیش
خواجہ دنیا و آخرت ببر بگو بندہ گریختہ از حضرت صمدیت و از حضرت تو بود آوردم بکرم قبول
کن ہمشیرۂ او چنانچہ عمر فرمود ہمچنان کرد پیش رسول اللہ علیہ السلام آورد خلق کہ در
حضرت ایشان بود برخاست دستہائے عمر باز کرد و بنواخت ہمانزمان جبرئیل علیہ السلام
بیامد وحی آورد گفت فرمان میشود یا محمد بر عمر اسمی کردیم زود باد اسلام عرض کن تا مسلمان
شود بعد ازان فرمود کہ چون عمر اسلام آورد بانگ نماز آشکارا شد درون غاری بانگ نماز
میگفتند بالاء مسجد گفتن گرفتند اسلام را قوت شد بعد ازان فرمود کہ در تنبیہ
ابواللیث نبشتہ دیدام کہ رسول علیہ السلام فرمودہ است اگر فرداء قیامت مرا پیش
کہ حضرت چہ تحفہ آوردۂ ورانجا کہ عظمہ و فضل عمر است رضی اللہ عنہ دست بکرم برم گو
یارب عمر را آوردہ ام انگاہ فرمود کہ عدل و انصاف آن بود کہ او بر پسر خود بکرد پسر
زیر درہ گشت و این قصہ معروفست و آنچنان بود کہ ابوشحمہ شراب میخورد و زنا
کردہ بیاوردند پیش مسجد مدینہ رسول علیہ السلام و اصحابہ حاضر بودند فرمودند کہ
ہشتاد درہ بزنند ہمین کہ ہشتاد درہ بزدند ابوشحمہ ہلاک شد و بر وے دہ از دہ درہ باقی
ماندہ بود بعد مردن دہ درہ بزدند بعد ازان خواجہ چشم پر آب کرد فرمود کہ الحمد اللہ
او از آتش دوزخ خلاص شد ہم در شب اول او را بخواب دیدند کہ جامہ سبز پوشیدہ در بہشت
میخرامد گفت کہ خدائے رحمت کند بر پدر من کہ مرا از عذاب دوزخ برہانید انگاہ
خواجہ ذکر اللہ بالخیر فرمود کہ عدل این بود کہ امیرالمومنین عمر کرد بعد ازان حکایت امیرالمومنین
عثمان عفان رضی اللہ عنہ فرمود امیرالمومنین عثمان ہم یار غار بود و ہم داماد رسول
فخر کرد و بر لفظ مبارک راند کہ اگر مرا صد دختر بودے بعثمان نکاح کردہ میدادمے

زیراکہ اسمانیان و زمینیان بدو فخر میکنند انگاہ فرمود آن مالی کہ امیر المومنین عثمان را
بود میان اصحابہ کسی را نبود از حد سخی بود چنانچہ در خبر است از رسول صلی اللہ علیہ وسلم
کہ وقتے پیش رسول علیہ السلام آمد گفت یا رسول اللہ از بسیاری مال عاجز شدہ ام
و وقتے از کار طاعت باز می مانم رسول علیہ السلام دعا کند تا مال من کم شود ہمین کہ
رسول علیہ السلام خواست کہ دعا کند جبرئیل علیہ السلام فرود آمد گفت یا رسول اللہ فرمان
میشود زنہار در باب عثمان این دعا مکنی کہ ہر چند از مال خود بمصرف ما میرساند ما مال او را
زیادہ میکردانم انگاہ فرمود کہ وقتے حضرت رسالت پناہ ر را امیر المومنین عثمان عفان
رضی اللہ عنہ با صحابہ مکرمہ برای افطار طلبید ہر چند کہ رسم میزبانی و شرط آن بود بجاے
آورد بعد از طعام پیش رسول علیہ السلام دست پیش کرد بایستاد و روی بسوی زمین آورد
عرضداشت کرد کہ رسول خداے از مسجد تا کلبہ این درویش کہ آمدہ ہست ہفتاد گام میشود
پس اے یاران گواہ باشید کہ ہر گام رسول خداے کہ گذاردہ است یک یک بردہ ازاد
کردم ہمین کہ خواجہ عثمان این بکرد رسول علیہ السلام در باب او دعا کرد کہ مطلوب و ینی حاصل شد
انگاہ فرمود کہ روزے امیر المومنین عثمان عفان رضی اللہ عنہ جانب کنیزکے دست دراز کرد
بود میخواست کہ تصرف کند نظر مخدوم زادہ خاتون قیامتہ دختر رسول صلی اللہ علیہ وسلم برافتاد
از رشک چادر بر سر کرد نجحرہ رسول علیہ السلام آمد گریہ کنان وحال ماجرا پیش رسول
علیہ السلام گفت رسول علیہ السلام ہمین کہ این بشنید گفت آن روز فردا قیامتہ رو بتو
نہ بینیم اگر تو نرفتے و عثمان را نشنود نکنی عثمان از شرمندگی حیران ایستادہ بود کہ این بار
چہ فرمان خواہد شد چون رسول علیہ السلام بر دختر خود این جواب گفت ہمچنان کہ آمدہ بود
باز گشت بیامد در پای عثمان افتاد امیر المومنین عثمان متحیر ماند گفت یا بنت رسول اللہ
این چہ کرم ست کہ بر من میکنی گفت من چہ کنم کہ خواجہ عالم ہمچنین فرمود عثمان این سخن
بشنید برخاست سیصد کنیزک سرپہ بود ہمہ را بر سر ام کلثوم ازاد کرد انگاہ فرمود

که فردا قیامت عثمان را چند درجه دهند که جمله انبیا حسرت برند که ای کاشکے ما عثمان می بودیم
بعد ازان حکایت امیر المومنین علی رضی الله عنه و کرم الله وجهه فرمود که در خبر آمده است از رسول علیه السلام
که در حربی که انبیا گذشته درمی ماندند و حصاری نتوانستند که بستانند حق تعالے صورت امیر المومنین
علی را پیدا میکرد آن حصار فتح میشد بعد ازان فرمود که وقتے امیر المومنین علی رضی الله
عنه در جنگ غولے بیابانی درمانده بود چنان نعره بزد که در هفت طبق آسمان و زمین لرزه
می افتاد و آن نعره در مدینه در گوش رسول علیه السلام رسید در زمان جبرئیل علیه السلام بیامد
و سوره اخلاص بیاورد و گفت یا رسول الله فرمان میشود که این سوره بر علی بفرست
تا کار بسته در حصار غول بیابانی فتح کند رسول علیه السلام همچنان کرد بر امیر المومنین علی
کرم الله وجهه آن روز و آن شب سوره اخلاص را بکار برد که رسول فرستاده بود حصار غول
بیابانی فتح کرد آنگاه فرمود که مهتر داؤد علیه السلام چون خواستی زره بیافد آهن بر دست
مهتر داؤد گرفتے و نام امیر المومنین علی بر زبان راندی حق تعالے این را بر دست
مهتر داؤد نرم گردانیدی همچو موم شدی بعد ازان فرمود که در جمع رسول علیه السلام
سلمان فارسی و امیر المومنین علی کرم الله وجهه حاضر بودند
امیر المومنین علی کرم الله وجهه را رسم بود با پیران طیبت کردی چنانچه سنگریزه
خورد هر بار بدست میگرفت و بر سلمان میفرستاد چون سلمان تنگ آمد روئے
سوے امیر المومنین علی کرم الله وجهه کرد گفت شرم نداری که بر من سنگ میفرستی
آخر من ترا بازی بر کتف کنانیدم امیر المومنین علی کرم الله وجهه را دشوار آمد بانگ
بر سلمان زد گفت سن چه یاد کنم اما تو یاد کن و در فلان بیابان ترا از دست شیر رهانیده
و آن چنان بود که وقتے در ایام سفر سلمان بر دست شیر گرفتار شده بود حق تعالے
صورت امیر المومنین علی رضی الله عنه پیدا کرد او را از دهن شیر باز گرفت گفت همچنین
است بعد ازان فرمود که امیر المومنین علی رضی الله عنه رسول صلی الله علیه وسلم

باجملگی اصحاب برای افطار طلبیده بود چون وقت افطار شد امیر المومنین علی رضی الله عنه درین
تفکر بود که رسول علیه السلام از مسجد تا خانه من که آمده است هزده گام میشود و من برده ندارم
که آزاد کنم عثمان هفتاد برده آزاد کرده است همدرین محل بود که مهتر جبرئیل علیه السلام فرود آمد
گفت یا رسول الله شما از مسجد تا در خانه امیر المومنین علی کرم الله وجهه بر هزده گام تو
هزده هزار عالم را از آتش دوزخ خلاص دادیم بعد ازان فرمود رقتادی بهشت دیده ام
که حق تعالی برای مومنان در بهشت چهار جوی آب شیر و خمر و انگبین آفریده است آنگاه فرمود
مثل ابوبکر همچون آب است و من الماء کل شیء حی و مثل عمر چون شیر است کودک شیر نخورد نه بالد
قوت نگیرد پس اسلام نیز که ببالید و قوت گرفت از عمر و مثل عثمان چون خمر است که حرب
از قوت افزاید غازیان از او مثل امیر المومنین علی کرم الله وجهه چون عسل است که حق تعالی
شفا نهاده است در وی میان مبارزان و حق تعالی در بهشت چشمها آفریده چون سلسبیل
و زنجبیل و رحیق و کافور چنانکه در کلام الله فرمان میشود عینا یشرب بها عباد الله
یفجرونها تفجیرا و عینا یشرب بها المقربون و عینا فیها تسمی سلسبیلا بعد ازان فرمود
که ای درویش بندانی این چهار کلمه از عین است چنانچه عشق ابوبکر و عمر و عثمان و علی
پس دلیل کند که ازان چهار چشمه نصیب آنرا بود که این چهار یار گزیده را دوست
دارد آنگاه فرمود که در خبر است از رسول صلی الله علیه وسلم ان الله اختار اصحابی
علی العالمین سوی المومنین والمرسلین و اختار من اصحابی و بعث فجعلهم اربعا وهم ابوبکر و عثمان
و علی یعنی بدرستی و راستی خدا برگزید اصحاب مرا و ازان اختیار کرد چهار تن را که برگزیده
ترین یارانند یکی ازان ابوبکر دوم عمر سیوم عثمان چهارم علی رضی الله عنهم اجمعین بعد ازان
فرمود که رسول گفت علیه السلام حق فراهم کرد امت مرا نزدیک خویش فراهم کند صدیقانرا
با ابوبکر صدیق پس در روند در بهشت و امر معروف کنندگانرا جمع کند با عمر و اهل شرم
با عثمان و اهل سخی و نیکو خویانرا با امیر المومنین علی کرم الله وجهه اهل علم با معاذ جبل و اهل

رضی اللہ عنہم اجمعین **بعد ازان** فرمود کہ رسول علیہ السلام فرمود کہ بدرستی و راستی
کہ خدائے تعالے پیغامبران را از درختان پراکندہ بیافرید و مرا و علی را از یک درخت
پس من سرِ ام و علی شاخ آن و حسن و حسین میوہ آن و اولاد و اتباع ایشان برگہاء آن پس ہر کہ
تعلق کند بشاخی از شاخہاء آن رہایش یابد از دوزخ دیگر فرمود چون امیر المومنین علی رضی اللہ
عنہ در شکم مادر بود ہر وقتے کہ مادرش پیش بت رفتی و خواستی کہ سر فرود آرد چنان امیر المومنین
علی رضی اللہ عنہ در شکم سر بر آوردے کہ مادرش نتوانستے پیش بت سر فرود آوردن بعد ازان
حکایت در بندگی مادر و پدر افتاد بر لفظ مبارک راند کہ اے درویش شفقت و رحمت مادر و پدر
رحمت خدائے تعالے ہست و قہر مادر و پدر قہر باری تعالے ہست از فرزندی کہ مادر و پدر خشنود
نیست خدائے ہم خشنود نیست **آنگاہ** ہمدرین محل فرمود کہ در خبر ہست از رسول علیہ السلام
ہر کہ در وقت درماندگی و ہر جائے کہ درماند پس بدرگاہ حضرت بے نیاز مادر و پدر خود را
تشفیع آرد تا آن ہم خدائے تعالے از پیش بردو از ان درماندگی نجات دہد چنانچہ در آثار اولیاء
نبشتہ دیدہ ام کہ وقتے بزرگی از بزرگان در گورستان بگذشت آواز جزع و فزع از گورستان شنید
پس این بزرگ بران گورستان بایستاد و چون نظر کرد صاحب قبری را عذاب سخت میکردند و آن شخص
از دست عذاب فریاد میکرد یا اماہ یا اماہ آن بزرگ چون این فریاد شنید دست بدعا برداشت
کہ یارب پشتہ خاک ازین گور دور شود تا او را بہ بینم کہ کیست حق تعالی پشتہ خاک از و برگرفت
آن بزرگ او را معائنہ بدید کہ عذاب سخت مینمودند او ہمان سخن میگفت پس آن بزرگ
بدو گفت کہ اے مرد نام مادر چہ گیری نام حق بگو باشد کہ ترا خلاص دہند آن مرد گفت
اے بزرگ من مادر دارم در حیات ہر بار کہ بہ غمے مبتلا می شدم نام مادر خود بر زبان
می آوردم مرا ازان نجات میشد این زمان ہم برسم قدیم ہست باشد کہ ازین عذاب
ہم خلاص یابم ہمین کہ این سخن گفت حق تعالے در زمان از و عذاب برگرفت و او را در کار
مادر او گردانید **آنگاہ** خواجہ ذکر اللہ بالخیر چون حکایت تمام کرد چشم پر آب کرد فرمود

اری همچنین ست نام گرفتن ما در پدر حرمت داشت به الیشان فرزند آمرزیده گرددپس
خوشوقت آن فرزند که حق مادر و پدر بجا آورد و دو زخ از ان تجاوز نکند که بهشت زیر قدم مادر
و پدرست انگاه سخن دران افتاد که طعام و آب تارک صلواة نباید داد و بر لفظ مبارک
راند که همچنین ست در حدیث نبشته دیده ام که من اعان تارک الصلواة و لو بلقمه او بشربته
فقد قتل الانبیاء اولهم آدم و اخرهم محمد الرسول الله صلے الله علیه وسلم یعنی هر که یاری کند
درباب بی نماز بلقمه یا آبی پس بدرستی و راستی که کشته باشد پیغامبران را از آدم تا محمد صلعم
همین که خواجه فواید تمام کرد بانگ نماز برآمد خواجه مشغول شد خلق و بنده بازگشت الحمد الله
علی ذلک بتاریخ روز چهارشنبه بستم ماه جمادی الاول سخن در ذکر اہل سلوک در دروشی
افتاده بود دولت پایبوس حاصل شد مولانا شمس الدین یحیی و مولانا فخر الدین زرادی
و مولانا برهان الدین غریب و عزیزان دیگر بخدمت حاضر بودند بر لفظ مبارک راند بعضے
مشایخ طبقات سلوک را صد مرتبه نهادند و ازان هفدهم در مرتبه کشف کند سعادت
مرتبه دیگر نیابد پس مرد کامل وست که خود را درین مرتبه هفدهم کشف نکند چون مرتبه صدم
برسد اگر بکند روا باشد اما خواجه بایزید بسطامی و شاه شجاع کرمانی پنجاه مرتبه در سلوک
نهاده اند ازان ده مرتبه کشف و کرامات هر که در مرتبه دهم برسد نزدیک الیشان
تواند که کرامت مکاشفه نماید اما نزدیک خواجگان چشت پانزده مرتبه در سلوک نهاده اند
ازان پنجم مرتبه کشف و کرامت اگر در پنجم مرتبه کشف کند در ده دیگر نرسد ولیکن مرد کامل
او که چون پانزدهم مرتبه برسد هم کشف نکند همین که خواجه ذکر الله بالخیر درین سخن رسید
مولانا شمس الدین یحیی عرضداشت کرد که مشایخی که پیش ازین بوده اند الیشان مرتبه سلوک
از صد زیادت بنهاده اند چگونه است که مشایخ چشت در اندک مرتبه خانه کشف و کرامت
نهادند و نعمت بے مجاهده حاصل تفاوت حال از کجا شد خواجه ذکر الله بالخیر فرمود
که آری همچنین ست اما انبیاء پیشین که پیش از رسول صلے الله علیه وسلم بوده اند

هزارکان سال عمر ایشان بود و مجاهده ایشان بر اندازه عمر ایشان بود و نعمت اندک ادا
چون دولت کوکبه رسول علیه السلام پیدا شد اکثر نعمت و معجزه رسول علیه السلام رسید
پس خواجگان ما نیز چون مشایخ آخرین بودند نعمتے که در ایشان نهاده بودند عجب است گفته شود
که اگر مشایخ پیشینیان را تلثی از نعمت بود ثلثان ما را مجاهده نیست و آن مجاهده که اولیا مقدم داشتند مشایخ
ما را نبود اما نعمت و کرامت بی اندازه روا باشد که باندک مرتبه سلوک بکمالیت برسند
آنگاه همدرین محل فرمود که وقتے پیش خواجه قطب الدین مودود چشتی رحمته الله و اسعد
حکایت سلوک میرفت خدمت خواجه قطب الدین فرمود که در راه سلوک مرد کامل
اوست که چون درخانه پانزدهم برسد که آن خانه ولایت است اگر نفس بر مرده زند
بفرمان خدائے عز و جل آن مرده زنده گردد خواجه قطب الدین رحمته الله علیه همدرین
سخن بود که زالی گریه کنان و گله کنان بیامد که اے شیخ فریاد رس که بادشاه شهر
پسر مرا بیگناه بر سر دار کرده است اے خواجه داد من بده همین که خواجه این بشنید
برفور با جملگی اصحاب برخواست عصا بر دست گرفت پیش خواجه در عقب اصحاب روان شدند
همین که آن زال آنجا رسید که پسرش را بر دار کرده بودند خواجه را نمود خواجه نزدیک
دار شد گردن آن جوان را بر گرفت روئے سوئے آسمان کرد که الٰهی اگر این را بیگناه بر دار
کرده اند بقدرت خود زنده گردان هنوز خواجه نیکو این سخن نگفته بود که آن جوان
زنده شد از دار فرود آمد و روان گشت آنگاه خواجه روئے سوئے خلق کرد فرمود
که کمالیت مرد همین مقدار است چون مرد بدین مقام برسد پیش عظمت او کسی نداند
مگر خدائے تعالے بعد ازان سخن درویشی افتاد بر لفظ مبارک راند که آنروز که
رسول صلے علیه وسلم درویشی اختیار کرده مهتر جبرئیل علیه السلام را فرمان شد
تا هر دو عالم بخدمت آورد رسول علیه السلام هر دو عالم را نظر کرد اما محققان گویند
اول نظر مبارک بر دنیا افتاد دنیا فخر کرد که بنظر رسول علیه السلام مشرف گشتم

آنگاه در عالم فقر نظر کرد رسول از دنیا دست بداشت فقر اختیار کرد بعد ازان
فرمان آمد که یا رسول الله ما دنیا ترا بحساب بدهیم قبول فرمائی رسول علیه السلام فرمود
آری من هر دنیا پشت پای زدم باختیار فقر قبول کردم بعد ازان خواجه فرمود که مشایخ
طبقات زهد را اصل شمرند که با وجود دنیا که بدین صورت مرکب فقر اختیار کنند اما اگر درویش
باشد و تارک دنیا آن عجب نیست که موجود دنیا و اسباب دنیا را تارک باشد و همه وقت
تجرید ورزد بعد ازان فرمود که شنیده ام از زبان مبارک شیخ الاسلام فریدالحق
والدین رحمته الله علیه که درویشی هفتاد هزار مرتبه است نخستین مقام و مرتبه درویشی آنست
چون در مقام نخستین ثابت آمد اگر او نظر در زمین میکند تا تحت الثری به بیند و اگر در آسمان
نظر کند تا عرش عظیم به بیند و این احتمال مرتبه نخستین است اما درویش مرتبه هفتاد هزار
رسیده است روح او بر روی عظمت کبریاست و این سخن در وهم و فهم کسی نگنجد از عقل بیرون
است بعد ازان فرمود که چنانچه مرتبه درویشی از هفتاد هزار عالم برتر است درویشی که از
هفتاد هزار عالم واقف نیست خبر ازین ندارد او خود درویش نیست اما نخستین تفاوت نباشد
یعنی آنچه دران عالم است بگرد رساند مرتبه اول چون سر در مراقبه کند گرد هژده هزار
عالم بگردد و چون باز آید خود را هم بر سجاده یابد و این عجایب پیش مسلمانان بگویم
آنگاه خواجه چشم پر آب کرد فرمود که اگر مایه عمر را ثبات بودی بگردی اما چون مایه حیات
ثبات ندارد همین مقدار درویشی را بسند است آنگاه فرمود اگر درویش در عالم دنیا نبودی
هزار بلا در عالم منزل شدی زیرا که در عهد موسی حق تعالی مهتر موسی علیه السلام
را خطاب کرده بود ای موسی هر جا که درویشان اند رحمت و مغفرت ما آنجاست
آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر بر لفظ مبارک راند که ای درویش چون درویشان به بیند
که گلیم پوشان سرگردان شوند حقیقت بدانند که دران شهر بلا منزل گردد آنگاه خواجه
ذکر الله بالخیر فرمود که در ایام ماضیه درویشی در گجرات رسید دران ایام در گجرات هر سالی بلا منزل گشتی در گجرات

ان روز هندوان بیشتر بودند و مسلمانان کمتر الغرض در گجرات بلا و قحط و وبا منزل شدی
چندین هزار خلق بمردی ازان روز باز که آن درویش دران مقام برسید حق تعالے
از برکت آن درویش دران سال هیچ وبا و بلا آنجا نشد خلق آنجا تعجب ماند که این از کجاست که خلق این
دیار این بار از وبا و بلا سلامت ماند و امان یافت رای آنجای از حد مالکیاست بود
گفت تفحص کنید که درین شهر غریبی رسیده باشد چون تفحص کرد همچنان بود که آن درویش
بود پیش آن رای برند این رای درویش را بتعظیم تمام بنواخت آن درویش گفت موجب این
نواخت من از کجاست رای گفت اے خواجه این شهر هر سال به بلا مبتلا شدی امسال
از برکت آمدن شما وبا نشد آن درویش گفت که آری همچنین ست در شهری که درویش
صاحب نعمت در آید دران شهر بلا نباشد و مرگ نشود از برکت قدم او دفع گردد انگاه
فرمود ازان تاریخ تا این روز بلا و وبا از گجرات برفت انگاه خواجه ذکره الله بالخیر فرمود
پس اے درویش تا بدانی قدم درویشان در شهر نیکو باشد اما درویش باید حق درویشی
بجا آرد تا در حمایت او در آید و گرنه در شهرے که درویشان امان کنند کاذب باشند
حقیقت بدان دران شهر هیچ رخنے نباشد انگاه سخن در اسلام افتاد بر لفظ مبارک راند
که اے درویش نام اسلام گرفتن از حد آسانست اما کار اسلام کردن سخت دشوارست
بعد ازان فرمود که خواجه بایزید بسطامی قدس الله سره العزیز هفتاد سال نفس را
بمجاهده گذشت چنانچه دهکان سال و سی سال نفس را آب نداد در مجاهده داشت پرسیدند
که این چه مجاهده که بر نفس خود نهاده گفت ازین سبب که مرا مسلمان میگویند چون مسلمان
باشم چرا باشد که حق مسلمانی بجا نیارم انگاه فرمود که وقتے جهودان را پرسیدند
که مسلمان چرا نمی شوید گفتند از سبب دو چیز یکی آنکه اگر مسلمانی اینست که شما میکنید ما ازین مسلمانی ننگ داریم و اگر خود مسلمانی
مانتوانیم کرد پس مسلمان هرچه شویم همین که خواجه درین فوائد خواجه قطب الدین منور و
شیخ برهان الدین غریب برابر فوالان در آمدند خواجه برخواست ایستاده شد هر کسے

از آیندگان روی برزمین آورد و فرمان شد که بنشیند بنشستند حکایت سلوک معرفت و سماع بر لفظ مبارک راند که سماع همین شنیدنی است شنوندهٔ می باید که بشنیدن سماع مستمع باشد هرچه گوینده بگوید بشنود گوش و هوش بدان متعلق دارد تا وجدی درو پیدا آید چون آن شخص صاحب درد بود اما آنکس صاحب درد نیست اگر صد هزار انواع از اسرار دوست بشنود حاشا و کلا که درو اثر شود آنگاه فرمود وقتی بخدمت شیخ الاسلام فرید الحق والدین قدس الله سره العزیز حاضر بودم از لفظ دربار ایشان شنیدم که وقتی خواجه قطب الدین و قاضی حمید الدین ناگوری و خواجه شمس الدین ترک و مولانا علاؤ الدین کرمانی و شیخ محمود موزه دوز یکجا بودند وقتی با راحت بود سماع در خانقاه ایشان در دادند همه یک بیت چنان درگرفت که هریکی ازین بزرگان از مقام برجستند و در رقص شدند سه روز و شب در رقص بودند و خبر از خویش نداشتند آنگاه خواجه ذکر الله بالخیر چشم پر آب کرد و گفت سماع این طور بزرگان می شنیدند بعد ازان همدرین محل شیخ عثمان سیاح برپای خاست روی برزمین آورد گفت اگر فرمان باشد گویندگان حاضر اند چیزی بگویند خواجه ذکر الله بالخیر فرمود زهی سعادت همین که خواجه این فرمود گویندگان سماع در دادند هم در بیت اول بودند که خدمت خواجه شیخ عثمان سیاح و شیخ حسین و عزیزان دیگر از مقام برجستند در رقص شدند چنان مدهوش شدند که از بیهوشی در قلم نیاید که بیان کنم از صدٔ چاشت تا نماز شام در رقص بودند بعد ازان فرود داشت کردند هرکسی در مقام خود قرار گرفت خواجه صوف سرمای شیخ عثمان را عطا کرد و کلاه خاصه بنده یافت بمثل این هرکسی بخشش شد روزی با راحت بود قصیده این بود که گویندگان میگفتند غزل هزار سختی اگر برمن آید آسانست * که دوستی و ارادت هزار چندانست * سفر دراز نباشد بیار طالب دوست * که خار دست محبان گل و ریحانست * اگر تو جور کنی جور نیست و دیدارست * اگر تو داغ نهی داغ نیست درمانست

نہ آب روے کہ گر خواہی ریخت ٭ مخالفت نکنم آن کنم کہ فرمانست ٭ ز عقل من عجب آید صبوا
گویا نزا ٭ کہ دل بدست تو دادن خلاف فرمانست ٭ گمان برند کہ در باغ عشق شعلۂ را ٭
نظر بسیب زنخدان یار لبستانست ٭ الحمد للہ علے ذلک بتاریخ روز یکشنبہ لبستم ماہ
جمادی الاخر سخن در ذکر اسرار عشق افتادہ بود دولت پابوس حاصل شد مولانا شمس الدین
یحییٰ و مولانا فخر الدین زرادی و مولانا برہان الدین غریب و برادرم امیر حسن
علاء سنجری بخدمت حاضر بودند بر لفظ مبارک راند کہ براے اسرار و انوار مولی
حوصلہ وسیع می باید کہ در وہ اسرار دوست مسکن گیرد زیرا کہ چون نخستین انوار دوست
در دل این کس متجلی گرد لیس و انوار درون حوصلہ تواند دافت و آنرا بیرون دہد
بس لایق ستر دیگر نباشد انگاہ فرمود کہ اے درویش در راہ سلوک مرد کامل اوست
کہ اگر از عالم انوار دوست چیزے بدو تابد باید کہ بیرون ندہد زیرا کہ سرکیے از اسرار
مولی است پس ہر کہ آنرا کشف کند بر طریق خواجہ منصور حلاج سر باد دہد انگاہ
فرمود وقتے بزرگی بہ بزرگی نامہ نوشت کہ چہ گوئی مردیست کہ بیک قدح محبت از دست
میشود آن بزرگ جواب نوشت کہ این سخن ست کہ نوشتہ کہ ہیچ قوی نیست و سست
حوصلہ ست کہ بیک قدح محبت از دست میشود اما آن مرد ست کہ دریا ہاے ازل و ابد
مینوشد و ہل من مزید میگوید بار دیگر این بر کسی منویسے کہ در میان اہل سلوک شرمندہ
گردی بعد ازان فرمود کہ در اسرار نبشتہ دیدہ ام کہ در راہ سلوک صادق
کسی است کہ ہر چہ در عالم از اسرار بلا و خبر آن بدو نازل میگردد دران صابر و راضی
میباشد چنانچہ در کلام اللہ فرمان میشود ربنا افرغ علینا صبرا و ثبت اقدامنا
و انصرنا علی القوم الکافرین انگاہ فرمود اے عزیزان این رتبہ را مفسران و مشایخ
بر صابران بلا نسبت کردہ اند درویشان ایشانند کہ در بلاء دوست صبر میکنند
انگاہ فرمود کہ عاشق درین راہ اوست کہ حضور دمی و غیبت وی یکسان نسبت دارد

اگر در حضور ست همان حالست واگر در غیبت است همان حالست بهمه حال در هوا و وصال یکسان
می باید بود اما در راه سلوک کامل وست که اگر با خلق مشغول است با دوست مشغول است و هرچه بدان
رسانند هیچ برخود نگاه ندارد انگاه فرمود که خواجه عبدالله سهیل تستری رحمته الله
علیه جای نبشته است که کلاه چهار خانه دارد اول اسرار و انوارست دوم خانه محبت
و توکل است سیوم خانه عشق و اشتیاق ست و چهارم خانه رضا و موافقتست بعد ازان
فرمود که اے عزیز حق این کس کلاه چهار ترکی که بپوشد این چهار چیز در ترک او مرتبست
پس ترک اول اسرارست و انوار چرا باید که مردم ازین نعمت محروم دارد چون بپوشد
چرا بود حق او بگذارد بعد ازان فرمود که قاضی حمید الدین ناگوری قدس الله سره العزیز
فرموده است که طاقیه مونس دوست است و در همه عشق مرکب بلیس درین راه بما دق کسی است
که قدر طاقیه بداند و اسرار انشاء الیشانست در طاقیه حیله عشق و شوقست همه اسرار جمال دوست
بیشود بعشق او شوقست همه انگاه فرمود که شنیده ام از زبان شیخ الاسلام قطب الدین
بختیار اوشی قدس الله سره العزیز راسم بود اگر صد و یا دویست نفر آدمی ارادت بخدمت
بیامدند همه را طاقیه بدادی و این سخن بعد از دادن بگفتی که هر که حق کلاه نخواهد
گذارد بر سنت پیران نخواهد رفت همان طاقیه سزای او خواهد کرد اما عزیز تا بدانی
یک بزرگی الیشان همین بود هرکرا خدمت الیشان طاقیه بدادندی هیچ وقت او از ان قدم
برنگشتی از برکت نظر مبارک الیشان انگاه فرمود که اے درویش طاقیه سزای اهل طاقیه
نیکو میکند اما الیشان نمی دانند که این لت از کجاست هر که حق طاقیه بگذارد او را هرگز ازش
بی دولتی در دنیا و آخرت نرسد همین که خواجه بدین حرف رسید بانگ نماز گفتند خواجه مشغول
شد بنده و خلق باز گشتند الحمد الله علی ذلک بتاریخ روز شنبه دهم شعبان سنه
الله کور دولت پایبوس حاصل شد سخن در سلوک و فضیله ماه شعبان افتاده بود مولانا نا
شمس الدین یحیی و مولانا فخر الدین زرادی و مولانائی برهان الدین غریب و عزیزان دیگر

اما شوی را بر زن دستی تمام است برای ادب چند چیز است اگر او نکند شاید که او را
اول برای نماز دوم برای امر معروف یعنی فرمان برداری سیوم برای رحم پیوستن اگر
وشوی را منازعہ کند بزند و بر بخاند و گر نشود سخن باز کند و جامه جدا کند چنان در کلام اللہ فرمان

میشود واللاتی تخافون نشوزهن فعظوهن واهجروهن فی المضاجع واضربوهن
ولیکن زن را باید کالای شوی را نیکو نگاه دارد و هیچ چیز بے دستوری شوی بر نگیرد
وپنهان نکند و ندهد و بکسے بخشد و بر کالا شوی دستے ندارد پس آن حق شوی بر زن
است اما دیگر بر زن هیچ واجب نیست ان کار ها بر حکم فتوے وشریعت نان پختن و دوک رشتن
وکلاه کردن وجامه دوختن وفرزند را شیر دادن بمثل این کار واجب ست اگر نکند مر شوی
را نشاید که او را بتکلف بفرماید که چیزی بکند پس او را واجب است که همه اسباب معاش ساخته
دارد و مزدور گیرد یا خدمتگار حاصل کند تا آن همه کار ها بکند که زن حر است اگر بکند
مردمے باشد هیچ وجه واجب نیست بعد ازان فرمود اگر از راه مروت بکند
به سنت امیر المومنین فاطمه رضی اللہ عنها رفته باشد وخود را در قیامت از شفاعت
مخدومه روز محشر محروم نکند انگاه سخن در انصاف افتاده بود بر لفظ مبارک را
که وقتی سلطان محمود غزنوی انار اللہ برهانه را خواب نمی آمد هر بار که سر بالین خواب
می نهاد که مگر خواب آید نمی آمد چنانچه فرمود که برو ید پیش در به بیند که داد خواهی
باشد که از سبب او خواب از من برده اند طلب کیند چند کرت پیش در بر فتند هیچ
ندیدند انگاه خود برخاست بیرون آمد پیش در مسجد بود چون سر درون مسجد
دید در گوشه مسجد مردی را که سر بسجده نهاده میگوید که الهی داد از محمود بستان سلطان
او را در کنار گرفت که من چه بے انصافی بر تو کردم مرا بیاگاهان که وقتے
خبر نکرده از کجا این بے خبر ... گفت در شهر تو ... شبے در خانه ...
آمد ... اگر ...